NOTOS 16

NOTOS ÖYKÜ İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ • 2009/03 • HAZİRAN-TEMMUZ 2009 • 9 TL

Selim İleri
Mehmet Güreli
Tunca Arslan
Özcan Alper
Mehmet Açar
Cemil Kavukçu
Hande Öğüt
Şükran Yücel
Nathaniel Hawthorne
Willa Cather
Kyne Nislev Bernstorff
Murathan Mungan
Andre Dubus
Z. Heyzen Ateş
Ufuk Karakurt
Timur Soykan
Birol Özdemir
Mehmet Güler
Mehmet Can Şaşmaz
Erdinç Akkoyunlu
Yaqob Tilermenî
Nilüfer Marım
Zeynep Alpaslan
Esra Sadıkoğlu
Şenay Eroğlu Aksoy
Ege Işık
Fırat Gül

Türk sineması Türk romanının önüne mi geçti?

Enis Batur
"Basamaklar ağır ağır kat edilirdi."

Roman yargılanıyor
"Diyanetin raporu bardağı taşıran son damla oldu."

ISSN 1307-1181

NOTOS

NotosÖykü • İki Aylık Edebiyat Dergisi
Sayı 16 • Haziran-Temmuz 2009 • 9 TL

Genel Yayın Yönetmeni
Semih Gümüş

Yayın Koordinatörü
Tuğba Eriş

Katkıda Bulunanlar
Burcu Aktaş, Şavkar Altınel, Z. Heyzen Ateş, Ömer Ayhan, İnan Çetin, Turgut Çeviker, Mehmet Dinç, Duygu Bayar Ekren, Çiğdem Öztürk, Albert Sabanoğlu, Derviş Şentekin, Faruk Ulay

Kapak ve Logo
Mehmet Ulusel

Grafik Uygulama
Songül Arslan

Reklam ve Halkla İlişkiler
info@notoskitap.com

Abonelik
info@notoskitap.com
Posta çeki hesap no: 5287565
Garanti Bank. hesap no: 068-6612006
EUR: Garanti B. hes. no: 068-9090072
USD: Garanti B. hes. no: 068-9090073

Yayıncı
Notos Kitap Yayınevi

Sahibi ve Yazışleri Sorumlusu
Semih Gümüş

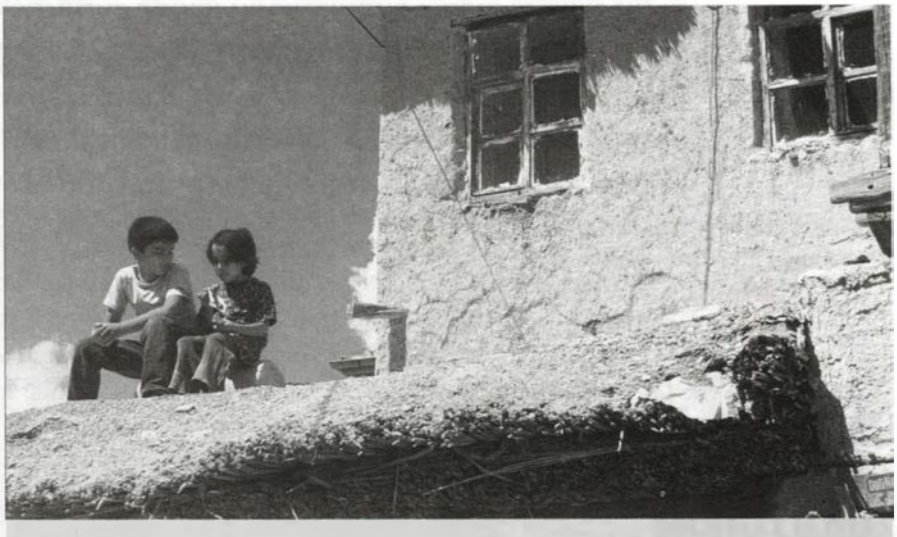
Yönetim Yeri
İnönü Caddesi, Emektar Sokak, 18/1
Gümüşsuyu, Beyoğlu
34427 İstanbul
Tel: 0212 243 49 07
Faks: 0212 252 38 05
e-posta: editor@notoskitap.com
KKTC fiyatı: 10 TL

Yayın Türü
Yerel, Süreli Yayın

Baskı ve Cilt
Gezegen Basım, Yeşilce Mahallesi, Ulubaş Caddesi, No: 54
Seyrantepe İstanbul
0212 325 71 25

Dağıtım
DPP, 0212 622 22 22

içindekiler

14 Son yıllarda yazılan romanların, son yıllarda yapılan filmlerin gerisinde kaldığını düşünenlerin yargılarının yerinde olup olmadığı önemli bir soru.

AGANTA

3 Puşkin'in kanepesindeki kan, Bikinili Seamus Heaney, Agatha Christie'nin silgisi, Philip Roth, Pulitzer 2009...

ÖYKÜ

28 **Nathaniel Hawthorne**
Bir Kocakarı Masalı

34 **Willa Cather**
William Tavener'in Duygusal Tarafı

38 **Kyne Nislev Bernstorff**
Kıyıda Yaşamak

44 **Murathan Mungan**
Islık

48 **Ersin Salman**
Replik

78 **Timur Soykan**
Tanrı Misafirleri Oteli

86 **Birol Özdemir**
İtlik

90 **Mehmet Güler**
Defne Yaprağı

94 **Mehmet Can Şaşmaz**
Ayna

110 **Nilüfer Marım**
Bir Varmış Bir Yokmuş

114 **Zeynep Alpaslan**
Cenaze Şapkası

120 **Esra Sadıkoğlu**
Gül Kolonyası

124 **Şenay Eroğlu Aksoy**
Kurmacayla Kaybolmak

128 **Ege Işık**
Bir İkindi Vakti

131 **Fırat Gül**
Dimitri

GÜNÜN KONUSU

14 **Türk Sineması Türk Romanının Önüne mi Geçti?**
Selim İleri, Mehmet Güreli, Tunca Arslan, Özcan Alper, Mehmet Açar, Şükran Yücel.

SÖYLEŞİ

50 **Enis Batur**
"Basamaklar ağır ağır kat edilirdi."

GÜNLERİN GETİRDİĞİ

100 **Allah'ın Kızları Romanı Yargılanıyor**
Nedim Gürsel, Enver Ercan, Tank Günersel

HANGİ KİTAPLARI OKUMAK ZORUNDAYIZ?

77 Turgay Fişekçi, Turgut Çeviker

Okuyorum Meydan Okuyorum *Semih Gümüş*

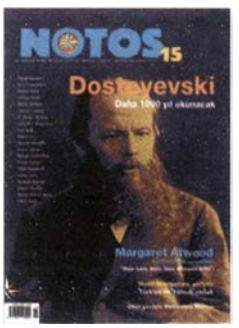
Bilgi Üniversitesi'nin, Reklamcılık Bölümü son sınıf öğrencilerinin çalışmalarını bir reklam ajansı simülasyonu içinde yürütmek amacıyla oluşturduğu R Vitamini ile Notos arasındaki çalışma, Notos Kitap Tanıtım Kampanyası'nın Strateji Raporu'nun hazırlanmasıyla ikinci aşamasına geçmişti ki, bu ikinci aşama biraz da öngörülmemiş bir gelişmeyle bir sıçrama yapıp yeni bir düzeye çıktı. Notos ilanları seçilmiş bir grup kitap eki ve gazetede yayımlanmaya başladı.

OKUYORUM
MEYDAN
OKUYORUM

Aynı zamanda bir kitap okuma kampanyası biçiminde yürütmeyi amaçladığımız tanıtım kampanyamızın sloganı **Okuyorum Meydan Okuyorum** oldu. Sonra Kampanya'nın stratejisi kesinleştirildi. Bu arada ortaya atılıp karar verildikten sonra uygulamaya sokulacak yeni çalışmalar da olacak. Yayımlanan ilanlarımızdan sonraki ilk somut ürünleri böylece göreceğiz.

Kampanyamız yalnızca Notos'un tanıtımını amaçlamakla kalmayacak, aynı zamanda bir kitap okuma kampanyası olarak da yürütülecek. Bir kitap okuma kampanyasını 2009'un ilk haftalarında kitapla ilgili meslek kuruluşlarına önermiştik aslında. Değil mi krizin etkileri yayıncılık sektörünün temel direklerini de yerinden oynatabilecek kertededir, hiç değilse bir kitap okuma kampanyası açılabilir, kampanya için yazılı ve görsel medyanın gönüllü desteği alınabilirdi. İlgilenen olmadı. O zaman, hiç değilse biz kendi çapımızda okumayı yücelten bir çıkış yapabiliriz, diye düşündük. Kendi çevremizi etkilemek de yeterdi. R Vitamini ile bunu da konuştuktan sonra, tanıtım stratejimizin ana sloganı ortaya çıktı.

Bu strateji oluşturulurken sıfır ("0") bütçemiz olduğunu veri almıştık. Bu, en önemli gerçeğimizdi. Sonra da irili ufaklı sponsorlarımız olabileceğini, olursa biraz da para harcayarak kampanyayı güçlendirebileceğimizi tasarladık. Neden sonra kendi cüssemize uygun, yayımlanacak ilanlarımıza destek vermeye gönüllü bir sponsor bulduk. Kampanyamızı alacağımız maddi destekle vereceğimiz ilanlarla tamamlayabilirsek, **Okuyorum Meydan Okuyorum** sloganını maddi bir güce de dönüştürebilirdik. Şimdi bunun eşiğindeyiz.

Mayıs ayında, Notos Kitap'a kişisel yakınlıklarımızdan doğan ilginin sonunda yaratılmış küçük sponsorluk desteğiyle ilanlarımızı vermeye başladık. **Okuyorum Meydan Okuyorum** sloganıyla bu sloganın içeriğinin yanı sıra özellikle yeni yayımlanan kitaplarımızla Notos'un edebiyat dergiciliğindeki etkin konumunu öne çıkaran ilanlar, hiç kuşku yok ki Notos için yeni bir durum yaratacaktır.

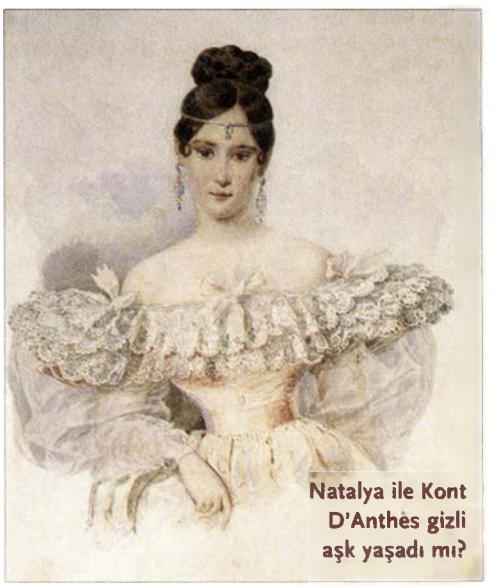
İlanların Notos Kitap'ın varlığına katkısı olur mu? Belki satışları etkilemez –ilanlar satışları genellikle pek etkilemez–, ama Notos Kitap markasının bilinirliğine, kurumsal kimliğine, ciddiyetine, niteliğine bu ilanların somut katkısı olacaktır. Bunu da uzun erimli bir kazanç olarak kaydedebiliriz.

Bu arada aynı sponsorluk desteğinin ikinci parçasını internet sitemizin bir şirket tarafından yapımı için kullandık. İnternet sitemizi başından bugüne kendi çevremizden gönüllü katkılar alarak yaptırmayı hayal etmiştik, ama olmadı. Demek ki bu işe de bir para ayırmamız gerekiyordu. Neyse ki, geç de olsa, internet sitemiz ortaya çıktı, yayına başladı. **www.notoskitap.com** şu anda test yayınında, kısa sürede her şeyiyle tamamlamış olacağız. Bizim için Notos'un tarihindeki büyük adımlardan biri de **www.notoskitap.com**.

Puşkin'in kanepesindeki kan

Puşkin yatmadıysa kimin kanıyla lekelendi o kanepenin derisi?..

Edebiyatsever bir gezginseniz ve Petersburg'a gidecek olursanız, yolunuzu Nevski Prospekt'ten geçirmeyi unutmayın. Meydana komşu apartmanlardan birinde Alexander Puşkin Müzesi var. Bir dairesinde Puşkin'in iki yıl yaşayıp son nefesini verdiği apartman bloğu bugün 90.000 kitaplık bir kütüphaneyi içeren, Puşkin'in dairesinin de tertemiz korunduğu bir müze. Ne ki Puşkin'in evinde kirli bir eşya var: yazarın kanepesi. Deri kaplı bu kanepedeki kan lekeleri Puşkin'e ait olduğundan temizlenmemiş. Ama şimdi bir kuşku düşmüş edebiyat tarihçilerinin aklına. Bu kan gerçekten Puşkin'in mi? Bu soruyu sormak da iki yıl önce, Puşkin'in ölümünün 170. yılında akla gelmiş.

Natalya ile Kont D'Anthès gizli aşk yaşadı mı?

Nasıl ölmüş Puşkin? Midesine saplanan bir kurşunla. Kurşun da Fransız kontu George D'Anthes'nin pistolünden çıkmış. Bir düello. Düelloya davet Puşkin'den geliyor. Daha önce de birkaç düelloya girip çıkmış Puşkin. Düello nedenleri de Puşkin'in ilgilendiği kadınların kocalarının durumun farkına varması. Puşkin'in girdiği ama sağ çıkamadığı son düellonun gerekçesi gene bir kadın ama bu kez ortalığı karıştıran kişi, Puşkin'in karısı Natalya Gonçarova. Bayan Gonçarova gayet alımlı ve erkeklerin bakışlarını üstünde hissetmeyi seven bir kadın; bir ara Çar Nicholas'ın bakışlarının da Gonçarova'nın üstünde dolaştığı biliniyor. Kadınlara düşkün bir erkekle erkeklere düşkün bir kadının evliliğinin pek sakin geçmeyeceğini düşünenler haklı çıkıyor.

Puşkin'in sonunu hazırlayan büyük fırtına 1835 yılında yazara postalanan imzasız bir mektupla başlıyor. Mektup "En Yüksek Rütbeli Boynuzlular"ın arasına katıldığı için yazarı tebrik ederek başlıyor ve karısı Natalya'yla Kont George D'Anthes'nin gizli aşk yaşadığı haberini veriyor. Puşkin mektubu okuduğu gibi George D'Anthes'i düelloya davet ediyor ve davetin ardından iki yıl süren bir pazarlık başlıyor. Olayı bir düelloya vardırmadan kapama pazarlığı. Bu arada mektubun kimden geldiği keşfedilemediği gibi Natalya'nın Kont'la gizli ilişki yaşadığı da kanıtlanamıyor. Ama Puşkin de düellodan vazgeçmemekte diretiyor. Kaçınılmaz düello 27 Ocak 1837'de yapılıyor ve Puşkin midesine yediği bir kurşunla evine taşınıyor, iki gün boyunca yatırıldığı kanepesini kana bulayıp ölüyor. 1799'da doğmuş ve hükümetle arası iyi olmayan yazarın erken ölümü Rusya'da kuşkuyla karşılanıyor. Halkın ayaklanmasından korkan hükümet, cenazeyi kıyıda köşede kalmış kiliselerden birinde aceleyle yapılan bir törenle defnediyor.

Yaşamı fırtınalı geçmiş, ölümü zamansız gelmiş, cenazesi sessizce kaldırılmış yazarın kanepesine ulaşamadan ölmüş olabileceği olasılığı kumpas meraklılarınca zaman zaman gündeme getiriliyor ki, yazarın nerede öldüğü, nasıl ölmüş olduğunu değiştirmiyor. Ama edebiyat dedektifleri de geçimlerini, gereksiz soruların çoktan verilmiş yanıtlarını yeniden arayarak sağlamak zorunda bazen. Rus dedektiflerin ilk sorusu, "Puşkin'in kanepesindeki kan Puşkin'in mi"nin yanıtını vermeyi üstlenmiş Leningrad Oblast Yasal ve Tıbbi Analiz Bürosu, iş üstünde. Kanepeden alınan kan örnekleriyle Puşkin'ın düello günü giydiği ceketten alınan kan örnekleri DNA testinden geçiriliyor. Çıkan sonuca göre bir soru daha gelebilir: Puşkin yatmadıysa kimin kanıyla lekelendi o kanepenin derisi? Sonra başka sorular.

TEMUR GÜNAY, Londra

En çok satılan edebiyat kitabı

Bugüne dek en çok satılan edebiyat kitabı, Yaşar Kemal'in *İnce Memed* roman dörtlüsünün birinci kitabı. *İnce Memed I*, ilk yayımlandığı 1955'ten bugüne, tam sayısı kesin bilinmemekle birlikte, 1.100.000 adet dolayında satıldı. Çok-satar olmakla uzun-satar arasındaki ayrımda yayıncılar ikinciden yana.

Bikinili Seamus Heaney

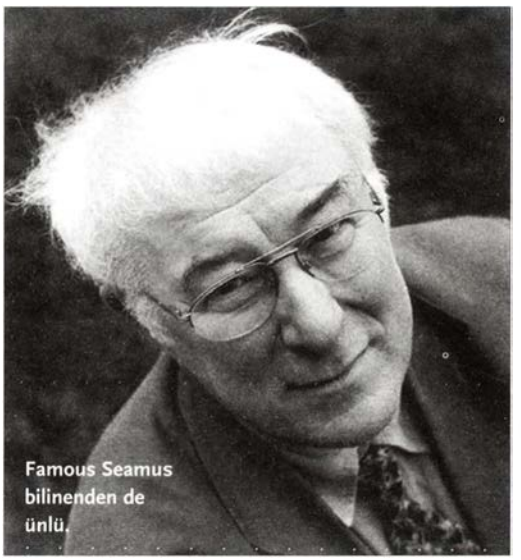
Heaney'nin İngilizler arasında bir giysi adına dönüşmesi bile olumlu sayılabilir.

Belli bir yaşın üzerinde olanlar Yeşilçam oyuncularının adları için bulunan kafiyelerin 1960'lı yılların başlarında Türkiye popüler kültüründeki önemli yerini hatırlayacaktır: "Dalda erik: Fatma Girik", "Tahta kaşık: Ayhan Işık", "Çekilin aradan: Hüseyin Baradan" vb.

Londra'nın "Cockney" olarak bilinen yerlileri de yıllardır buna benzer kafiye oyunları oynuyor. "Cockney Kafiyeli Argosu" olarak bilinen konuşma tarzı, bazı sözcüklerin yerine bunlarla kafiyeli başka sözcükler koyma üstüne kurulu. Örneğin, bir Cockney'nin "Köpekle kemiği duyunca koşarak elmalarla armutlardan indim," demesinde şaşırtıcı bir şey yok. Sözcüklerin İngilizceleri arasındaki kafiye nedeniyle "Köpekle kemik" (dog and bone) "telefon" (telephone), "elmalarla armutlar" da (apples and pears) "merdivenler" (stairs) anlamına geliyor.

Ama bu, kafiyeli argonun yalnızca ilk düzeyi. Bundan sonraki düzeyde kafiyeli sözcüğün atılıp yalnız bundan önceki sözcüğün kullanılması geliyor, sözgelimi çiniler. "Bu 'çiniler' de nereden çıktı?" diye düşünüyorsanız yanıtı gayet basit: "çini tabak" (china plate) "arkadaş" (mate) anlamına geliyor, ama "tabak" sözcüğünü atıp yalnızca "çini" diyerek karşınızdakinin kafasını biraz karıştırıyorsunuz.

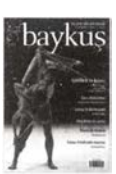
Kafiyeli argonun en üst düzeyindeyse özel adlardan türetilmiş argo sözcükler yer alıyor. "Gece ters tarafıma mı yatmışım ne? Sabahtan beri Gregory'mi kıpırdatamıyorum," diyen birinin şikâyetinin ne olduğunu açıklamaya herhalde artık gerek kalmamıştır, ama yine de söyleyelim, "Gregory Peck" Cockneyler için "boyun" (neck) demek.

Famous Seamus bilinenden de ünlü.

Bütün bunların edebiyatla ne ilişkisi olduğuna gelince, o sorunun da yanıtı var. Dilin öbür alanları gibi, kafiyeli argo da durağan değil, sürekli evrim halinde. İngiliz gazetelerinin bir süre önce bildirdiğine göre şimdi de şair "Seamus Heaney"nin adı "bikini" anlamında kullanılıyor ve herkes bu mayo türüne "Seamus" diyormuş.

Entelektüellerin de kafiye bulabildiğini gösteren bir biçimde edebiyat çevrelerinde yıllardır "Famous Seamus" (Ünlü Seamus) olarak bilinen Heaney'nin ününün sanıldığından da büyük olduğu anlaşılıyor. Söylendiğine göre şairin kendisi habere çok sevinip Cockneyler arasında tanınmakla gurur duyduğunu belirtmiş. Yapılan anketlere göre, Türkiyeli gençlerin yüzde ellisinden fazlası ülkelerinin en önemli yazarlarını tanımazken Seamus Heaney'nin İngiliz halkı arasında bir giysi adına dönüşecek kadar tanınmasında gerçekten de sevindirici bir yan var. Ama kimilerinin, söz konusu şairin yazdıklarının ileri sürüldüğü kadar ince ve derin olmadığı görüşünde olduğu da bir gerçek. Umarız bir gün, İngilizceye yapmış olduğu tek gerçek katkı argo alanındaymış gibi durmaz.

TEMUR GÜNAY, Londra

Alef Yayınevi de dergi yayıncılığında inatçı

Alef Yayınevi yalnızca nitelikli yayıncılık yapmaya çalışan yayınevlerinden. Yayımladığı telif ve çeviri kitapların bütünü önemli. Değerli kitaplar yayımlamakla yetinmeyip dergi yayıncılığına da başladı. Önce *Pasaj* adlı eleştiri dergisini önceki yayıncılarından alarak kısa bir süre yayımladı. Şimdi de *Baykuş* felsefe dergisini yayımlıyor. *Baykuş*'un 1. sayısı 1 Ocak 2008'de çıktı. Satışı da az değil...

Reader's Digest iflas mı ediyor?

New Yorker'ın haberine göre, dünyanın en büyük yayın kuruluşlarından Reader's Digest iflas etme tehlikesiyle karşı karşıya. Dünya devlerinden biri olan grubun yayınları Türkiye'de kitabevlerinde satılmıyor, doğrudan pazarlama yoluyla satılıyor. (Bir ara herkes bu kurumdan gelen promosyon mektuplarını konuşuyordu, ödül olarak da bir okuyucuya otomobil veriyorlar.) Bir dönem 50 milyon civarı satış rakamına ulaştığı söylenen dergisiyle Reader's Digest iflas edecek mi bilinmiyor ama dünya basınındaki hava ilk batan onlar olsa da sonuncusu olmayacakları yönünde.

Agatha Christie'nin silgisi

Agatha Christie de son günlerini farkında olmadan alzheimerla boğuşarak geçirmiş. Araştırmacılar bu tanıyı onun son romanlarını inceleyerek koymuş.

Christie

Murdoch

Macdonald

Yazmanın tersi nedir? Elbette silmek. Yazar, dünyanın sırrını çözen, her şeyi aydınlığa kavuşturan bir tür dedektiftir. Silgiyse kâğıt üzerinde belirmekte olan ilişkiler ağını ortadan kaldırır, yine karanlık çöker, esrar geri gelir. Alain Robbe-Grillet'nin ilk kurmaca yapıtı *Silgiler*'in (*Les Gommes*) niçin silinip kaybolan ipuçları ve delillerle dolu bir dedektif romanı biçiminde yazıldığı eleştirmenler tarafından çok tartışılmıştır, ama belki de romancının anlatmak istediklerinden biri de burada ele aldığımız karşıtlıktır.

Tabii silinenin yazı olması gerekmez; dünyayla yüzleşen "sır çözücü" bir bilinç olarak yazarın kendisi de silinebilir. Herhangi bir insanın ilişkiler kurma, anlam verme, adlandırma becerilerini yitirmesi kuşkusuz kötüdür, ama böyle bir durumun bir yazar için özellikle korkunç olduğu su götürmez. Alzheimer hastalığının Iris Murdoch'u nasıl dünyayı hiç kavrayamaz hale getirdiğini eşi John Bayley'nin anılarından biliyoruz. *Rebecca* ve *Jamaika Hanı* gibi popüler romanların yazarı Daphne du Maurier ve çocuklar için macera kitapları yazan Enid Blyton da aynı hastalıktan ölenlerden. Alzheimerın silip yok ettiklerinin listesine, yazdığı karmaşık dedektif romanları aynı zamanda gerçek birer edebiyat yapıtı olan, yirminci yüzyılın önemli Amerikan yazarlarından Ross Macdonald'ı da ekleyebiliriz.

Geçtiğimiz ayların önemli edebiyat haberlerinden biri Macdonald'dan çok daha ünlü bir yazar/dedektif olan Agatha Christie'nin de son günlerini farkında olmadan alzheimerla boğuşarak geçirmiş olduğuydu. Toronto Üniversitesi'ndeki bir grup araştırmacı Christie'ye bu tanıyı son romanlarını inceleyerek koymuş. Yazınsal iddiaları olmasa da kültürlü bir insan olan romancının sözcük dağarcığı ömrünün sonuna doğru giderek daralıp son kitaplarında üçte ikisine iniyor ve bir yandan da aynı deyişler sık sık tekrarlanıyor ve kesin adlandırmanın yerini "bir şey" ve "birisi" gibi belirsiz nitelemeler alıyormuş.

Christie'nin belki de en ünlü yapıtı olan *Roger Ackroyd Cinayeti*'nde okura oynanan oyunu duymamış birisi olabilir mi? Bu kitapta katil en beklenmeyecek kişi, öykünün anlatıcısıdır. Yazarın sözcüsü konumundaki kişinin katil olması bir bakıma bunu romancının bizzat üstlendiğini düşündürür. Toronto'daki araştırmacıların saptaması doğruysa, Christie'nin son yazdıklarında durumun tersine dönüp bu sefer de kim vurduya giden kurbanın yazar olduğu anlaşılıyor. Romancı bu durumun farkında olmuş olsaydı bile elbette *Silgiler* düzeyinde bir yapıt çıkaramazdı. Ama Robbe-Grillet'nin kasıtlı olarak tekrarlar ve belirsizliklerle dolu kitabını bilmeden taklit etmişe benzemiyor da değil. Dahası, bilinçaltında bile olsa, ironiye karşı belli bir duyarlılığı da olmalı çünkü her şeyi unutmaya başladığı son kitaplarından birinin adı *Filler de Hatırlar*.

TEMUR GÜNAY, Londra

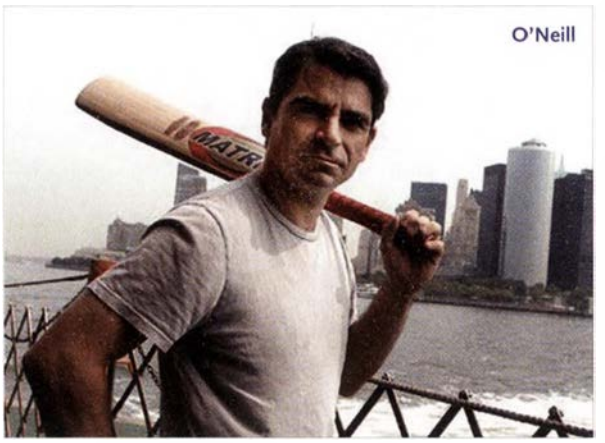

Necati Güngör'ün önemli çalışması tamamlanmak üzere

Öykücü, yazar Necati Güngör bir süreden beri bir başına büyük iş üstünde çalışıyor. Gerçek bir kültür kazısı sürdürerek sonuna yaklaştığı çalışması, popüler bir yemek kültürü sözlüğü. Şu anda 5.000 maddeyi bulan çalışması için, Necati Güngör'ün elbette ekonomik durumu sağlam bir yayıncı arayışı da var.

Tek bir sözü 45.000 yeni kitap demek

Muhteşem Gatsby ile karşılaştırılan *Netherland*, 11 Eylül sonrasını anlatıyor.

Publishers Weekly'nin haberine göre Obama'nın satır arasında geçen tek bir sözü 45.000 kitap olarak okuyuculara geri dönebiliyor. Obama'ya arada bir –özel bir çaba harcamaksızın– kitaplardan söz ettiği için "edebi başkan" ve "yeni Oprah" dendiği olmuştu, çünkü aynı Oprah gibi onun da tek bir sözüyle kitaplar çok satar listelerinde üst sıralara fırlayabiliyordu. Şimdi yeni bir kitap da bu şanstan yararlanacakmış gibi görünüyor: Joseph O'Neill'in *Netherland*'ı. Barack Obama, *New York Times*'a yaptığı bir açıklamada söz arasında *Netherland*'den söz edince Random House-Pantheon, kitaptan yeniden 2.500 kopya basılmasına ve haziranda yapılacak karton kapak baskının sayısının 45.000'e çıkarılmasına karar verdi.

New York Times'ın 2008'in en iyi kitaplarından saydığı, PEN/Faulkner ödüllü ve 90.000 kopya sattığı söylenen kitabı anlaşılan iyi bir yıl bekliyor. Random House yöneticileri Obama'nın *Netherland*'ı okuyor olmasını büyük bir iltifat kabul ettiklerini belirtirken bunun, "Amerikan halkını okumaya yöneltmesini," umduklarını da ekliediler.

"Amerika henüz kendini tamamlamadı," diyen O'Neill, değerlendirmelerde sık sık *Muhteşem Gatsby* ile karşılaştırılan *Netherland*'de, 11 Eylül sonrası Amerikası'nı o dönemde New York'ta yaşayan bir kişinin ağzından anlatıyor. Bir dipnot olarak belirtelim, O'Neill İrlandalı olsa da, Türk akrabalarıyla Türk ve İngiliz basınında da yer bulmuştu.

Başkan'ın kitapları...

Barack Obama'nın konuşmalarında ve katıldığı tartışmalarda sözcükleri iyi kullandığına ilişkin pek çok yorum var. Televizyondaki çeşitli programlarda kitap okumaktan ne kadar hoşlandığını dile getiren yeni ABD Başkanı, beğendiği kitaplardan örnekler vermekten kaçınmadı. *New York Times*'tan Michiko Kakutani'nin hazırladığı listeye göre bu kitaplar şunlar:

Ralph Waldo Emerson, *Self-Reliance and Other Essays*; Doris Lessing , *Altın Defter*; Lincoln'ün Yazıları; Toni Morrison, *En Mavi Göz*; Toni Morrison, *Song of Solomon*; Herman Melville, *Moby Dick*; Shakespeare'in tragedyaları.

Yeni Amerika Başkanı, seçildikten sonraysa Steve Coll'un *Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan, and Bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001* adlı kitabını okumaya başlamış.

ve Örümcek Adam ile...

Herkes yeni ABD başkanını kutlayadursun Marvel yayıncılık bu yılki seçim kampanyasında da ilk izlerini gördüğümüz üzere (örneğin başkanların biyografileri çizgi roman olarak piyasaya sürülmüştü), işi çizgi romanlara taşıdı ve ilk kez gerçek bir politik figüre popüler çizgi romanlardan birinde yer verdi. *Guardian*'ın haberine göre Örümcek Adam'ın bu özel sayısında Bukalemun, Barack Obama'nın başkanlığı devralmasına engel olmaya çalışıyor ve fotoğrafçı olarak törene katılan Peter Parker (Örümcek Adam) Obama'yla el ele vererek onu engelliyor. Marvel'in editörü Joe Quesada, Obama'nın *Örümcek Adam* koleksiyoncularından olduğunu öğrendiklerinde iki tarihi figürü bir araya getirmenin uygun bir kutlama yöntemi olduğuna karar verdiklerini açıkladı.

Dünyanın dört köşesinden...

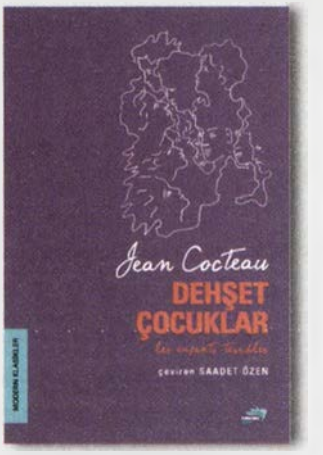
Necib Mahfuz
Hırsız ve Köpekler

Hırsız ve Köpekler en yakınlarının ihanetine uğrayıp hapse düşmüş Said'in intikam hayalleriyle hapisten çıkışının hikâyesi. Nobel Edebiyat Ödüllü Mısırlı yazar *Necib Mahfuz*'un 1952'de ülkesinde yaşanan devrimle ilgili hayal kırıklığını yansıttığı bu roman sembolik anlatımıyla yazarın eserleri arasında özel bir yere sahip.

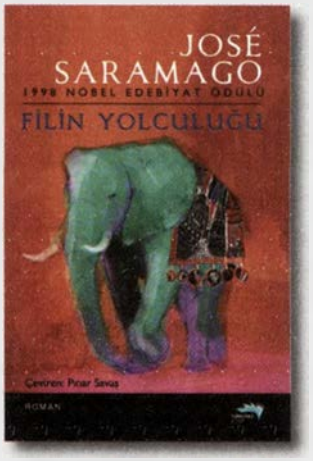
Necib Mahfuz'un eserlerinde, ülkesinin durumunu doğrudan ve açıkça anlatmak üzere kalemini kullanan edebiyatçılara özgü bir metafor duygusu var. Kitapları Mısır'a ve halkına duyduğu sevgiyle dopdolu, öte yandan son derece dürüst ve gerçekçi.

Washington Post

Jean Cocteau
Dehşet Çocuklar

"*Cocteau* çağının şairlerinin içinde en büyüğü olmayabilir, ama kuşkusuz 'saçının telinden ayakucuna kadar' şairdir. *Dehşet Çocuklar*'ın yazarı, bütün yapıtlarını şiirin yol göstericiliğinde yaratmıştır. Raymond Queneau'nun dediği gibi, *Cocteau* olmasaydı onu icat etmek ve sıcak maviye boyamak gerekirdi! Evet, *Cocteau*'yu okuyan kim, onu unutma riskine girer? Kesinlikle hiç kimse."

José Saramago
Filin Yolculuğu

16. yüzyılda Portekiz Kralı, Süleyman adlı filini Avusturya Arşidükü Maximilian'a hediye etmek ister ve Süleyman bu uzun yolculuğa çıkar. Nobel Edebiyat Ödülü sahibi *José Saramago*'nun en neşeli, en keyifli romanı *Filin Yolculuğu* işte bu tuhaf serüvenin hikâyesini anlatıyor. *Saramago* severleri şaşırtacak bu keyifli roman, bir yandan da filin gariban ama köylü kurnazı terbiyecisi Subhro ile kafileye eşlik eden soylular bağlamında filin tanık olduğu insanlık komedyasına eğlenceli-eleştirel bir bakış getiriyor.

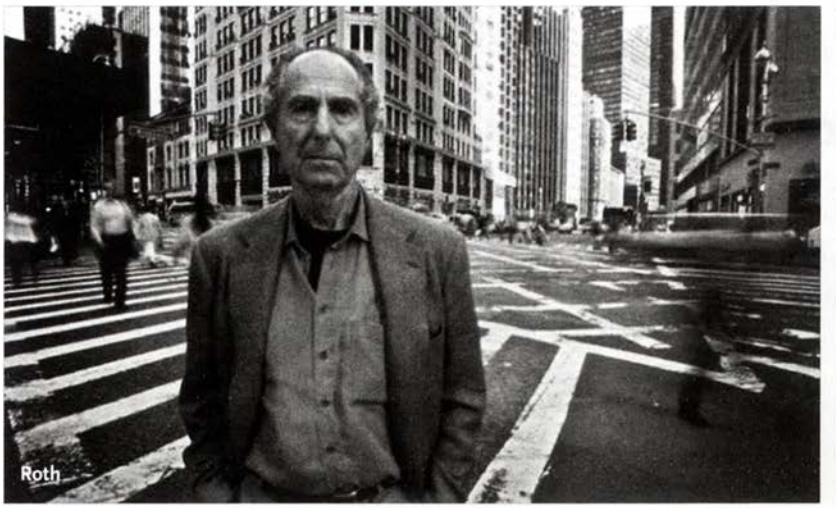

Mehmet Açar
Çok Uzaklarda Bir Yaz

Geçmiş çok uzak bir ülkedir ve o uzak ülkede, 1977'de, Hümeyra'nın Altınoluk'a ilk kez gelmesiyle başlar her şey. *Mehmet Açar* üçüncü romanı *Çok Uzaklarda Bir Yaz*'da hem modern bir aşk masalı yazıyor hem de '80'lerin toplumsal yaşamının güncesini tutuyor; '80'lerde genç olmayı, aşkı, solculuğu, hayalleri anlatıyor. *Çok Uzaklarda Bir Yaz*, arkadaş grubu arasında "üçüncü çocuk" olmayı ve hep arkada kalmayı kabullenmiş bir anti-kahramanın hikâyesi...

TURKUVAZ KİTAP

info@turkuvazkitap.com.tr | www.turkuvazkitap.com.tr
Barbaros Bulvarı No: 153 Kat: 8 Balmumcu - Beşiktaş / İstanbul
Tel: 0212 354 30 00 | Fax: 0212 288 50 67

Roth

Montalcini

Philip Roth'un en üretken günleri

Philip Roth geçmiş günlerden en çok, ticaretle değil de gerçekten edebiyatla ilgilenen o eski mükemmel editörleri özlüyor.

Yetmiş altı yaşındaki ünlü Amerikalı yazar Philip Roth, hayatının en üretken dönemlerinden birini yaşıyor. Kore Savaşı sırasında Amerikan gençliğini ve gençliğin üzerindeki baskıları konu alan *Indignation* (Öfke) adlı romanı geçtiğimiz aylarda yayımlanan Roth, daha sonra *The Humbling* (Küçük Düşürme) adlı kısa bir roman daha yazdı. Yazar bir yandan "Nemesis" adlı bir sonraki romanı üzerinde çalışmaya devam ediyor.

Roth, İspanyol gazeteci Antonio Lozano'nun yaptığı bir söyleşide, bu üretkenliğinin nedeninin altı ayda bir dostlarının ölüm haberlerini almasının onda uyandırdığı acelecilik olabileceğini ifade etti. Bir başka neden olarak da, "doğal olarak benim yaşımda bir insanın geriye baktığında genç bir yazarın çıkartabileceğinden çok daha fazla malzeme çıkartabilmesi," olduğunu söylüyor yazar. Roth'un söyleşideki ilginç iddialarından biri, Amerikan televizyonunun gelmiş geçmiş en başarılı dizilerinden *Sopranos*'daki iki gangster karakterinin kendi romanı *The Plot Against America*'dan (Amerika'ya Karşı Komplo) alıntı olduğu. "Bu konuda avukatlara başvurmak zorunda kalmayacağımı ümit ediyorum," diyor yazar. Roth, günlük hayatta yaşından dolayı bellek sorunlarıyla karşılaşmakla birlikte yazı yazarken belleğinin ve konsantrasyonun yüzde yüz olduğunu söylüyor. Ticaretle değil de gerçekten edebiyatla ilgilenen o eski mükemmel editörleri özlüyor en çok geçmiş günlerden. Ölüm mü? "İç açıcı bir düşünce olduğu söylenemez ama yapılacak bir şey yok. Hayatınızın her aşamasında o an mutlu değilseniz en azından bir sonraki aşamada daha iyi olabileceğini düşünürsünüz. Yaşlılıkta doyumsuz olmanınsa çaresi yok, sonraki aşama ölüm çünkü."

Asıl olan düşünmek...

Aynı günlerde Rita Levi Montalcini'yle *El Pais* gazetesinin yaptığı bir söyleşiyi çağrıştırıyor Roth'un sözleri. 1986 yılında beynin gelişmesi konusunda yaptığı araştırmalardan dolayı Nobel ödülü alan İtalyan Levi Montalcini bugün yüz yaşında ve çalışmaya devam ediyor. Emekli olmayı da emeklilik maaşı almayı da reddeden Montalcini'nin günleri dopdolu: Konferanslar veriyor, Afrikalı kadınlar için eğitim programları düzenliyor, bir yandan da beyin üzerindeki araştırmalarını sürdürüyor. "Günün birinde artık düşünemezsem, işte o zaman her şeyin sonu gelmiş demektir," diyor Montalcini. "O gün geldiğinde ölmeme yardım etmelerini istedim dostlarımdan. Ama şimdilik öyle bir şey yok. Hatta düşünme kapasitemin ve hayat zevkimin yirmi yaşındakinden üstün olduğunu bile söyleyebilirim" Bunun sırrı ne? "Kendini unutmak ve ölüme karşı kayıtsız olmak. Sonuçta ölen sadece o küçücük vücudunuz olacak. Fikirleriniz veya eserleriniz değil."

ALBERT SABANOĞLU, Madrid

///idefix/ **İdefix'in satışları krizde arttı!**

Kriz döneminde idefix'in satışları daha çok artmış. 2008 yılını bir önceki yıla göre yüzde 38 büyümeyle kapayan idefix, 2009 yılının ilk çeyreğinde de aynı seyirde büyümüş. İnternetten kitap satışlarının kriz döneminde artmasının nedeni de, eğlenceden tasarruf. İnsanlar evlerinde oturdukları yerden kitap alma olanağını değerlendirince, daha da çok okuyor.

Pulitzer 2009 ödülleri

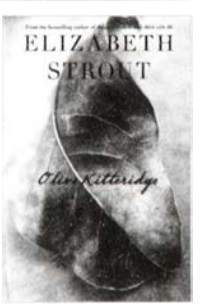
Elizabeth Strout'un ödül alması eleştirmenler için şaşırtıcı olmadı.

Adını 20. yüzyılın önemli gazetecelerinden, Joseph Pulitzer'den alan, onun Columbia Üniversitesi'ne bağışladığı paranın kullanılmasıyla ve çoğunlukla belli başlı gazetelerin editörlerinden oluşan Pulitzer Komitesi tarafından verilen Pulitzer ödülünün 2009 yılı adayları ve kazananlar 20 Nisan'da açıklandı. Buraya bir not düşelim: Niçin adaylar ve kazananlar diyorum? Çünkü ekonomik açıdan en büyük getirisi olan ödül olmasa da (ortalama 10.000 $), en saygın ödüllerden biri olarak görülen Pulitzer'in adaylık süreci öbür ödüllerden epeyce farklı. Öncelikle 50 dolar başvuru ücreti ödenerek başvuran bütün yapıtlar, ölçütlere uygunsalar, ilk elemeye alınıyor. Daha sonra komite bu yapıtlar arasından adayları belirliyor ve son olarak kazananlar seçiliyor. Şiir, roman, eleştiri ve makale gibi, çok çeşitli dallarda verilen Pulitzer'i geçmişte kazanan adları şöyle bir hatırlatacak olursak: Margaret Mitchell, Saul Bellow, Ernest Hemingway, Eudora Welty, Harper Lee ve Toni Morrison kurgu dalında; Robert Frost şiir dalında; Roger Ebert, eleştiri; Tennessee Williams ve Arthur Miller drama dalında Pulitzer'e değer görüldü. Birden fazla Pulitzer alan adlarsa, daha çarpıcı: Edward Albee, üç kez; William Faulkner, iki kez; Eugene O'Neill, dört kez; John Updike, iki kez.

Gazetecilik başlığı altında verilen Araştırmacı Gazetecilik, Olay Haber, Uluslararası Haber ve Eleştiri gibi ödülleri kazananlar arasında *New York Times* personeli öne çıkıyor. Ödülü kazanan kitaplarsa şöyle: Kurgu yapıt dalında *Olive Kitteridge* adlı öykü seçkisiyle Elizabeth Strout. Bu dalda kısa listeye seçilen öbür iki aday –kızılderililer ve beyazlar arasındaki gerilimi anlatan *The Plague of Doves* romanıyla Louise Erdrich ve Manhattan Kız Okulu'nda kanserle savaşan bir öğrencinin anlatıldığı *All Souls* romanıyla Christine Schutt. Şiir dalındaysa *The Shadow of Sirius* adlı kitabıyla W.S. Mervin ödüle değer bulundu.

Strout, son yıllarda daha yakından okunuyor.

Sıradan insanlar, sıradışı durumlar

Pulitzer'i birbiriyle bağlantılı on üç kısa öykünün yer aldığı *Olive Kitteridge* yapıtıyla Elizabeth Strout'un alması eleştirmenler için şaşırtıcı olmadı. Yazar zaten 2008 yılı Ulusal Kitap Eleştirmenleri Ödülü'nün aday listesindeydi. Strout, 2000'de yayımlanan *Amy ve İsabelle* (*Kadınlar Daha Yalnız*, İnkılâp Yayınları) romanıyla hem Orange hem de Pen/Faulkner ödüllerine aday gösterilmişti.

Olive Kitteridge, ABD'nin Maine eyaletinde, New England çevresinde yaşayan insanları konu ediyor. İçerik olarak birbirinden bağımsız da ele alınabilecek, çoğunlukla olağan kişilerin olağandışı durumlarda yaşadıklarını anlatan öykülerden oluşan kitap için Maine'den insan manzaraları denilebilir. Öykülerden biri kocasının cenazesinde onun kendisini aldattığını öğrenen kadını anlatırken başka öyküde hastanede yaşanan esir alma olayı konu ediliyor. On üç öyküyü birbirine yaşlı matematik öğretmeni Olive Kitteridge bağlıyor. Yanlış anlamayın, Kitteridge bazı öykülerin kahramanı olsa da, öbürlerinde yalnızca oradan geçen biri. Ama bu yaşlı ve sözünü esirgemeyen kadının yorumları çoğu öyküye farklı, kimi yerde tedirgin eden, kimi yerde kitaba bağlayan bir lezzet kazandırıyor.

Z. HEYZEN ATEŞ, İstanbul

Can Çocuk kaç kitap yayımladı?

Can Çocuk, çocuk kitapları yayıncılığındaki etkinliğini artırmak için Can Yayınları'ndan bağımsızlaştıktan sonra, yayımladığı kitap sayısını son yıllarda gitgide artırmaya başladı. Can Çocuk 2007'de 42; 2008'de 27 yeni kitap yayımlamış; 2009 sonuna dek 21 yeni kitap yayımlamayı amaçlıyor. Toplam kitap sayısı da 287 olacak.

NOTOS EDEBİYAT ATÖLYESİ

"Yazmak bir alışkanlıktır. Alışması kolay, bırakması zordur."*

Notos Edebiyat Atölyesi, edebiyatı bütüncül bir kültür olarak kuşatmayı, katılımcılarına yazma eyleminin başlıca bileşenlerini çözümleyip nitelikli bir edebiyat formasyonu kazandırmayı amaçlıyor. **Notos Yaratıcı Yazarlık Atölyesi**, Edebiyat Atölyesi'nin ilk atölyesi olarak, yeni yazar adaylarına yaratıcı yazarlığın yollarını göstermek için başladı, çalışmalarını sürdürüyor. **Şiir Sanatı ve Şiir Nasıl Yazılır?** atölyesi, çalışmalarına başlıyor.

Notos Edebiyat Atölyesi

- Çalışma grupları en çok 20 kişiden oluşur.
- Hafta içinde bir gün, iki buçuk saat yapılır. Derslere devam zorunludur.
- Her dönem on haftada (iki buçuk ayda) tamamlanır.
- On haftalık ders programı önceden belirlenmiştir.
- Dersler didaktik değil, tartışmaya, yaratıcılığa, yoğun uygulamaya dönüktür.
- Metin çözümlemesi derslerinde usta yazarlardan seçilmiş metinlerin yanı sıra, katılımcıların yazdığı metinler tartışılıp çözümlenir.
- Katılımcıların kendi ilgi alanlarında birer metin yazıp tamamlamaları amaçlanır. Verilen destek, gerekirse bire bir ilişkilerle artırılır.
- Atölye çalışmasının sonunda yayımlanmaya değer metinlerin ortaya çıkarılması amaçlanır.

Yaratıcı Yazarlık Atölyesi

4. Dönem 1 Eylül - 3 Kasım

Edebiyat ve Felsefe dersi (bir hafta), Cemal Bali Akal

Edebiyatta Yoksulluk (bir hafta), Şebnem Gökçeoğlu Balcı

Şiir Dersi (bir hafta), Turgay Fişekçi

Öteki dersler (yedi hafta) Semih Gümüş

Fotoğraf Atölyesi

Atölye yöneticisi, Aydın Çetinbostanoğlu

Atölye kayıtları başladı. ➤

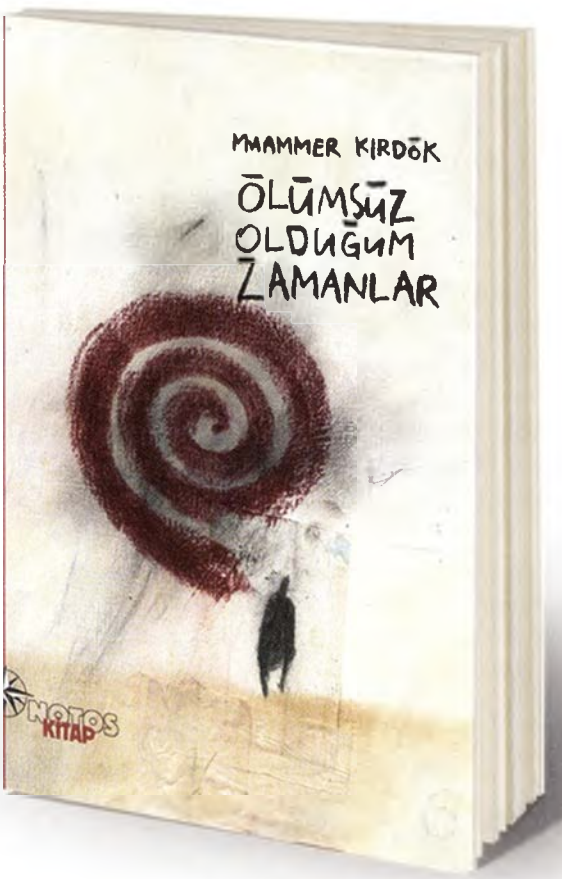
EDEBİYAT ATÖLYESİ YÖNETİCİSİ Semih Gümüş

KAYIT VE AYRINTILI BİLGİ Tel 0212 243 49 07 - Faks 0212 252 38 05 – atolye@notoskitap.com

*Somerset Maugham

Desen: Mehmet Karaman

Aşk ve gerçeklik arayışının gizemi

330 sayfa, 19,00 TL

Muammer Kırdök
Ölümsüz Olduğum Zamanlar

Aşk nedir? Gerçeklik var mı? Sahiciliğinden kuşku duymadığımız olgularla algıladığımız yaşam birbiriyle örtüşmediğinde var olma gücümüz azalıyor mu? Muammer Kırdök, bu sorular çevresinde dönen olayların izinde, okuru gizemli bir yolculuğa çıkarıyor, imgelerle örülmüş mistik bir dünyanın sınırlarına getiriyor. Bulanıklığın arttığı, anımsamanın ve anımsanmanın değerini yitirdiği belirsiz bir zaman diliminde sevdiğini arayan çaresiz bir adam, şaşırtıcı serüvenini anlatıyor. **Ölümsüz Olduğum Zamanlar** sonuna dek merakla okunan bir roman, edebiyatımızda yeni ve güçlü bir çıkış.

OKUYORUM
MEYDAN
OKUYORUM

NOTOS KİTAP

www.notoskitap.com
0212 243 49 07
Dağıtım: Alfa Dağıtım, 0212 513 34 20

Adaletsizliğe, aşk acısına, ayrımcılığa, aşağılamaya, barbarlığa, baskıya, bencilliğe, bölücülüğe, bilinçsizliğe, bağnazlığa, cehalete, cinsel tabulara, cinsel istismara, cinsiyet ayrımına, çeteleşmeye, çevre kirliliğine, dayatmalara, düşmanlığa, dayağa, dogmalara, dalkavukluğa, darbelere, dolandırıcılığa, eşitsizliğe, fanatizme, gaddarlığa, hoşgörüsüzlüğe, haksızlığa, ırkçılığa, imkânsıza, iftiraya, işkenceye, ikiyüzlülüğe, karalamaya, kısıtlanmaya, kışkırtmalara, komplolara, köleliliğe, kaderciliğe, kine, korkulara, köhneliğe, kültürsüzlüğe, küresel ısınmaya, maganda kurşununa, merhametsizliğe, medeniyetsizliğe, mahalle baskısına, nefrete, nankörlüğe, önyargılara, ötekileştirmeye, rüşvete, susturulmaya, saplantılara, safsataya, sahteciliğe, saldırganlığa, samimiyetsizliğe, sahtekârlığa, sansüre, sefalete, sevgisizliğe, sınırlamalara, sürgüne, silahlanmaya, soykırıma, savaşa, sömürüye, şiddete, tacize, tecrite, tehcire, tehditlere, tekelleşmeye, tembelliğe, töre cinayetlerine, tutuculuğa, umutsuzluğa, vefasızlığa, verimsizliğe, vicdansızlığa, yabancılaştırmaya, yozlaşmaya, yoksulluğa, zorbalığa, zulme...

Yeni yıldan kim kârlı çıktı

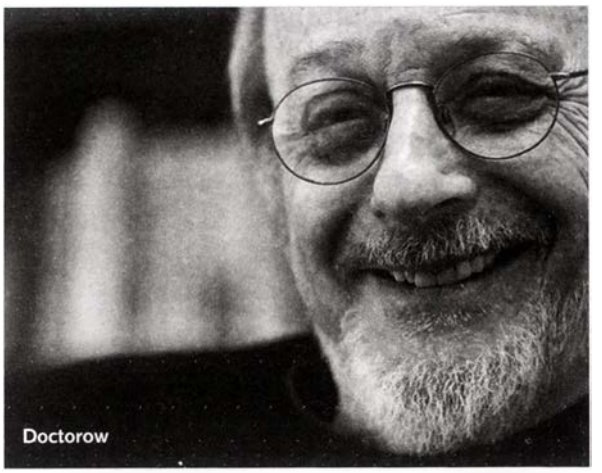
2008'in son haftasının en çok satan kitabı 2009'un ilk haftasının da en çok satan kitabı oldu. *The Guardian*'ın "Midas'ın dokunuşuna sahip olan kadın" biçiminde anlattığı J.K. Rowling'den söz ediyoruz. *Ozan Beedle'ın Hikâyeleri* yeni yılın en çok satan kitabı oldu. Bu arada Yapı Kredi Yayınları'nın Sevin Okyay ve Kutlukhan Kutlu'nun çevirisiyle yayımladığı kitap de gecikmeden satışa sunuldu. Yeni yılın öbür çok satanları arasında yakın zamanda yine aldatılan Oprah Winfrey'in seçkisi yemek ve diyet kitapları yer alıyor. Winfrey, kimi gazetelerin "rezil oldu" diye anons etmekten zevk aldıkları üzere yine bir anı sahtekârlığının kurbanı oldu. Herman ve Roma Rosenblat'ın Nazi kampları ve çitten uzatılan elmaları içeren anılarının sahte olduğu ortaya çıkınca, Rosenblat'ın kitabının (*The Angel at the Fence*) tanıtımını yapan ve kitap listesine alan Winfrey, dedikodu yazarlarının diline düştü.

Winfrey

Cep kitaplarının satışı artıyor

Uluslararası yayıncılık dünyasının altı önemli adı, yeni teknolojilerin, kitapların geleceğini nasıl etkileyeceğini İspanya'da yayımlanan edebiyat dergisi *Qué Leer* için tartıştı. Franfurt Kitap Fuarı direktörü Jürgen Boos, Random House'tan Stuart Applebaum ve Feltrinelli'nin başı Alberto Rollo, e-kitap'ın gelecekte önem kazanmakla birlikte geleneksel kitapların yerini hiçbir zaman alamayacağını savunurken, Ingram Digital'dan Will Moore ile Idea Logical'ın yöneticisi Mike Shatzkin ise önümüzdeki yıllarda yayın sektöründeki satış artışlarının sadece e-kitap ve internet pazarlama üzerinden sağlanacağını, geleneksel kitap satışlarının gitgide düşeceğini savundular. Illinois Üniversitesi'nden Kalev Leaataru ise, yayıncılıkta dijital teknolojilerin her açıdan çok yararlı olacağını, beklenen patlamanın yaşanmamasının nedeninin daha çok finansman sorunlarından kaynaklandığını söyledi. Öte yandan, içinde bulunduğumuz krizle birlikte İspanya'da normal kitap satışları düşerken cep kitabı satışlarının ortalama yüzde 25 kadar arttığı bildiriliyor.

PEN galasında Doctorow sohbeti

Doctorow

Amerika Doğa Tarihi Müzesi'nde verilen ve pek çok yazarın katılımıyla gerçekleşen PEN galasının onur konuğu Türkçede *Caz Dönemi*, *Ürperti*, *Çılgın Billy* kitaplarıyla tanınan Edgar Lawrence Doctorow'du. Doctorow, sohbetlerin de başlıca konusuydu. Yorumu okura ait olan, *New Yorker*'da yer alan sohbet şöyle:

" 'Hayatım boyunca Doctorow'un hayranı oldum,' dedi Salman Rushdie, dinozor heykelinin hemen yanında durduğumuz sırada. 'En büyük Amerikan yazarlarından.'

'Ayrıca çok iyi bir konuşmacı,' diye ekledi Philip Gourevitch.

'Geçen yılki Gore Vidal kadar kötü olmayacağı kesin,' dedi Rushdie. 'Vidal geçen yıl herkese karşı çok kabaydı.'

'Favori Doctorow romanınız ne?' diye sordum.

'*Book of Daniel*'dan hoşlandım,' dedi Rushdie. 'Çok eskilerden.'

'Fantastik,' diye görüş belirtti Gourevitch.

Rushdie duraksayıp düşündü. '*Caz Dönemi*'nden gerçekten hoşlandığımı söylemeliyim. *Caz Dönemi* iyi bir yapıt.'

Peter Matthiessen araya girdi. 'Ben *Çılgın Billy*'yi sevdim. *Caz Dönemi* de iyi ama en çok sevdiğim *Billy*. Doctorow arkadaşım olduğu için bunu söyleyebilirim ona. Cumartesi tenis oynayacağız.' "

Selim İleri yeni yayınevinde

Selim İleri, Doğan Kitap ile uzun süren birlikteliğini terk etti. Yeni yayınevi Everest gibi ekonomik olanakları güçlü bir yayınevi olabilirdi. Everest Yayınları, Selim İleri'nin çok sayıdaki kitabını art arda yayımlayacak. İşe ilk kitabıyla son kitabını birlikte yayımlayarak başlarken, yazarına da ilk jestini yaptı.

Teneke Kitap British Library'de

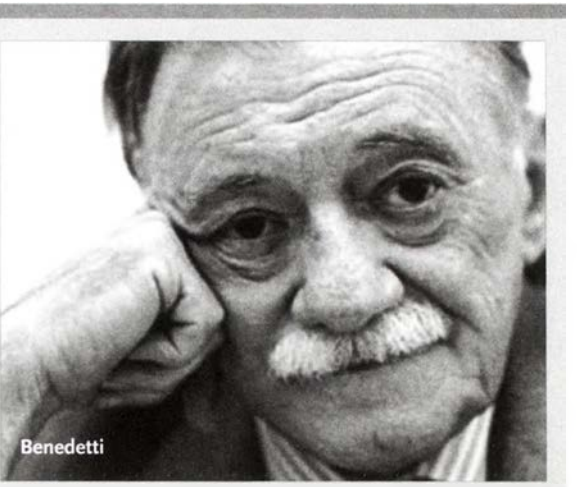

Marinetti

20 Şubat 1909'da *Le Figaro* gazetesini alanlar ilk sayfaya basılmış bir manifesto ile karşılaşıyor. Manifesto'nun yazarı Filippo Tommaso Marinetti. Manifesto'nun adı Fütürist Manifesto. Radikal entelektülleri bile şaşırtan radikallikte on bir maddeden oluşan bu manifesto aynı yıl tenekeyle ciltlenmiş yirmi yedi sayfalık bir kitap olarak basıldı. Kitap koleksiyoncularınca Teneke Kitap olarak bilinen 20. yüzyılın bu ilk manifestosunun neredeyse hasarsız bir kopyası, yayımlandıktan tam yüz yıl sonra British Library'nin koleksiyonuna katıldı. Kütüphane'nin kitaba ödediği para 83.000 Sterlin. Bu alışveriş, manifestonun 10. maddesindeki çığlığın boşa gitmiş olduğunu gösteriyor: "Müzeleri ve kütüphaneleri yıkmak istiyoruz..."

Fransız yayıncılar türbülansa nasıl dayanıyor

Bütün dünyayı etkileyerek HarperCollins ve Random House'ın departman kapatmasına, büyük yayınevlerinin dijital baskıya yönelmesine ve küçük yayınevlerinin kapanmasına yol açan kriz Fransız yayıncıları da etkiledi. Ama onlar öbür yayınevleri gibi küçülme yoluna gitmek yerine daha önce yayımladıkları kitapları yeniden basarak sorunu çözmeye çalışıyor. Geçtiğimiz Mart ayında düzenlenen Paris Kitap Fuarı'ndaki panellerde sıkça tartışılan bu konu yayıncıların bağımsız kitapçıları ve kütüphaneleri eskisi kadar kitap almamakla suçlamalarıyla hareketlendi.

2008'de bastıkları kitapların satışıyla kâr etmeye çalışan yayınevlerinin 2009'u sağ salim atlatmak konusunda tedirgin olmaları dikkat çekiciydi. Fransızların üçte ikisinin artık kitap okumadığına dikkat çeken editörler bunun nedeninin krizden çok son yıllarda izlenen ve gençleri kitap okumaktan uzaklaştıran eğitim politikaları olduğunun altını çizdiler.

Benedetti

Benedetti Günleri

Geçtiğimiz ay Madrid ve Montevideo'da Uruguaylı şair, yazar, gazeteci Mario Benedetti onuruna edebiyat günleri düzenlendi. Toplantılar, yazarın yeni şiir kitabi *Testigo de uno mismo* (Kendi Kendinin Şahidi) ve Hortensia Campanella'nın yazdığı *Mario Benedetti, Un mito discretisimo* (Alçakgönüllü Mit) adlı biyografinin yayımlanmasıyla eş zamanda yapıldı. Aynı hafta, 88 yaşındaki yazarın zatürree yüzünden Montevideo'da hastaneye kaldırıldığı haberi gelmişti; son haberler durumunun düzeldiği yönündeyken, *Notos*'un baskıya verileceği sırada Benedetti'nin ölüm haberi geldi. Benedetti yazı hayatına 1945-56 arasında memur olarak çalışırken kendi parasıyla bastırdığı şiir kitaplarıyla başlamıştı. Başta Latin Amerika edebiyatının klasiklerinden biri olan romanı *La Tregua* (Ara) olmak üzere, şiir, öykü, deneme kitapları ve romanları geniş bir okur kitlesi buldu. Madrid'deki "Benedetti Günü" boyunca birçok yazar, sanatçı ve politikacı Benedetti'nin şiirlerini okudu, ayrıca şiir atölyeleri ve açık oturumlar yapıldı. Yazar 1983'te Uruguay'daki askeri diktatörlükten kaçmak zorunda kalmış, sonraki sekiz yılını Küba ve İspanya'da geçirmişti.

ALFA

Alfa Yayıncılık krizi umursamıyor

Alfa Yayın Grubu, kriz döneminde en çok kitap yayımlayan yayınevi oldu. Yayımladığı çok sayıda kitap ve başlangıçtan bugüne sahip olduğu kitap çeşidiyle ilk sıraya atak yapan grubun Alfa, Everest, Artemis, Kapı, Büyülü Fener markalarıyla etkin bir yayıncılık yaptığı izleniyor. Bugüne dek Alfa 2.000, Everest 666, Artemis 290, Kapı 181, Büyülü Fener 70 ayrı başlıkta kitap yayımlamış.

TÜRK SİNEMASI
TÜRK ROMANININ
ÇTİ?

SİNEMA EDEBİYATI YENİDEN KEŞFEDİYOR

Türk sinemasının, geçmişiyle bağlarını kopardığı söylenemez belki. Yoksa Yeşilçam'ın içinden çıkmış, neden sonra Yılmaz Güney'in *Umut* filmiyle duvarı yıkıp yepyeni bir sinema kültürüne açılmış yönetmenler ve filmler yok sayılmış olur ki, bunu yapmak da olanaksız. Gelgelelim, son yıllarda yeni kuşak yönetmenlerin ve senaryo yazarlarının büyük çabasıyla öylesine başkalaştı ki sinemamız, ortaya çıkan filmler estetik kaygıları yanı sıra düşünsel derinlikleri ya da altyapılarıyla öylesine üst düzeyde oluşup etkileyici olmaya başladı ki, sinemanın hemen akraba olmaya gönüllü olduğu edebiyatı, özellikle romanı geride bırakmaya başladığını öne sürenler oldu. Son yıllarda yazılan romanların, son yıllarda yapılan filmlerin gerisinde kaldığını düşünenlerin bu yargılarının yerinde olup olmadığı önemli bir soru olarak belirdi. Doğruluğu ya da yanlışlığı bir yana, tartışılması nitelikli bir katkıya dönüşecek bir soru bu. **NOTOS**

SİNEMA TOPLUMSAL/BİREYSEL ENDİŞELERİ DAHA İÇTEN DUYUMSUYOR

Sadece bu sinema mevsiminde, her birine "başyapıt" demek istediğim, birbirinden farklı anlayışlarda gerçekleştirilmiş altı film izledim. Öylesi güçte altı roman, yazık ki okuyamadım. Roman âdeta başka bir toplumsal coğrafyada...

Selim İleri

Günümüzde Türk romanı mı önde, Türk sineması mı, evet ama hangi açıdan, hangi sebeplerle...

Sorular birbiri ardınca; yanıtlarsa kem küm. Bu kem kemlük, biraz da, romana kıyamadığımdan. Oysa, Türk sinemasının son üç dört yılda bambaşka bir noktaya geldiğini görmezlerden değilim. Sadece bu sinema mevsiminde, her birine "başyapıt" demek istediğim, birbirinden farklı anlayışlarda gerçekleştirilmiş altı film izledim. Öylesi güçte altı roman, yazık ki, okuyamadım.

Roman baştan beri gözdem. Bütün sanatlardan beslendim, etkilendim, esinlendim. Ama roman her zaman başı çekti. Ta 1960'lardan bu yana. Okul koridorunda, yürüye yürüye okuduğum *Hep O Şarkı*, Yakup Kadri'nin son romanı bende yarım yüzyıldır yaşıyor. Attilâ İlhan'ın "Akşamlar bir roman gibi biterdi" dizesini galiba en çok hissedenlerdenim.

Ama sinema da coşumlarım arasındaydı. Önceleri, Beyoğlu sinemalarında gösterime giren Hollywood yapımları; derken, hep rüyalar anlatan eski Türk sinemasının iyi bir izleyicisi oldum. Sonra, bizim kuşakta etkisi uçsuz bucaksız Sinematek yılları. Yine de, geçen zamanda, sinemadan giderek koptum. Oysa romandan, roman okumaktan hiç vazgeçmedim.

On yıl öncesindeki yerli yapımı filmler gönlümü çelmedi. Bazılarını seyrettim, Amerikan sinemasına öykünme gibi geldi bana. Roman tam o sıralarda satış listelerine iştah duymaya başladı. Birtakım formüller, reçeteler oluşuyordu kendiliğinden, satışa yönelik roman için. Sinemanın bir zamanlar bolca kullandığı bu yöntemler

romana göz kırpmaya başlamıştı. Sinema ise yeni deneylerin, yeni olanakların peşine düşmüştü.

Galiba böyle böyle 2000'lere gelindi. Sinema toplumsal/bireysel endişeleri çok daha içten duyumsuyor bugün. Roman, bazı güçlü verimler dışta tutulursa, âdeta başka bir toplumsal coğrafyada, bambaşka, yabancı, yapay ortamlarda soluk almayı yeğliyor. Buraya nasıl gelindi, çözemiyorum. Aslında çözümlemek de istemiyorum. Çünkü sanatın yönlendirilmesinden hoşlanmıyorum. Bugünün romanı benim için cılız olabilir, postmodernizmin kurbanı olabilir; ne var ki, buradan yarına çok sevebileceğim romanların filiz vermeyeceğini nasıl ileri sürebilirim... N

Reha Erdem'in *Hayat Var* filminden.

Mehmet Güreli
"Tekrarlara düşmeyecek çok az sinemacı var gibi görünüyor."

Daha önce hiç fark etmemiştim bu romanı, diyenlerin uyanışı...

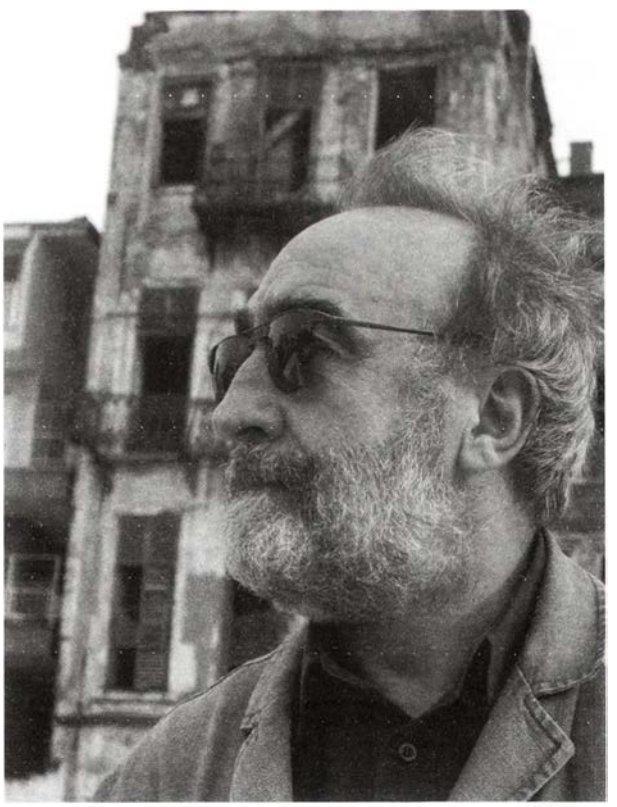
Son yıllarda sinemamızdaki yükseliş göz önüne alınırsa, Türk sinemasının Türk romanının önüne geçtiğini söylenebilir mi?

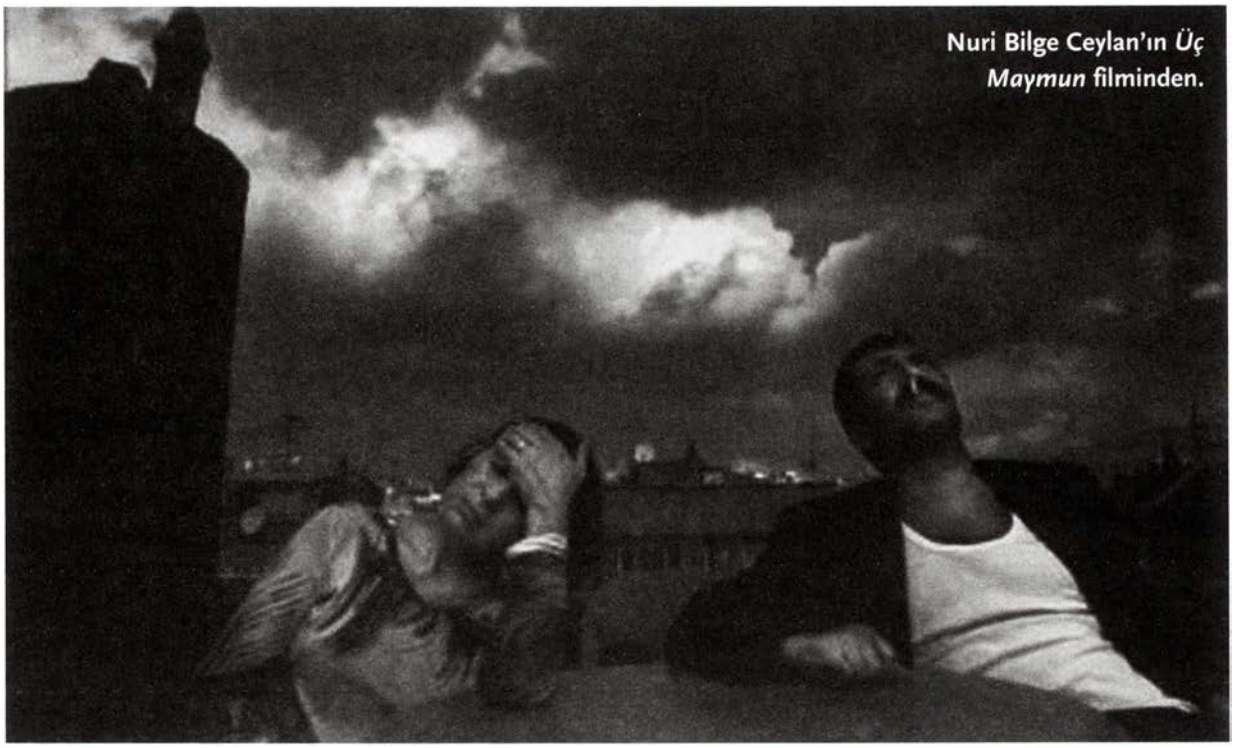
Ses getirme açısından bugün öyle görünüyor, ama yine de bunu söylemek için biraz daha beklemek gerekiyor. Tekrarlara düşmeyecek çok az sinemacı var gibi görünüyor.

Günümüzde Türk sineması ve Türk edebiyatı birbirinin farkında mı? Türkiye'de sinema ve edebiyatın daha yakın olduğunu söyleyebileceğimiz '80'li yıllarla (hatta '70'li yıllar) bugün arasında nasıl bir kıyaslama yapabiliriz?

Edebiyata yakınlık arttı kesinlikle. Birlikte çalışma dönemine de yol açabilir bu süreç. Belki de, daha önce hiç fark etmemişim bu romanı, diyenlerin uyanışı ya da konu yakalama arayışları sayesinde bir yönelme söz konusu. Bunun tabii sonucu olarak da, bazı sinemacılar değişik bazı kitaplarla buluştu, diyebiliriz.

Belli bir dönem sadece bazı yazarların eserlerine ilgi vardı. O da bir tür ortak anlayış ve kalıplar içinde eritildi. Bu arada sansür de büyük etkendi, bazı romanlara hiç yaklaşılamadı, bazıları ise senelerce baltalamalarla boğuştu. Ayrıca sistem farklılıklara açık değildi ve sürekli kendini tekrarlamayı tercih etti.

Nuri Bilge Ceylan'ın *Üç Maymun* filminden.

"MİRAS"A KARŞI TAVIR BELİRLEYİCİ

Yönetmenlerin azımsanmayacak birikimi...

Son on-on beş yılın Türk sinemasında öne çıkan Nuri Bilge Ceylan, Zeki Demirkubuz, Derviş Zaim, Semih Kaplanoğlu gibi yönetmenlere baktığımızda, azımsanamayacak bir edebiyat birikimine sahip olduklarını, bolca okuduklarını ve yazdıklarını görürüz.

Tunca Arslan

Benim filmimi çekecek biri varsa, o da Fellini'dir. Buyursun gelsin.
– Pınar Kür

Yerli ya da yabancı, beyazperdede başarılı bir edebiyat uyarlamasına imza atmış her yönetmenin vurguladığı temel gerçek şudur: Sinema gücünü edebiyattan alır.

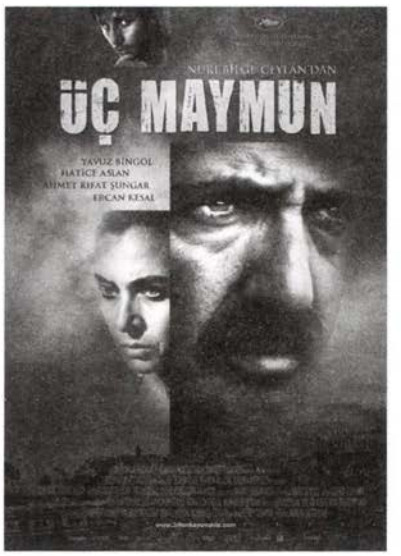
Selvi Boylum Al Yazmalım'dan *Anayurt Oteli*'ne, *Vurun Kahpeye*'den *Bereketli Topraklar Üzerinde*'ye ya da *Atları da Vururlar*'dan *Dünyanın Tüm Sabahları*'na, *Venedik'te Ölüm*'den *Sineklerin Tanrısı*'na kadar sinema tarihinde derin izler bırakan her filmin arkasında güçlü bir edebiyat eseri vardır. Malumun ilanı niteliğindeki bu saptama, edebiyatın (romanın) genel anlamda, sinemanın hep bir adım önünde olduğunun da göstergesidir.

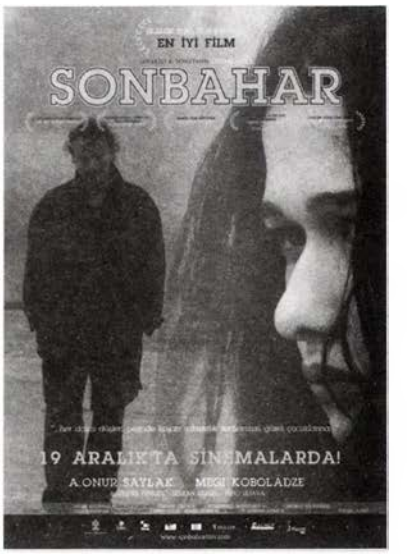
Sinema sanatı, somut ve açık uyarlamaların ötesinde de edebiyattan büyük güç almaktadır kuşkusuz. Çok uzağa gitmeye gerek yok; son on-on beş yılın Türk sinemasında öne çıkan Nuri Bilge Ceylan, Zeki Demirkubuz, Derviş Zaim, Semih Kaplanoğlu gibi yönetmenlere (filmlerinin senaryolarını da kendileri yazıyorlar) baktığımızda, bu isimlerin azımsanamayacak bir edebiyat birikimine sahip olduklarını, bolca okuduklarını ve yazdıklarını görürüz. Uzun metrajlı ilk filmini kısa süre önce çeken romancı Handan Öztürk hakeza...

Tıpkı daha önceki dönemlerden Ömer Lütfi Akad, Metin Erksan, Yılmaz Güney, Halit Refiğ, Ömer Kavur gibi sinemacılarda olduğu gibi, bu yönetmen kuşağının da edebiyata dönük yüzü çok belirgindir.

Kutluğ Ataman'ın, Perihan Mağden imzalı *İki Genç Kızın Romanı*'nı sinemaya uyarladıktan sonra, "İyi filmler, kötü kitaplardan çıkar," demiş olması, bir "öne geçme" durumu yaratıyor elbette ama bu yönde-

2000'lerdeki Türk sinemasının, çok farklı altyapı koşulları ve atmosferlere sahip olmakla birlikte, Çin ve İran sinemalarıyla aynı hatta yer aldığını iddia etmek, fazla spekülatif bir yaklaşım olmaz sanırım.

ki niyeti yeterince yansıtıyor. İyi ya da kötü, bir roman bir filmin; bir yazar bir yönetmenin lokomotifi, itıcısı, güçlendiricisi olabiliyor. Tersi örneğe, Zeki Demirkubuz'un bir söyleşisinde söz ettiği *Masumiyet* ve *Kader* filmlerini romana dönüştürme teklifi-projesi dışında, henüz rastlanmamıştır. (*Notos*, Haziran-Temmuz 2008, Sayı 10)

Bu söyleşide, edebiyatın kendisini anlama konusunda çok büyük yardımları olduğunu söyleyen, edebiyattan, "Beni sinemaya getiren sebep," olarak söz eden Demirkubuz'un bir cümlesinin altını, konumuz gereği çizmek gerekli: "Edebiyat dünyasında da eli kalem tutan çok kelime üstadı var, ama ne anlatıyor, meselesi ne, konusunda fazla bir şey söyleyemiyoruz."

Bu çerçeveden hareketle ve daha özel bir yaklaşımla, 2000'li yıllardaki Türk sinemasının, 2000'li yıllardaki Türk romanının önünde olduğu rahatlıkla söylenebilir. Ama belirttiğim gibi, gene edebiyatın itici gücüyle açıklanabilecek, bu dönemin yönetmenlerinin evlerindeki kitap sayısına, kütüphanelerinin hacmine vb. göz atıldığında daha iyi anlaşılabilecek bir pozisyondur bu.

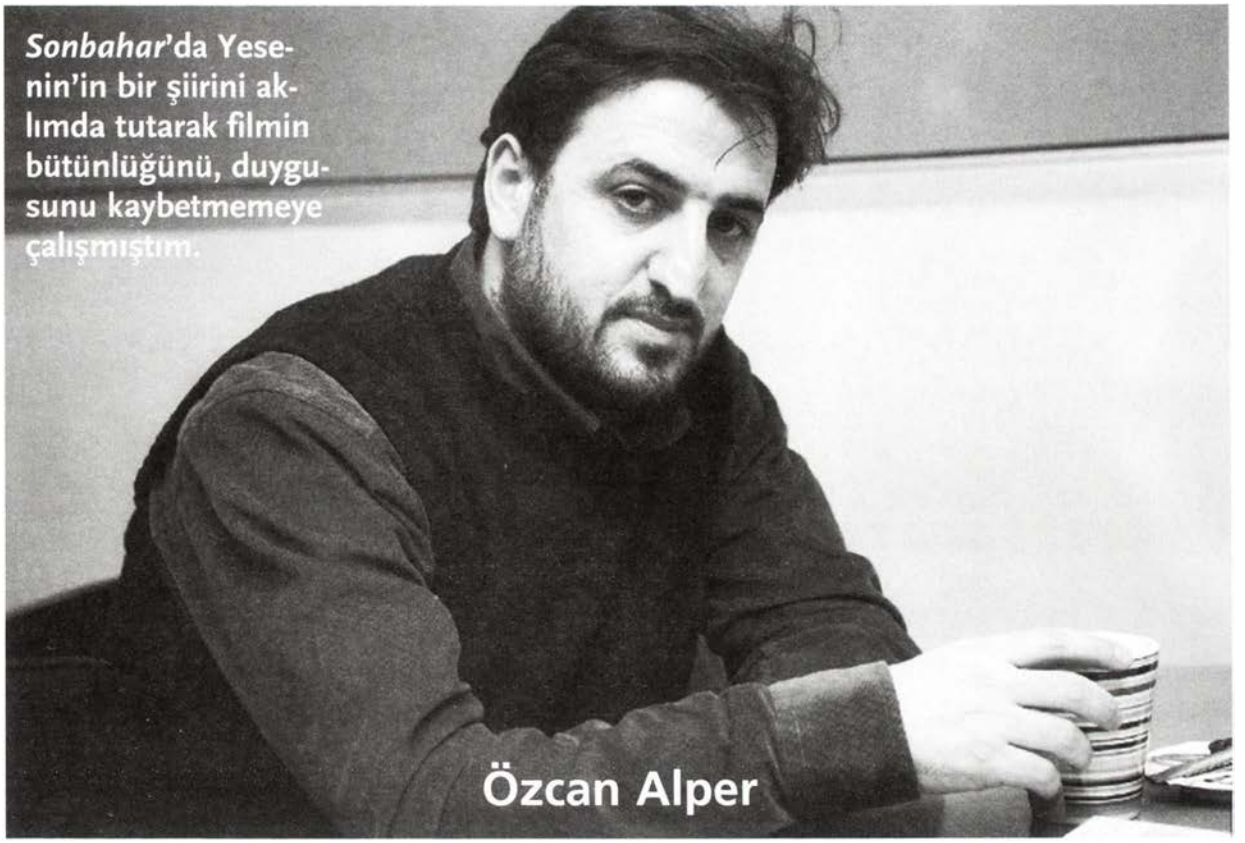
Orhan Pamuk'un Nobel'ine karşılık, Nuri Bilge Ceylan'ın Cannes'da En İyi Yönetmen ödülünü kazanmış olması ve öbür yazarlar ve yönetmenler hakkında da buna benzer karşılaştırmalar yapmak değil önemli olan. Filmler ile romanları, bu türden bir yarış ve rekabet içinde değerlendirmeden, kısaca şöyle diyebilirim:

Günümüz Türk romanı, çok büyük oranda, kendisine yakın dönem edebiyatımızdan hiçbir miras kalmamış gibi düşünen genç yazarlarca oluşturuluyor. Ya da bir tür reddi miras durumu olabilir, bilemiyorum. Genç romancılar, Yakup Kadri, Orhan Kemal, Yaşar Kemal... gibi yazmak istemiyorlar, yazamıyorlar. Evet, "çok kelime üstadı" var ama meseleleri ne? Fazla bir şey söyleyemiyoruz!

Ses getiren, iz bırakan örnekleri düşünüldüğünde, günümüz Türk sineması ise, Akad'ın da, Erksan'ın da, Güney'in de, Kavur'un da son derece farkında olan, bu birikimi miras kabul edip "aşmaya" çalışan yönetmenlerce temsil ediliyor. Türk romanı, ilgi alanını şaşırtıcı biçimde daraltır, beslenme kaynaklarını görmezden gelir, marjinalleşir ve klasik deyimle halktan uzaklaşırken; sinema, gerçekliğini, duyarlığını ve gücünü, "kardeşinin" ıskaladığı yerlerden edinmeyi sürdürüyor.

Bu anlamda 2000'lerdeki Türk sinemasının, çok farklı altyapı koşulları ve atmosferlere sahip olmakla birlikte, Çin ve İran sinemalarıyla aynı hatta yer aldığını iddia etmek, fazla spekülatif bir yaklaşım olmaz sanırım.

Son olarak, merak edenler çıkabilir; yazının girişindeki alıntı cümle, Pınar Kür tarafından 23 Kasım 2006'da Boğaziçi Üniversitesi Mithat Alam Film Merkezi'nin düzenlediği söyleşide sarf edildi ve merkezin 2006 yılında düzenlediği panel-söyleşileri içeren kitapta yer alıyor. Kür, romanlarını sinemaya uyarlayan yönetmenlerimizin yetersizliğinden, bir adım geride kaldıklarından dem vurmaktadır. N

Sonbahar'da Yesenin'in bir şiirini aklımda tutarak filmin bütünlüğünü, duygusunu kaybetmemeye çalışmıştım.

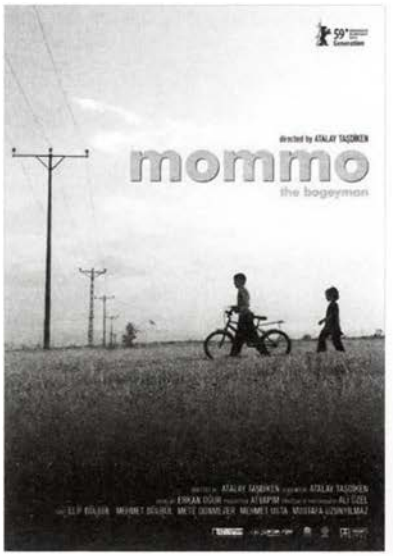
"Film boyunca hep bir cümleyi aklımda tutarım."

Yazı ve edebiyattan çok görselliği ön planda tutan, bilgisayarla yetişen bir kuşak oluştu. Edebiyatsa okuyucu kaybetti, kan kaybetti.

Sinemanın edebiyatın önüne geçip geçmediği eleştirmenlerin takdiri, ama bir eşitsizlik söz konusu. Ben buna "görüntünün faşizmi" de diyorum. Ben de sinema yapıyorum, ama gittiğim üniversite söyleşilerinde, sinemadan çok edebiyatın popüler olmasını dilediğimi söylüyorum. Keşke sinema izleyicisi kadar okur da olsa. Ben edebiyat ve edebiyat eleştirisi üzerine yoğun okumalarımdan yola çıkarak sinemaya evrildim, belki Türkçeyi çok iyi kullanabilsem sinemacı değil de, öykücü olurdum. Üç yaşındaki çocukların bile film izlediğini ya da bilgisayarın başından kalkmadığını duyuyorum. Dünyanın gidişinde görüntünün böyle genel bir hakimiyeti var. O yüzden de yazı ve edebiyattan çok görselliği ön planda tutan, bilgisayarla yetişen bir kuşak oluştu. Edebiyatsa okur kaybetti, kan kaybetti.

Bir dönem Türkiye'de nasıl herkes şair olmak istiyorsa şimdi de sinemacı olmak istiyor, deniyor. Niceliksel artışın yanında nitelik de oynuyor tabii. Ama *Tol* gibi güçlü bir romanının sinemada bir karşılığı var mı bilmiyorum. Son yıllarda edebiyattan da çok iyi örnekler çıkıyor. Öykücülüğümüzde de ciddi bir gelişme olduğu öykü ve edebiyat dergilerinde yazılıyor. Ama kitapların çok fazla okuyucuya ulaşmaması, edebiyat dergilerinin az satması ya da kapanması gibi meseleleri göz önüne alınca bir dengesizlik olduğunu görüyoruz. Edebiyatta son yılların en büyük olayı *Tol* galiba. Ama onun yanı sıra öykücüler de dikkat çekti. Sema Kaygusuz, Hasan Özkılıç, Faruk Duman, cezaevinden yazan Mehmet Taşdemir öne çıkan isimler. İhsan Oktay Anar da herkes tarafından ilgi gören bir isim. Sinema ve edebiyat eleştirmenlerinin çapraz bir karşılaştırma yapması daha objektif olur.

Kitap okumayan bence sinemacı olamaz. İzlediğim filmlerde de fark ediyorum, herkes sahneyi ayrıntılarıyla hatırlarken bende daha çok öykü ve edebi tarafıy-

Edebiyatçılarla sinemacıların buluşması çok önemli. Mesela şimdi Tatil Kitabı'nın yönetmeni Seyfi Teoman, Barış Bıçakçı'nın Bizim Büyük Çaresizliğimiz romanını uyarlıyor ve senaryo için yazarla birlikte çalışıyor. Roman uyarlaması çok zor şey, çünkü her okuyucu kafasında o romanın filmini çekiyor.

la yarattığı duygu kalıyor. Edebiyattan ciddi anlamda besleniyorum. Hocamız Hüseyin Kuzu, Angelopoulos'un senaristinden alıntıladığı bir sözü söylerdi: "Film boyunca hep bir cümleyi aklımda tutarım." Ben de *Sonbahar*'da Yesenin'in bir şiirini aklımda tutarak filmin bütünlüğünü, duygusunu kaybetmemeye çalışmıştım:

> Ey benim yitip giden diriliğim,
> Huysuz gözlerim, taşkın duygu ırmağım.
>
> Sakınır oldum şimdi dileklerimi bile,
> Yaşantım benim, düşte mi gördüm seni yoksa?
> Sanki ilk yazın tınlayan erkeninde
> Akım geçtim pembe bir tayla dörtnala.

İki saatlik bir film çekiyorsun, ama o iki saatlik filmin karşılığını bir paragrafta, bir şiirde bulabiliyorsun. Filmi çekerken, ara sokaklarda kaybolmayasın diye, filmin bütün duygusunu hep aklında tutman gerekiyor, bu şiir benim için öyle bir şey, filmin özeti. Kafkasya'ya ait ve orada çok genç yaşta intihar eden bir şair Yesenin. Karakterimi yazarken de çok beslendim ondan. Benim için filmdeki Yusuf karakteri, Lermontov'un *Çağımızın Bir Kahramanı* romanının başkişisi Peçorin'den bir şey taşıyordu. Belki kız, Yusuf'a, Rus romanlarından fırlamış gelmiş gibisin, derken kastettiği öyle bir şeydi. Birçok yerde de söyledim, filmdeki kahramanın Sovyetler yıkılırken, bireycilik bu kadar pompalanırken sosyalist olmasında Rus edebiyatının çok ciddi etkisi var.

Berna Moran'ın *Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış* kitabı mutlaka okunmalı. Keşke "Türkiye sinema tarihine eleştirel bir bakış" diye bir kitap yazılsa. Edebiyatın gücü, edebiyat eleştirmenliği müessesesinin oturmuş olmasından ileri geliyor.

İnatçı bir şekilde edebiyat eleştirisi dergilerinin çıkmış olması çok etkili. Sinema dergileri daha az ömürlü oluyor. Sinema eleştirisinin ve sinema alanındaki yazıların edebiyat eleştirisinden ciddi beslenebileceğini düşünüyorum.

Edebiyatçılarla sinemacıların buluşması çok önemli. Mesela şimdi *Tatil Kitabı*'nın yönetmeni Seyfi Teoman, Barış Bıçakçı'nın *Bizim Büyük Çaresizliğimiz* romanını uyarlıyor ve senaryo için yazarla birlikte çalışıyor. Roman uyarlaması çok zor şey, çünkü her okuyucu kafasında o romanın filmini çekiyor. Ömer Kavur'un *Yusuf ile Kenan* diye bir filmi vardı, filmi izlerken filmin senaryosundaki sağlamlık dikkatimi çekmişti, ama bu sağlamlık sadece olay örgüsünde ve karakterlerde değildi, başka bir derinliği vardı. Sonra bir baktım ki, senaryoyu Onat Kutlar'la beraber yazmışlar. Yine geçmişten çok iyi biliyoruz ki, Atıf Yılmaz'ların, Yılmaz Güney'lerin edebiyatçılarla başka tür bir buluşması var. Vedat Türkali'yi de biliyoruz. Birbirlerini entelektüel olarak besliyorlar. Sanat üzerine, estetik üzerine tartışarak konuşmak çok yararlı. N

Ümit Ünal'ın *Gölgesizler* filminden.

OKUMAYAN YÖNETMENDE DERİNLİK YOKTUR

Sinemacı için edebiyat okyanus gibi.

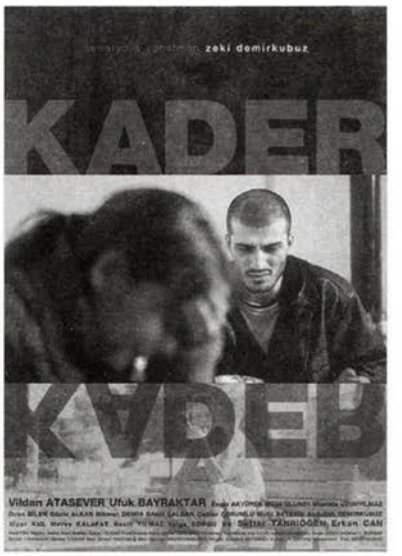
Sinema eskisine göre çok daha fazla film üretimiyle insanlara her taraftan saldırıyor, neredeyse cep telefonlarından film göstermeye başlayacaklar. Doğal olarak da insanların kitap okumaya ayırdıkları vakit azalıyor. Boş vakit kavgasında sinema önde, biliyorum, ama bu niteliksel olarak önde olduğunu göstermez.

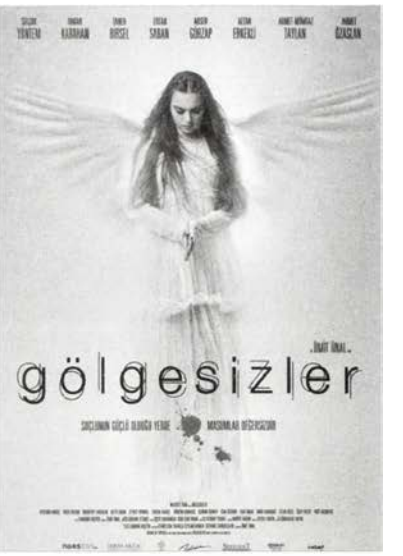
Mehmet Açar

Sinemanın edebiyatın önüne geçtiğini düşünmüyorum. İnsanlar bir film için iki saatini verip seyrettikleri filmler üzerine konuşuyor, medya da bunlara daha çok yer ayırıyor olabilir. Böylece sinema daha popüler, üzerine daha çok konuşulan bir alan gibi görünür, ama ben buna katılmıyorum. Romanın etkisi daha derindir. Türk romanının geride kalmadığını, yolunda gittiğini düşünüyorum. Bir önceki kuşaktan, '60 doğumlu yönetmenler kuşağından Nuri Bilge Ceylan, Zeki Demirkubuz, Yeşim Ustaoğlu, Derviş Zaim, Semih Kaplanoğlu, Reha Erdem, Kutluğ Ataman'ın belli bir düşünsel derinlikleri var, yaptıkları filmler de iyi. Bu düşünsel derinliğin kökeninde edebiyata, felsefeye, sinema dışındaki birçok alana olan ilgileri yatıyor. Buradan da edebiyatın sinemayı besleyen damarlardan biri olduğunu çıkarabiliriz. Edebiyatın sinemayı beslemesi için ille de roman uyarlaması gerekmez, çünkü edebiyatın kendine göre bir derinliği vardır. Okuyan yönetmenle okumayan yönetmen ayrımını çok rahat hissedersiniz. Okumayan yönetmende o derinlik yoktur, her şey çok yüzeyseldir.

İyi bir film yönetmeninin iyi bir roman okuru olması gerekir, çok okuyan yönetmen daha iyidir. Sinema edebiyattan sadece uyarlamalarla beslenmez, düşünsel olarak beslenir. Romanla insan gerçeğini daha iyi anlarsınız. Ben her zaman sinema ve edebiyatın birbirinden ayrışmasından yana oldum, sinemanın edebileşmesinden ya da edebiyatın sinemasallaşmasından yana değilim. Ayrışsınlar, fakat birbirlerinden beslensinler. Bana kalırsa bir edebiyatçı için sinema çok da beslenilecek bir

Türk sinemasında sayıları giderek artan uyarlamalar geç kalmış uyarlamalar. Zeki Demirkubuz'un uyarladığı Nahit Sırrı Örik'in romanı Kıskanmak mükemmel bir romandır. O roman Avrupa'da yazılmış olsaydı, şimdiye kadar on tane uyarlamasını görürdük.

şey değil, ama bir sinemacı için edebiyat okyanus gibi.

Türk sinemasında sayıları giderek artan uyarlamalar geç kalmış uyarlamalar. Zeki Demirkubuz'un uyarladığı Nahit Sırrı Örik'in romanı *Kıskanmak* mükemmel bir romandır. O roman Avrupa'da yazılmış olsaydı, şimdiye kadar on tane uyarlamasını görürdük. Ümit Ünal'ın, Hasan Ali Toptaş'ın *Gölgesizler* romanından uyarladığı *Gölgesizler* filmi için de aynı şey geçerli. Keşfedilmemiş çok roman var, sadece bu dönemden değil, eskilerden de var, çok satmayan bir sürü roman olduğuna da eminim. Bu durum sinemacıların, yapımcıların, senaryo yazarlarının çok roman okumuyor olmasından kaynaklanıyor. Çok roman okuyan sinemacılar olduğunu biliyorum, ama bütün olarak bakarsak, ortalama çıkarırsak, az okuduklarını düşünüyorum. Edebiyatla fazla ilgilenmeyen bir sinemamız var. İlgilendikleri zaman görecekler ki orada çok şey var.

Edebiyat, sinema için bir maden gibi, çok damarı var. Hollywood sineması edebiyattan çok iyi beslenir, kimsenin adını sanını duymadığı romanlardan çok iyi filmler çıkarırlar.

Bir roman uyarlamasanız da olur, bir kahramandan o kadar çok etkilenirsiniz ki, o kişilik sizin sinemanızı da etkiler. Edebiyat, sinema için bir maden gibi, çok damarı var. Hollywood sineması edebiyattan çok iyi beslenir, kimsenin adını sanını duymadığı romanlardan çok iyi filmler çıkarırlar. Orada edebiyatın değeri bilinir. Çünkü bir sürü hikâyeye ihtiyaç duyarlar. Senaryo yazarlarının bir sınırı var, o zaman nereye gidersiniz, edebiyata tabii. Türkiye'de şu anda üretim sınırlı, ama televizyona baktığımızda dediğim çıkıyor. Türkiye'de çok televizyon dizisi üretiliyor, sonunda *Yaprak Dökümü* gibi romanların uyarlanması yoluna gidildi, bu sürecek. Çünkü bu işin membaı edebiyatta, oraya dönmek zorundalar.

Sinemanın edebiyatın önüne geçmiş gibi görünmesi bir yanılsama. Bugün sinema, DVD'lerin, DIVX'lerin ve televizyonda gösterilen filmlerin sayısının artmasıyla genç kuşağın çok çabuk tükettiği bir şey haline geldi. Gençler hep sokaktadır ve sinemaya giderler. Yetişkinlerse evdedir, o yüzden de ev sinemasına mahkûmdurlar, ama bu gelişmelerle onlar da sinemayla bağlarını sıkı tutabiliyor.

Sinema eskisine göre çok daha fazla film üretimiyle insanlara her taraftan saldırıyor, neredeyse cep telefonlarından film göstermeye başlayacaklar. Doğal olarak da insanların kitap okumaya ayırdıkları vakit azalıyor. Ama bu edebiyatın geriye düştüğünün kanıtı olamaz, sadece ilginin edebiyattan çekildiği anlamına gelir. Boş vakit kavgasında sinema önde, biliyorum, ama bu niteliksel olarak önde olduğunu göstermez. N

Semih Kaplanoğlu'nun *Yumurta* filminden.

Cemil Kavukçu

"Romancılığımız sinema kadar dışa açılamadı."

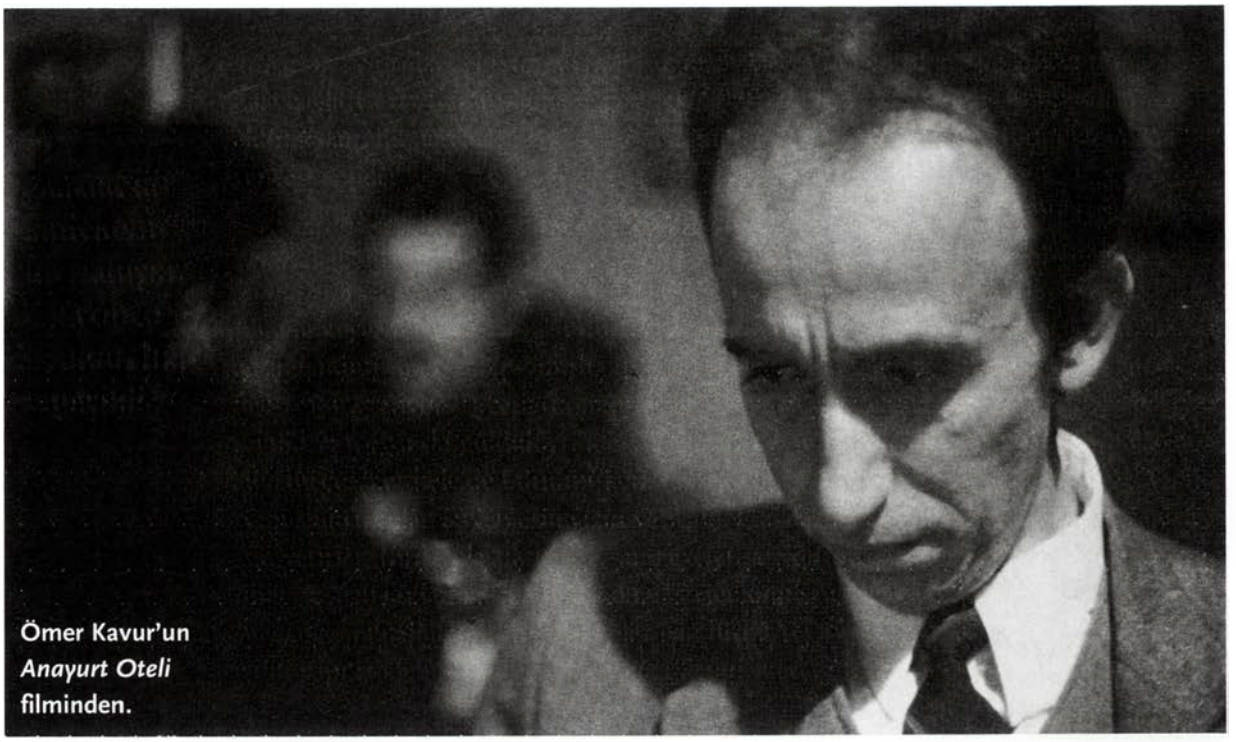
Türk sineması Türk romanının önünde ya da gerisinde olabilir mi? Olsa olsa, yirmi yıl önceki sinemamız ile bugünkü sinemamız karşılaştırılabilir. Ya da romanımız için aynı şey yapılabilir. Ancak başka bir açıdan baktığımızda böyle bir karşılaştırma yapabiliriz. Son yıllarda Türk sineması dışa açılmış, genç yönetmenlerin filmlerinden övgüyle söz edilmiş, uluslararası yarışmalarda ödüller kazanmıştır. Orhan Pamuk'un Nobel Edebiyat Ödülü'nü alması bir yana, romancılığımız sinemamız kadar dışa açılamamış, ses getirememiştir. Soruyu bu anlamda soruyorsak, evet, Türk sineması Türk romanının önüne geçmiştir.

Hande Öğüt

"Bir ayrım yapmamayı tercih ediyorum."

Birbirini çok etkilemekle ve beslemekle beraber sinema ve edebiyat farklı disiplinler... Edebiyat yapıtları, okuma edimi yoluyla zihinde imgesel bir canlandırma oluştururken, sinema görsel ve işitsel algılarla yaratılmış bir dünyaya katılımı sağlar. Kurgusal nitelikleri ve içerdikleri anlatı teknikleri açısından paralellikler sergilemekle beraber roman okuyucusu, okuduklarını zihninde canlandırabilirken, romanda anlatılan bilinçdışı ve bilinçaltının sinemaya aktarılması son derece zordur.

Bu nedenle Türk sineması mı yoksa romanı mı daha "önde" gibi bir ayrım yapmamayı tercih ediyorum. Her iki disiplinden de çok iyi ürünler çıkıyor ve çok farklı türler deneniyor. Beğeni söz konusu olduğunda; bir roman kendisi olarak beğenilirken, sinema çok farklı ünitelerin bir araya gelmesinden oluştuğu için, tek bir yönü (kurgusu, oyuncu yönetimi, oyuncuları, senaryosu, vb.) ile de beğenilerek alımlanabiliyor. Dolayısıyla ikisi arasında bir öndelik durumu söz konusu mu bilmiyorum ama sinemanın bu çok yönlülüğünden dolayı liderlik konusunda daha avantajlı olduğunu düşünüyorum.

Ömer Kavur'un *Anayurt Oteli* filminden.

ÖYKÜ NEREDE BİTER, FİLM NEREDE BAŞLAR?

Kısa öykü sinema için çıkış noktasıdır.

Beni asıl büyüleyen, öykünün ruhunun sinemada aranması ve sinemayla verilmeye çalışılmasıdır.

Şükran Yücel

Her şey sözle başladı, diyebiliriz, her şey oyunla başladı ya da her şey mağaranın duvarına düşen ilk gölgeyle başladı diyebiliriz. Söz öyküdür, oyun tiyatro, mağaranın duvarına düşen gölge de sinemanın ilkel imgesi. Sinema bu anlamda, insanlık kadar eski olan oyunun hikâyesini beyazperdeye düşen gölgelerle anlatan teknolojiyle donatılmış bir anlatıcıdır. Eski zamanlarda köy köy dolaşıp hikâyelerin, efsanelerin unutulmamasını sağlayan ozanların, destancıların sonuncusudur. Sanat dalları arasında görünen bağlar kadar, görünmeyen altın iplikler de vardır. Hikâye anlatma sanatı insanlık kadar eskidir. Sözlü hikâye geleneği insanları birleştiren, bir toplum halinde yaşatan, toplumun kurallarını belirleyen bir özelliğe sahipti. Bu bağlamda tarih bilimini önceleyen de hikâyedir. İnsanlar yaşadıklarının hikâyesini anlatmak istemeselerdi tarih de olmayacaktı. (İngilizcede tarih kelimesi "history", onun hikâyesi anlamına gelir ama erkek olan o'nun!) Burada hikâyenin ve belki de tüm sanat dallarının en büyük işlevine geliriz: insanlığın belleği olmak. Hikâye unutmayı önler, yaşananlar unutulmasın diye anlatılır ve yazılır. Sözlü gelenekten yazılı hale geçince hikâyenin aurasının kaybolduğunu söyler Walter Benjamin. İnsanların toplu halde hikâye dinledikleri günler geride kalınca, hikâyenin insanları buluşturan işlevi de yok olmuştur. Artık yazar da, okur da yalnızdır. Öykü okumak bireysel bir edimdir. "Öykü Günleri"nde yazarın hikâyesini okuması ve okurların dinlemesi bana bir anlamda bu eski hikâye anlatma geleneğinin günümüz koşullarındaki devamı gibi görünüyor. Wim Wenders'ın *Berlin Üzerinde Gökyüzü* adlı filminde yaşlı hikâye anlatıcısı eski okurlarını arar: "Önceleri hikâyelerimi dinliyorlardı, ama artık okuyorlar, etrafımda çember oluşturup oturmuyorlar artık, birbirlerinden uzakta oturuyorlar, biri öbürünün hakkında hiçbir şey bilmiyor..." Wim Wenders'ın Ho-

meros'un adını verdiği bu karakter, geçmişi temsil eder. İnsanları duvarların ayırmadığı, ortak mekânların paylaşıldığı bir çağın anlatıcısıdır o. Wim Wenders, değişen dünyaya ve yitirilmiş değerlere bir ağıt yakar gibidir: "Nerede benim kahramanlarım, neredesiniz evlatlarım? Neredesiniz, benim, hiçbir şeyden haberi olmayan ilk ve özgün kahramanlarım?" *Berlin Üzerinde Gökyüzü*, hikâye anlatmanın anlamı üzerine düşünen, Benjamin'in hikâye sanatı üzerine fikirlerini peliküle geçiren bir filmdir. Tek bir hikâyeden değil, bütünüyle hikâye sanatının büyüsünden beslenmiş ve bu büyüyü ve aurayı beyazperdeye taşımış bir filmdir. *Arzunun Kanatları* adıyla da tanınan film, hikâye anlatıcısı olan yaşlı Homer'in şu sözleriyle biter: "Beni arayan kadınların, erkeklerin ve çocukların adını verin. Çünkü onların her şeyden çok bana ihtiyaçları var. Hikâyelerini anlatmak için hikâye anlatıcısına ihtiyaçları var."

Öyküyle sinema arasındaki ilişki denince genellikle akla uyarlamalar geliyor. Elbette sinemanın ilk yıllarında başlayan uyarlama örnekleri hâlâ devam ediyor. Belki de ilk öykü uyarlaması, sinema tarihinin ilk kurmaca filmi olan Alice Guy'ın 1896 yapımı *La Fee Aux Choux* (Lahana Perisi) adlı kısacık filmidir ve anonim bir halk hikâyesinden uyarlanmıştır. İlk edebiyat uyarlaması ise *Faust*'tu. Louis Lumiere, George Melies ve George Albert, *Faust ve Mefisto*, *Faust ve Marguerite* ile *Faust'un Lanetlenmesi* gibi kısa filmler çektiler. Daha 1899'da sinema henüz üç yaşındayken Goethe'nin 150. doğum yılı kutlanıyordu ve tam bir düzine *Faust* filmi gösterimdeydi. Bugün de *Faust*'un hikâyesinden esinlenen çok sayıda film yapılıyor. Sinemanın en gözde konularından biridir.

Bugüne kadar sayısız kısa öykü, film senaryosu haline getirilmiştir. Konu sıkıntısı çeken sinema pek çok öyküyü beyazperdeye taşıdı. Bu uyarlamaların kimi başarılı oldu, kimi olmadı. Öyküyle sinema ve öbür sanatlar arasındaki ilişkinin beni asıl büyüleyen yanı, bu başarılı ya da başarısız uyarlamalar değildir. Wim Wenders'ın filmindeki gibi, öykünün ruhunun sinemada aranması ve sinemayla verilmeye çalışılmasıdır. Jacques Rivette'in *La Belle Noiseus* (1991, Gürültücü Güzel) adlı filminin başında, "Balzac'ın bir hikâyesinden esinlenilmiştir" diye yazar. Bu öykü Balzac'ın *Bilinmeyen Şaheser* adlı öyküsüdür. Balzac'ın bu öyküsü sanat eseriyle sanatçı arasındaki can yakıcı ilişkiyi ele alır. Hangi resim gerçek sanattır, gerçek sanat eserindeki büyünün kaynağı nedir, sanatçı ile modeli arasındaki ilişki, sanatla hayat arasındaki ilişki ve ressamın gerçek hayatı tuvaline yansıtma tutkusu ele alınır ve ateşli söylevlerle anlatılır. Jacques Rivette'in filminde de aynı konular aynı karakterlerle birlikte işlenir. Kısa öyküden esinlenilen film dört saattir ve ressamın tüm çalışmasını, fırça darbelerinin sesini de dinleyerek izleriz. Bu filmde ressamın bir eseri yaratmasının zorluğu, yaratma sancısı tüm gerçekliğiyle yansıtılmıştır. Ayrıca sanatçının bir sanat eseri yaratırken, istemeden de olsa, etrafındakilere zarar verebileceği de derinliğine işlenmiştir. Ressam modelinin sadece resmini yapmaz, onu tüm varlığıyla tuvale geçirebilmek için onun ruhunu da adeta gasp eder. Ressam resmi yapmaktan vazgeçse bile model vazgeçmez. Çünkü artık eser yalnız ressamın değildir, sadece vücudunu değil, ruhunu da ona ödünç veren modelindir aynı zamanda. Gürültücü Güzel filminde, sanatın anlamı üzerine Balzac'ın kısa öyküsünde anlattıklarını, Rivette yeniden günümüzde öyküleyerek mükemmel bir biçimde sinema diline çevirir.

Kısa öykü bu anlamda sinema filmi için bir çıkış noktasıdır. Senaryo, kısa öykünün konusunu sinemanın taleplerine göre yeniden şekillendirir. Sinemacı öykünün duygu atmosferini, sinemanın tekniğini ve görsel malzemesini kullanarak beyazperdeye taşır. Öyküyle sinema arasındaki benzerlikler, sanılanın aksine, sinemayla roman arasındaki benzerliklerden daha fazladır. Kısa öykü tek bir dramatik etkiye odaklanmış olması nedeniyle, romanın ayrıntılara boğulmuş dünyasına nazaran sinemaya daha yakın bir yerde durur. H.E. Bates öyküyle sinema arasındaki ilişkiyi şöyle açıklar:

"Kısa öykü, gelişiminin çeşitli aşamalarında, başka bir yazınsal türle karşılaştırıldı. Tiyatro oyunları, baladlar, lirik koşuk ve sonelerle benzerlikler taşıdığı ileri sürüldü. Son otuz yılda ise, kısa öykü betimsel olmaktan çok, dramatik öğeler taşıdığını, sinematik etkilere daha yakın olduğunu gösterdi. A.E. Coppard, kısa öykü ve sinemanın aynı sanat dalının dışavurumları olduğu düşüncesini ileri sürmüştür. Bu sanat dalı, özenle betimlenmiş hareketler, hızlı sahneler ve çarpıcı imgeler kullanır, gereksiz betimlemeler ve açıklamalardan da özellikle kaçınır."[1] Elizabeth Bowen da kısa öykünün sinemaya olan yakınlığını vurgular:

"Kısa öykü... kurgusunda barındırdığı eylemi, romandaki gibi değil, tiyatrodaki gibi kullanır. Teknikle çok yakından ilgili olan sinema da aynı akımdandır: son otuz yılda, bu iki sanat dalı birlikte gelişmektedir. İkisi arasında benzerlikler bulunmaktadır –ikisi de belli bir gelenekten gelmez, bu nedenle her ikisi de özgürdür ve kendi içlerindeki özgür düzeneklere göre hareket ederler ve ikisinin de işleyebileceği sonsuz malzemeleri vardır: çağımızın yolunu şaşırmış romantizmi."[2]

Kısa öykü ve sinema aynı zamanda birbirine çok şey öğretmiştir. Kısa öykü de, sinema da anları ve çarpıcı imgeleri aynı biçimde yansıtır. Öykünün tanımladığı bizi etkileyen

Murathan Mungan sinemanın etkisini öykülerinde ustalıkla kullanır. Pek çok öyküsünde, Fassbinder'ın filmlerine doğrudan göndermede bulunur. Onun kişilerini, öykü kahramanlarına dönüştürür.

her imge, bir film karesi olarak bize döner. O. Henry'nin ağacından düşen son yaprak, bir filmde karşımıza çıktığında, hayatla ilgili bu metaforun ölümü çağrıştırdığını biliriz. Günümüzün kısa öyküsü, sinemadan çok etkilenmiştir. Yüzyıl önceki gibi her nesneyi en ince ayrıntısına kadar betimlemek zorunda değiliz. Okurun görsel hafızası, "Orta çağ şatosuna benzeyen bir ev," dendiğinde bunu zaten gözünün önünde canlandıracaktır. Kısa öykü, artık filmlerin oluşturduğu görsel belleği kullanır ve betimlemelere boğulmaz. Günümüzde pek çok yazar gerek öykülerde gerekse romanlarda, filmlere gönderme yapıyor ve bir anlamda sinemanın etkilerinden yararlanıyor. Murathan Mungan sinemanın etkisini öykülerinde ustalıkla kullanır. Pek çok öyküsünde, Fassbinder'ın filmlerine doğrudan göndermede bulunur. Onun kişilerini, öykü kahramanlarına dönüştürür.

İyi öyküler, sinemanın bulunuşundan önce de zihinde canlandırma özelliğine sahipti. Calvino buna "zihinsel sinema" adını vermişti (*Amerika Dersleri*, Can Yayınları). Sinemanın bulunuşundan önceki romanlar, hikâyeler sözün gücüyle zihnimizde bir sinemasal görüntü yaratırdı. Kendi zihinsel sinemamız o kadar güçlü imgelere sahiptir ki, okurken kafamızda canlandırdığımız bir romanı bir hikâyeyi, film halinde gördüğümüzde, hayal kırıklığına uğrar ve kendi zihnimizde canlandırdığımız halini muhafaza etmek isteriz. Bu bağlamda sinema, imgeleri anonimleştirerek, bireylerin zengin ve özgün imgelemini bozmuştur. Roman kahramanlarının her okurun zihninde yeniden çizilmeyi bekleyen belirsiz yüzlerinin yerini sinema yıldızlarının yüzleri almıştır. Tolstoy'un *Savaş ve Barış*'ının Nataşa'sının benim zihnimde Audrey Hepburn'un yüzüyle var olması gibi.

Dünya sinemasında romanlar kadar öyküler de önemli filmlerin esin kaynağı olmuştur. Çehov'un öykülerini kaynak olarak alan iki yüzden fazla film vardır. O. Henry'nin sürpriz sonlu öyküleri, sinema için önemli bir esin kaynağı olmanın ötesinde, son yıllarda moda olan bir akımın öncüsü sayılabilir. Edgar Allan Poe'nun öykülerinden yapılmış adının resmen geçtiği iki yüzden fazla uyarlama vardır. Denebilir ki, korku ve gerilim türü neredeyse onun öykülerinden türetilmiş, en azından atmosferi ondan aşırılmıştır. Kafka'nın, Truman Capote'nin, William Faulkner'ın öyküleri önemli filmlere esin kaynağı oldu. 2005'de Oscar alan *Brokeback Dağı*, Annie Proulx'un bir öyküsünden uyarlanmıştı. Bu sezon sinemalarda izlediğimiz *3:10 Yuma*, Elmore Leonard'ın bir öyküsünün ikinci kez uyarlamasıdır. John Huston'un *Ölüler* adlı filmi James Joyce'un *Dublinliler* adlı öykü kitabındaki "Ölüler" adlı öyküden uyarlanmıştı ve en mükemmel öykü uyarlamalarından biri olarak, örnek verilebilir. Joseph Conrad'ın öyküleri de iyi filmlere esin kaynağı olmuştur. Uzun bir öykü olan *Karanlığın Yüreği* defalarca filme çekilmiş, serbest bir uyarlaması olan sinema tarihinin en etkileyici filmlerinden biri olan *Apocalypse, Now*'a (1979, Francis Ford Coppola) esin vermiştir. Gabriel García Márquez'in öykülerinden de pek çok film yapıldı. Márquez, öykülerinin senaryolarını yazdı, hatta "Bu Kasabada Hiç Hırsız Yok" adlı öyküsünün filmini bir arkadaşıyla birlikte yönetti ve filmde rol aldı (1965). "İyi Kalpli Erendira ve Acımasız Büyükannesi"ni öykü olarak yazmadan önce, senaryosunu yazdı. Öyküyü film yapıldıktan sonra kaleme aldı. "Koskocaman Kanatlı İhtiyar Adam" adlı öyküsü onun da katkılarıyla büyülü gerçekçi bir filme dönüştü. Öykülerden yapılan filmlerin romanlara oranla genellikle sinema dili olarak daha başarılı olmasının nedeni, öykünün sinopsise olan yakınlığıdır. Öykü, filme sağlam bir hikâyeyi, simgeleri ve inandırıcı karakterleri ödünç verirken, aynı zamanda ona bu öyküyü istediği gibi görsel dile çevirme özgürlüğünü tanır.

Bizde de pek çok öykü sinemamıza esin kaynağı oldu. Sait Faik, Sabahattin Ali gibi ustaların öyküleri zaman zaman beyaz perdeye ve daha çok ekrana yansıdı. Füruzan'ın öyküsünden Ömer Kavur'un çektiği *Ah Güzel İstanbul* (1981) ve kendisinin Gülsün Karamustafa ile birlikte yönettiği *Benim Sinemalarım* öykü-sinema buluşmasının iyi örnekleridir. Osman Şahin'in öyküleri sinematografik özellikleriyle sinema için iyi bir kaynak oldu. Necati Cumalı'nın öykü ve romanları da sinemamızın edebiyatla ilişkisinde önemlidir. Necati Cumali'nın "Vasfiye" adlı öyküsünden esinlenen Barış Pirhasan, *Adı Vasfiye*'nin senaryosunu yazdı, Atıf Yılmaz çekti. *Adı Vasfiye* farklı bir kadın imajını beyazperdeye taşıyan filmlerin ilk örneklerinden biri oldu. Barış Pirhasan, Bilge Karasu'nun "Usta Beni Öldürsen E" adlı öyküsünden, aynı adlı filmi çekti. Sinemamızın büyük ustalarından Yılmaz Güney, filmlerinin senaryolarını yazmadan önce öykülerini yazar, senaryolarını öykünün üzerinden geliştirirdi. Onun sinemacı olarak başarısında, usta bir öykücü olmasının katkıları su götürmez. Sinemasındaki destansı gerçekçilik, onun halk arasında anlatılan sözlü destanlardan esinlenmesinden kaynaklanır.

Sinema-öykü ilişkisinde pek bilinmeyen bir örnek de Nuri Bilge Ceylan'ın *Kasaba* filmidir. *Kasaba* filmi çıktığında kimse filmin esinlendiği öyküyü bilmiyordu. Emine Ceylan'ın *Kasaba*'ya esin kaynağı olan "Mısır Tarlası" adlı öyküsünün yer aldığı *Kış Yolculuğu* adlı öykü kitabı, filmden on yıl sonra yayımlandı (2007, Norgunk). Günümüzün en önemli yönetmenlerinden biri olan Nuri Bilge Ceylan'ın olağanüstü yeteneği, ustalığı biliniyor. Onun başarılı film yolculuğunun bir öyküyle başladığı söylenebilir mi? Daha doğrusu belki de Emine Ceylan'ın öyküsünü yazmasından çok önce, iki kardeşin mısır tarlasında ateşin başında dinledikleri hikâyelerden başladığı söylenebilir. Nuri Bilge Ceylan'ın filmlerinde kendisinin de her zaman vurguladığı gibi Çehov'un öykülerinin etkisi görülür. Bütün iyi filmlerin arkasında iyi öyküler vardır. Sinema ile öykü arasındaki bu yolculuklar, esinlenmeler hiç kuşkusuz devam edecektir. Sinema "öykü"sünü kaybettiğinde büyüsü de yok oluyor. Anlatım biçimleri değişebilir, hikâye parçalanabilir, karakterler değişebilir ama öykü uyarlamalarında ana öykü her zaman filmin omurgası olarak kalacaktır.

Hangi türde ürün verirse versin bütün büyük sanatçılar özünde birer hikâye anlatıcısıdır. Anlatmak için sözcükleri ya da görüntüleri kullanabilirler, farklı kurgularla hikâyeyi değiştirebilirler ama biçimleri, teknikleri ne olursa olsun, hepsi insanlığın deneyimlerinin depolandığı evrensel kütüphanede biriken öykü hazinesini zenginleştiren birer anlatıdır. N

[1] H.E. Bates, *Yazınsal Bir Tür Olarak Kısa Öykü*, çeviren: Gökçen Ezber, Bilge Kültür Sanat, 2005, s. 11.

[2] a.g.e., s. 11.

Leyla Ruhan Okyay yeni kitabını tamamlıyor

***Gölgesi Güz* ve *Geyikli Orman*'dan sonra üçüncü kitabınızın geciktiği belirtilebilir mi?**

Gecikmiş sayılabilir. Ancak, yakında yayınevine vereceğim. Galiba yazdıklarımın yayımlanacak olması nedeniyle büyük bir sorumluluk duyuyorum. Vereceğim ürünün çıtasını her geçen gün yükseltmeyi ve kalıcı olmasını hedeflediğimden olsa gerek, biraz zaman alıyor. Yarışım kendimle.

Sizin öykü yazma serüveninizin itici gücü hangi yazarlar ve kitaplar oldu?

Yazma serüvenimde edebiyat kadar başka sanat dalları, özellikle sinema da benim için itici güç teşkil ediyor. S. Faik, Y. Kemal, Dostoyevski ve Çehov, O. Atay, *Korkuyu Beklerken*; M. Yourcenar, *Doğu Öyküleri*; O. Kutlar, *İshak*; N. Meriç, *Bozbulanık*, *Çisenti*; W.Borchert, *Ama Fareler Uyurlar Gece*; V.O. Bener, *Dost*; W.Saroyan, *Yoksul İnsanlar*; I. Bachmann, *Malina* ve birçok başka yapıt. Bazen iyi bir film de beni çok heyecanlandırıyor. Böyle bir film izlerken yeni öyküler oluşuyor belleğimde, ya da yazdığım bir öyküye farklı açılımlar geliyor. Diyelim iyi bir filmde yalın bir dil kullanılmışsa, kısa öykü tekniği ile büyük paralellikler saptıyorum ve bu irdeleme bana keyif veriyor.

Bugünkü yayımlama koşulları, okunma yetersizliği, ilgi kısıtları içinde yaşamak yazarı mutsuz mu ediyor?

Elbette can sıkıcı. Buna karşın gene de üretimi sürdürmek zorundayız. Yaşanan olumsuzluklarla mücadelemiz de, ayakta kalmamız da buna bağlı çünkü... Yapıt iyiyse, nasılsa bir gün basılır ve okurunu bulur, diye düşünüyorum.

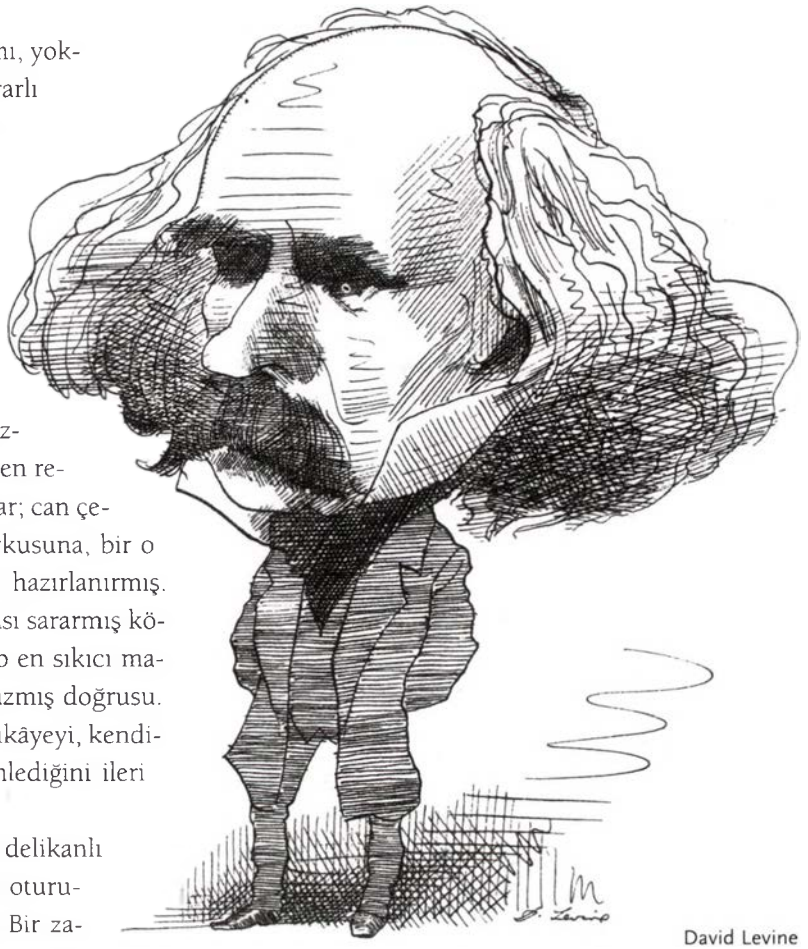
Bundan sonraki tasarılarınızdan söz eder misiniz?

Gene kısa öykü ve uzun öykü olabilecek iki projem var. Ve bir gün bir sinema projesinde yer alabilirim. Belki de kızım Azra Deniz'le birlikte... Şimdilik, bu bir düş...

NATHANIEL HAWTHORNE

Bir Kocakarı Masalı

BENİM DOĞDUĞUM EVDE, MUTFAKTAKİ OCAĞIN BAŞINA ÇÖMELİP DİRsekleri dizlerine dayalı, ayakları küllerin içinde bütün gün öylece oturan bir kocakarı vardı. Ara sıra ocaktaki yemeği karıştırır, ayağının yarısı örülmüş, kaba yünden kurşuni bir çorabı kucağından hiç eksik etmezdi. Kocakarının eceli yaklaştıkça, bu örgü de bitmeye yüz tuttu; parmak ucundaki son ilmeği de ördüğü gün öldü yaşlı kadın. Bana masal anlatmak en önemli işi, tek gönül eğlencesiydi onun. Ben bir kütüğün üstünde iki elimle onun önlüğüne yapışmış otururken, o dişsiz ağzından çıkan mırıltılı sesiyle, sabahtan akşama kadar canı istediği her zaman hikâyeler anlatırdı bana. Kendi hatırladıkları ancak yarım asırdan biraz uzun bir zaman öncesine kadar dayandığı halde, tuhaf bir biçimde kendininkiler ile onun gençliğinde ölen birçok kişinin başından geçenleri, gözlemlerini birbirine karıştırarak anlatıyordu. Bu yüzden de Kraliçe Elizabeth'le yahut *The New England Primer*'ı yazan John Rogers ile akran olduğunu sanırdınız. Zihnimin kenarında köşesinde gizlenmiş bin bir türlü kıssası var bu kadının. Anlattıklarının kimi anlatacaklarından bile daha nefis, kimi öyle pek ahım şahım değil, kimi de etkileyicilikten pek uzaktı. Eğer hikâyelerini dinleyen birini bulmak onu ettiği kadar memnun etseydi beni, her birini tekrar anlatmak isterdim bunların. Ancak, her bir hikâyesi ne kendi kişiliğine ne de başka herhangi bir insana mal edilebilecek kadar mükemmel olan o dişsiz kadının hak ettiğinin yarısı kadar bile hak etmiyorum bir dinleyici bulabilmiş olmayı. Bunu kabullenecek kadar da alçakgönüllüyüm neyse ki. Özüne inince neredeyse hiçbiri olamayacak gibi görünen bu hikâyeler, nice yıllar boyunca belleğinde biriktirdiği, görüp geçirdiği günlük, basit olaylarla doluydu. Bunları öyle bir kurguyla anlatıyordu ki, bütün gülünç saçmalıkları gerçeklik kıyafeti altında saklıyor; örneğin o çatal tırnaklı İblis (bunu kocakarıdan aldığım için yerinde bir benzetme olacak) kılık değiştiriyor, ölümlü kılığına bürünüyordu. Bu masalların hemen hemen hepsi onun doğduğu yerde, Connecticut vadisinde bulunan bir köyde geçerdi, anlattığı hikâyelerle görünüşü müthiş bir canlılıkla zihnime kazınan bir köyde. Uzun zaman önce tehlikeli bir sınır bölgesi olan o diyardaki evler, öyle güçlü bir yapıyla inşa edilmiş ki çoğu bugünlere kadar dayanmış böylece. İki yaz önce geçtim bu kasabanın içinden. Birbiri ardına gördüğüm tanıdık nesneler, bir rüyanın art arda gerçeğe dönüşen parçaları gibi gözümün önünde bir bir belirirken aldığım zevki tarif bile edemem. Anlattıklarının hiçbiri pek olabilecek şeyler değildi zaten, ama en çok da, bu köydeki bütün insanların aynı anda bir saatlik bir uykuya daldığını söylemeyi âdet edinmişti masallarında. Belirli aralıklarda oluyor-

David Levine

muş bu, ama yirmi beş yıl mı, elli yıl mı, yoksa bir asır mı orası belli değil. Bu esrarlı zaman geldiğinde, bir cumartesi gecesi, ertesi günkü vaaz için henüz hiçbir hazırlığı tamamlayamamış olsa bile papaz, daha ancak yarısı yazılmış vaazının üzerine yatıp horlamaya başlarmış. Çocuğunun üzerine kapaklanan kadının gözleri kapanır, ama hiçbir çocuk ağlaması duyulmaz, onu uyandırmazmış. Ölüm döşeğindeki hastayı bekleyen refakatçi hastanın yastığı üstünde uyuklar; can çekişen hasta da asırlar sürecek olan uykusuna, bir o kadar derin ve rüyasız bir uykuyla hazırlanırmış. Uzun lafın kısası, derin bir uyku dalgası sararmış köyün her yerini. Oğullar kızlar bir olup en sıkıcı masalları okusalar, bu kadar etkili olamazmış doğrusu. Yine de kocakarı, şimdi anlatacağım hikâyeyi, kendisi de bu uykuya kapılan birinden dinlediğini ileri sürmüştü.

Mehtaplı bir yaz akşamı, bir delikanlı ile bir genç kız açık havada yan yana oturuyormuş. Uzaktan akrabaymış bunlar. Bir zamanlar çok varlıklı olan bir soydan geliyorlarmış, ama son yıllarda o kadar yoksullaşmışlar ki Esther evliliğe razı olsa, David'in bu yuvayı kuracak tek kuruşu yokmuş. Yolun sağ tarafında karaağaçlarla, ceviz ağaçlarıyla kaplı geniş bir koruymuş oturdukları yer. Yanı başlarında elmas gibi parlayan bir pınar ay ışığında parıltılı köpükler çıkarıyor, sonra da yakınlarda bir akarsu bulmak için çalılıkların, uzun çayırların içinden şırıl şırıl süzülüp gidiyormuş. En yakınlarındaki ev, yirmi metre kadar ötede, eskiden büyük dedelerinin oturduğu evmiş. Geçkince bir beyefendinin başındaki canlı, koyu renkli takma saçlar gibi çatıdan asılmış kıvrım kıvrım sarmaşıklarla bezenen bir sürü yüksek, dar çatılarla süslenmiş hem çok eski hem ulu bir binaymış bu. Onun tam karşısında bir meyhane, meyhanenin önünde bir çeşme, bir at yemliği, bir de kapının sol tarafından başlayarak uzanan alçak, yeşil bir bayır varmış. Oradan, yol belli belirsiz kıvrımlarla ileriye doğru uzanır, köyün içinden geçip gidermiş. Tam orta yerinden dar, otlarla kaplı bir keçiyoluyla bölünür, her iki yanında da kendinin iki katı genişliğinde çayırlıklarla çevrelenirmiş bu yol. Evlerin çoğu da bir tuhaf görünüyormuş. Tam şurada, ay ışığı bu evlerden birini gözüne kestirmiş, aydınlatmaya çalışıyormuş. Eski, kaba bir ahşap yığını olan bu ev, harap görünümünden utanırcasına kocaman, kalın bir ağacın arkasında saklı durumuş. Bitişiğindeki evin alt katı nerdeyse yerin dibine gömülüymüş, sanki bu zavallı küçük ev dünyadan usanmış da kendi mahzeninde inzivaya çekilmiş gibi. Daha ötede, zaten topu topu birkaç tane olan yeni yapılardan biri, belli ki o köydeki en güzel şey olduğuna inanmış gibi, boyalı cephesini sokağa doğru gerine gerine uzatırmış. Köyün ortasına doğru bir un değirmeni varmış. Suyuyla çarkı döndüren dere tarafına doğru uzanan bayır yüzünden tamamı görünmüyormuş bu değirmenin. Köyün güney sınırında, pencere camlarının ışığı birbirine yansıyacak kadar yakın bir mesafede iz-

be, eski, ahır gibi bir kilise varmış, tepesinde de zamanında çok kargaşaya yol açan, Babil Kulesi'yle yarışan yüksekliğiyle göğe doğru dikilen bir hayli yakışıksız bir çan kulesi. Görünüşünden de anlaşılacağı gibi sonradan yapılmış bu çan kulesi. Elli yıl kadar önce, çoktan çürümeye başlamış olan kilise binasına bu kulenin eklenmesi, kilisede çok hararetli bir tartışmayı, hatta nerdeyse bölünmeyi körüklemiş. Buradan, yol bir tepeden aşağıya kıvrılıyor, gözden kayboluyormuş. Gözün görebildiği en uzak şey kilisenin ilerisindeki mezarlığın kapısıymış. Ağaçların altında el ele oturan âşıklar, birkaç dakika hiç konuşmadan durmuş öylece; çünkü meltemin uğultusu kesilmiş, derenin şırıltısı dinmiş, yapraklar hışırdamaz olmuş o anda; sanki doğa uyumaya hazırlanıyormuş gibi her şey öylece hareketsizliğe, sessizliğe gömülüvermiş birden.

"Baksana Esther, ne de güzel bir gece!" demiş David biraz uykulu bir sesle.

"Çok güzel," diye aynı uyuşuk sesle karşılık vermiş kız.

"Ama ne de durgun!" diye devam etmiş David.

"Ya, fazla durgun!" demiş Esther, rüzgârın öpüşüyle titreyen küçük bir yaprak gibi hafifçe ürpererek.

Belki de birlikte uyuyakalmışlar oracıkta. Ruhları içten, şefkatli bir sevgiyle birbirine bağlı olduğu için aynı garip rüya ikisini de bulanık kollarıyla sarmış belki. Ama onlara kalsa, o köpüren su pınarının yanında uyanık halde önlerine serilmiş köye, ay ışığıyla aydınlanan yola, acayip görünüşlü eski evlere, uzun kıvrık dallarını nerdeyse pencerelerden içeri uzatan ağaçlara bakmaktaymışlar hâlâ. Ne var ki, zihinleri erken sonbahar gecelerinin dumanlı havası gibi bulanıkmış biraz. Bir süre sonra, ya bir yerlerden gelip köye giren ya da zaten köyün sokaklarında olan pek çok insanın varlığını fark ettiklerinde hiç de şaşırmamışlar. Ama bu insanların kiliseden mi, onun biraz ötesindeki yerden mi, hangi cehennemden geldiğini anlayamamışlar bir türlü. Emin oldukları tek şey, sanki derin bir uykudan yarı uyanmış gibi esneyen, gözlerini ovuşturan, gerinen, yolda bir taraftan öbür tarafa yalpalayan kadınlar, erkekler, çocuklardan oluşan bir insan kalabalığının orada olduğuymuş. Ara sıra, ay ışığından gözleri kamaşmasın diye ellerini kaşlarının üstüne siper ederek hiç kımıldamadan duruyormuş bu insanlar. Yaklaştıkça, çoğunun yüzü Esther ile David'e tanıdık gelmiş, çünkü köydeki ailelerin özelliklerini taşıyan bu yüzlerde, bir insanın dünyanın en ücra köşelerinde bile olsa kendi hemşerisini tanımasını sağlayan o ortak hava, o tanıdık ifade varmış. Topluca bakınca hepsi de komşular, ahbaplar kadar tanıdık gibi görünse de, tek tek bakınca yüzlerine hiçbiri benzemiyormuş daha önce gördükleri birine. Göze çarpan başka bir şey de, bu insanların üstündeki en yeni giysilerin bile, o zamanki neslin değil de ancak ta onların büyük dedelerinin günündekiler kadar eski zaman işi olmasıymış. Bu kalabalığın arkasından yürüyen biri varmış, ama tam olarak seçilemeyecek kadar uzaktaymış daha.

"David, nereden çıktı bütün bu acayip insanlar?" demiş Esther, yüzünde de hafif, uyuşukça bir gülümseme .

"Bu dünyadan değiller, Esther," diye yanıt vermiş David, neden böyle söylediğini bile bilmiyormuş oysaki.

Onlar konuşadursunlar, köydeki yabancılar huzursuzca kıpırdanmaya başlamış; şöyle bir anlığına çeşmeye doğru bakmışlar, sonra kendi uğraşlarına geri dönmüş, önceki tavırlarını takınıvermişler hemen. Ardından, çevreyi çok iyi bildiklerini gösteren bir çabuklukla köyün orasına burasına dağılıvermişler. Şunu da unutmadan ekleyeyim ki, bu insanlar aralarında besbelli durmadan konuştukları halde, ne ayak seslerini ne de konuşmalarını duyabiliyormuş onları seyreden çift. Karaağaçlarla, ceviz ağaçlarıyla çevrilmiş bir alanda; etrafında izbe, yıkık dökük bir ahırı, bir kuyusu, meyve bahçeleri, hepsi de çok

eski ama iyi onarılmış taş duvarları olan, en az elli yıldır zamana direnen o ulu, eski evin önünde küçük bir insan topluluğu birikmiş. Çokluk yaşlı bir adam ile kadın, bir de ailenin daha gençleriymiş bu toplananlar. Yüzlerinden taşan sevinç öyle derin bir anlam taşıyormuş ki, sanki biraz hüzün saklıymış bu sevinçte. Birbirlerine evin etrafındaki ufak tefek, önemsiz şeyleri gösteriyor, yüreklerinde taşıdıkları o eski halleriyle karşılaştırıyorlarmış bunları. Yol kenarlarında uzanan, tam ortalarında çirkin görünüşlü yıkıntı bacalarla, çökmüş bir evin, uzun zamandır sönük olan ocakların izlerini taşıyan o çayırlı, engebeli boşluk yerde birkaç kişi, çürümüş kirişler, üzerleri sarı yosunlarla kaplanmış eşiklerin üstünde oturuyormuş. Erkekler üzgün, suskun, kollarını kavuşturmuş duruyor; kadınlar acılarını daha çok belli eder bir halde üzüntüyle ellerini ovuşturuyor; küçük çocuklar ise, evlerinin acısı yüreklerine çökünce nerdeyse diri diri gömülmüş gibi hisseden anne babalarının üzüntüsünden habersiz, ayaklarını sallıyorlarmış çocukça bir neşeyle. Eskisinin yerine yeni yapılmış bir binanın beyaz, göz alıcı cephesini gösterdiği yerde ise, kır saçlı bir adam asasını öfkeyle bu binaya doğru sallıyor, ihtiyar karısı ile çocuklarının da onun beddualarına eşlik etmesiyle, belli belirsiz ay ışığı altında ürkütücü bir görüntü sergiliyormuş bu insanlar. Bütün bunlar olurken, o en gerideki kişi değirmene doğru uzanan boşluk alandan aşağıya doğru iniyormuş. David ile Esther'in gözleriyse, duygularını çok iyi anladıkları, paylaştıkları bir çifte çevrilmiş. Yolun ortasında birbirlerine sevgiyle sarılan bu çift, denizci kıyafeti içinde bir genç ile soluk benizli, zayıf bir kızmış.

"Ne kadar zamandır ayrıydılar sence?" diye sormuş David.

"En az elli yıl," demiş Esther.

Rüya (tabii bu bir rüyaysa) garip, karmakarışık görüntülerle sürüp giderken, onlar da meraksız, soğukkanlı bir şekilde, sessiz bir ilgiyle seyretmeye devam etmiş. Şimdi de, hallerinden bir şeyler tartıştıkları anlaşılan, orada burada toplaşmış insanlar çekmiş dikkatlerini. Bunların ilki, ötekilerden çok farklı oluşuyla ayırt edilen bir alay insanmış, meyhanenin yanında toplanan; kapının sol tarafı boyunca uzanan yeşil bayırda oturuyormuş bu insanlar. Burada göze çarpan kişi, ceketsiz, ateş rengi dizlikler giymiş, koca göbeğinin üstündeki, altına ellerini soktuğu lekeli beyaz göğüslüğüyle ara sıra kırmızı yüzünü silen iri yarı bir ihtiyarmış. Yanındakilerden birinin ihtiyarlığına karşın heybetli duruşu, Kızılderili savaş baltasının başında bıraktığı yara izi, en çok da yıpranmış deri asker ceketi, bu adamın bir zamanlar il garnizonunda görevlendirilmiş olan ama artık çağdışı kabul edildiği için askerlik yoklamasına alınmayan bir gazi olduğunu gösteriyormuş. Katran karası şapkasının altında sert yüzü görünen bir başkası, giydiği o bol pantolonun içinde, gençliğini denizlerde harcayıp memleketine ak saçlı, kırışık yüzlü bir halde dönen eski bir gemiciyi andırıyormuş. Daha önce bahsi geçen o soluk benizli kıza arada sırada mahzun bir bakış atan, çapaçul giyimli, çelimsiz bir delikanlı da varmış aralarında. Yanlarında oturan bir avcı ile öteki birkaç kişinin ardından, bir de toz duman altında kalmış değirmenden yukarı doğru çıkan bir değirmenci de katılmış onlara; sırtındaki palto yıldız tozuna bulanmış gibi bembeyazmış. Son zamanlarda artık duyulmayan, bayatlamış şakalar yaparak birbirlerine, birden şen şakrak bir havaya bürünmüş bu adamlar. Ne gariptir ki, en içten kahkahalarla sarsılan bu bedenler ay ışığında titreşen gölgeler gibi hayal meyal seçiliyormuş ancak. Bunlardan tümüyle farklı olan öteki dört kişiyse, sarmaşıktan yapma saçları çatısından asılan büyük evin önünde toplanmış. İçlerinden biri, üç köşeli şapkasını, gök mavisi paltosunu süsleyen altın şeritlerle, kocaman, köstekli altın saatine bağlı armasıyla göze çarpan biraz yaşlıca bir adammış. Bir sulh hâkimine ya da bir belediye başkanına yakışır bir havası, duruşu olan bu bir buçuk metrelik ufak tefek adamda toplanmış sanki dünyadaki bütün kibir, bütün çalım. Dikkati çeken bir başka kişi de, siyah elbisesi ile be-

"Emin oldukları tek şey, sanki derin bir uykudan yarı uyanmış gibi esneyen, gözlerini ovuşturan, gerinen, yolda bir taraftan öbür tarafa yalpalayan kadınlar, erkekler, çocuklardan oluşan bir insan kalabalığının orada olduğuymuş."

lindeki kuşağından sıfatı açıkça anlaşılan, altmış yetmiş yaşlarında vakur duruşlu bir adammış. Böyle parlayan kel bir baş olsa olsa, yarım asır önce, vaiz kürsüsüne çıkıp peruk takanları kınamasıyla ünlenen köy vaizinde olabilirmiş. Koyu gri elbiseleriyle öteki iki adam, yardımcı papazlara özgü bir ağırbaşlılık içindeymiş. Biri, matematikçilerin deyişiyle sonsuzluğa uzanan ortalama bir adam gibi gülünç biçimde ince, uzunken; meslektaşı sanki onun sıkıştırılıp bastırılmış hali gibi kısa, bodurmuş. Bu dört adam tam bir ciddiyetle konuşurken, el kol hareketlerinden de, kilisenin çan kulesiyle ilgili o eski tartışmayı yeniden canlandırdıkları anlaşılıyormuş. Karalar içindeki vakur adam, sanki kilise meclisine sesleniyormuş gibi bir ağırbaşlılıkla konuşuyormuş. Yardımcı papazların kısa boylusu, arada sırada kendisi gibi kısa tümceler homurdanırken, uzun boylu arkadaşı tartışma boyunca durmadan, susmadan konuşuyormuş, görünüşe bakılırsa da hem ince hem cırlak bir sesle. Altın işlemelerle bezenmiş ufak tefek ihtiyar, belli ki kendi ateşli konuşmasının aleviyle kavruluyor, lafın birinden öbürüne atlıyor, elindeki değneği bir çan kulesine, bir yardımcı papazlara, hatta bir de rahibin yüzüne sallarken sanki toprağı delip geçecek gibi vuruyormuş ayağını yere; ama gel gör ki ayağının altındaki çimenler bile kımıldamıyormuş aslında. Herkesin arkasından gelen o kişi değirmenin oradaki yokuşu aşmış da artık, onun, elinde bir şey tutan yaşlı bir kadın olduğu anlaşılmış nihayet.

"Neden bu kadar yavaş yürüyor?" diye sormuş David.

"Görmüyor musun, kadın topal," demiş Esther.

Sakatlığı yüzünden kalabalığın çok gerisinde kalmış olan bu hanım, topallaya topallaya gelmiş, tartışmaya dalanların hiçbiri fark etmeden sessizce süzülerek kendisini seyreden iki gencin bir metre kadar ötesindeki çeşmenin sol kenarında durmuş. İnsanoğlunun görüp görebileceği en şaşaalı kocakarıymış bu. Her tarafı hafifçe lekelenmiş nakışlarla bezeli, nerdeyse patlayacak kadar kabarık olan al kasnaklı geniş iç etekliğinin altında pullu pabuçları, altın işlemeli çorapları parıl parıl parlıyormuş. İç etekliğinin üstündeki şam işi kumaştan yapılma, desenli, mavi elbisenin önü ayrıkmış altındaki iç eteklik görülsün diye. Boynunu saran geniş, dik kırma yaka, başındaki en saf muslinden yapılma ama epeyce soluk renkli şapka, burnunun üstündeki altın çerçeveli, çok geniş çerçeveli gözlük esvabının ihtişamına ihtişam katıyormuş. Ama ihtiyar kadının cimri, açgözlü bir ifade taşıyan zayıf, haşin, solgun yüzü, bir de elinde tuttuğu alet hiç de uymuyormuş kılığındaki ihtişama. Ev kadınlarının soba küreği dediği bir çeşit küçük demir bir kürekmiş elinde tuttuğu, hani şu ocağın küllerini temizlemek için kullanılanlar gibi. Ceviz ağacıyla çeşme arasında bir yer kestirip gözüne, bir gayret kazmaya başlamış gösterişli kadın bu aletle. Gelgelelim, o tazecik otlar öyle bir dayanıklıymış ki kımıldamıyorlarmış bile. İhtiyar kadının bütün çabalarına karşı, sert bir kaya parçası gibi direnç gösteriyorlarmış. Nefesi kesilen kocakarı da küreği elinden bırakmış, dişlerini gıcırdatarak, cılız, sararmış ellerini ovuşturarak ağlayıp sızlanmaya başlamış, yürekler acısıymış hali. Sonra birden, belli ki yeni bir umutla tekrar didinmeye başlamış kadın, ama nafile. David'le Esther'i pek de şaşırtmamış bu durum çünkü ay ışığı zaman zaman ihtiyar kadının içinden süzülüp çeşmenin üzerinde oynaşıyormuş. Altınla bezeli ufak tefek adam tam o anda kadını görmüş, ayaklarının ucuna basarak ona yaklaşmış.

"Şu yaşlı hanım nasıl da uğraşıp didiniyor!" demiş David.

"Hadi git de biraz yardım ediver David," demiş Esther acıyarak.

Bu ikisinin uykulu ruhları konuşmaktayken, ihtiyar kadın ile arkasındaki çalımlı ufak tefek adam gözlerini kaldırıp delikanlı ile genç kıza belli belirsiz bir sevgiyle, sevecenlikle bir an şöyle bir bakmışlar, ama çabucak silinmiş bu bakış. Yine küreğe doğru yöneldiği anda birden omzuna dokunan bir elle irkilmiş ihtiyar kadın. Dehşetle arkasını dönün-

Nathaniel Hawthorne (1804-1864), Amerikalı roman ve kısa öykü yazarı. Salem cadı mahkemelerinde yargıç olan akrabalarından ayrı durmak için "Hathorne" olan soyadını, "w" harfi ekleyerek "Hawthorne" yaptı. Türkçe'de yayımlanmış yapıtları arasında *Büyük Taş Yüz*, *Rappaccini'nin Kızı*, *Kızıl Damga* sayılabilir.

ce, mavi paltolu hani o yüksek mevki sahibi birine benzeyen adamı görmüş. Bunlar öyle bir sıkı sarılmışlar ki birbirlerine, ancak evlilik bağı bu edepli, seçkin iki insanı böylesine sarmaş dolaş edebilirmiş. Ardından, kadının ne yapmaya çalıştığını soran bir tavırla küreği işaret etmiş adam, ama kadın benzer durumlarda her iffetli kadının da olması gerektiği gibi ciddi, asil bir yüz ifadesiyle soruları geçiştiriyormuş belli ki. Yine de, gözlüğünün altından o çetin çimenlik yere doğru yan yan bakmaktan alamıyormuş kendini. Bütün bu süre boyunca, bu bedenler öyle acayip görünüyorlarmış ki göze, üzerlerindeki altın süsleri becerikli bir kuyumcunun batan güneşin en sarı ışıklarından yaptığına, elbiselerindeki maviliğin koyu gökyüzünden alındığına inanası geliyormuş insanın. Adamın sırtındaki ipek yelek ateş kızılı bir bulutun parlayan yüzü gibi, kadının al renkli iç etekliği sanki sabah kızıllığından artakalmış gibi, hatta bu iki görüntü de gerçek insandan çok birer renkli hava kütlesi gibi beliriyormuş. Tam o anda, oradaki insan kalabalığında ani bir kımıldanma göze çarpmış. Kodaman kılıklı adam nerdeyse çan kulesindeki saat kadranı kadar büyük olan cep saatini çıkarmış, sanki bir tehlike uyarısı veren akreple yelkovana bakar bakmaz ortadan kaybolmuş; peşinden karısı da hiç zaman kaybetmeden gidivermiş. Meyhanenin kapısı önündeki insanlar, ateş rengi dizlikleri olan şişman adamın arkasından tabana kuvvet kaçmışlar. Uzun boylu yardımcı papaz, uzun adımlarla yürüyüp uzaklaşmış, kısa olanı da paytak paytak yürüyerek takip etmiş onu. Anneler çocuklarını önlerine katıp arkalarına şefkatli, hüzünlü bir bakış atarak yola koyulmuş. Sanki gökten vahiy inmiş gibi koşuşturmaya başlayan bu bulanık hayaller birden kaçışıp dağılmışlar. Rüzgâr da alıp başını onların peşinden gitmiş, tenha sokakta yankılanan ürkütücü bir iniltiyle. Bu insanların nereye gittiği hiç mi hiç anlaşılmamış. Yalnız, David ile Esther mezarlığın kapısında görmüş, durup geriye, çeşmeye doğru bakan yaşlı kadının ay ışığında belli belirsiz parlayan kıyafetlerini.

"David, hemen davranıp orayı kazmanın bir yolunu aramaya başlamış. Eski evin duvarına dayalı olan bir şey parlıyormuş ay ışığında."

"Ay Esther, öyle bir rüya gördüm ki!" demiş David, yerinde doğrulup gözlerini ovalarken.

"Ben de bir rüya gördüm!" diye yanıt vermiş Esther, güzel, kiraz dudaklarını halka yapıp esnerken.

"Altın çerçeveli gözlük takan bir kocakarı vardı," diye devam etmiş David.

"Üstünde de kızıl kasnaklı bir iç eteklik," diye eklemiş Esther. Sonra müthiş bir şaşkınlık, biraz da korkuyla birbirlerinin gözlerine bakmışlar. Bir iki dakika düşündükten sonra, David derin bir nefes alıp ayağa kalkmış.

"Yarın sabaha kadar dayanabilirsem," demiş, "ağaçla çeşme arasında gömülü olan şeyin ne olduğunu görüp öğrenebilirim."

"Bu gece neden öğrenemeyesin ki?" diye sormuş Esther; akıllı bir kızmış çünkü, bu işi gizli kapaklı yapmanın daha iyi olacağını akıl edebilecek kadar.

Bunun çok yerinde bir teklif olduğunu kavrayan David, hemen davranıp orayı kazmanın bir yolunu aramaya başlamış. Eski evin duvarına dayalı olan bir şey parlıyormuş ay ışığında. Daha yakından bakınca bunun, rüyalarında gördükleri küreğe tıpatıp benzeyen demir bir kürek olduğu anlaşılmış. Kocakarıdan daha ustaca kullanmış bu aleti. Toprak da daha uysalca davranıp gayretini boşa çıkarmayınca hemencecik bir çukur açmış orada, hem de nerdeyse pınarın havzası denli geniş bir çukur. Birden, başını bu deliğin ta dibine kadar uzatıp, "Vay canına! Bakın burada ne varmış!" diye bağırmış. N

İngilizceden çeviren **Nermin Özdilkural**

WILLA CATHER

William Tavener'in Duygusal Tarafı

BATI'DA, ANCAK GÜÇLÜ BİR KADIN HAYATTA BAŞARILI OLABİLİR, HESter da şüphesiz böyle bir kadındı. William Tavener'ın, McPherson ilçesinin en hali vakti yerinde çiftçisi olduğu ne zaman söylense, karısının da "iyi bir idareci" olduğu çoğu zaman hemen eklenirdi. İşini bilen bir kadındı Hester, ağzı iyi laf yapardı, ruhunda biraz da imparatoriçelik vardı. Kocası alım satım işleri konusunda karısının fikrini sormuyorsa, bunun tek nedeni Hester'ın böyle bir beklentisi olmamasıydı.

Herhangi bir erkek için Hester'ın her dediğini yapabilmek söz konusu bile olamazdı, nihayetinde insanoğlunun yapabileceği şeylerin de bir sınırı vardı; yine de William çoğu kez en sonunda karısının dediğine gelirdi. Hester yeni bir harman makinesini açıkta bırakmanın "savsaklık" olduğunu kınamayla karışık bir dille tekrar tekrar söyleyince, o da çareyi makine için bir kulübe yapmakta bulmuştu. Karısı açık domuz ağılının etrafına kerpiçten çit çekme fikrine burun kıvırınca, William duvarı yapmaya bir hışımla ama gönülsüzce başladı; karısının deyişiyle bu tavrının tek nedeni "kızgınlığını göstermek"ti, ama iş yine William'ın hiç sesini çıkarmadan çarşıya gidip dikenli tel almasıyla sonuçlandı. İlk şiddetli yağmurlar düşmeye başlayınca, domuzlar toprak duvarı çökertti, hayvanlar dışarı çıkabilmek için küçük küçük yollar açtı. Akşam yemeğinde, karısının çamurdan yuva yapan domuzun hikâyesini papaza ıştahla anlattığını görünce William'ın üstüne bir durgunluk geldi, yemek boyunca da gitmedi. Sessizlik William'ın hem sığınağı hem de silahıydı.

William, annelerine saygı duymaları açısından oğulları için tam bir fazilet örneğiydi. Onu çok iyi tanıyanlar karısına hayran olduğundan bile şüphe ederdi. Komşularına, hatta oğullarına karşı çok sert bir adamdı: tamahkâr, azimli, hırslı.

William'ın faturaları gözden geçirdiği günlerde, evde gergin bir hava eserdi, ama o, harcamaların kaynağı karısının giysileri, şapkalarıysa eğer, asla itiraz etmezdi. Böylece, Hester oğlanlara aldığı gereksiz ufak tefek şeylerin çoğunu kendi hesabına yazdırır olmuştu.

Bir bahar gecesi, Hester oturma odasındaki pencerenin yanında duran salıncaklı sandalyeye oturmuş, kucağındaki çorapların deliklerini dikiyordu. Hızla sallanıyor, uzun iğnesini hırsla batırıp çıkarıyordu; herhangi bir nedenle gergin, heyecanlı olduğunu anlamak için ona şöyle bir bakmak yeterliydi. William masanın öbür tarafında oturmuş elindeki çiftçi gazetesini okuyordu. Sakin, tıraşlı yüzünde karısındaki bu gerginliği fark edip

etmediğine dair hiçbir belirti yoktu. Karısının akşam yemeğinde ettiği sözlerin kinayeli tınısını fark etmiş olmalıydı, büyük oğullarının yemek yerkenki nedensiz sessizliklerini de tabii. Yemeğin ortasında, en küçükleri olan Billy tabağını itip masadan kalkıvermişti, bir taraftan da boğazına düğümlenen hıçkırığı erkekçe yutmaya çalışıyordu. Oysa William Tavener ev içinde kötü bir şey olacağını düşünmez, patlak verinceye kadar fırtına çıkacağını aklına getirmezdi.

Willa Sibert Cather (1873-1947), 19. yüzyıl Amerikan edebiyatının önde gelen yazarlarından. Pulitzer ödüllü Willa Cather, *O Pioneers!*, *My Ántonia*, *and The Song of the Lark* romanlarıyla tanınır. Türkçede yayımlanmış yapıtları arasında *Alexandre'nin Köprüsü*, *Amansız Düşmanım* sayılabilir.

Oğlanlar, gün içinde toprağı sürerken üstlerine yapışan tozdan, kirden arınmak için yemekten sonra, sığırların durduğu geniş açık ağılın sahası içinde kalan söğütlerin altındaki gölete gitmişti. Açık pencerenin yanında oturan Hester'ın kulağına, ara sıra oğlanların suya atlarken çıkardığı sesler, ardından da durgun gecede çınlayan bir kahkaha geliyordu. Neredeyse bir saat kadar sessizce oturup nasıl saldırıya geçebileceğini düşündü. Ama ince hesaplara gelemeyecek kadar icraatçı bir mizacı vardı onun; amacına ulaşmak için çoğunlukla en kestirme yolu seçerdi. En sonunda ipliği kopardı, elindeki dikişi aniden bıraktı, söyleyeceğini açık açık söyledi:

"William, oğlanların yarın o sirke gitmesine izin vermenin sana bir zararı dokunmaz."

William çiftçi gazetesini okumaya devam ediyordu, zaten Hester'ın da yanıt bekleme alışkanlığı yoktu. Çoğu kez William'ın ne gibi gerekçeler ileri sürebileceğini hisseder, daha o bir şey söylemeden saldırıya geçerdi.

"Bütün yaz adam bulamadın diye, oğlanları ırgat gibi çalıştırdın. Doğru, insan parayla tuttuğu ırgatların yanı sıra kendi kanından canından olanları da çalıştırmalı. Ama bir sirke gitmelerine yetecek kadar da paramız var, zaten oğlanlar ne kadar harcıyorlar ki. Biraz gönüllerini etmezsen nasıl beklersin onlardan söz dinlemelerini, sıkı çalışmalarını, anlamıyorum. Sirke gitmekte ne kötülük var ki, üstelik daha bir kere bile sirk görmediler. Evet, Jim Howley'in oğulları sirke gidince sarhoş olup kızlarla düşüp kalkıyor, ama bizimkiler öyle değiller, sen de biliyorsun bunu William. Hayvanlardan öğrenilecek çok şey var, oysa bu bozkırda oğlanların görebilecekleri pek bir şey yok. Bizim yetiştiğimiz yerler farklıydı, ama burada oğlanların hiçbir şeye fırsatı olmuyor, sen de biraz dikkat etmezsen hayata yabancı büyüyecekler."

Hester bir anlığına durdu, William gazetesini katladı, ama tenezzül edip de bir çift söz söylemedi. William'ın Virginia'daki kız kardeşleri Hester Perkins'le ancak onun gibi sessiz bir adamın yaşayabileceğini sık sık söylerdi. William belli etmezdi ama karısının "konuşma yeteneği"nden, toplu dualarda bir erkek kadar akıcı konuşabilmesinden iyiden iyiye gurur duyardı. Kendisiyse, iş konuşmaya gelince katıldıkları dinsel toplantılarda kısa bir dua ile yetinirdi.

Hester eline başka bir çorap alıp şöyle bir silkeledikten sonra devam etti.

"Sirkte kimsenin başına kötü bir şey gelmemiştir. Haa, bak sözgelimi, küçükken ben de gitmiştim bir keresinde. Nasıl da unutmuşum. Pewtown'daydı sirk, hatırlıyorum da nasıl da istemiştim gitmeyi. Yağmur sonrası çok tehlikeli olan o toprak yoldan geçmek zorunda kaldığımız halde babam beni sirke götürmüştü, götürmeseydi herhalde onu asla affetmezdim. Bak hâlâ hatırlıyorum, bir fil vardı, altı papağan vardı. Sonra Kayalık Dağları'ndan bir puma, bir kafes dolusu maymun, iki de deve. İşte bu kadarcık, ama o zamanlar bunları görmek bile benim için büyük bir şeydi!"

Hester siyah çorabı elinden bıraktı, hatıralara dalınca yüzüne bir gülümseme yayılmıştı. Henüz William'dan bir şey söylemesini beklemiyordu, bu yüzden kocası dua toplantılarında sıradaki ilahiyi duyururken kullandığı ciddi sesiyle, "Hayır, gördüklerimizden sadece biri bildiğimiz develerdendi. Hecin devesiydi öteki," deyince bir hayli şaşırdı. Hester'ın gözleri, üzerinde lamba olan masanın öbür tarafındaki kocasına çevrildi hemen.

"Nasıl yani William, nereden biliyorsun?"

William gazetesini katladı, biraz da çekinerek yanıtlandırdı, "Ben de oradaydım."

Hester tepeden tırnağa dikkat kesildi. "Nasıl! Yani William, bunu bunca yıl sonra öğreneceğimi söyleseler inanmazdım! Nasıl yani! O zamanlar bizim Billy kadar ancak vardın herhalde. Çocukluğunu hiç görmemiş olmam, seni o zamanlardan hatırlamamam çok tuhaf. Ama siz Back Creek halkının biz Gapli'lerle hiç ilgisi yoktu o zamanlar. Ama nasıl gidebildin ki o gün sirke? Sert baba diyoruz sana, senin baban senden de sertti."

"Gitmesem daha iyi olurdu herhalde," dedi ağır ağır konuşarak, "oğlanlar saçma sapan şeyler yapacak. Bir önceki kış bir sürü tilki vurmuştum da babam tilki başına verilen para ödülünün bende kalmasına izin vermişti. Ben de mısırları bellemesi, diplerindeki ayrıkotlarını temizlemesi için yerime Tom Smith'in oğlu Tap'i tuttum, babama sezdirmeden tüyüp gösteriye gittim."

Hester bir arkadaşıyla konuşur gibi, "Saçmalama William," dedi, "o sirke gitmenin sana hiçbir zararı dokunmamıştır herhalde. Zaten bir sürü ağır iş gördürüyorlardı sana. İyi olmuş, küçük bir çocuk için büyük bir macera olmuştur mutlaka. O palyaço seni nefesin kesilinceye kadar gıdıklamıştır herhalde."

William bacak bacak üstüne atıp arkasına yaslandı.

"O soytarının yaptığı şakaların hepsini say desen şimdi bile sayabilirim. Toplantılarda vaaz çok uzun sürerse aklıma geliyor, elimde değil. Bir de ayağımda yeni çizmelerim vardı, onu hatırlıyorum, o çizmelerin içinde ayaklarım nasıl da işkence çekiyordu. Ama o adam eşeğin sırtına çıkınca çizme mizme unutuvermiştim. Dahası var, kasabadan çıkar çıkmaz çizmeleri ayağımdan atıp çamura bata çıka yalınayak dönmüştüm eve."

"Ah, yavrum!" deyiverdi Hester sandalyesini biraz yaklaştırıp dirseklerini masaya dayayarak. "Ne biçim ayakkabılar vardı o zamanlar çocuklar için, cendere gibi. Hatırlıyorum da sirk arabalarının geçişini seyretmek için Back Creek'e gitmiştim. Hani Romney'den gelirlerdi ya. Sirk görevlileri, hayvanlar su içsin diye dere boyunda durmuştu. Filin inadı tuttu, geçiş paralarının ödendiği binanın sundurmasının yanındaki sarı söğüt ağacının büyükçe dallarından birini kırdı, Scribner ailesindekiler fil ya evi de yıkarsa diye çok korktular. Ama fil bu kadarla kaldı, derede biraz oynadı, hortumuna su doldurdu, sonra tuttu, bu suyu pencereden içeri fışkırttı. Nerdeyse Ellen Scribner'ın ütüleyip sirke giyeceğim diye yatağa serdiği keten elbisesini mahvediyordu."

"Ellen'ın etekleri tutuşmuştur herhalde," diye kıkırdadı William, "çünkü o aralar giyim kuşamına pek bir düşkündü."

Hester sandalyesini William'ınkine daha da yaklaştırdı. Çocuklar büyümeye başladı-

ğından beri ev idaresiyle harcamalardan başka kocasıyla nerdeyse hiçbir şey konuşmaz olmuşlardı. Aralarındaki yakınlık, bir iş ilişkisinden ibaretti artık, ev sahibiyle kiracının arasındaki gibi. Oğullarını şımartmak isteğiyle, farkında olmadan kocasına karşı hemen savunmaya geçen, hatta düşmanca bir tavır takınmaya başlamıştı. Bugüne kadar hiç kimse tefeciden borç alırken Hester'ın oğulları adına kocasıyla ettiği gibi sıkı pazarlık edememiştir. Üstelik kocasıyla arasındaki bu çekişme öyle uzun bir süredir devam ediyordu ki, aralarındaki eski yakınlığın nerdeyse bütün izleri silinmişti. Ama bu gece paylaştıkları sırlar, ortak anılar onları hazırlıksız yakalayıp kalplerini birbirlerine açtırınca, tam bir aşk mucizesi yaşandı. Dilleri çözüldü, eski komşulardan, büyüdükleri vadideki tanıdıklarından, gençliklerinde yaşanmış ama uzun zamandır hatırlanmayan olaylardan, yani düğünlerden, kır yemeklerinden, atlı kızaktaki oyunlardan, vaftiz törenlerinden bahsettiler durdular... Yıllardır tereyağından, yumurtadan, mal fiyatlarından başka bir şey konuşmamışlardı, şimdi ise uzun bir ayrılıktan sonra ilk kez buluşan insanlar gibi birbirlerine anlatacak bir sürü şeyleri vardı.

"Çocuklar büyümeye başladığından beri ev idaresiyle harcamalardan başka kocasıyla nerdeyse hiçbir şey konuşmaz olmuşlardı."

Gece saat on'a gelince, William ayağa kalkıp ceviz ağacından yapılma yazı masasının başına geçti, kilitli çekmecelerden birini açtı. Kırmızı deri cüzdanından bir on dolarlık kâğıt para çıkarıp Hester'ın yanındaki masaya koydu.

"Oğlanlara söyle de fazla geç kalmasınlar, bir de atlara deli deli binmesinler," dedi sessizce, sonra da yatmaya gitti.

Hester üfleyip lambayı söndürdü, karanlıkta öyle kıpırtısızca oturdu uzun zaman. William'ın koyduğu yerde duran paraya dokunmadı. Bir şeyleri kaçırdığı ya da kaybettiği duygusu yüreğini burkuyordu, yıllar aldatmıştı onu, böyle hissediyordu.

Çitin dibindeki küçük ağaçlarda akasyalar açmıştı beyaz beyaz. Keskin kokuları gecenin rüzgârıyla Hester'ın ciğerlerine doluyor, onu alıp çok eski bir geceye götürüyordu, baharın ilk çobanaldatan kuşunun öttüğü geceye. O gece Hawkins Gap yöresinin doğal, etine dolgun genç kızları onu akasya ağaçlarının altında sıkıştırmış, koynunda yavuklusunun saçı var mı diye bakarlarken, o, kahkahalar içinde ellerinden kurtulmaya çabalıyordu. Onların orada baharın ilk çobanaldatan kuşunun öttüğü gece her genç kızın koynunda sevdalısının saçını taşıması âdettendi. O geceki genç kızlardan ikisi evlenirken nedimesi olmuşlardı. Ayağa kalktı, yavaşça William'ın yattığı odaya yürüdü. Derin bir uykuya dalmıştı kocası, yalnız arada bir sinekleri kovalamak için elini yüzüne doğru götürüyordu. Hester oturma odasına girip kız kardeşinin ölmeden önce yaptığı mumdan elma armutlarla süslü sepetten cibinliği çıkardı. Sepeti oğlanlardan biri ta Virginia'dan teneke bir kutu içinde taşımıştı, çünkü Hester böyle değerli bir hediyeyi gemiyle getirtmeyi göze alamamıştı. Yatak odasına döndü, cibinliği William'ın yüzüne örttü. Sonra başucuna oturup çocuklar gelinceye dek onun derin, düzenli nefesini dinledi. Çocukları karşılamaya çıktığında, babalarını uyandırmamalarını tembih etti onlara.

"Yarın sabah erkenden kalkıp kahvaltı hazırlayacağım size. Babanız gösteriye gitmenize izin verdi." Parayı en büyüklerine verirken, birden kocasına karşı bir sadakat duygusuyla doldu içi, şöyle deyiverdi: "Dikkat edin, paranızı boşa harcamayın. Babanız onu kolay kazanmıyor, çok çalışıyor."

Oğlanlar şaşkınlıkla birbirlerine bakarken güçlü bir müttefiki kaybettiklerini anlamışlardı. **N**

İngilizceden çeviren **Merve Duman**

Kyne Nislev Bernstorff

Kıyıda Yaşamak

K BİR GECEKONDU MAHALLESİNİN KIYISINDA YAŞIYOR. MAHALLENİN ortasında yayılan her renkten, davetkâr dumanları tüten iri, biçimsiz teneke kulübelere bakıyor. Tüm bunların bir parçası olmayı arzuluyor. Ama ölüm yatıyor orada, diğer çocukların söylediği gibi. Kıyıda da var ölüm, o kadar keskin, o kadar alışılmış olmasa da. Kıyıda öldürmeye değecek hiçbir şey yok, ki uğrunda ölünecek bir şey de yok. K omuz silker ölüme, umurunda değildir artık, önemsiz bir şeydir onun için. Kaçınılmaz bir şeydir sanki. Bir şey kaybetmek gibidir ölmek. Bir şey kaybetmekse önceden sahip olmayı gerektirir ve K'nın gerçekte hiçbir şeyi yoktur.

Çakıl taşlı yolun ortasında yürüyor, sol ayağı yoğun, pis dökün tülerin içine bata çıka. O sol ayak sanki biraz çarpıktır, hep öbür yana yürümek ister gibi görünür, K de buna izin verir, genellikle yorgunken. Bugün bitkin hissediyor. Kaç gündür tek lokma girmemiş midesi guruldamıyor bile, öyle ki guruldamalardan sonra gelen keskin, acı veren büzülme de durmuş. Şimdi kesintisiz bir acı var ve bu acı K'yi içinde daha da aç bir şeylerin olduğuna inanmaya itiyor. Bu acı midesini, sinirli bir canavarın pençelerindeki bir kâğıt parçası gibi, un ufak ediyor.

K yolun kenarında bir başına duran küçük bir kayanın üzerine yığılıyor. Kaya onu yanına çağırmıştı, bitkinliğini üzerinde atmaya davet etmişti. Güneşten kızmış bir taş parçası, K onun yakıcı sıcağını, kemikli kalçalarının biraz altında duran, bir parça iple sıklaştırdığı lime lime olmuş pantolonundan hissediyor. Ellerini kalçalarının altına yerleştiriyor, kayayı tutuyor, sanki evcil bir hayvanmış gibi okşuyor. Ama bir an, âdeta içini tırmalayan ve yırtan, dağlayan bir acı ile yumruklarını sıkıyor. Başka şeyler düşünerek, bu can çekişmeden kurtulmaya çalışıyor; okaliptüs ağacının altındaki gölgede duran eşek arabasının üzerine ilişmiş, uyuklayan yaşlı adama bakıyor. Etraftaki tek gölge bu ve K bu sıcak öğle güneşinde, gölge altındaki arabanın yanına doğru gidebilecek kadar cesur olmayı diliyor. Ama bu yaşlı adam asabiyetiyle bilinir. İçki ve yoksulluk adamın aklını yitirmesini sağlamış zamanında. Ailesini yıllar önce kaybetmiş. Diğerleri böyle söyler işte.

Herkesin bir hikâyesi var, diye düşünüyor K. Merak ediyor, acaba onunki ne.

K dikkatini toparlamakta güçlük çekiyor. Midesi buruluyor ve çekiliyor. Başını dizlerinin arasına alıyor ve parmaklarını dökün tülerin arasında gezdirip, toprağa tembel desenler çiziyor.

Yaşlı adam bazılarından daha şanslı aslında, diye düşünüyor. Şimdi hayatta olmasalar da, bir zamanlar bir ailesi vardı.

K derince iç çekiyor, şu hayatta kimsesi olmadığı için. Çok derin ve hüzünlü bir iç çekiş, içinin derinliklerinden kopup gelen. Ailesini hiç tanımamıştı. Annesi hâlâ güzel bir kadındı, emindi bundan. Her zamanki gibi, bir anne için hayallere dalıyor. Nasıl yürürdü annesi. Gururla, omuzları geride, etrafına ışık saçan bir gülümsemeyle. Ne giyerdi. Bazen göz alıcı ve varlıklı, bazen bir üniforma. Hayalindeki annesinin bir işi var. İyi bir mevkide, belki zengin beyazların hizmetçisi, belki de klinikte çalışan bir hemşire.

Ne zaman genç ve güzel bir kadın görse, onun annesi olmasını diler; onu seven, düşünen ve sadece onunla ilgilenen bir anne.

Tekrar bir iç çekişle, nereden, kimden geldiğini merak ediyor. Hayal meyal hatırlıyor, çok önceleri, diğer sokak çocuklarıyla olduğunu; çelimsiz çıplak vücudunu geçen arabalara göstermek için kaldırırlardı onu, böylece arabalardakilerin ona acıyıp birkaç kuruş vereceklerini umarak. Ama biraz büyüdüğünde, onu bıraktılar. K emin değil. Yüksek sesle konuşan ve yerlere tüküren büyük ağabeyler arasında belli belirsiz hatıralar edinmişti. Hatırladığı kadarıyla, hayatta kalmak için çöpleri karıştırmıştı. Galiba yaptığı tek şey de buydu, başka bir şey hatırlamıyordu. Gecekondular dışında. Gecekondular dışında hiçbir yerde bulunmamıştı ki hiç. Yeltenmemişti hiç daha uzağa gitmeye, bunların ötesinde neler yattığını bilemiyordu. Kimse ona bir şey söylememişti. O hâlâ bir çocuk. Yaşını bilmiyor, saymayı bilmiyor, onun için kimse de hesaplamıyor ki yaşını. Tek bildiği, acınamayacak kadar büyük ve bir işte kullanılamayacak kadar küçük.

"Hatırladığı kadarıyla, hayatta kalmak için çöpleri karıştırmıştı. Galiba yaptığı tek şey de buydu, başka bir şey hatırlamıyordu."

K'nın tek bildiği, kendi başına hayatta kalmak. Ona göre bunun yolu ne kadar çok şey bildiği değil. Basit bir içgüdü sadece. Çok acıktığı zaman, çöplüğe gider.

Bilir, çöpçülerin ne zaman süslü mahallelerin dolaylarından geleceğini. Hep orada durur, bekler sabahın ilk ışıklarıyla, bir şeyler bulmak umuduyla göğsünde heyecanlı bir hisle. Birkaç kıyafet, atılmış yemek artıkları. Oynayabileceği lokmalar ve kırıntılar; seçebileceği, alabileceği, benim diyebileceği.

Bugün oraya yürüyebilecek hali olup olmadığını merak ediyor. Belki de şimdi yürümeli ve beklemeli orada.

Ayağa kalkıyor ve yürümeye başlıyor, sol ayağı pek de yavaş bugün, öbür yandan gitmekte ısrarlı. Duruyor ve mahallenin ortasına bakıyor. Derme çatma eve giden patikayı, çalınmış ya da bulunmuş şeylerin üzerine çivilenmiş halde duran, hurdası çıkmış levha, plastik ve teneke kutu yığınının tıkadığı yere kadar takip edip, gözlerini mahallenin merkezine dikiyor... İç çekiyor. Oradaki insanların başlarını sokacak bir çatıları var. Her akşam gidecekleri bir evleri var. Komşuları var. Bir şeylere sahipler onlar.

K bir kadın görüyor ufak bir kız çocuğuyla el ele tutuşmuş, yürüyen. Bir anne kız. Midesinde sanki bir delik açılıyormuş gibi bir ağrı hissediyor. Yoluna devam ediyor, başı öne düşmüş ondan önce yere bırakılan ayak izlerine bakarak yürürken, farkında değil aslında o izleri takip ettiğinin. Gölgelerini seyre dalar, kollarının bir araya gelişini görür, sonra dönerlerken, vücutları bir oluyor, sanki tek bir insanmış gibi görünen kocaman bir gölge yolun karşı tarafını kaplıyor. Merak ediyor, acaba onun için de birileri var mı. Gölgeler kaybolup gidiyor.

Bir anda K bir çığlık duyuyor. Başını kaldırıyor, bakıyor ve gülümsemek istiyor, ama midesi öyle ağrıyor ki. Çığlık, arkadaşım demeyi çok istediği ama bir türlü buna cesaret edemediği o çocuktan geliyor. K başka çocuklarla birlikte, dumandan gözleri yakacak kadar ağırlaşmış puslu havanın içinde, toz ve yapraklar arasında, rüzgârın şişirip döne döne uçurduğu bir plastik torbanın peşinden koşuyor. Dikkatlice onları izliyor, bacakları sanki futbol oynuyormuş gibi kıvrım kıvrım oluyor. Bu hareketleri ancak sol ayağı biraz daha hafifleyip karnını iyice doyurunca yapabilir. Kazananın kim olacağını görmek için

izlemeye koyuluyor oğlanları. Ödül o torba. Sahip olunacak kısa bir süreliğine, galip gelmişçesine, yırtılına delik torbayı işe yaramaz hale getirene kadar. Belki diğer torbalarla sıkıca bağlayıp bir futbol topu yapacaklar. K onlara el sallıyor, tanıdık olup olmadıklarına aldırmadan. Bu hareketinden sonra kendini daha mutlu hissediyor, birini tanımanın güvencesi içinde.

"Sadaka dilenmekten ödü patlıyor. Daha önce dövüldü. Irzına geçildi."

Çöplüğe giden yol uzun, öğlen güneşi ise sıcak ve kızgın. Yaz günü kavrulup kurumuş bir nehir yatağı gibi kuru K'nın ağzı. Gecekondu mahallesinin kenarından akıp giden üstü örtülmemiş kanalizasyon gibi kokan nefesinin kokusunu duyabiliyor. Dudaklarını emmeye çalışıyor, dili üst dudağının sınırlarını takip ederek yükseliyor açık tuttuğu ağzından burnuna kadar. Sinirli bir insan olmamasına rağmen devamlı bir hırlamayla ön dişlerini gösteriyor. Diğerleri onun hakkında böyle düşündüğünde ve çocuklar gözlerini diktiklerinde ya da güldüklerinde üzülür. K ağzının içinde tükürük yapmaya çalışıyor, ama bu çok zor hele de kurumuşken. Merak ediyor, acaba dışarıda tuvaletleri olan birileri musluklarından su içmesine izin verir mi. Onlar için ufak tefek işler yaptığında, bazen izin verirler. Kırık, plastik bahçe sandalyelerinde oturur gözetlerler, tanımadıkları birilerinin tuvaleti kullanmasına, musluktan su içmesine ya da bazılarının tuvaletlerini işletmesine engel olmak için. K bugün onlar için hiçbir şey yapamayacak halde, onların ayak işlerini yapmak için çok bitkin. Sadaka dilenmekten ödü patlıyor. Daha önce dövüldü. Irzına geçildi. Yumruklarını sıkıyor, gözleri sımsıkı kapalı. Bu kötü hatıraya başında daireler çizen leş kargaları gibi uçup gitmesini söylüyor.

Ağzını kapatıyor, önce keskin sonra da uzun, boğazının ta arkasında hissedene kadar derine doğru bir nefes çekiyor içine. Tutuyor nefesini. Sonra hissediyor ağzında büyüyen tükürüğünü. Yutkunuyor ve rahatlıyor. Dudaklarını şıpırdatıyor, memnuniyetle. Çıkan ses soluk gibi, dudaklarının hiç birleşmediği boşluğa çekilen bir hava gibi. Kendini daha iyi hissediyor, yürümeye devam ediyor, sol ayağını döndürmeye çalışıyor ki başına buyruk gitmek yerine yolunda ilerleyebilsin. Arkasına bakıyor ve toprakta bıraktığı tuhaf izi görüyor. Sanki üzgünce kıvrılan, gidecek yeri olmayan bir yılan gibi.

Toprak yol, asfalt bir yola dönüşüyor. Çöplüğe doğru sapıyor. Çöplüğün civarına ulaştığında akşamüstü oluvermiş. Çöplüğün etrafındaki teller birkaç yerinden açılmış, her açılan yerde de bir grup oturuyor. Girişleri tutan bekçiler bunlar. Kimin içeri girdiğini bilir ve çıkışını beklerler. Çöplükte bulunan şeyleri alırlar. Budur onların işi. Toplananları toplamak. İnsafsız, gaddar ve diğerlerinin elinden her şeyi almaktan utanç duymayan insanlardır onlar.

K merak eder, acaba geceleri de bu açılan girişleri koruyan birileri var mı diye. Biraz daha açıkgöz olabilirse, herkes uyurken çöplüğe sıvışabilir. Sonra bekler, çöp boşaltmak için gelen kamyonları. Tüm gün orada kalabilir, fark edilmeden, buldukları elinde çıkabilmek için çöplükten, saklanır gece karanlık çökene dek. Belki de çöplükte kalmalı. Hiç ayrılmamalı oradan. İşitmişti, vardı orada yaşayanlar. Fareler gibi olduklarını duymuştu. Kir pas içinde, leşçil hayvanlar gibi, hiç kapanmayan hastalıklı yaralar içinde. Yürüyen mikrop yuvaları, onlardan birini gördün mü kaçman gereken cinsten insanlar. Bir keresinde görmüştü K onlardan birini. Peşine takılmıştı dağınık, keçeleşmiş saçları olan yaşça büyük bir kız. K çok korkmuştu, uzak durmuştu çöplükten ta ki açlık onu çaresizce geri getirene dek.

K oturuyor, çöplükten ana yola çıkan yolun kenarında. Üzüntüyle içeri dönmüş duran sol ayağına bakıyor. Minnacık ayak parmakları sıyrıklar ve kan içinde kalmış yoldaki taşlardan, çakıllardan. Yaralarının kabuklarını soyuyor, sızan iltihabın damla damla, yavaşça akışını izliyor. Ayak parmaklarına tükürüyor, ovalıyor onları. Gözü dönmüş arılar

gibi batıyorlar.

Yanı başından geçen bir kamyonun gürültüsüyle başını kaldırıp bakıyor, kamyonun yan tarafında Coca-Cola şişesiyle bir oğlan resmi var. K yazan sözcükleri okuyamıyor, ama kırmızı yazıdan tanıyor ne olduğunu. Resimdeki oğlan gülümsüyor, bembeyaz parlak dişleriyle. Gözleri capcanlı. Teni pürüzsüz. Tişörtü göz alıcı derecede beyaz. Çok yeni. Oğlan mutlu. Bir şişe Coca-Colası var. K merak ediyor, acaba onun da böyle bir şişesi olsa mutlu olur muydu o oğlan gibi. Acaba tadı nasıl, merak ediyor. Birçok boş, kırık şişe bulmuştu ve tüm şişeleri yalamıştı. Hatırında kalan tek şey, acı bir tatlılık ve iri taneli toprak tadı.

Bir şeylerini atıp, çöp kutularını toplanması gereken şeylerle dolduran insanların ne gibi eşyaları olduğunu merak etti K. Keşke bir tişört atsalar diye umdu. Üzerindeki omuzlarından düşmek üzereydi. Dikişleri sökülmüş, sırtında büyük bir delik açılmıştı tıpkı üzgün bir esneme gibi. Hissediyor, rüzgârdan lime lime olmuş bir bayrak gibi sırtına vuruşunu. Bir çift naylon terliğe de hayır diyemezdi. Şu güne kadar bulduklarının hepsi giyilmez durumdaydı. Ama bir şekilde bulduğu iplerle ya da tellerle tamir edebilirdi. Bir şapka da hiç fena olmazdı hani. Yiyecek dışında bir şeyler düşünmek için kendini zorladı. Korkuyor, o korkunç ağrının yeniden başlamasından. Şimdilik yatışmıştı açlığı, onun yerine parlayan, yavaşça yanan küçük bir ateş gibi bir his var.

K gözlerini kapatıp, hayal ediyor midesinde kocaman bir delikle yolun kenarında öldüğünü. İnsanlar üzerinden atlıyor o delikten görünen topraktaki yamaya bakmamaya çalışarak, birbirlerine fısıldıyorlar, "Baksanıza açlığı onu yemiş, hem de canlı canlı."

K merak eder, acaba kaldırım boyunca sere serpe yığılıp yatmasını fark eden olur muydu. İnsanlar yanı başından geçip giderler miydi. Onlar K'nın dünyasının bir parçası değil. K kapalı, gizli bir dünyadır. Kimsenin paylaşmak istemeyeceği bir dünya. Çok yalnız. Biliyor, bu sanki asla yeri dolmayacak, asla onu yalnız bırakmayan iç karartıcı cadaloz bir boşluk.

Bir kamyon geçti yanından, hızla. Büyük lastiklerinin kokusunu aldı K. Ardından öyle bir rüzgâr yaptı ki, gözlerine toz toprak doldu, sulandı gözleri. Defalarca kırpmasına rağmen gözleri hâlâ acıyor. Tıpkı iyileşmeyen ayağı gibi. Yoldan uzaklaşmaya karar verdi. Yol, çok fazla öfke ve kin barındırıyordu. K oturup kaldığı yerden kalkar, yolun kenarına doğru yürür, amaçsızca, gerçekten bir yere gitmiyor. Gidecek bir yeri yok ki, ayrıca çöplükten çıkamayacak kadar yorgun ve aç. Uzanmak için tarıyor etrafı, ama biliyor açlığı dinlenmesi için ona fırsat vermeyecek.

Yerde sürüklenirken, yanı başında bir araba beliriyor. Kornanın sesini duyuyor ama başını çevirip bakmıyor. K, yanından geçen gençlerin alaycı, eğlenen bağırışlarını görmezlikten gelmeyi öğrenmişti. Onları görmezlikten gelirken kendisine fırlatılan sigara izmaritlerinden ya da bira kutularından kurtulmaya hazır. Hâlâ korna çalıyor ve araba K'nın yürüme hızında yanında ilerlemeye devam ediyor. K hızlanamıyor. Çok yorgun hızlanmak için. Başını öne eğiyor, bir aracın geçmesi için fırsat kovalar gibi yapıp yola bakıyor. Beyaz bir araba yanından ilerleyen. Kalbi ağzında. Arabadakinin iri boynunda, kalın altın zinciri olan, şişman adam olmamasını umuyor. K'yı arabaya binmesi için zorlamıştı. Sımsıkı yumuyor K gözlerini. Ama hatırladıkları bırakmayacak peşini. K arabadan çıkamıyor. Daha önce hiç binmemişti arabaya. Şişman adam bilmediği bir dil konuşuyor. Teni kapkara. Kuzeydeki, uzak bir ülkedendi galiba. Oralılar pek de iyi insanlar olarak tanınmaz. Görmüştü daha önce, oralıların, gençleri bedenlerini ve uyuşturucu satmaları için zorlamalarını ve tüm parayı da zorla ellerinden aldıklarını. K daha önceleri duymuştu küçük oğlanlara neler yaptıklarını, ama kendinin başına gelebileceğini hiç düşünmemişti. K tüm

Kyne Nislev Bernstorff Zimbabwe'de doğdu, Danimarkalı bir ailenin yanında büyüdü. İngiltere ve Fransa'da edebiyat, filoloji, felsefe okudu. Şimdi Danimarka ve Cape Town arasında mekik dokuyor. "Kıyıda Yaşamak" adlı öyküsü Afrikalı yazar adaylarının öykülerinin toplandığı *African Road*'un 2006 seçkisinde yer aldı.

bunları zihninde görmüştü fakat onu durduramadan: şişman adam kolunu öyle bir çevirdi ki ikiye ayrıldı çatırtıyla. K durduramıyor adamın aklına gelişini, onu bir kez daha incitmesini. Yumruğunu adamın göz yuvalarına indirmeye çalışıyor. Adamın gözleri kızarıyor ama bu onu yapacağı işten alıkoymaya yetmiyor. Koyu tenli, şişman adam K'nın pantolonunu parçalıyor, çığlıkları yükseliyor bu hiç bilmediği yerden, derin ve yalnız bir çaresizlik hissinin göğsünü kapladığını hissediyor, korku ve hüsran dolu gözyaşları dökü-

"Derinlerde bir yerlerde öyle bir içgüdüsü olmasına karşın, K bilmiyor ki, yardım eli uzatmaları için yalvarmayı."

yor. Hiddetli bir öfke gibi bir acı kaplıyor tüm vücudunu, gelip oturuyor boğazına, nefes alamıyor. Sonu gelmeyen, çaresiz terör anları. Adam vuruyor, vuruyor, vuruyor. Bitmek tükenmek bilmeyen anlar. K dudaklarındaki kan tadını hâlâ alabiliyor, arabadan yolun çakıllarının üzerine düşüyor.

K dizlerinin üzerine çöküyor, başını bacaklarının arasına gömerek. Bağırdığını hatırlamıyor, nerede olduğunu da. Tek istediği bu korkunç hatıradan, tüm kötü duygulardan ve aklına geldiği her an beraberinde gelen korkudan kurtulmak.

Şişman, kara adamın üzerindeki kuvveti; K o adamı her gün düşünüyor.

İlkin hissetmiyor başına dokunan eli. Güven sağlamaya çalışan tondaki fısıltıları da duymuyor. Karartı K'nın üzerine doğru eğilmiş, onu kaldırmaya çalışıyor çöktüğü yerden. Daha sonra farkına varıyor K, ona dokunan ve çığlık atan biri var. Başını yukarı, yükselen feryatların sahibine doğru kaldırıyor. Yardım etmesi için değil, daha önce K'ya yardım eden biri olmamıştı. Derinlerde bir yerlerde öyle bir içgüdüsü olmasına karşın, K bilmiyor ki, yardım eli uzatmaları için yalvarmayı. O karartı geri çekiliyor, kımıldamadan duruyor önünde. K bağırmayı kesip, bakıyor. Önünde başına parlak renkli bir örtü sarılmış, altın halka küpeli iri bir kadının dikildiğini fark ediyor. Dolgun, kırmızıya boyanmış dudakları var kadının. K'yı izliyor. Gözlerinde yabancı bir bakış var. K'nın daha önce hiç görmediği türden bir bakış. Bildiği hiçbir sınıflandırmaya girmeyen bir şey: öfke, korku, küçümseme, nefret, hor görme. K'ya elini uzatıyor. K başını sallıyor. Kadın uzattığı elini çekiyor. Yere çöküyor, şimdi yüzleri tek hizada eşitleniyor. Hâlâ gözlerinde o bakış var kadının. K anlamını bilmediği bu bakıştan korkuyor.

"Gel de sana yardım edeyim."

Kadının sesi yumuşacık. K bunu sevmedi, güvenmiyor ona. Başını sallıyor. Kadın K'yla yavaşça konuşmaya devam ediyor. K bir türlü anlayamıyor; korku giderek yükseliyor K'nın boğazından kafasına kadar, kulaklarını sağır ediyor. Kadın dizlerinin üzerinde yavaş yavaş yaklaşıyor.

K'nın elini tutuyor. K elini kaçırıyor. Kadın kalkıp, arabasına ilerliyor. Kadının konuşmasını duyuyor ama etrafta başka kimse yok. K ayağa kalkmayı deniyor. O kadar yorgun ve aç ki, gözleri kararıyor, yalpalıyor.

İri kadın K'nın düştüğü yere koşuyor aceleyle. Onu kaldırıyor ve arabasına taşıyor. Öyle sıkı tutuyor ki kadın onu, tiksinmeden kirli vücudundan ya da leş gibi kokusundan. K'yı arabanın arka koltuğuna yerleştiriyor kadın, kapıları kilitliyor ve gidiyorlar.

K başının üstünde parlak bir ışıkla uyanır. Etrafta çok yabancı bir koku var. Eko yapıyor bulunduğu yer. Oturmayı deniyor, birden farkına varıyor, yerden yüksekte bir şeyin üzerinde olduğunun. Düşmekten korkuyor, yavaşça doğruluyor, ayakları aşağı sallanana dek döndürüyor vücudunu. Yamuk olan ayağının beyaz bir şeyle sarılı olduğunu görüyor. Sanki çok değerli bir hediye bu. Etraftaki her şey bembeyaz. Bir odada olduğunu fark ediyor. Daha önce hiçbir odada bulunmamıştı. Az ötedeki duvarda bir pencere var. Dışarısı karanlık. Kendini özel hissediyor, ellerine takılıyor gözleri. Elleri tertemiz, değişik kıyafetler var üzerinde. Kıyafetler de tertemiz. Yırtık pırtık da değiller. Kumaşa dokunuyor.

Kapı açılıyor, beyaz bir adam giriyor içeri, beyazlar içinde. Adam gülümsüyor. Dişleri de beyaz adamın. K dehşet içinde, yüzünü buruşturuyor, gözlerini kocaman açıyor. Beyaz adam dışarı çıkıyor ve sesleniyor. Başörtülü iri kadın kapıda beliriyor, kalın, kırmızı dudaklarında bir gülümsemeyle. Duvarın kenarında duran bir şeye doğru ilerliyor, bir tepsi getiriyor ve K'nın önüne bırakıyor. K tepsiye bakıyor. Yemek. Daha önce görmediği kadar çok yemek var tepside. Aklı başından gidiyor, bakakalıyor. Diğerleri odadan çıkıyor. K ellerini yemeğe daldırıyor, dikkatlice yemeğin bozuk olup olmadığını anlamak için. Sonra ellerini kürek gibi kullanarak yemeği olabildiğince hızlı midesine indiriyor. Acele etmeli. Biri gelip, yemeği ondan alabilir. Renkli, şekerli suyu içiyor, bir kısmını yeni pantolonuna dökerek, ne de olsa alışkın değil bardaktan içmeye.

İri kadın odaya geri geliyor, şaşırıyor ama tabakları boş görmek onu memnun ediyor. Gülümsüyor. Bu onun için yeni bir şey değil. Kadın boş tepsiyi bir kenara koyuyor, baştan aşağı beyazlar giymiş beyaz adam geliyor odaya ve K'nın yanına oturuyor. Kapı kapanıyor. Kadın gitti. K bu yabancı adamla baş başa kalıyor. Ürküyor K bu adamdan, uzaklaşmaya çalışıyor. Kapıya bakıyor; kapalı. Pencereye döndürüyor bakışlarını. Demir parmaklıklar var. K bu kapalı yeri sevmedi. Paniğe kapılıyor, bezden bebek gibi titriyor. Adam K'ya bakıyor ve titreyen bacağına koyuyor elini.

"Şşş, sana zarar vermeyeceğim."

K adamın sesini hiç beğenmiyor, başını sallıyor. Adam K'nın bacağını daha sıkı tutup bastırıyor. İçinde duyduğu panik yerini büyük bir korkuya bırakıyor ve K ağzını açıp, avazı çıktığı kadar bağırıyor. N

İngilizceden çeviren **Senem Ünal**

MURATHAN MUNGAN

Islık

BİR ARA HIZLANMIŞ OLAN YAĞMUR ŞİMDİ ÇİSELEMEYE DÖNÜŞMÜŞTÜ. Salonun ışıklarını yakmamıştı. Balkon kapısından dışarıyı, havadaki çizik çizik serpintiyi seyrediyor. Çokbilmiş komşusu söyledi böyle kapı-pencelere "Bilanş vindov" diyormuş Fransızlar. Beyaza boyalı iki sabit kanadının yere yakın yarısı ahşap, diğer yarısı ince çıtalarla bölünmüş kare biçiminde pencerelerden oluşuyor; iki kanatlı balkon kapısı ise yere kadar kare camla kaplı. Salonun zemininden yüksek olan balkon zeminine bir basamak atlayıp öyle çıkılıyor. Bakımsızlığın gururunu eksiltmediği Rumlardan kalma eski evlerden ne de olsa... Yüksek tavanlarına çiçekli bahçeler resmedilmiş.

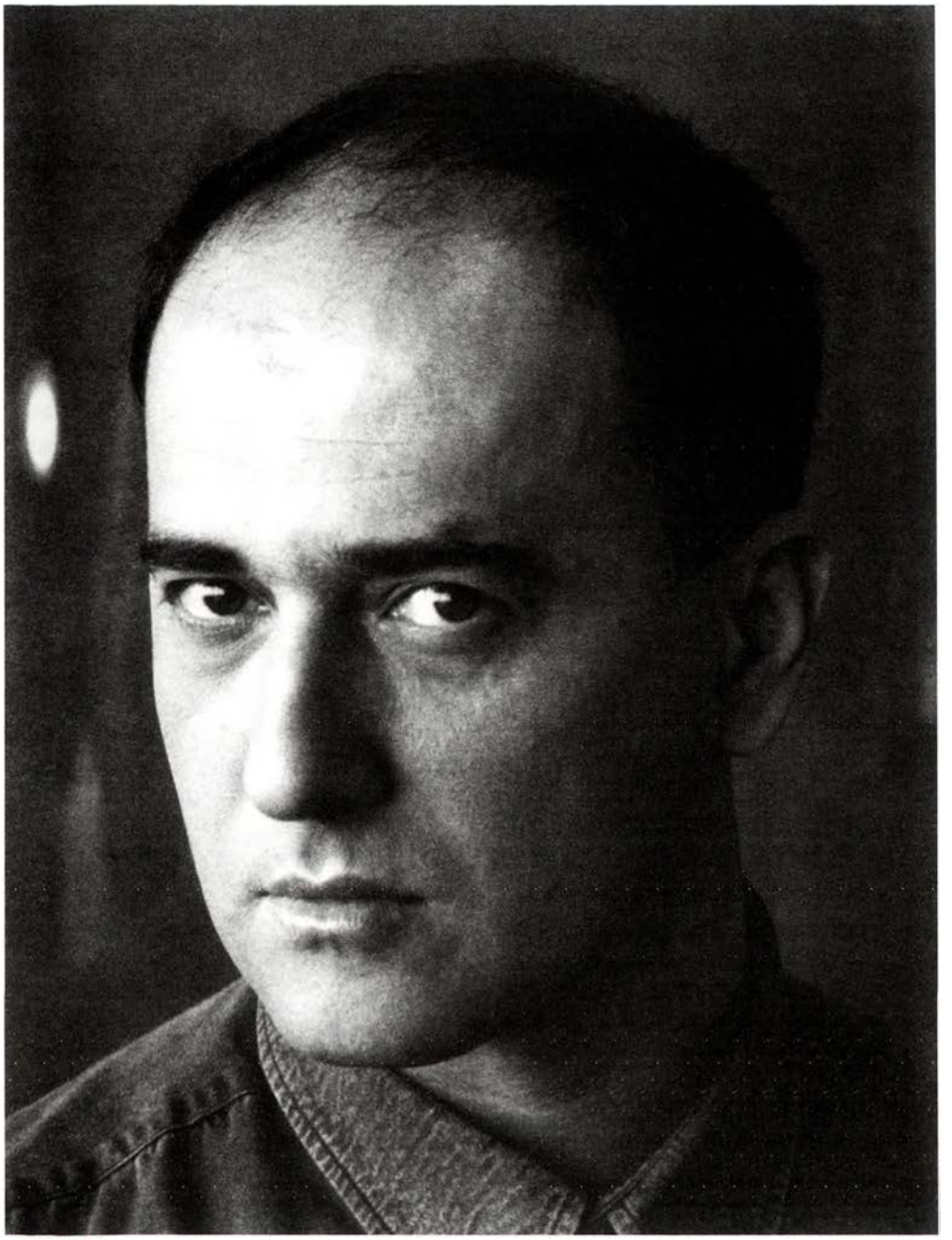
Sokak lambasının yukarı vuran ışığında çiseleyen yağmuru karanlıkta seyretmek içini serinletiyor Hatice'nin. Tatlı, sakinleştirici bir hüzün kaplıyor içini. Bu mahalleye aşındığı için mutlu olduğunu düşünüyor.

Sokak lambasının gür ışığı nedeniyle çoğu kez salonun ışıklarını yakma gereği duymuyor. Karanlıkta, loşta, tenhada oturmayı öteden beri sever hep. Sanki daha çok içiyle baş başa kalır böyle zamanlarda. Yalnızlığı acıtıcı olmaktan çıkar, kimsesizliği kabullenilmesi gereken bir dünya hali oluverir.

Kardeşinin ölümünden sonra hayatın anlam değiştirdiğini biliyor. Annesi, babası ve kardeşinin onu bir yerlerde beklediğini bilerek tevekküle yaşıyor kapatıldığı hayatı. Öyle diyor kendi kendiyle konuşurken, "Ben bu hayata kapatıldım." Bir süredir hiçbir şeyin boşa olmadığını, olan biten her şeyin kainatı kuşatan bir büyük işleyişin işareti olduğunu düşünüyor. Hayat daha kolay katlanılır bir şey oluyor böyle düşünüp, böyle hissedince... Kendisini hayatın bir bildiğine emanet etmiş insanların erinciyle, akıp giden günere karışıyor.

Bir küçüğüyle konuşur gibi azıcık şefkatle sesleniyor kendisine: "Yıl 1986 oldu Hatice Hanım. Zaman geçtiyse geçti. Bu yıl 34 yaşındasın artık." Bir başkası olup Hatice'ye sahip çıkıyor sesiyle, kendisini bir büyüğüymüş gibi seviyor. Kim bilir belki bütün kimsesizler kendilerinden bir tane daha çoğaltıp böyle yapıyorlardır.

Balkona çıkıp bir sigara tüttürmek istiyor birden, sonbahar başı ya, havalar soğumamış daha; yağmursa mevsimin gereğini yerine getiriyor sanki. Derin bir nefes alıyor cigarasından; üzerinde boyu hep diz altında olan azıcık geniş eteklerinden biri, üzerinde düz siyah ince bir süveter ayakta duruyor bir süre. Etraftaki evlerin pencerelerine bakıyor, kiminin ışığı sönmüş, kiminin perde aralığından parça bölük içerisi görünüyor. Uyku hay-

lazı yatmamış çocukların peşi sıra gezen bir ana-baba, elindeki kahve fincanını mutfağa taşıyan beli bükük bir yaşlı kadın, arada parlayıp değişen ışığın varlığından haberdar etmediği odalarda birkaç açık televizyon...

Sokak sessiz, kimsecikler geçmiyor; kediler bile görünmüyor ortalıkta. Şişhane'yi Taksim'e bağlayan hemen bir arkalarındaki ana caddeden bile araba, korna sesleri duyulmuyor. Sokak boyu sıralı yüksek binalar sesleri örtüyor olmalı.

Sonra az eğilip balkonun ahşap tırabzanına dayıyor dirseklerini, ahşaba sinen nemin tenine geçişini hissediyor. Bu balkonun konumunu seviyor en çok. Üç yol ağzında bir balkon. Sola, sağa, karşıya hep birden bakıyor. Sol ve sağdaki binaların pencereleri arasında gerilen çamaşır ipleri, evlerin birbirine sepet içinde öteberi gönderdikleri makaralı telleriyle tam bir mahalle burası. Kendini bir biçimde güvende hissediyor. Balkonun tam

alt hizasındaki kilise çanı biçimindeki irice sokak lambasını havada tutan tellerin ağı bu üç yol ağzının tam ortasına gerilmiş. Kendi binalarının girişi Çekiç Sokak'tan, balkonsa Ağaççileği Sokak'a bakıyor. Bitişik nizam yan yana dizili binalarıyla bu sokak, ilkokulda çizdikleri resimlerdeki gibi daralarak perspektif yapıyor tam karşıda. Aynalıçeşme Mahallesi'nin buradan başladığını söylüyor çokbilmiş komşu. Yağmurun yıkayıp parlattığı sokağın kurşuni renkteki parke taşları çan biçimindeki lambanın ışığında ıslak ıslak parlıyor. Havada mahallenin âdeta bütün zamanlarını ve hatıralarını kucaklayan derin bir sükûnet ve huzur var.

Kardeşinin ölümünden hemen sonra taşındı buraya, O burayı görse çok severdi, diyor. Eyüp ölüp gittikten sonra artık oturamazdı yıllarca onunla birlikte yaşadığı o evde. Ne zaman aileden biri ölse hemen taşınırlardı o evden. O da öyle yaptı. Kırk mevlüdünü okuttuğunun ertesi günü taşındı oradan. Eyüp, 1980 Askeri darbesiyle tutuklanmıştı, Marksist-Leninist gizli örgüt üyeliğinden üç yıl hapis yatmıştı; çıktığının senesi dolmadan da ölüp gitti. "Ciğerleri tükenmiş," dedi doktorlar. Artık içerde ne yaptılarsa! Zaten ölü gibiydi artık. Başka bir âlemde yaşıyor, günde beş vakit namaz kılıyor, sabahtan akşama tesbih çekip dua ediyordu. Eskiden yaptığı bütün devrimci resimleri birer birer pentimentoyla tuvale gömmüş, üzerlerine sürekli dini resimler, tasvirler yapmıştı. Şimdi hepsi içerideki odada istiflenmiş duruyor. "Bütün sırları bunlara gömüyorum," diyordu. "Her şey bunlarda saklı. İşkencede konuşmadıklarımı bunlara sakladım. Pentimento, pentimento. Bütün yaşadıklarımız bir pentimento!" Dediklerinden hiçbir şey anlamıyor, ama ilk fırsatta ilaçlarını içirmek için anlamış gibi başını sallayıp duruyordu Hatice.

Eyüp, ilkokuldan beri yazıya çiziye kabiliyetliydi; örgütün afişlerini çizer, pankartlarını yapardı. Yazısı o kadar güzeldi ki arkadaşları takılırlardı ona, "Sen bizimle duvar yazılamaya gelme sakın, polisler seni yazından tanıyacak!"

Arkadaşları onların evinde toplanır sabaha kadar fosur fosur sigara içip tartışır dururlardı. Arada biri çıkar saz çalıp dertli türküler söylerdi. Usul sesle marşlar okurlardı. Hepsi çatık kaşlı, sert görünüşlü, ama vicdan sahibi, yumuşak kalpli çocuklardı. Onlara Arnavut böreği yapar, mantı açardı Hatice. Saat geç oldu mu, kimseleri salmaz yer yatağı yapardı onlara. Parkalarının nem kokusu hâlâ arada bir vurur burnuna. Ağızlarını burunlarını kapattıkları tiftiklenmiş atkılarını, su almış çoraplarını kuruturdu sobanın kenarında. Bir tas sıcak çorbaya çocuk gibi sevindiklerini görmüştü. Bir kısmı öldürüldü, bir kısmı kayıp, bir kısmı hâlâ mahpustaymış. İçi kaldırsa börek açıp, temiz çamaşır katlayıp, birkaç paket sigara alıp yanına mapusaneye içlerinden birilerini görmeye gidecek görüş günlerinde; ama galiba kolay kolay kimseleri almıyorlarmış içeri. Böyle hayaller kuruyor kurmasına ya, kardeşinin mezarına bile giderken iki gün öncesinden ilaç almaya başlıyor Hatice. Sade gönülden geçirmekle olmuyor ki bu işler!

Balkonun huzurunu kaçıran bu düşünceler arasında hiç niyeti yokken ikinci sigarayı yakıyor. Diğer pencerelerin de ışığının teker teker söndüğünü görüyor. Yağmur daha hafiflemiş, belli belirsiz bir serpinti artık... Onu üşüten şeyin havanın serinliği olmadığını biliyor.

Son sigarasını da atıp tam artık içeri girecekken, yan sokaktan duyulan adım seslerine karışan belli belirsiz bir ıslığa kulak kabartıyor Hatice. Başını çevirip yolun sağına baktığında önce ıslak parke taşlarda uzayan gölgesi görülüyor genç bir delikanlının, sonra yavaş yavaş ortaya çıkıyor. Başı önde, dalgın adım yürüyerek tanıdık bir melodiyi çalıyor ıslıkla. Yaklaştıkça daha duyulur olmaya başlayan ıslıktaki melodiyi tanıyor Hatice. Birdenbire yarası açılmış gibi sızlıyor içi. Gecenin başından beri kardeşini düşünmesi boşuna değilmiş meğer. Bunun işaretiymiş. Genç adam gelip tam balkonun altından sağa, Ağaç Çi-

leği Sokağı'na saptığında bir an kesilir gibi oluyor ıslığı; Hatice ürkek dudaklarla delikanlının kaldığı yerden ıslığına katılıyor:

Kara deryalarda bir fenersin
Senin ışığında yürüyoruz
Biz bu karanlık yolun sonunda
Doğacak güneşi görüyoruz...

Delikanlı birdenbire olduğu yerde kalakalıyor. Kımıldamadan duruyor önce, sonra hafifçe başını sola çevirerek sesin geldiği yeri anlamaya çalışıyor, Ağaç Çileği Sokağı'nın öteki ucundan vuran ışıkla birlikte tam üç yol ağzındaki ıslak parke taşların üzerinde gölgesi bölünüyor. Balkonun karanlığındaki Hatice ıslığını güçlendiriyor:

Fabrikalarda biz, tarlalarda biziz
Biziz hayatı yaratan
Dil farkı bilmeyiz, din farkı bilmeyiz
Sanki doğduk bir anadan...

"Şimdi bir ıslığa azalmış olsa da bir zamanlar meydanlarda hep bir ağızdan söylenmiş bir marşın hâlâ bazı kalplerde çarptığını bilmesini istiyor."

Delikanlı başını kaldırıp yukarı bakıyor, aşağıdan vuran güçlü ışıkta balkondakini görmesinin olanaksız olduğunu biliyor Hatice; siyahlar içinde bir gölge yalnızca. Öne çıkmıyor, geri çekilmiyor; kardeşinin hatırasının başını bekler gibi dimdik öylece duruyor balkonda. Bu karanlık gecede birilerinin bir yerlerde olduğunu, hâlâ bir yerlerde durduğunu bilmesini istiyor delikanlının. Herkesin ölmediğini, herkesin delirmediğini, herkesin tükenmediğini; şimdi bir ıslığa azalmış olsa da bir zamanlar meydanlarda hep bir ağızdan söylenmiş bir marşın hâlâ bazı kalplerde çarptığını bilmesini istiyor.

Sokak lambasının körelttiği ışıkta gözleri birbirine değmiyor, ama gene de bakışıyorlar sanki. Delikanlı gülümseyerek yoluna devam ederken, marşın geri kalanını ıslıkla çalmayı sürdürerek o da Hatice'ye cevap veriyor:

Anamız amele sınıfıdır
Yurdumuz bütün cihandır bizim
Hazırlandık son kanlı kavgaya
Başta bayrağımız Sosyalizm
Bayrağını yükselt, daha daha yükselt
Yükselt bayrağı yukarı
Bugüne vuralım
Yarını kuralım
Kaldıralım sınıfları...

Delikanlının yankısı azalan ıslığıyla Ağaç Çileği Sokağı'nın sonuna vardığını, oradan sola sapıp tamamen gözden kaybolduğunu görüyor Hatice. Bir gece yarısı yağmurun yıkayıp parlattığı bir sokakta karanlıkta çalınan bir ıslığın buluşturduğu insanların kalmış olduğunu bilmek iyi geliyor ona. Bir süre daha gecenin karanlığını, yağmurun serpintisini seyrettikten, gözlerinin yaşını kuruttuktan sonra balkon kapısını kapatıp içeri geçiyor. N

6 Ocak 2009

ERSİN SALMAN

Replik

UZUN UZUN KONUŞTULAR. GÜLDÜLER. ÖYKÜLER ANLATTILAR. ŞAKAlaştılar. Geç yattılar. Az uyudular. Uyurken rüya görmediler. Martılar çok bağırışıyordu. Arada bir uyku kesilmesi oldu. Kimine dört saat uyumak yetiyordu. Kimine en az sekiz saat lazımdı... İçlerinden biri, konuşurken hep kendi sesini dinliyordu, ona Cüneyt dediler. Öteki, öbürünün lafını kesmek için fırsat kolluyordu, bitirsin de bak nasıl yapıştıracağım cevabı kerataya!.. Öbürü kaçın kurrası? Nefes bile almıyordu cümleleri birbiri peşi sıra dizerken. Sanki portakal kabuğu reçeli yapar gibiydi. Cümleler hem ağdalıydı, hem de boşalmamış bir zemberek gibi kendi içine kapalı. Dilindeki yorgan iğnesi sıraya diziyordu zemberekleri... Hoş insanlardı ve birbirlerini seviyorlardı. Bu sahnede birlikte olmaktan hoşnuttular. Tek kişilik oyunlar, tek kişilik rakı sofraları, tek kişilik konuşkanlıklar zordu çünkü. Biri replik vermeliydi. Replikçi arkadaşlar iyi olurdu. Fayton çanları gibi... İnsan çan sesini duyunca kenara çekilirdi. Bırakınız atlar geçsindi tıkır tıkır. Kamçı vurulmazdı atlara, okşar gibi hafifçe değdirmek uygundu. Atını sevmeyen faytoncuyu, faytoncudan saymazlardı. Ne anneler, ne babalar, ne de çocuklar!.. Çocuklara sufle vermek gerekmezdi, onlar zamanı gelince zaten ağlardı. En çok da kamçı yiyen atlara!

Ben bu gece sekiz saat uyumuşum dedi anlayışlı abla... Nasıl? Kaçta yattın ki? Sabahın beşini buldu yatmamız, uyutmadı bu alçak! Öğlen ta birde kalkmışım... Neyse, hem güldük hem ağladık gece. Ağır gelmiş dünkü cenaze güzel yüreklime.

Biraz esti mi ne? Evet, yaprak kıpırdıyor. Ama o kadar... Yedi sekiz metrelik bir tekne geçiyor Sedef Adası'nın oralardan. Pancar motorunun sesi ikinci perdeye uyar. Sahne o anlarda gerim gerim geriliyor, seyircide çıt yok. Şimdi fonda bir müzik lazım biteviye, işte bu da o.

Zakkumun böylesini hiç görmemiştim, sıklamen renginde çiçekleri. Hani beyazı olur, pembesi olur da, böylesi çok hoş doğrusu!.. Delikanlı hiç es vermeden Saros'u anlatıyor. Yazlıkçı Ankaralıları, güneşte kavrulmaktan accayip zevk alanları, dalmaya gelenleri... Bir sussa –yani susmasa da olur, minicik bir nefes alsa–, aynen lafa girer, atlarım Midilli'ye. Şimdi tam da sardalye zamanıdır Midilli'de. Hangi meyhaneye gitsen, çakarlar ızgarasını sulu sulu. Büyümüştür de kafir üstelik! Sus, ağzım sulandı yahu! Dur, daha başlamadım ki anlatmaya, bak konu hâlâ Saros'ta. Sahi farkına varmamışım, ben de zaten öykü icabı vermiştim o repliği. N

iki ayın ilk beşi

Kayıp Şairler

İş Kültür Yayınları, bir zamanlar ünlü olmalarına karşın sonradan adları hiç anılmaz olan şairleri yeniden okuyucuyla buluşturuyor. Danışmanlığını Ahmet Oktay'ın yaptığı "Kayıp Şairler" dizisinin ilk iki kitabı Halim Şefik'in *Otopsi*'si ve Nevzat Üstün'ün *Ak Yeşil Kavak Ağaçları*. Kitapların tasarımları ilgi çekici; "eskimiş" görünümlü kapakları ve sayfalarıyla dönemin ruhunu yansıtıyor. 1100 adet basılan kitapların her biri numaralandırılmış. "Kayıp Şairler" dizisinde yer verilmesi tasarlanan şairler arasında Suat Taşer, Ömer Bedrettin Uşaklı, Baki Süha Ediboğlu, İlhami Bekir Tez, Fethi Giray, Arif Dino, Fahri Erdinç, Emin Ülgener, Orhan Murat Arıburnu, Oben Güney gibi adlar yer alıyor.

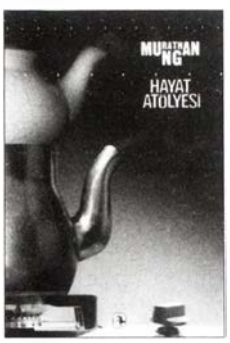
Tarih ve Anlatı

Felsefeci ve yorumbilgici olarak bilinen, günümüzün önde gelen düşünürlerinden, Fransız Paul Ricœur'un *Zaman ve Anlatı* adlı büyük yapıtının ikinci kitabı *Tarih ve Anlatı*. Zaman ve anlatı arasındaki ilişkiyi, tarih ile öyküleme arasında farklı anlayışları savunan tarihçilerin görüşlerini yorumlayan *Tarih ve Anlatı*, tarih yazımı konusunda temel yapıtlar arasında gösteriliyor. Tarihin geçmiş tanıklığı üstüne getirdiği yorumların zenginliği ve karşıtlığı düşünülünce, Paul Ricœur'un kapsamlı çalışmasının kazandırdığı derinlik daha iyi değerlendirilebilir.

Hayat Atölyesi

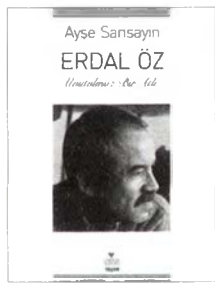
Adını, Murathan Mungan'ın 2002 yılında *Milliyet* gazetesinin kültür-sanat ekinde yayımlanan köşesinden alan *Hayat Atölyesi* Metis Yayınları tarafından yayımlandı. Farklı konularda gözlemler, notlar, değiniler ve irili ufaklı yazılardan seçilenler "Hayat Atölyesi" başlıklı bölümde bir araya geliyor. Kitabın öbür bölümü "İstediler Yazdım", çoğu süreli yayınlar olmak üzere, çeşitli nedenlerle, çeşitli konularda yazardan istenen yazılardan oluşuyor: Sempozyum bildirisi, sergi kataloğu yazısı ya da bir müzik albümü kartoneti için tanıtma... "Sordular Söyledim" bölümünde bir araya gelen yazılar ise süreli yayınların isteği üzerine yapılan kimi yazılı açıklamaları kapsıyor.

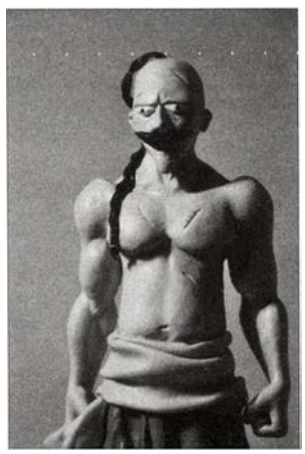
Unutulmaz Bir Atlı

Ayşe Sarısayın'ın özenli bir çalışmayla hazırladığı, yirmi yedi bölümden oluşan *Erdal Öz/Unutulmaz Bir Atlı* yayımlandı. Kitapta, 50 kuşağı yazarlarından, romancı, öykücü, yayıncı Erdal Öz'ü yakından tanıyan kırk iki kişiyle yapılmış söyleşilerin yanında dergi ve gazete kupürleri, günlükler ve fotoğraflar yer alıyor. Edebiyatla iç içe yaşamların belgelenmesi, arşivlenmesi gibi bir alışkanlığın olmadığı edebiyat ortamımızda bu tür yapıtların değeri büyük.

Panayır gibi sempozyum

İhsan Oktay Anar'ın yapıtları, Bilgi Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü'nün düzenlediği "Tarih Kadar Hayal, Rüya Kadar Gerçek" adlı sempozyuma konu oldu. Sempozyumun mimari Akın Tek, Anar'ın, "Her roman bir panayır. Ben de katılmadan edemiyorum," sözünden yola çıkarak sempozyumu bir panayır gibi tasarlamış. Anar'ın roman karakterlerinin ünlü karikatürcülerce yapılan insan boyutundaki çizimleriyle Hande Şekerciler'in hazırladığı oyuncak modeller de bir sergide toplandı.

"BASAMAKLAR ağır ağır kat edilirdi."

Savunduğum değerlerin, bizden öncekilerden devraldığımız kimi ölçütlerin tasfiye ediliş sürecinin birinci elden tanığı olmuş biriyim. Yeni düzen farklı bir temel mantığa dayanıyor, onun için de bizim gibiler ya tedavülden kaldırılıyor ya da "kontenjan senatörü" muamelesi görmeye razı ediliyor. Yakınıyor muyum, hayır, tam tersine, etkin rol almayalı beri kendi işimle başbaşa kalma olanağım arttığı için mutluyum.

TURGUT ÇEVİKER

Ülkenin ya da dünyanın önemli yazarlarıyla birlikte aynı zaman diliminde, hatta aynı kentte yaşamak nasıl bir duygu? Sözgelimi Ankara-Paris-İstanbul üçgeninde.

Globalizmin, yeryüzünü kasıp kavururken, yararları da oldu. Kültürel alışverişin, yapıtlarla ve insanlarla ilişkilerin sıcağı sıcağına gerçekleşebilmesini, teknoloji ve iletişim alanındaki hızlı gelişmelere borçluyuz. Şimdiki zaman bilincini yükselten bir durum bu. Edebiyat alanında bile. Çağdaş benzerlerimizi yarım yüzyıl, çeyrek yüzyıl sonra fark etmek zorunda değiliz artık. Bizden önceki kuşaklar böyle bir olguyu yaşamadılar, son on beş-yirmi yıl içinde gelişti yeni koşullar. Eskiden, yalnızca kendi ülkemizin yazarlarıyla oturup paylaşmaya çalışırdık, projelerimizi ve kaygılarımızı. Şimdi, beş kıtadan tanışlarımızın nüfusu artıyor. Yerel/evrensel dengelerini değişik bir perspektiften tartabiliyoruz. Koşut, benzer sancılar taşıdığımızı görebiliyoruz. Bilmemekte zarar yoktur, ama bilmek sanmaktan iyidir. Ben, yazmanın bir direniş, bir karşıkoyuş, bir kabullenmeme boyutu olduğuna inananlardanım. Ötekilerin varlığı, dayanışma duygusu, önemli. Geniş bir coğrafyaya yayılıyorsa, daha da önemli.

Bunca dergicilik deneyimi yaşadıktan sonra bugün yeni bir dergi dizisi (edebiyat, sanat, düşün, kültür) tasarlasan nasıl bir tutum içinde olursun? Sürdürülen dergicilik anlayışlarını değerlendirerek...

Biraz önce söylediklerimin uzantısında yer alacak bu konudaki düşüncelerim: Uluslararası katılımlı dergiler çıkarılmalı artık. Çeviri yapmaktan söz etmiyorum, doğrudan katılımı kastediyorum. Türkiye'de yayımlanan bir dergide, pekâlâ Güney Amerikalı, Asya ya da Afrika çıkışlı, Portekizli ya da Rus yazarların ürünleri ilk yayın olarak yer alabilir bugün.

Genç edebiyatçıya tek bir seçenek sunuluyor:

Kendi halinde olma, medyatik ol. Özel bir üniversitenin, öğretim üyelerini seçerken, onlarda ya köşe yazarı, ya da televizyon programcısı olma özelliğini aradığı bir ülkede işi zor yeni yazarın.

Fol dergisini çıkarırken, Ettore Sottsass ve Greenaway örneğin, coşkuyla katılmışlardı. YKY'de, Manguel'in ve Byatt'ın kitaplarının çevirileri kendi dillerinden önce çıkabilmişti. "Biz bize yeteriz" düşüncesi, zihniyeti tıkanıklık yaratıyor, oysa dergi inşa etmek açılmaktır.

Tiyatro, sinema ve sanat (resim-heykel) alanındaki yeni eğilimler konusundaki düşüncelerin... Özellikle İstanbul'daki küçük küçük tiyatrolar neredeyse bütünüyle "farklı" bir tiyatro anlayışı içinde. Klasik sahneleme yollarıyla ilişkilerini kesmiş durumdalar. Bir arayış tiyatrosu var. Kâzım Taşkent Sanat Galerisi bile kavramsal sanata kapılarını açtı. Sinema yeni anlatım yolları aramada en kekeme olanı. Yine de ilginç girişimler var; örneğin *Karagöz'ü Kim Öldürdü* ve *Ulak*. Tiyatro, sinema ve sanat alanındaki tutumlar ve ortaya konulan yapıtlar konusundaki düşüncelerin...

Dünya kenti nitelemesine yaraşır bütün yerleşim yerleri, yerlilerini ve olası gezmenleri çekmek için nicedir seferber. Kıyasıya yarışma kuralları, devreye "kültür endüstrisi" kavramını sokalı epey bir zaman oldu. Müzeler, kültür merkezleri, yeni opera-tiyatro-sinema binaları temel yatırım alanları arasına girdi. Dev bir finans çarkı dönüyor buralarda. Merkezi yönetimler ve yerel yönetimler, büyük sermaye kuruluşlarıyla el ele, kültürü iş'leştiriyor ve iş'letiyorlar. Yepyeni iş kolları su yüzüne çıktı. Sanat yönetmenleri, küratörler, komiserler, dramaturglar ve benzerleri amansız bir rekabet içinde, durmadan "proje"ler kotarıyor. Peki, buralarda ne oluyor? "Yaratıcı uğraş"lar, sanatçılar kurulur kurulmaz yerleşiklik kazanan bu otoriteler ortamında, hangi oranda özgürler, özerkliklerini koruyabiliyorlar? Safdilliğe düşmeden yanıtları aranabilir mi bu soruların? Ben, çeyrek yüzyılı aşkın bir süre, aralarında, sayılan ama sevilmeyen biri olarak bulundum. Savunduğum değerlerin, bizden öncekilerden devraldığımız kimi ölçütlerin tasfiye ediliş sürecinin birinci elden tanığı olmuş biriyim. Yeni düzen farklı bir temel mantığa dayanıyor, onun için de bizim gibiler ya tedavülden kaldırılıyor, ya da "konlenjan senatörü" muamelesi görmeye razı ediliyor. Yakınıyor muyum, hayır, tam tersine, etkin rol almayalı beri kendi işimle başbaşa kalma olanağım arttığı için mutluyum. Ama, yeni düzene iyimser gözle bakmam da beklenemez. Sırtımı duvara vermeyi öğrendiydim bereket, diyorum. Bir de, genç kuşağın parlak üyeleri adına üzülüyorum.

Yazı adamı, kendi ülkesinde, yabancı diyarlarda dolaştığı gibi dolaşamaz, taraftır. Türkiye'de yaşanan siyasal gelişmelerin sonucu olarak oluşan toplumsal dönüşüm beni kayıtsız bırakmıyor.

Seyahatname kitaplarına düşkün olduğunu biliyoruz. Bu konuda kitapların hatta bir de seçkin var. Türkiye'yi –hiç değilse belirlenmiş kentleri– Evliya Çelebi gibi gezip yazmayı düşündün mü? Bu, en azından bir yıllık bir zaman dilimini içermeli.

Yazı adamı, kendi ülkesinde, yabancı diyarlarda dolaştığı gibi dolaşamaz, taraftır. Türkiye'de yaşanan siyasal gelişmelerin sonucu olarak oluşan toplumsal dönüşüm beni kayıtsız bırakmıyor: Burada gezmek istemiyorum. Bir Doğu Karadeniz yolculuğu düşüm vardı, bir de Antakya'yla ilgili bir projem. İçimden gelmiyor şimdi. Aslına bakılırsa, yurtdışında da yolculuk yapma iştahım enikonu azaldı. Orta Amerika'yı, Arjantin ve Uruguay'ı görmek, derin bir Rusya seferi yapmak istiyordum, bu isteğim de azaldı sanırım. Ayrıca, son yıllarda yazdığım yol metinleri, daha çok kafamın içinde dolaştığımı gösteriyor. Bir yere gitmek için, bazen, insanın masasına oturması yeterli olabiliyor.

Şiirlerinde yakın bir zamanda halk edebiyatı eğilimleri görüldü. Birçok önemli şairimiz için yaşanmış bir deneydi bu: Cahit Külebi, Oktay Rifat, Melih Cevdet gibi adlar verilebilir. Senin gibi modern şiirin uçlarında gezinerek şiir dünyasına girmiş bir şairin belli bir yaş ve olgunluğa ulaştığında halk şiiriyle buluşması konusunda neler söyleyebilirsin.

Kentli, kentsoylu, neredeyse seçkin bir kültürün donanımına sahip şairlerin halk şiiri ile ilişkiye girmelerini garipseyenler gördüm: neredeyse bir tür sınıfsal suçluluk işi, olmadı

bir gezginin yabancı bakışı ve merakıyla özdeşleştirilen bir snopluk bulunmuştur o diyaloglarda. Oysa, halk şiiri iki büyük gücüyle kendine çeker şairi. Birincisi has, arı, varsıl bir dile dayanır, olgun örneklerinde. İkincisi, olağanüstü bir soyutlama becerisiyle karşılaşılır orada: Ne kadar öykünseniz, erişemezsiniz. İdeolojik kaygının payı ya yoktur bu ilgide ya da pek azdır. Asıl kaygı, deyim yerindeyse, yüksek bir tekniğin çağrısında bekler. Paradoks belki şurada: Karacaoğlan'ın yerel özellikleri ağır basan şiir sanatına, en çok, evrensel kültüre sokulmuş şairler yaklaşabilmiştir.

Yapıtlarında "doğa"dan yeterince söz açılmadığını sanıyorum. Dünkü edebiyatçı, bilim adamı gibi doğadan da yola çıkardı. Modern sanat yaratıcıları doğadan kopardı. Bugün modern bir yaratıcı için doğa ne anlama geliyor, gelmeli. Yaşayan örnek oluşturabilecek örnekler var mı?

Kentleşme, şairi ve yazarı çekim alanında tutukluyor bir buçuk yüzyıldır. Büyük şehir, Baudelaire'den günümüze mıknatıs gibi çalışmış. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından tılsım bozuldu, Auschwitz'i yaratan insan hemcinslerinden soğudu, doğaya ricat etmeye başladı Batı'da. Bizdeyse, edebiyat adamı kentte tıkılı kaldı. İstisnalarımız olmuştur: Novel Zeland düşleri kurup Aşiyan'la yetinen Fikret'ten Halikarnas Balıkçısı'na ve onu bir bakıma izleyen İlhan Berk'e giden çizgide. Benimle ilgili gözlemine gelince, buna pek katılmıyorum sevgili Turgut: Şiirlerimde doğanın yeri azımsanamaz. Birçok durumda olduğu gibi, burada da ikiye bölündüğüm söylenebilir şüphesiz. Bir de, entelektüel kimliğimin barındırdığı önemden taşırıldığını, büyütüldüğünü düşünüyorum: Aydın yanlarım, öyle bir boyutum olsa bile, bir aydın değilim ben. Aydın kişi, ötekilerin tasalarıyla yatıp kalkar, ben kendi sorunlarına gömülmüş biriyim.

Ben kendimi bir Avrupalı, bir "en doğu Avrupalı" olarak görüyorum öteden beri. Yalnızca yetişme koşullarım, gördüğüm eğitim ile ilgili değil bu, bir sürü sınıf arkadaşım taban tabana zıt konumdalar, bir tercih sorunu, bir inanç sorunu. Ülkemin yerinin de bu olmasını dilerdim, olmadı, bir Ortadoğu ülkesi olarak kalmayı seçti vatandaşlarımızın büyük çoğunluğu.

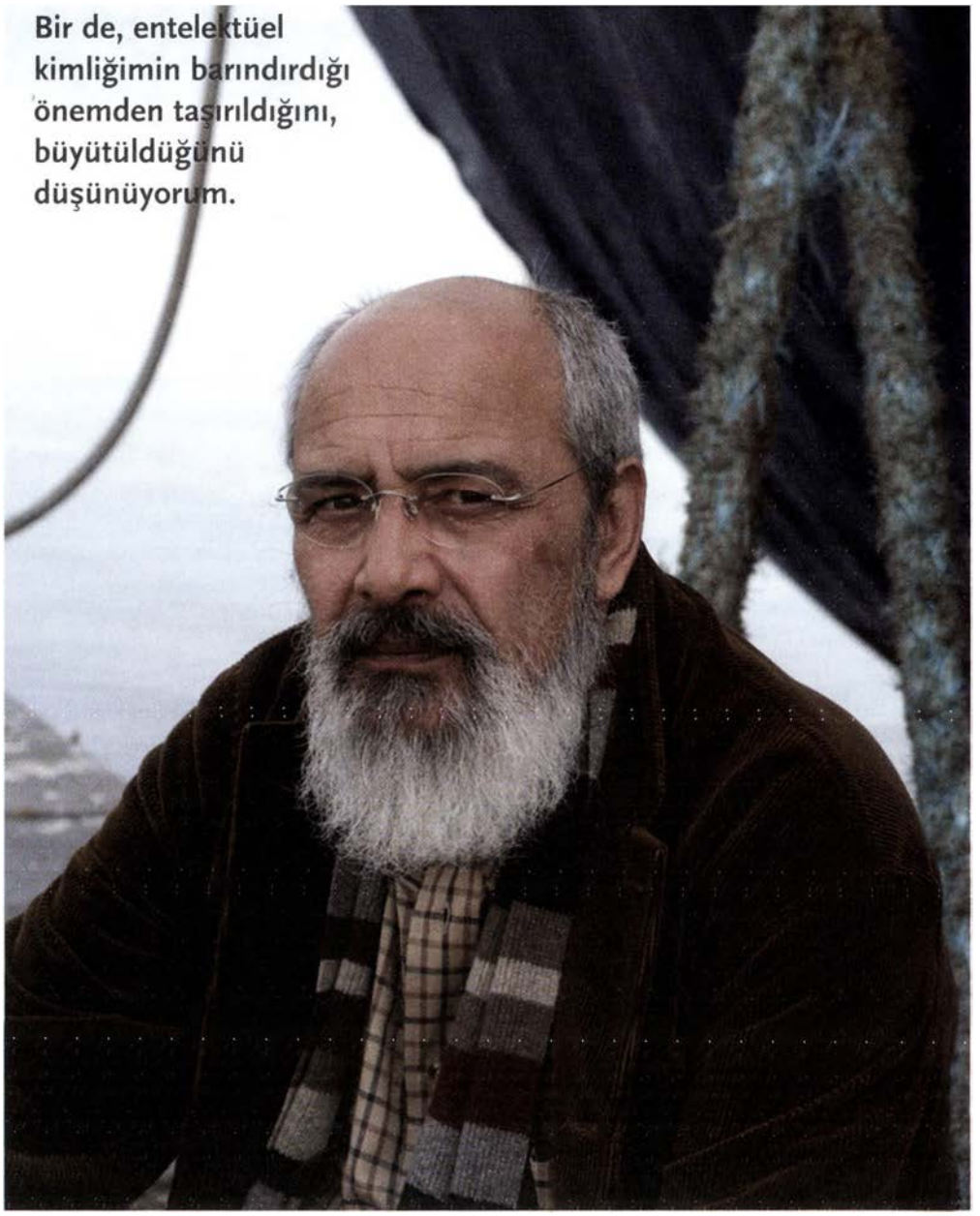
Bütün zamanların Doğu edebiyat ve sanatlarını izleyebiliyor musun? Osmanlı toplumu aydınları-yaratıcıları, Doğu bilgisiyle yıkanıyordu. Batılılaşmayla birlikte kantarın topuzu karşı köşeye inmeye başladı ve Doğu'dan koptuk. Düşün, bugün Arapça bilen diplomat sayısı bile birkaç taneyi geçmiyor olabilir. Arap ve Farisilerle İngilizce aracılığıyla konuşuyor olmak utanç verici değil mi? Aynı şey yaratıcılarımız için de geçerli. İran Doğu Tiyatrosu (metin ve sahneleme) konusunda ne kadar görgüsüzüz. Bu soruyu gelecek açısından yanıtlayabilir mi-

Kitabevlerinin şiir raflarına, deneme raflarına bakınca içim sızlıyor.

Edebiyat dünyamızda Nurullah Ataç ile Yaşar Nabi, Hüsamettin Bozok, Memet Fuat ve Cemal Süreya gibi yazar-yayıncılar yeni değerleri keşfediyordu. *Varlık* uzun bir süredir genç edebiyatçılar için yarışmalar düzenliyor. 1990 sonrasını, dergiler ve yayınevlerinin yeni edebiyatçılarla kurduğu ilişkiler açısından değerlendirir misin?

Bizim kuşağımız, 1970'li yılların başında yola koyulduğunda, koşullar alabildiğine farklıydı. İyi edebiyatın ilk kapısı nitelikli dergiler olurdu. Basamaklar ağır ağır kat edilirdi. Dergilerden hiç geçmeden ortaya çıkan ilk yazarımız Orhan Pamuk'tur ve onun serüveni, bugün gelinen noktayı bir başına açıklamaya yetebilir. Bugün, iyi genç şairin, yazarın ürünlerini yayımlayabileceği yayın organı ve yayınevi sayısı azımsanamaz. Tanıtım mecraları gırla. Gelgelelim, "iyi" yapıtları, yayımlanışından iki ay sonra hiçbir kitabevinde bulamazsınız kolay kolay, "ünlü" yapıtlar (!) onları kovalamıştır.

Kitabevlerindeki şiir raflarına, deneme raflarına bakınca içim sızlıyor. Size bir sokak ödevi vereyim: Üstelik Doğan Kitap'tan çıkmış, Adnan Benk'in toplu yazılarını bakalım kaç kitabevinde görebileceksiniz? Genç edebiyatçıya tek bir seçenek sunuluyor: Kendi halinde olma, medyatik ol. Özel bir üniversitenin, öğretim üyelerini seçerken, onlarda ya köşe yazarı, ya da televizyon programcısı olma özelliğini aradığı bir ülkede işi zor yeni yazarın.

sin?

Bizim dramımız, Batı'ya da, Doğu'ya da özenmemizden kaynaklanıyor. Batılı ya da Doğulu olmaya diklenenlerimizin çoğu, "öteki"ler konusunda öfkeli bir cehalet içinde. Kültürel ilgi başka, kültürel kimlik bambaşka. Türkiye'de kitlelerin kafası karıştı: Nasıl yaşayacağız, giyineceğiz, kadını eve mi tıkacağız, erkekle kesinkes eşit konuma mı koyacağız, ortadan yarıldı yurttaş topluluğu. Önce bunu bir çözüme götürmeliydik. Robert Donkoff bir Evliya Çelebi uzmanı, Tietze bir Türkçe bilgesi, Walter Feldmann bir Osmanlı kılavuzu olmuşlardır, ama yaşam tarzları ve değer sistemleri değişmemiştir. Ben kendimi bir Avrupalı, bir "en doğu Avrupalı" olarak görüyorum öteden beri. Yalnızca yetişme koşullarım, gördüğüm eğitim ile ilgili değil bu, bir sürü sınıf arkadaşım taban tabana zıt konumdalar, bir tercih sorunu, bir inanç sorunu. Ülkemin yerinin de bu olmasını dilerdim, olmadı, bir Ortadoğu ülkesi olarak kalmayı seçti vatandaşlarımızın büyük çoğunluğu. Doğu kültürlerine yeterince açılamadım, ciddi bir eksikliktir. Tek ve kısa bir ömrümüz var, her şeye yetişemeyiz.

Paris'i sevdiğini biliyoruz. Orada doğurganlığın neredeyse artıyor. Peki, Tokyo, Pekin, Moskova, Tiflis, Tahran, Babil, Şam, Kudüs, Kahire, Atina ve Selanik gibi Doğu kentlerinde

Paris'te çalışır gibi konaklamak ve oraları satırlarına düşürmek istemez misin?

İstanbul ve Paris, iki odaklı bir hayat düzenim oldu. Yaklaşık bir yıl yaşamak istediğim şehirler vardı: Roma, Barcelona, New York, Berlin, Londra, Petersburg gibi, bugüne dek böyle bir olanak doğmadı. Bundan böyle doğar mı bilemiyorum ya, yaşım ilerlerken şehir yaşamı ağır gelmeye başladı, İstanbul'dan ve Paris'ten de hızla soğuduğumu görüyorum. Daha sakin, dingin ortamlar arıyorum artık. Türkiye'nin bağlamı çok yorucu. Olup bitenlere bırakın kayıtsız olmayı, mesafeli durmayı bile başaramıyorum. Bizim yaşımızda haberlere ve yorumlara sık sık sağır kalmak gerekir. N

Yazma Alışkanlığı

Andre Dubus

Öykülerin asla benim planladığım gibi olmayacağını bilirim, taslak üstüne taslak geliştikçe bana gerçekte ne olduklarını gösterirler. Genellikle beş ya da altı müsvedde yazarım, genelde ilk müsvedde çok kötü olur ve öbürleri de bana öykünün ne olmadığını nasıl olmadığını gösterir. Aslında bir öykünün düşündüğüm gibi olmaması benim düşündüğüm gibi olmasıdır.

En ince ayrıntısına kadar tasarlarım: Aylarca, sık sık yıllarca sürer bu durum. Aklıma nereden geldiğini bilmediğim bir fikir gelir ve bir deftere not alırım. Bazen orada yazılı olduğunu unuturum. O fikri düşünmem. Düşünmek derken bir plandan söz ediyorum size. Hikâyenin nereye doğru gideceğini asla düşünmemeye çalışırım. Bu, yazmak kadar zordur, hatta belki de daha zordur. Uyanık kaldığım süre boyunca tüm zamanımı bunun için harcarım; bu çok zor bir iştir çünkü hikâyenin ne yapacağını ve nasıl biteceğini ve bu öyküyü yazıp yazamayacağımı bilmek isterim ama bilmemem gerekir, yoksa öyküyü kontrol altına alarak öldürürüm, yalnızca onu kuşatmak için çalışırım.

Kitap yazan bir politikacı tanıyorum. Bir gün ona, masaya oturduğumu ve yalnızca aklıma gelen şeyleri yazdığımı söyledim. O da bana, aynı şeyi yaptığını söyledi. Ben de, "Sizin gibilerin taslak çıkardığını düşünürdüm. Oturmadan önce ne yazmak istediğinizi bilmiyor musunuz," karşılığını verdim.

"Hayır," dedi. "Her şey daktilonun başında gelişiyor. Düşünerek hiçbir şey yapmıyorum."

Bir Zen ustası oku hemen bırakmaz, ilk önce konsantre olur, nefes alır, sonra ok kendini bırakır ve hedef kendini oka vurdurur.

En ince ayrıntısına kadar düşünürüm ve kendimi hazır hissettiğim anda bir öykü üzerine çalışırken öbürünü de içimde büyütmeye başlarım. Karakterlerin ruhlarını görmeye başlarım, bazen yüzlerini görürüm. Onlara beden ve ad veririm. Tek gereksinimim budur. Öbür düşüncelerim hep durumlardan ibarettir ve birçoğu sorulardan oluşur:

Eğer böyle olursa?.. Bir adamın kız arabayla çarptığı birisinin kazara ölümüne neden olursa ve olay yerinde durmayıp eve giderse ve bunu babasına anlatırsa, ne olur?

İlk iki sahne gözümün önüne gelir yazmaya başlarım. Bu iki sahnenin bana açıkça kendilerini gösterdiğini belirtir. Bir filmizlerken ya da araba kullanırken ya da bir arkadaşımla konuşurken olabilir. Sahneler o an aklıma gelir. Bunun anlamı, zamanı gelmiş demektir. Öykü, kendisini yazabilmem için hazırdır. Sonra yazmalıyımdır, konsantrasyonumu en yoğun biçimde toparlarım.

1979 yılında katıldığım bir ev partisinde bir avukatla tanıştım. O zamandan beri, on yedi yaşımdan bu yana, çeyrek asırdır yazıyorum. Bana yazmanın en zor yanının ne olduğunu sormuştu avukat. Ben de, "Ne oldu-

ğunu ben de yeni öğrendim: konsantrasyon. Aklı toplamayı, kalp kırıklığını ve öbür şeyleri umursamıyorum. Tek sözcükle, mutlak konsantrasyondan söz ediyorum. Yazdığın sözcük olmaktan söz ediyorum," dedim.

"Ben bir Zen ustasıyım," dedi bana. "Son zamanlarda benim de konsantrasyonum kötüydü."

Beysbol topuna vuran oyunculardan ve onların da bazen oyun esnasında konsantrasyonlarını kaybettiklerinden ve geri toparlayamadıklarından konuştuk. Ve o bana dedi ki: "Öykü yazarken, bir davada ya da topa vururken ya da bir oka nişan alırken konsantrasyonunu kaybedenleri affediyorlar. Ama yalnızca bir yerde affetmiyorlar; yatakta. Her zaman, 'Beni sevmiyorsun,' diyorlar," demişti.

Bunu anlatıyorum çünkü bence komik ve derin bir anlam taşıyor. Eğer konsantrasyonumuzu kaybediyorsak, ki bu başımıza geliyor, yazarken, bir sözcüğün ardından başka bir sözcük bulurken onları boş sayfayı dolduracak biçimde ve boşluk bırakmayana dek yazarken konsantre olmamayı nasıl düşünebiliriz. Bir sayfayı birbirine hiçbir şey ifade etmeyen bir sürü sözcükle doldurmak... Bir öykü yazarken bu sözcükleri insanoğluna çevirmeliyiz; ve eğer çok iyi yaparsak, okuyucu, bu hayali karakterleri sanki gerçekten de dünyada yürümüş gibi, dünyaya gelmiş gibi hatırlayacak, hatta kendi hayatına girmiş gibi hissedecektir. Her kim betimlemek istiyorsa, öncelikle Joseph Conrad'ın *Narcissus'un Zencisi* adlı kitabının önsözünü okumalıdır. Düzyazıda hayali karakterlere yaşam veren daha iyi bir şey okuduğumu hatırlamıyorum.

Avukata konsantrasyondan söz ettim çünkü "Anna" adında bir öykü üzerinde çalışıyordum. Bundan birkaç yıl önce *Boston Globe* dergisinde bir adamın Boston'daki bir bankayı soyduğunu, sonra da telefon kulübesine girip kız arkadaşını aradığını ve bu olaydan ona söz ettiğini okumuştum; kız arkadaşı ona telefon kulübesinin nerede olduğunu sormuş, sonra da erkek arkadaşına yan tarafa geçmesini ve onu aramasını söylemiş, sonrada aptal soyguncuyu polis gelene kadar orada tutmuş. Bunu not olarak defterime yazmıştım ve şöyle bir başlık buldum: "Bir Aldatmanın Öyküsü". O zamanlar da öyküleri planlıyordum. Yalnızca, 1968 ve 1969 yılları arasında yazdıklarım tam planladığım gibiydi ve son sayfaya noktayı koymadan önce çok uzun zaman geçmişti.

Her kim betimlemek istiyorsa, öncelikle Joseph Conrad'ın *Narcissus'un Zencisi* adlı kitabının önsözünü okumalıdır. Düzyazıda hayali karakterlere yaşam veren daha iyi bir şey okuduğumu hatırlamıyorum.

Öykülerin asla benim planladığım gibi olmayacağını bilirim, taslak üstüne taslak geliştikçe bana gerçekte ne olduklarını gösterirler. Genellikle beş ya da altı müsvedde yazarım, genelde ilk müsvedde çok kötü olur ve öbürleri de bana öykünün ne olmadığını nasıl olmadığını gösterir. Aslında bir öykünün düşündüğüm gibi olmaması benim düşündüğüm gibi olmasıdır. Bu şu an aptalca görünebilir ama bu "Anna"yı yazmaya başlamadan yıllar önceydi. Ve böyle büyüdüm geliştim.

Elbette bir şeyleri planlamam gerekir. "Anna"da bir soygun planlamam gerekti, eczacımı görmeye gittim, ona ne yaptığımı söyledim ve bir insanın eczaneden ne kadar para çalabileceğini sordum. Kendi dükkânında çok fazla olmadığını, ama yol kenarındaki bir eczanenin iki bin dolar kazanabileceğini anlattı. Ben de birinci yolun üstüne kurulmuş bir eczane yarattım, Boston'un kuzeyindeydi, benim yaşadığım yerde ve aynı zamanda Anna ve Wayne de burada yaşıyordu. Genç, evlenmemiş bir çiftti. Wayne, Wendy's'de hamburger hazırlıyordu, Anna bir dükkânda tezgâhtardı. Ama o kadar çok plan yaptım ki, o zamanlarda bu soygunların olabileceğine inandım. Yirmili yaşlarımın başında bir kitap yazmıştım, adı Teğmen'di (*The Lieutenant*, 1967), ama baş karakterim merdivenden düşerek kalbimi kırdı. Karakterlerimin asla böyle başarısız olmasını istemem. "Anna"daki genç adam parası olmadığı için bir avcı bıçağıyla eczaneyi soyuyordu. Bu onun ilk soygunuydu. Sonraları kendine bir silah bulmuştu. Bu silahı alt komşularından bulmuştu. Bir apartman dairesinin en üst katında yaşıyorlardı ve en alt katta bir pencere vardı. En alt katta oturan kadın, fırının gazıyla kendisini öldürmüştü. Wayne, gaz kokusunu almış, daireye girmiş ve pencereleri açmıştı; yatağı-

Bir gün, yazı yazmayı cümlenin tam ortasında durdurdum. Bunu Ernest Hemingway'den öğrendim çünkü kolejde onunla ilgili bir ödev hazırlamıştım. Bu metot ve yazarlara verdiği öğütler arasında; her şey yolunda giderken bir anda cümlenin ortasında durun, sonra egzersiz yapın ve yazdığınız öyküyü unutun ve bırakın bilinçaltınız bu işi yapsın diyordu.

nın yanında bir silah bulmuştu, çünkü intihar eden kadın bu silahı kullanmayı seçmemişti. O silahı aldıktan sonra soygunlarına silahlı devam ediyordu ve Anna korkuyla ya da iyi niyetiyle onu polise ihbar etmişti. Öykümde tüm bu gereksiz ayrıntıları anlatmıştım. Yazmak bunların tümünün gerçekleşme olasılığını artırıyor. Bu yüzden anlamsız diyorum.

Öykü Anna'nın bakış açısından yazılmıştı. Yavaş başladım, ilk önce yalnızca Anna'yla ilgili yazdım, sonra soygunu anlattım. Ama benim için Anna olmak çok zordu. Arkadaşlarıma, "Bildiğim kadarıyla çevremdeki kimse silahlı soygun yapmadı," diyordum. Böylece yazmaya devam ettim. Günde beş sayfa yazmaya çalışıyordum, ama her gün Anna'yı uzaktan izliyor gibi hissediyordum ve onun içine giremiyordum. O olamıyordum. Sonra bir gün ya da geceydi, bilemiyorum; farklı bir tarz denemeyi seçtim. Ertesi gün masada otururken Anna'nın ne hissettiğini anlayana kadar bu kalemi bırakmayacağımı ve yazacağımı söyledim kendi kendime. O zamana kadar Anna ve Wayne eczaneyi soymuş ve içki dükkânına doğru yol almışlardı, ama dükkân kapalıydı, böylece komşu mahallenin barına gitmişlerdi.

Ertesi gün masamda otururken kalemimi tuttum, omuzlarımı kaldırdım ve başımı öne eğdim, fiziksel açıdan yazı yazdığım kâğıda daha derinden bakmaya çalışıyordum. Bunu, yazmaya başlamadan bir dakika önce yaptım. İşte o an dikey yazı yazmaya başladım (ben bu duruma bu adı veriyorum). Daha önce bu durumu, bu bağlamda hiç düşünmemiştim. İleri gitmeye çalışırken bir anda geri gitmeye başlamıştım.

Bir gün, yazı yazmayı tümcenin tam ortasında durdurdum. Bunu Ernest Hemingway'den öğrendim çünkü kolejde onunla ilgili bir ödev hazırlamıştım. Bu metot ve yazarlara verdiği öğütler arasında; her şey yolunda giderken bir anda tümcenin ortasında durun, sonra egzersiz yapın ve yazdığınız öyküyü unutun ve bırakın bilinçaltınız bu işi yapsın diyordu. Dikey yazı yazma yöntemini uygulamamın ilk sabahında Anna ve Wayne'le ilgili ilk tümcemi okudum. Omuzlarımı kullanarak birkaç egzersiz hareketi yaptım, ama bunları çok yavaş yapıyordum. Anna'nın tüm fiziksel duyguları üstünde çalıştım. Büyük olasılıkla öyküde birçok ayrıntı vardı. Ve bir anda, o barda Anna'yla ilgili bir şeyler oldu.

Bir anda o oldum, onun duygularını hissetmeye başladım. "O elinde bir bardak birayla dururken ne hissettiğini anladım. Kendime şunları dedim: Her şeyi bilmelisin. Barda dururlarken, şunu öğrendim; Anna, Wayne'e gerçekten de âşıktı." O an çok heyecanlandım. Çok fazla bir şey yazmamıştım ama şimdi bu öykünün birbirini seven iki insanın öyküsü olduğunu biliyordum. Bu öykü bir ihanet öyküsü değildi. Duvarları yıkmıştım, şu an her şey apaçık belirgindi: Bundan sonra her şey olabilirdi, bu aslında korkulacak bir şeydi –ama yine de çözülecek bir sorundu– ama her şey harika gidiyordu. Hem kaybolmuştum, hem de özgürdüm. Hiçbir planım yoktu. Dul kadın öykünün içinde kaldı ama yine de onun intihar etmesini istemedim, silah da olmayacaktı, soygun da. Peki o zaman geriye ne kalmıştı?

Hâlâ bardalar. Onları eve kadar izle, dedim kendi kendime. Bir karakterin kendisi olup o karakteri eve kadar izleyerek bir öykünün yazılabileceğini biliyordum. Hangimiz tek başına bir öykü değiliz ki, hepimiz bir öyküyüz aslında. Ben de bu düşüncelerle onlarla birlikte eve döndüm. Sonra ne oldu? Onu eve kadar izledim. Bir öykü üstünce çalışırken kendi kendime hep şunu söylerim: Noktaları izle; o karakter ol ve onu izle; işte o zaman bir öykü çıkacaktır ortaya.

O gece işten sonra Anna ve Wayne alışveriş merkezine gitti. Anna'nın hâlâ başı ağrıyordu, birkaç şey aldılar. Aldıklarını eve çı-

kardılar; bir teyp, bir televizyon seti, bir elektrikli süpürge... Eşyalarını bıraktılar ve bara gittiler. Yemek ya da bira almadılar, buna özellikle dikkat ettim, bunu planlamamıştım. Neredeyse içinde hiçbir şey olmayan buzdolabını unutmuşlardı. Bara giderken büyük vitrinlerin ardındaki yeni arabalara baktılar ve asla alamayacakları arabalara bakarak iç çektiler. Bu onların ekonomik durumlarını belirliyordu ama ben bunu asla açık açık belirtmedim, yalnızca okuyucunun anlamasını bekledim. Hâlâ noktaları izliyordum; bara gittiler çünkü alışveriş merkezinin verdiği ruhsal yorgunluğu üstlerinden atmak istiyorlardı. Güzel şeyler onlara rahatlık veriyordu, ama asla umut vermiyordu. Barda içtiler, sonra eve gittiler ve üzgün üzgün yatağa oturup konuşmaya başladılar. Asla her şeye sahip olmayacaklarını biliyorlardı. İşte o an bunun aynı zamanda Amerika'yla ilgili bir hikâye olduğunu da inandım. Umduğumuz ve almak istediğimiz, öbür Amerikalılarla bizi eşit kılan şeylerle ilgiliydi ve aynı zamanda ruhumuzu mutlu etmek ve doyurmakla ilgili bir öyküydü. Başka gün, Anna giysilerini çamaşırhaneye götürüp yıkadı. Böylece öykü tamamlanmış oldu. Her gün yavaş yavaş yazdım ve tek bir kerede tamamlayabildim.

Öyküyü dikey yazmıştım, eğer yatay yazmış olsaydım ilk ya da ilk çalışmalara yakın bir çalışmada bu öykünün bir ihanet öyküsü olmadığını ya da en azından bir soygun öyküsü olmadığını anlardım. Altıncı ya da beşinci seferde öyküyü, öykünün kendisinin istediği gibi yazabilirdim.

Öyküyü bitirdikten sonra onu bir teybe okudum ve kaydettim. Bunu yapmak daha önce gözümden kaçan şeyleri yakalamamı sağlar, çünkü sesli okuma konsantrasyonu artırır. Her günün işine başlamadan önce yazdığım son kopyayı en baştan tekrar okurum, böylece öyküyü bitirene kadar tüm tümceleri yüz kez okumuş olurum.

Sesli okurken tümceleri değiştiririm, bazen bölerim. Kaydettikten sonra öyküyü dinler, birkaç küçük değişiklik yaparım, ama asıl değişiklikleri sesli okurken yaparım. Sonra öykünün son nüshasını yazmaya hazırlanırım.

Öykülerim genelde bir anda durur, ama bu durum dikey yazma tekniğine başladığımdan beri daha az olmaya başlamıştır. Ben, bir öyküyü zorlamayı sevmem. Eğer bir anda duruyorsa, bana artık hikâyeyi görmediğimi ve duymadığımı söylemeye çalışıyordur. Böylece öykümü bir kenara bırakır, başka bir öyküye başlarım, bir hareketsiz öyküyü beklemeye başlarım ve o öykünün hareket etmeye başlamasını beklerim.

Öyküyü bitirdikten sonra onu bir teybe okudum ve kaydettim. Bunu yapmak daha önce gözümden kaçan şeyleri yakalamamı sağlar, çünkü sesli okuma konsantrasyonu artırır. Her günün işine başlamadan önce yazdığım son kopyayı en baştan tekrar okurum, böylece öyküyü bitirene kadar tüm tümceleri yüz kez okumuş olurum.

Öykülerim genelde bir anda durur, ama bu durum dikey yazma tekniğine başladığımdan beri daha az olmaya başlamıştır. Ben, bir öyküyü zorlamayı sevmem.

"Şişman Kız" adlı öyküm diyete soktuğu oda arkadaşı o kızın kilo vermesiyle durmuştu. Ben de bir anda durdum ve öyküyü bir kenara bıraktım. Bir yıl sonra sokakta yürürken gökyüzünden bazı sözcükler düştü aklıma, nereden düştüğü belirsizdi: Evlendir onu, dedi bana düşüncelerim. O gece o öyküyü yazdım, ertesi sabah bitmişti, öyküyü tamamlamıştım.

En ince ayrıntısına kadar tasarlarım. 1985 yılında bir öykü yazmıştım: "Bir Babanın Öyküsü". Çok uzun sürmüştü. İlkin bir teyp kaydı yapmış, sonra da bir müsvedde yazmıştım. Bu öyküyü yazmak için ne kadar zaman harcadım hatırlamıyorum, ama ilk tümcesini bile yazmak için yıllar öncesinden çalışmaya başlamıştım.

Genelde daha sağlıklı hissetmek ve mutlu olmak için günde beş kilometre yürürüm, işte bu yürüyüşlerden birinde aklıma şunlar gelmişti; bir inanç adamıyla ilgili bir şeyler yaz. Onu bir beysbolcu yap, ama asla büyük liglerde oynayamasın. Eve gittiğimde bunu defterime not aldım. Daha sonra, belki de aylar ya da bir sene sonra, yine yürüyüş yaparken aklıma başka bir fikir geldi: Bir vurup kaçma kazasındaki ahlak dersi neyi içerir? Yerel yasaları biliyordum ama bunun iç ahlaki durumu neydi; eğer kazara birini öldürürsen, kaçıp gidebilir misin? Bunları da defterime not ettim. En az bir yıl sonra başka bir fikir geldi aklıma (ayrıca o yürüyüşleri de özlemiştim, çünkü artık tekerlekli sandalyedeydim), aklıma gelen fikir: bir beysbolcu değil ama vurup kaçan, bir kazaya sebep olan biri-

nin babası olsa... bunu da defterime not etmiştim.

Artık düşünmeliydim. Hükümetin ve yurttaşların tersine, karakterlerime iş bulmalıydım. Aynı zamanda öyküdeki sürücünün bir kadın mı yoksa erkek mi olacağına karar vermem gerekiyordu. İçgüdülerim bana bu karakterin bir kız olması gerektiğini söylüyordu, çünkü bir baba kızına, oğluna davrandığından farklı davranır. Bu bir içgüdüydü ve benim bunlara inancım vardır. Böylece öykümde bir baba ve kızı ve yanlış bir başlangıç vardı. Babaya bir kafe vermiştim, büyük olasılıkla bir karısı ve başka çocukları da vardı, ama şu anda hatırlamıyorum. Oturduğu kasabada polis memurlarının bir bardak kahve içmek için onun kafesine geldiklerini hatırlıyorum. Polisler onun arkadaşlarıydı ve kızının bir cinayet işlediğini, kazara birini öldürdüğünü onlardan saklıyordu. Ama işte tam orada öykü durdu ve ben de bir kenara bıraktım. Bazen böyle şeyleri anlayamıyordum. Örnekse, "Dünyadaki Tüm Zamanlar" adında bir öykü yazmıştım. Öykümdeki kadın karakterin sevebileceği ve evlenebileceği bir adamla tanışmasıyla birlikte öykü durdu. Aslında benim yapmak istediğim tek şey bir kadın ile bir erkeğin birbiriyle nasıl ve neden tanıştığını anlatmak için bir öykü yazmaktı. Ama o adam öyküye girdiği anda, adını Ted Briggs koymuştum, öykü bir anda durdu. Ona ince uzun bir beden vermiştim. Bir gün, bir anda onu farklı bir biçimde gördüm. Aslında çok geniş biriydi ve çok güçlüydü. Baston kullanıyordu çünkü, Vietnam Savaşında dizinden sakatlanmıştı. Ayrıca Ted içkiyi bırakmış bir alkolikti. Bu o karakteri daha zenginleştirdi; hem ruhundan, hem de vücudundan yaralı bir adamdı o. İşte bu bölümden sonra bir öykü daha yazdım, adı "Âşık Olmak"tı. Bu öyküde Ted hem içiyor, hem de erotik aşktan söz ediyordu. Ted'e verdiğim yeni beden ve ruhla birlikte, "Dünyanın Tüm Zamanları" adlı öyküm noktalarla ilerledi.

"Bir Babanın Öyküsü" için yeni bir adam hayal etmiştim: bu adamdan karısını aldım, karısı onu boşamıştı, adam Katolikti. Bu yüzden yazgısı çizilmişti, yeniden evlenemezdi, bekâr kalacaktı bu işi de iyi beceriyordu. Çocukları büyümüştü ve tek başına yaşıyordu. Onun en yakın arkadaşını bir rahip olarak tasarlamıştım aklımda.

Ama başlamaya hazır değildim. Adı Luke Ripley'di, her gün işe gidiyordu, atları vardı, onlara bakıyordu. William James'in Dinsel Deneyimler adlı kitabını okudum. Kierkegaard'ın *Korku ve Titreme* adlı kitabını da yeniden okudum. Hatta o arada bir felsefeci arkadaşımla bu kitap üstüne bir seminer bile düzenledik. Bu arada pek çok öğrenci katıldı ve o arada bir kız öğrenciyle tanıştım. O anda öyküyü yazmaya hazır olduğumu hissettim. Sonra öyküyü yazmak çok uzun zamanımı almadı, nisan ayında bitirmiştim.

Bu öyküdeki her şey beni şaşırtmıştı. Kazanın nasıl olduğunu planlamıştım. Öykü birinci tekil kişi tarafından anlatılıyordu. İşte bu yüzden okuyucunun Luke'un bir inanç adamı olduğunu anlayacağını biliyordum. Tek yapmam gereken onun bir kadınla çıkmadığını ve flört etmediğini yazmak ve onun günlük işlerinden söz etmekti.

Ama daha ilk sayfada Luke kalemimi benden almış ve yalnız yaşamında, Tanrı'dan, rahip arkadaşından, karısından ve çocuklarından söz etmişti. Karıma her zaman şöyle söylerdim: "Susmuyor." Onu bir türlü susturamıyorum. Bu yüzden Luke için endişelendim, ama aslında merak etmem gereken hiçbir şey yoktu.

Her hafta iki dersim vardı, bu dersler bana özgürlük veriyordu. Akşamları roman okuma ve öykü okuma gibi edebiyat ödevlerimi yapıyordum, çünkü bunlar verdiğim dersler için gerekliydi. Karım ve ben haftada bir kez sinemaya giderdik. Sonra zaman bu biçimde geçti. Nisan geldi, artık bekleyemiyordum. Artık yarattığım karakter Luke konuşmayacaktı ve beni yönlendiremeyecekti. Onun yerine ben, o oldum. Hem konuştum, hem de onu dinledim ama ona uzak durmadım. Anna karakterinde yaptığım gibi yaptım. Onu kendimi dinler gibi dinledim. Bu konuyla ilgili, E.M. Forster'dan bir alıntı yapacağım: "Bir konuyla ilgili ne düşündüğümü, o konuyla ilgili bir şey söylemeden nasıl bilebilirim?" Bu sözün çok derin olduğuna inanıyorum. Kalbimizden, içten, hiçbir plan yapmadan konuşurken, yalnızca gerçekleri keşfederiz. İşte masanın başında otururken Luke'un söyledikleri beni bu yüzden şaşırtmıştı.

"Bir Babanın Öyküsü" yirmi altı sayfalık bir öykü olmuştu. İlk birkaç sayfası çok ağır ilerlemişti. Sonunda Luke kazayı anlattı ve kızının eve gelip ona kazayı anlatışını anlattı.

O zaman karıma, "Sonunda sustu, sanırım bu öykü bitiyo," dedim. Yazdığım öyküde o gece çok güçlü bir rüzgâr vardı. Çünkü bir gece uyandığımda çok şiddetli bir rüzgârla karşılaşmıştım, bu yüzden öykümde rüzgârı belirtmem gerektiğini düşündüm. Sonra Luke ve kızını yan yana ata binerken düşündüm ve bunu en son sahne olarak tasarladım. Ama sonra bunu son sahne yapmaktan vazgeçtim. Luke kızına yardım ediyordu –yalnızca duygularıyla hareket eden bir adam olmuştu- kızının cinayetini saklamaya çalışıyordu. Tanrıya olan inancı bir köşede kalmıştı ve yalnızca kızının sevgisi vardı.

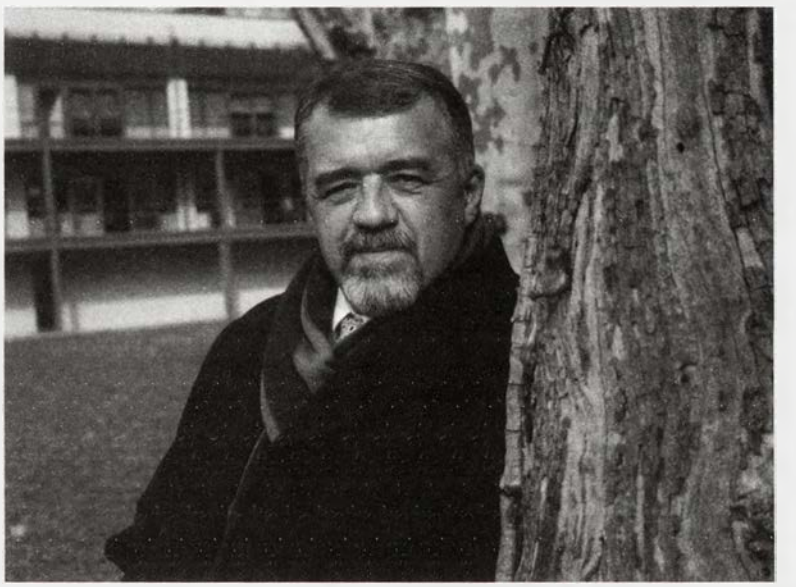
Öykünün aksiyonu bitmiş, Luke'un kızı Florida'ya gitmişti. İşte o an Luke yeniden konuşmaya başlamıştı. Şimdi yeniden Tanrıyla konuşuyordu. Masama oturdum, kalemi elime aldım ama hâlâ kalemimi Luke tutuyordu ve onun Tanrı'yla konuşmasına izin verdim. Artık Tanrı da konuşmaya başlamıştı. Luke ona kendi sözlerini verdi. Sonra sustu ve mutlulukla öykümü sonlandırdım. **N**

İngilizceden çeviren **Hatice Utkan**

Şeyhmus Diken'i Diyarbakır'a bağlayan...

Mehmed Uzun'un hayatının son günleriyle ilgi kitabınız *Zevalsiz Ömrün Sürgnü Mehmed Uzun*, bir sevgi kitabı olduğu kadar, herkes adına yapılmış bir ödev miydi?

Çok doğru. Cenaze töreninde kürsüden baktığımda mücadelesinin her dönemiyle "Birlikte iş yapmak" derdini her daim diri tutmuş Mehmed'in, öte yakaya uğurlanışında birkaç kişi hariç Türk aydınlarını görememek bana çok dokunmuştu. Hani kardeştik, hani bin yıldır birlikte yaşıyorduk. Laf-ı güzaf. Konuştuk, paylaştık ve arkadaşlar, "Böyle bir tanıklığın ve dostluğun kitaba dönüşmesi gerek, o da sana düşer," deyince, ruhumu da katarak kitabı yaptım...

Diyarbakır'ın nesi besler yazıyı, hayatımızın neresinde bu büyük şehir?

Elbette sadece taşları ve eski kadim bir şehir oluşu değil besleyen. Alternatif ve muhalif bir metropol oluşu besler insanı tekini. Türkiye'de hatta dünya üzerinde Diyarbakır gibi muktedire meydan okuyan şehirler var oldukça hayata daha gururlu bakar, sırtınızı sağlam yere dayayarak tutunursunuz. Benim şehrimle bağım bir yazar olarak böyle bir bağdır.

Kürt edebiyatının modernleşmesinin yakın geleceğiyle ilgili olarak aklınıza gelen ilk öngörüleriniz neler?

Lokal olmaktan ve internet siteleri üzerinden birbirimizle "boğuşmaktan" kurtulmak! Dünyada yüzyıllardır gelişen edebi ve edepli süreçleri iyi okuyup, elimizdeki örnek şahsiyetler ne yapmış, biz neler yapabiliriz sorusunu ve onların bıraktığı yerden sürdürmenin olgunluğunu sindirmek.

Şimdilerde ne yazıyorsunuz?

Yaşadığım ve hemşehrisi olmaktan onur duyduğum "şehrin sicilinden düşen kimlikler" (Ermeniler, Süryaniler, Keldaniler, Yahudiler) üzerine çalışıyorum. Uzun zamandır çeşitli aralıklarla yazdığım ve yazmayı sürdürdüğüm denemelerin dökümü...

Geleceğe yön verenler

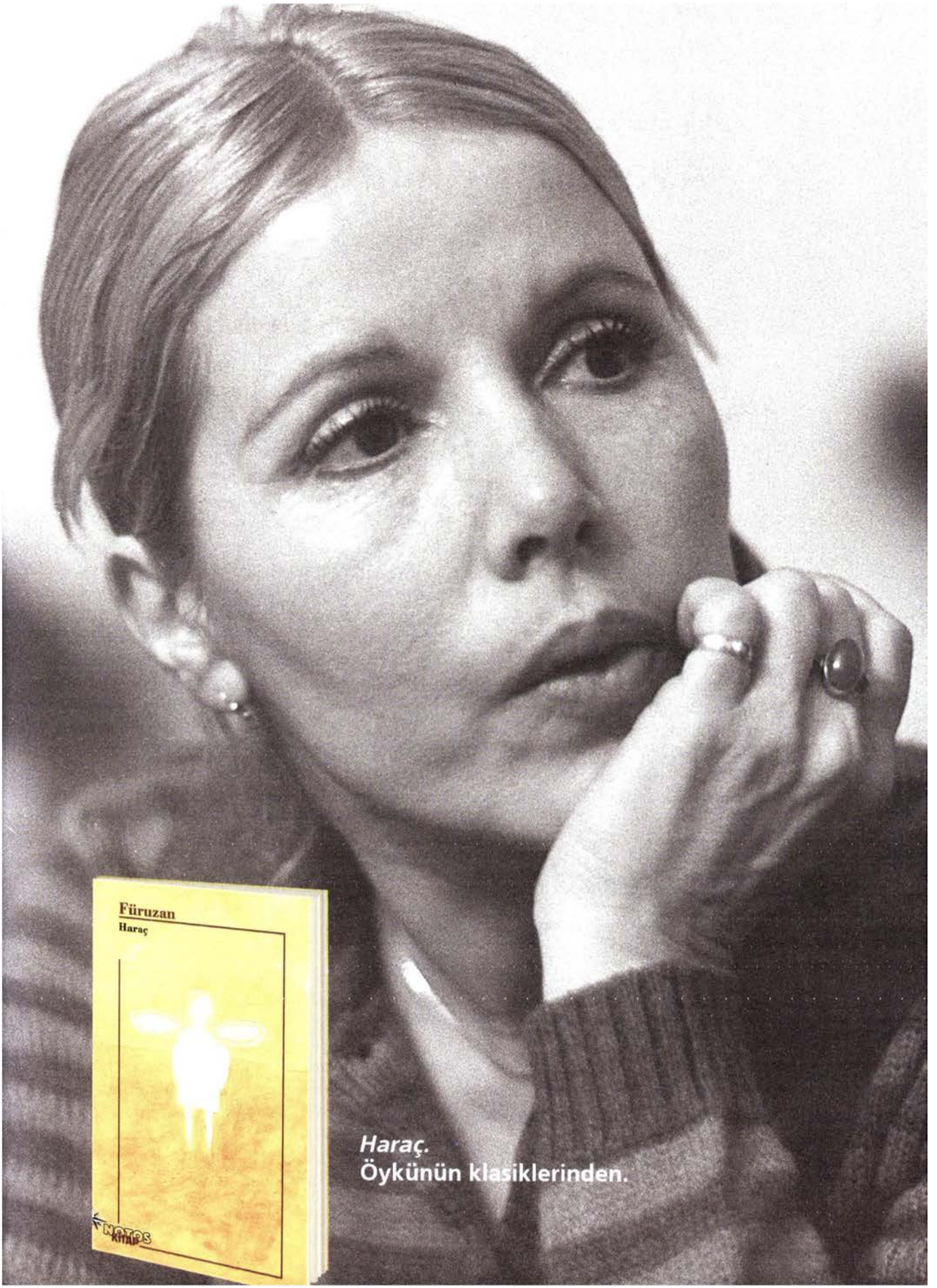

Öykünün Şimdiki Zamanı, öykücülüğümüzün bugünü üstüne, yıllar sonra da üstünde durulacak bir değerlendirmenin ürünü. Kalıcı ve kendi alanında benzeri olmayan bir seçki. Semih Gümüş'ün Bugünün Ustaları olarak nitelediği, kuşağının önde gelen yirmi beş öykücüsü şunlar:
Memet Baydur, Cemil Kavukçu, Feride Çiçekoğlu, Mahir Öztaş, Hasan Özkılıç, Kadri Öztopçu, Mehmet Günsür, Murathan Mungan, Mehmet Zaman Saçlıoğlu, Mario Levi, Faruk Ulay, Özcan Karabulut, Hasan Ali Toptaş, Hakan Şenocak, Ayfer Tunç, Müge İplikçi, Barış Bıçakçı, İnan Çetin, Doğan Yarıcı, Aslı Erdoğan, Behçet Çelik, Sibel K. Türker, Murat Yalçın, Sema Kaygusuz, Faruk Duman.

253 sayfa
14,5*21,5 cm
Kasım 2007
18 YTL

info@notoskitap.com
notoskitap.blogspot.com

Genel Dağıtım: Alfa Dağıtım
Tel: 0212 513 34 20 - Faks: 0212 519 33 00

Haraç.
Öykünün klasiklerinden.

Ayarsız Saatler ve "Ayarlanan" Bireyler

Cem Uçan

Roman elbette insana özgü durumlara ironik bir bakış açısıyla yaklaşan, "saçma" öğesini işleyen bir dönem eleştirisi olarak okunabilir. Ben yine de romana, yukarıda özetlemeye çalıştığım zaman-söylem-birey-kimlik ilişkileri ekseninde bakmaya çalışacağım.

Yıl bin dokuz yüz doksan sekiz. Haliç'e açılan pencerenin önünde adam, masanın üzerindeki faks makinesinden ağır ağır çıkan kâğıdı çekiştirerek daha hızlı gelmesini sağlamaya çalışmaktadır. Bir an yaptığı şeyin saçmalığının farkına varır ve durur. Gülmeye başlar... Evet, aynen bu şekilde, sabah sekiz buçuktan önce yurtdışındaki yatırımcılara göndermek zorunda olduğum günlük raporu oluştururken kullandığım bültenin gelişini üç (dört?) saniye hızlandırmak için makineden çıkan kâğıdı çekiştiriyordum ve bu her sabah böyleydi... Bu ânın, aradan geçen bunca zamanın ardından zihnimde yeniden canlanmış olması yeteri kadar tuhaftı belki, ama bunun o günden on yıl kadar sonra bu metni yazarken aklıma gelmesi daha garip bir rastlantıydı. Belki de değil... (Bu metni yazma fikri bir Foucault okuması sonrasında filizlenmişti, yukarıdaki sahnenin zihnime düşmesi de neredeyse eşzamanlı.)

Birey olarak benimsediğim "kimlik" üzerinde etkisi olan kavram ve kurumları düşündüğümde nedense aklıma "zaman" ve "saat" geliyor: Zaman kavramını bir ölçüde somutlaştıran ve yaşamın içine sokarak bana hatırlatan saat. Bireyler ve kurumlar arasındaki ilişkileri düzenleyen saat. Bireylerin kimlik algılarını değiştiren saat. İktidarın gücünü temsil eden saat... Peki ama, çocukluğumda büyük bir heyecanla taktığım yeşil zeminli, siyah kayışlı Nacar markalı ilk saatim gerçekten de bunları yapabilir miydi? Bu soru elbette birçok disiplinin bakış açısından, dikey ve yatay olarak, parçalara bölünerek, tarihsel, sosyolojik, antropolojik ve tabii ki felsefi incelemelerin konusu olabilir. Benim cevabını aradığım sorular ise bu kadar meşakkatli bir işi gerektirmiyor. Sadece, eğer doğru anlayabilmişsem, Michel Foucault'nun öznellik/kimlik/bireysellik gibi kavramların bireyin özsel bir bileşeni olmadığı hakkındaki görüşlerini aklımın bir köşesinde tutarak, birey-kimlik ilişkisine farklı bir noktadan yaklaşacağım: Zaman, saat, birey/kimlik, söylem etrafında kurulan kurumlar, iktidar ilişkileri... Tüm bunlar bir araya geldiğinde Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* aklıma geliyor. Roman elbette insana özgü durumlara ironik bir bakış açısıyla yaklaşan, "saçma" öğesini işleyen bir dönem eleştirisi olarak okunabilir. Ben yine de romana, yukarıda özetlemeye çalıştığım zaman-söylem-birey-kimlik ilişkileri ekseninde bakmaya çalışacağım.

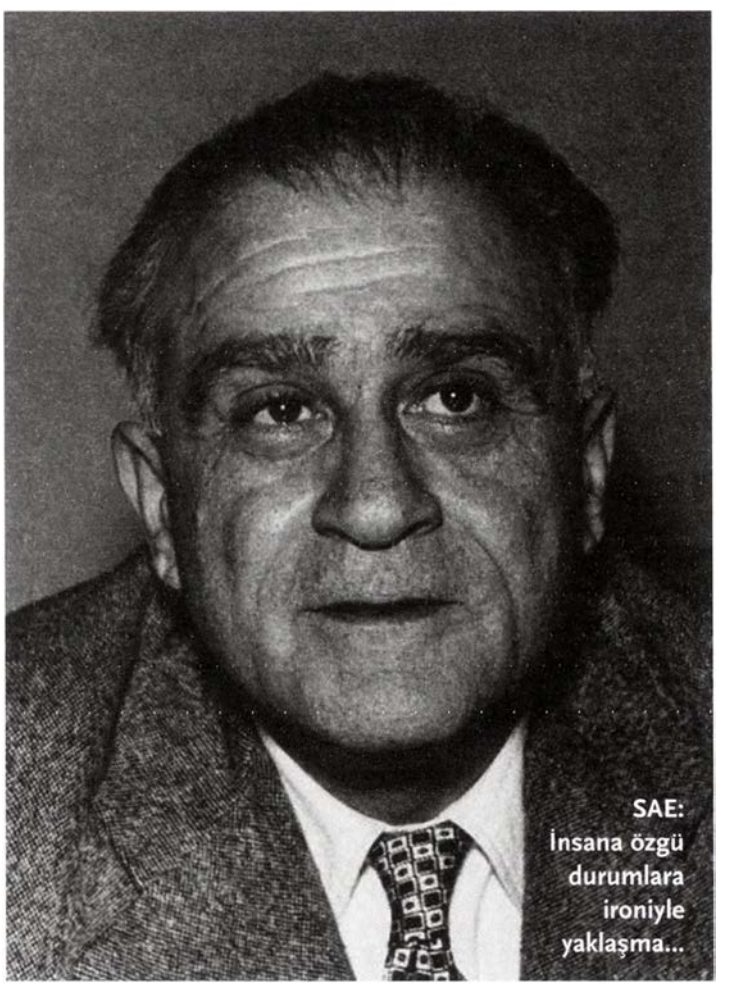
Saatleri Ayarlama Enstitüsü, en basit anlamıyla basit ve gereksiz bir fikir etrafında kurulan söylem, söylemin çevresinde kurulan kurumlar ve bu kurumların düzenlediği kurallar ve insanların hikâyesidir. Romanın saf (ve bir o kadar da garip) ana karakteri Hayri İrdal, neredeyse fikir babası olduğu ayarsız saatleri ayarlamak amacıyla kurulacak bir

enstitü fikrine bir türlü inanamaz, ona göre böyle iş olmaz:

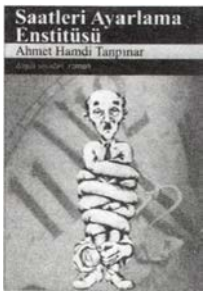
> Bu, birkaç kelimenin etrafında doğmuş bir şeydi. Daha ziyade masala benziyordu. Ben Halit Beye bir şeyler anlatmıştım. Halit Bey birbirini tutmayan saatlere bakmış ve o esnada işsiz olduğunu hatırlamıştı. Başka insanlar ona inanmıştı. Bu esnada şehrin saatleri birbirini tutmadığı için büyük bir zata ait cenazede mühimce bir zat bulunamamıştı. Bu yüzden on günün içinde bize bir bina bulmuşlar, ücret ayırmışlar[dı]. Böyle iş olur muydu? Hayattaki yeri neydi bunun? (219)

Hayri İrdal bu işin hayatta bir yeri olmadığına inanır, oysa en az Hayri İrdal kadar garip ama uyanık Halit Ayarcı için işler icat edilmeyi bekler. Bir fikir, çevresinde ona inanacak insanlar olduğu sürece hayatta bir yer edinecektir. Gerçekten de, "Saatleri Ayarlama Enstitüsü her şeyden evvel kendisine inanılmaya muhtaçtır," (237) ve bu olduğu andan itibaren de kendi varlığı sorgulanmayacak kadar doğal bir hale gelecektir. Çünkü eğer böylesi bir fikre "henüz" inanacak insanlar yoksa bile bu kişiler kurgu yardımıyla "yaratılabilir": Öncelikle, bu fikrin etrafında bir söylem oluştururken zamanın insan hayatındaki önemi vurgulanır. Enstitü, kuruluşunun ikinci ayında şehrin çeşitli yerlerine "Hakiki insan zaman şuurudur", "Ayar saniye peşinde koşmaktır", "Müşterek zaman müşterek iştir" gibi sloganlardan oluşan afişler asar. Zamanın insan hayatındaki önemi ve saatlerin ayarsızlığının yaratacağı sorunlar vurgulanır. "Çalışmamızdan, hayatımızdan, asıl ekonomimiz olan zamandan kayıp[tır]," (37) ayarsız saatler. Üçüncü ayda teşkilat planı hazırdır, "Böylece hiç işi olmayan enstitümüz yavaş yavaş kendi varlığının etrafında bir yığın iş peydahlamış oldu," (218) der Hayri İrdal. Enstitü'nün kendi varlığı etrafında peydahladığı işlerin ortak özelliği, varoluş amacını ortaya koymak ve bunun tereddütlere yer vermeyecek şekilde benimsenmesini sağlamaktır. Bu işler arasında kurumun içinde yapılanan iki bölüm dikkat çekicidir. Neşriyat Bürosu: çeşitli saat ustalarının hayatlarını ortaya koyan eserler yayımlar. Kısacası saat ve zamanın taşıdığı önemin "tarihi yazılmaktadır". Çünkü bir adı ve bir geçmişi olan her şey inandırıcı olabilir, "Tarih günün emrindedir." Bu amaçla Şeyh Ahmet Zamanî Efendi adında tarihi bir kişilik yaratılır, yaşamı tüm özellikleriyle (mezar taşına kadar) kurgulanarak kitaplaştırılır. Kurumun varlığı tarihi bir gerçekliğe dayandırılır. Diğer büro ise Çalışma İstatistiği Şubesi'dir. Bu şube de meslekler arasında "saat ayarlama hizmeti"ne ihtiyacı olan kişi ve kurumları sınıflandırmakta ve hizmetler buna göre şekillenmektedir. Bunun için önce çeşitli renklerde grafikler çizilir, daha sonra bu grafikler söylemin amacına uygun olarak anlamlandırılır. Bu "sosyal etüt" çerçevesinde çalışmalar "bilimsel" bir yöntemle gerçekleştirilir, akla yatkınlığı bilimsel yollardan ispatlanmıştır. Yurt içindeki örgütlenme de bu amaçlara uygun bir şekilde genişlemektedir. İnsanların saatlerini ayarlatmak için başvuracakları Saat Ayarlama İstasyonları açılmaya başlar. Bu istasyonlarda tek tip üniforma ve tek tip personel görev alır. İşin içeriğine uygun olarak "tam çalar saat gibi konuşup susacak insanlar"dır bunlar (242). Bu istasyonlardan birinde, Hayri İrdal'ı tanımasına karşın sadece kendisine veri-

Hayri İrdal bu işin hayatta bir yeri olmadığına inanır, oysa en az Hayri İrdal kadar garip ama uyanık Halit Ayarcı için işler icat edilmeyi bekler.

SAE: İnsana özgü durumlara ironiyle yaklaşma...

Saatleri Ayarlama Enstitüsü, en basit anlamıyla basit ve gereksiz bir fikir etrafında kurulan söylem, söylemin çevresinde kurulan kurumlar ve bu kurumların düzenlediği kurallar ve insanların hikâyesidir.

len talimat çerçevesinde "iş"ini yaparak açıklamalarda bulunan personel onu dinlemek istemez, çünkü ona verilen "iş tanımı"nda buna yer yoktur: "Yedide işim bitiyor. .... O zaman sizi dinleyebilirim," (244). Tarihsel geçmişi yaratılan ve bir şekilde bilimsel bir hikâyeye dayanan söylem kendi kurumlarını ve bireylerini kurmaya başlayabilir böylece.

Bu noktada belki biraz soluklanıp zamanın somut aracı saatin bireyin önce zihnine sonra da cebine girişine çok kısaca göz atmakta yarar var. Zaman kavramının sosyal anlamda rasyonalizasyonuna ilişkin görüşler genellikle Sanayi Devrimi'ni işaret eder. Bu tarihten önce insanların birbirleriyle ve kurumlarla olan zaman ilişkilerinin sınırlarının belirgin olarak çizilmesine pek rastlanmaz. On yedinci yüzyıla kadar saat sadece belirli bir sınıfın taşıdığı bir prestij nesnesiyken henüz herkesin cebinde taşıma ihtiyacı duyabileceği bir nesne değildir. On sekizinci yüzyıl İngilteresi'nde, bir fabrika çatısı altında üretim başladığında saat önemli bir kavram (nesne) haline gelir. O noktadan sonra kurumlar ilişkide bulundukları bireyin "belirli bir zamanını" düzenleyen kurallar getirmeye başlarlar (sabah sekiz ile akşam sekiz arası tüm zaman kurum tarafından planlanır). "Belirli" saatler arasında iş yapılacağına göre o "belirli" saatlerin dışında kalan saatler de yine kurumlar tarafından belirlenmiş olur bir bakıma. On sekizinci yüzyıla kadar hafta sonunun yorgunluğunu atmak için tatil ilân edilen Aziz Pazartesi (Saint Monday) gitgide önemini yitirir. Toplum için çok büyük önem taşıyan evlilik töreni zamanları bile gitgide iş saatleri sınırlarının dışına, hafta sonlarına kayar. Bireyler kendilerine ait zamanı başka bireyler ve kurumlara göre düzenleme ihtiyacı hissetmeye başlar. Tüm bunlar ekonomik gelişmenin sürdürülebilmesi adına bireyin zaman kavramını sosyal olarak içselleştirmesiyle mümkün olabilecektir. Bunun için daha çocuk yaşta bu içselleştirmenin başlaması gerekir. Ebeveynin kendi zamanıyla olan ilişkisini işyeri belirlerken çocuklar için aynı işlevi okul görür. Böylelikle dersler ve ders aralarında, daha çocuk yaşta kolay takip edilebilir ve itaatkâr oluruz. Tüm bunlar, söylemin, çevresindeki kurumlar ve bu kurumların toplumsal rasyonalizasyonu yoluyla ve birey tarafından içselleştirilmesiyle mümkün olur. Birey bu söyleme uygun davranış biçimlerini benimser. Belirli saatlerini bir kurumla paylaşma kararını içselleştirmiştir, bu noktadan sonra yapılacak tüm mücadele, o belirli saatlerin yeniden düzenlenmesi (çalışma saatlerinin azaltılması, fazla mesai ya da tatil günlerinin düzenlenmesi) gibi konular üzerinde yapılabilecektir. Temel sorun üzerindeki tartışmalar artık çoktan unutulmuştur bile.

Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nün kurumlarına dönecek olursam, romanda, söylem etrafında kurulan yapılanma gitgide sınırlarını genişletir. Önce bir kooperatif, sonra bir banka, daha sonra Saat Sevenler Cemiyeti... Enstitünün sınırları ülke dışına yayılmaktadır. "İki buçuk sene içinde yurtdışında otuzdan fazla Saat Sevenler Cemiyeti ve üç enstitü kurulmuş bulundu," (333). Enstitü üzerine yapılan tartışmalar dahi onun varlığını perçinler, çünkü ortada eleştirilecek bir "şey" varsa bu, enstitünün varlığını kabul etmekten geçer. Bu nedenle enstitü kurulmasını kabul etmeyen ülkeler bile bunu bir varlık sorunu haline getirmez. Söylem kendisini kabul ettirmiştir artık. Hayri İrdal bu durumu, "Kabul edenler ve etmeyenler müessesemizin lüzumunda birleşmiş oluyorlardı," (333) diyerek ifade eder. Bir süre sonra da Milletlerarası Saat Sevenler Cemiyeti'nin kongreleri düzenlenmeye başlar. Enstitünün varlığı artık bir gerçektir. Üstüne üstlük oluşturulan ceza sistemi varlığını daha da tartışmasız hale getirir. ".... halkımız birbirinin koluna girip ayarsız saatleri ellerinde bürolarımıza hücuma veya kontrollarımızı yoldan çevirip kendileri için ceza yazdırmaya başladılar," (22). Hayri İrdal bile başından beri enstitünün amacına inanmamakla birlikte kıyafet metaforu üzerinden içinde bulunduğu durumu nasıl içselleştirdiğini şöyle ifade eder: "Yeni bir elbise giyen adam az çok benliğinin dışına çıkmışa benzer: Kendinden uzaklaşmak, ... 'Ben artık bir başkasıyım!' diyebilmek ...." (19). Enstitünün ilk kuruluş günlerinde yeni elbisesini sırtına geçirdiğinde tüm varlığının değiştiğini görür. Ufku açılır, söyleme uygun bir dil kullanmaya başlar ve bunun etkisiyle, "Ciddiliğinden kendim de ürktüğüm hükümler vermeye başladım," der. Böylece enstitünün kurucusu, beyni Halit Ayarcı'nın sözleri doğrulanmış olur, "Ben mutlak müessese kuruyorum. Fonksiyonunu kendisi tayin edecek bir cihaz... Bundan mükemmel ne

Çünkü Durkheim'ın dediği gibi insanlar aynı zaman algısına sahip olmadıkça sosyal yaşam da imkânsız hale gelir. Bunun için standart bir zaman fikrinin rasyonalize edilmesi gerekir ve elbette bu öncelikle kurumsal düzeyde gerçekleşmelidir.

olabilir?" (261). Hayri İrdal enstitüye olan bütün inançsızlığına karşın çeşitli nedenlerle (bir çeşit rasyonalizasyon sürecidir bu) roman sonuna dek sadık bir şekilde çalışmalarını sürdürür. Hatta romanın sonlarına doğru düşüncelerinin değiştiğini de görürüz, "Yavaş yavaş müessesenin hakikaten lüzumlu bir iş gördüğüne, hakikaten modern bir teşekkül olduğuna inanmıştım," (353). Böylelikle müessese kendi insanlarını yaratmayı başarmış olur. Tıpkı benim on yıl önce çalıştığım müessesenin (ya da genel olarak sistemin diye okuyun) "üç dört saniye zaman kaybına tahammülü olmayan bir çalışan" yaratmayı başarabildiği gibi!

Tüm bunlar, bu çalışma sırasında yaptığım okumalarda gözüme çarpan ilginç bir toplantıyı düşününce daha da ironik bir hale geliyor. On sekizinci yüzyılda fabrika üretimiyle başlayıp okul, kilise gibi diğer (hapishane ve akıl hastaneleri de bu bireysel zamanı düzenlemeye aday kurumlardır) kurumların bireyin zamanını düzenleme çabaları yerellikten bölgeselliğe, bölgesellikten sınır ötesine ulaşır. Özellikle demiryolu ağlarının gelişimi mesafeleri kısaltırken bireylerin bireylerle, kurumların kurumlarla, ülkelerin ülkelerle ilişkilerini düzenlemek adına zaman kavramında bir standardizasyon ihtiyacını doğurur. Çünkü Durkheim'ın dediği gibi insanlar aynı zaman algısına sahip olmadıkça sosyal yaşam da imkânsız hale gelir. Bunun için standart bir zaman fikrinin rasyonalize edilmesi gerekir ve elbette bu öncelikle kurumsal düzeyde gerçekleşmelidir. 1884 yılında düzenlenen Uluslararası Meridyen Konferansı'na katılan (ve hepsi de ABD ile diplomatik ilişki içinde olan) 25 ülke o güne kadar yaygın olarak kullanılan güneşe bağlı doğa temelli bir zaman anlayışını reddederek tamamen kurgusal bir zaman kavramı üzerinde anlaşırlar (Zerubavel, 13). Buna göre dünya 24 eşit saat bölgesine bölünür. Gece ve gündüz arasındaki sınır astronomiden bağımsız olarak "evrensel gün" tanımıyla belirlenir: Saatler gece yarısını gösterdiğinde yeni gün başlayacaktır (bu noktada Umberto Eco'nun *Önceki Günün Adası* adlı romanında 180. meridyendeki o sonsuz, zamansız noktada sevgilisine kavuşan Roberto de la Grive'e de selamlarımızı sunalım). Sonuç olarak, uluslararası standart zaman anlayışı ve saat bölgesi kavramları doğal bir sürecin sonucunda değil sosyal bir olgu olarak, masa başında yapılan tartışmalar sonucunda kurulur. Artık bir saat bölgesi sınırının her iki yanında bulunan şehirlerin (aralarında birkaç yüz metre dahi bulunsa) uygulayacakları saat yapay bir düzenlemeyle "bir" tam saat olarak belirlenmiştir. *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* gerçek yaşamdadır!

Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nde birey ve kimlik konusunda söylemin etkisine en canlı örnek Doktor Ramiz karakterinde kendini gösterir. Psikoloji eğitimini Viyana'da tamamlayan Doktor Ramiz, "[psikanalize], hastası çıkınca tatbik edilecek bir usulden ziyade bütün dünyayı ıslah edecek tek vasıta, ancak dinlerde görülen o tek kurtuluş yolu gibi ...." (100) bakmaktadır. Hayri İrdal, son derece "saçma" olaylar zinciri sonucu safça doğruyu söylediği bir davada mahkeme kararıyla Adli Tıbba gönderilir, tedavisini Doktor Ramiz üstlenir. Doktor Ramiz, kendi açısından son derece "tipik" bir vaka bulduğu Hayri İrdal için teşhisi koymuştur ama "hasta" bir türlü bu "tipik vaka"nın semptomlarını göstermez:

> – Ben hasta değilim doktor. Her şeyi biliyorsunuz artık. Ben hasta mıyım?
>
> – Hastasınız... diye kesip attı. Psikanaliz çıktığından beri herkes az çok hastadır.
>
> – O halde dışarıdakilerden farkım ne? (106)

"Hasta"sının kendi ağzından "hasta"lığını kabul etmesi dahi Doktor Ramiz için yeterli olmayacak gibidir. Elindeki mevcut tek hastanın bir psikozu olması bir bakıma Doktor Ramiz için prestij meselesi halini almıştır. Bu durum bir gün, Hayri İrdal'a hastalığını temellendirmek üzere görmesi ge-

reken rüyaların listesini vermesine kadar gider:

– Size bu hafta görmeniz lazım gelen rüyaların listesini veriyorum

Ve elime bir kâğıt parçası uzattı.

– Doktor, isteyerek rüya görülür mü hiç? Reçeteyle rüya... İmkânsız.

– Bu müspet bir ilimdir dostum! Burada itiraz olmaz. (115-116)

Böylelikle koyulan teşhise uygun semptomlar gösterilmiş olacaktır. Bir süre sonra, Doktor Ramiz'in teşhisindeki ısrarı karşısında Hayri İrdal da tereddüte düşer. Kendisi de baba psikozunun semptomlarını gösterdiğinden kuşku duymaya başlar. Çünkü anlattığı her şey Doktor Ramiz tarafından, "koymuş olduğu teşhis" çerçevesinde değerlendirilmektedir. Hayri İrdal ister istemez bir kabullenme sürecine girmiş olur. "Ve tabii saat der demez evvela 'Mübarek', sonra rahmetli Nuri Efendi, yani ikinci babam hatırıma geldi, sustum. Bu baba kompleksi korkunç bir şeydi. İnsana ağız açtırmıyordu," (113). Romanın genelinde var olduğunu düşündüğüm "söylem, söylemin oluşturduğu kurumlar ve bireyler" arasındaki etkileşim ve söylemin kendisini bir rasyonalizasyon süreciyle kabul ettirdiği teması burada da kendini göstermektedir.

Saatleri Ayarlama Enstitüsü, bugünden geri dönük olarak bakıldığında çok başarılı bir pazarlama projesidir aslında. Enstitü, insan zihninin rasyonalizasyon sürecine seslenir. Etrafa zaman şuuru verilir, içinde yaşanılan havaya bir yığın sözcük ve fikir atılır (Tanpınar, 236): "Zaman önemlidir", "vakit nakittir", "ayarsız saat ayarsız insan demektir". Madem zaman önemlidir ve ayarsız saat önemli bir tehlike oluşturur o halde bir ayarlama enstitüsünün de varlığı sorgulanmaz. Bu durum bugün, belirli bir "yaşam tarzı" söylemi çevresinde oluşturulan kurumlar ve bu yaşam tarzına uyarak o kimliği benimseyen insanları çağrıştırır. Özellikle iş, pazarlama ve reklam dünyasında sıkça rastlanan bir kavram olan "yaşam tarzı" söylemi uygulama araçları bakımından *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'nün yapısıyla benzerlikler gösterir. Örnek bir "yaşam tarzı" kurgusunda, genellikle kentte yaşayan ve zamanını çeşitli kurumların kontrolüne bırakmış olan modern bireyin yalnızlığı vurgulanır. (Bu yalnızlaşmanın nedeni sorgulanmaz!) Fakat yalnızlık kader değildir çünkü bir kurtuluş önerilmektedir (her gün rastladığınız kaçış, kurtuluş, uzaklaşma temalarını aklınıza getirin). Sıkışmış yaşam içerisindeki bu kurtarılmış bölge, bir özgürlük alanı, farklı bir yaşam olarak sunulur. Elbette bu yaşam tarzının belirli davranış biçimleri vardır. Bu tarzı benimseyenlerin sahip olmaları gereken farklı değerleri, farklı nesneleri vardır. Tek yapılması gereken (tabii ki modern zamanda kent insanının yalnızlığını bir ön kabul olarak aldıktan sonra) bu "yaşam tarzını" rasyonalize etmektir. Bu da o yaşamın nesnelerine sahip olmak, o hayatın bir nesnesi olmakla mümkündür. Oysa bu önerilen yaşam tarzında da bireysel zaman "belirli şekillerde" düzenlenir. Birey, elinden zaten alınmış olan kendi zamanının bir kısmını "tekrar elde etmek" adına yeniden, bu kez başka söylem ve kurumlarla etkileşim haline girer. Bu içselleştirme bir kez gerçekleştirildiğinde, birey kimliğinin bir parçası haline gelen bu yaşam tarzı, söylemin oluşturduğu "birey"in davranışlarını bekler bu kişiden. Böylelikle, birey daha ilk adımda varlığını kabul ettiği "yalnızlığını" sorgulamadan ona sunulan kurtuluşa tutunur ve sınırlı özgürlük alanında yeni kimliğinin keyfini sürer. Çünkü aslında tüm seçimlerin bireye ait olduğu, özgür iradenin seçimlerde son söz sahibi olduğuna inanmaktadır. Bu nedenle modern uygarlığın temel prensibi olarak kabul edilen rasyonalite prensibi (Zerubavel, 20) sayesinde kimliği oluşturan söylem ve kurumlar sorgulanmaz ve kimlikteki etkileri görmezden gelinir, yok sayılır.

Bu denemede, saat ve zamandan yola çıkarak, kimlik denen kavramın aslında bireyin özüne ait bir şey olmadığını, onu oluşturan bileşenlerin bireyin ilişkide bulunduğu söylem ve kurumlar tarafından oluşturulduğu fikrini, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* romanında enstitünün yapısında aramaya çalıştım. Aynen enstitünün kuruluşunda olduğu gibi bir birey olarak benimsediğimiz kimlikler de aslında farklı söylemler ve etrafındaki kurumlar tarafından şekillendirilir. Özgür iradeye dayanarak aldığımızı düşündüğümüz kararlar da ancak yine bu söylem ve kurumların bize tanıdığı hareket alanları içerisinde gerçekleşir. Enstitünün gereksiz olduğunu düşünebiliriz ama varlığını ontolojik bir tartışmaya açmayız, çünkü enstitü (ve ona inanan birileri) vardır... Zaman önemliyse ayar-

sız saatler kesinlikle ayarlanmalıdır, ona göre yaşantımızı düzenleriz... Belirli saatler arasında okulda olmak uygar, çağdaş bir eğitim için gerekliyse seve seve zamanımızı okul idaresinin yönetimine bırakırız... Günün belirli saatlerinde ait olduğumuz işyerinin kurallarına uymak iyi, güzel, rahat (ne kadar iyi, kime göre güzel, ne kadar rahat ?) bir hayat yaşamamızı sağlayacaksa geride kalan zamanımızı nasıl değerlendireceğimize bakarız sadece... Rasyonalizasyon, söylem ve kurumların içselleştirilmesi yoluyla bireyin kendi kendisini sınırlamasını sağlar çünkü aslında bu içselleştirme sosyal bir hayat için gerçekten de gereklidir. Fakat önemli olan bu rasyonalizasyon sürecine eleştirel gözle bakabilmek ve söylemi tartışmaya açmaktır. Çünkü birey, söylem ve kurumlarının ona tanıdığı hareket alanı dışına çıkıp söylemin kendisini tartışmaya açmadığı sürece bu sınırlar arasında kalmaya ve ona önerilen kurtuluş yolları arasında "seçimler" yapmaya mahkûmdur. N

Kaynaklar

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2003.

Eviatar Zerubavel, "The Standardization of Time: A Sociohistorical Perspective", *The American Journal of Sociology*, Cilt 88, No: 1 (Temmuz, 1982), ss. 1-23.

Hong Kong, sokak tezgâhlarından alışveriş yaparken dikkatli olmanız gereken, dükkânlarda gerçekten ucuza elektronik aletler bulabileceğiniz, rengârenk, devasa, ama ulaşım ve resmi-yarı resmi işlemler gibi konularda çok düzenli, panoları takip ettiğiniz sürece kaybolmaktan korkmadan rahatça dolaşabileceğiniz, her sokağı ayrı bir reklam panosuyla süslü, enfes bir şehir.

Z. Heyzen Ateş

Hong Kong daha ilk andan başlayarak her yanı kaplayan reklam panolarıyla insanı sarsan bir şehir. Gece olduğunda bu panolar bambaşka bir canlılık kazanıyor. Gökdelenlerin tepelerinden en lüks otellerin duvarlarına kadar her yanı süsleyen bu panoların şehrin ruhunun bir parçası olduğunu çabucak kavrıyorsunuz. Hong Kong dev bir mağaza sanki ve bu mağaza insanı içine çekmekte hiç tereddüt etmiyor.

Tsim Sha Tsui

Buraya gelmeden önce insanların Hong Kong'un pahalı olduğundan söz ettiklerini çok duymuştum. Doğru bir gözlem değil bu. Hong Kong'da çok ucuza da yaşayabilirsiniz. Sokak yiyeceklerini deneyerek ve alışveriş yapmaktan kaçınarak –işin zor kısmı bu– günde yirmi dolara gününüzü gün edebilirsiniz. Konaklamaya gelince: Otellerin fiyatları yüksek belki, ama şehri kaplayan "guest house'lar", bütçesine uygun konaklama arayanlar için biçilmiş kaftan. Hong Kong'un turist cennetine dönüşmesiyle birlikte pek çok ev sahibi, evlerini odalara bölerek iki, üç kişilik pansiyon benzeri işletmelere dönüştürmüş. Bunlardan bazıları da sonunda gezi dergilerine girecek kadar ünlü olmuş.

En önemli özellikleriyse fiyatlarının yanı sıra konumları. Örneğin içlerinde onlarca pansiyonun yer aldığı Chungking Mansion ve Mirador, Sheraton'un hemen yanında, şehrin turistik ve alışveriş merkezi olan Kowloon adasındaki Tsim Sha Tsui'deki Nathan Caddesinin ya da Altın Caddenin üstünde. Nathan Caddesi bu adanın kıyısından –adalararası yolculukta kullanılan Star Ferry iskelelerinden– içlerine kadar dümdüz uzanan dükkânlarla kaplı

bir cadde. Star Ferry, iskeleleriyle biten kıyı şeridinin öbür ucunda, bilet bulabilirseniz mutlaka bir şeyler izlemeniz gereken HK Kültür Merkezi; çarşambaları bedava girip birçok teknolojik aletle oynayabileceğiniz Uzay Müzesi ve ünlü "Yıldızlar Caddesi" yer alıyor (Hollywood'un bir taklidi). Buradan geceleri (20:00-20.15) Hong Kong adasında yapılan lazer gösterisi izlenebiliyor.

Nathan'ın öbür ucundaysa, ünlü alışveriş alanı Mong Kok var. Mong Kok, alışveriş yapmasanız da görmeniz gereken bir bölge. En ünlü bölümü birbirine paralel üç sokaktan oluşan bölümü. Bu paralel sokaklardan ilki elektronik, ikincisi "Lady Street" denen giysi sokağı; üçüncüsü de spor eşyaları satılan sokak. Bu üç sokaktaki her şey pazarlığa tabi ve çok uygun fiyata bulunabilecek inanılmaz eşyalar var. Özellikle elektronik bölümünde. Ancak eğer iyi anlamıyorsanız kazıklanma riskini de göze almanız gerekiyor.

Hong Kong'da pek çok binada ve üst geçitlerde rastlanan yürüyen merdivenler.

Hog Kong Adası

Hong Kong adası, Kowloon'dan sonra iş merkezlerinden oluşan ve merkeze yakınsanız binaların yükseklikleri nedeniyle gün ışığını görmekte zorlandığınız bir ada. Binaların aralarına serpiştirilmiş yeşil alanlar olmasa, nefes alınamaz bir yer olurdu. Bu bölgede, özellikle sahil yakınlarında sürekli üst geçitler kullanıldığından merdiven inip çıkmaya hazırlıklı olmanız gerekiyor. Ama yine bu bölge değişik yemekler denemek için en iyi yerlerden, çünkü özellikle öğle saatlerinde iş merkezlerinde çalışanlar için hazırlanmış özel mönülerle karşılaşabiliyorsunuz.

Hong Kong adasını gezmeye Central bölgesinden başlamak en uygunu. Central, adından da anlaşılacağı gibi, her yere ulaşılabilen nokta. Viktoria tepesine çıkıp çevreyi izlemek isterseniz, buradan tramvaya binebiliyorsunuz. Ya da enfes yemekler yiyebileceğiniz Soho'ya, buradan antikacılar caddesi Hollywood Road'u izleyerek ulaşabiliyorsunuz. Caddenin daha da ilerisinde Hong Kong'un en önemli tapınaklarından Man Mo Tapınağı var. Eğer yolda rastlarsanız adamak üzere elma ve portakal almanızı önerebilirim. Yoksullar bu tapınağa uğrayıp ihtiyaçları olduğu kadar yiyeceği sunaklardan alıyor. Aynı tapınakta fal da baktırılabiliyor. Elinizde harita olmasına bile gerek yok, çünkü her sokak başı tabelalarla dolu.

Bu bölgede dolaşırken, gideceğiniz yönü şaşırmamanız koşuluyla "asma köprüleri" kullanmanızı öneririm. Ne mi demek istiyorum:

Octopus kart

İstasyon da Mong Kok adını taşıdığı için, bu bölgeye metroyla rahatça gidilebiliyor. Hong Kong'da her yere kolay ve ucuza ulaşılabiliyor. Metro sistemi, İngiltere'de kullanılan Oyster karta benzeyen Octopus kart sistemiyle çalışıyor. Kısa mesafeler 2 TL tutarında, adalar arası ise 8-10 TL'yi bulabiliyor. Kartınıza istasyonlardaki makinelerde kontör yükleyebileceğiniz gibi, gişelerden de yararlanabiliyorsunuz. Octopus kartın güzel bir özelliği de, 7 Eleven gibi yerlerde bu kartla alışveriş yapabilmeniz. Yani para yerine de kullanabiliyorsunuz.

Gökdelenler, gökdelenler, tipik bir Hong Kong manzarası.

Hong Kong'un bu bölümünde ulaşımı kolaylaştırmak için binaların –alışveriş merkezleri, oteller, yollar, vb.– ikinci katlarını birleştiren veya yolların üzerinden geçen yaya geçitleri yapılmış. Ayrıca buradan yürürseniz hem şehri yukardan görür hem de octopus okuyucusu aletlerde kartınızı okutarak indirim alabilirsiniz.

Central'ın hemen merkezindeyse adliye binası ve St. John Katedrali yer alıyor. Ben, 19. yüzyıldan kalma ve mimarisinden çok içindeki vitraylar ve sunaklarla dikkat çeken bir mekân olan St. John Katedrali'ne 12 Şubat'ta gittim. İçeride Darwin'in doğum günü onuruna bir panel düzenlenmişti. Televizyonda rastlanan klasik din-bilim tartışmalarından çok farklıydı. Öncelikle rahip, Darwin'in haklı olduğunu, kilisenin bu yeni bilgiler ışığında gözden geçirilmesi gerektiğini söylüyordu. Benim için ilginç bir rastlantı oldu.

Central'ın batısında kendi iskelesi olduğu için gemiyle de gidebileceğiniz Wan Chai yer alıyor. Kıyı bölümünde Hong Kong'luların gurur duydukları kongre merkezini, festival zamanına denk düştüyseniz bilet alabileceğiniz Art Center'ı ve deniz üstüne yapılan yarımadada altın laleyi görebilirsiniz.

Central'daki üstgeçitleri ve üstgeçitteki tabelaları izleyerek Exchange Square'e varmak olanaklı. Bu alanın alt katı –binaların da altı– otobüs terminali. Yüzmek isteyenler Repulse Bay'e; balıkçı teknelerini ve bildiğim kadarıyla dünyanın en büyük yüzen balık restoranını görmek isteyenler Aberdeen'e buradan gidebilir. Ben Aberdeen'i Jackie Chan filmlerindekinin tersine, oldukça hüzünlü buldum. Gemilerin boyaları dökülmüş, restoranda canlı diye sattıkları ıstakozlar akvaryuma bakıyorsunuz ölü... Ama Hong Kong denince görülmesi gereken bir manzara. Önemli bir ara not: otobüsle giderken son durakta inip alt geçitten yolun karşısına geçtikten sonra bedava sampan'lara –teknelere– ulaşmak için *sağa* sapmak gerekiyor. Solda paralı olanlar var ve öbürlerini sorduğunuzda yalan söyleyip, "Onlar artık kaldırıldı," diyebiliyorlar. Hong Kong'da satıcıların verdikleri bilgilere –yer, yön vb.– güvenmemenizi öneririm.

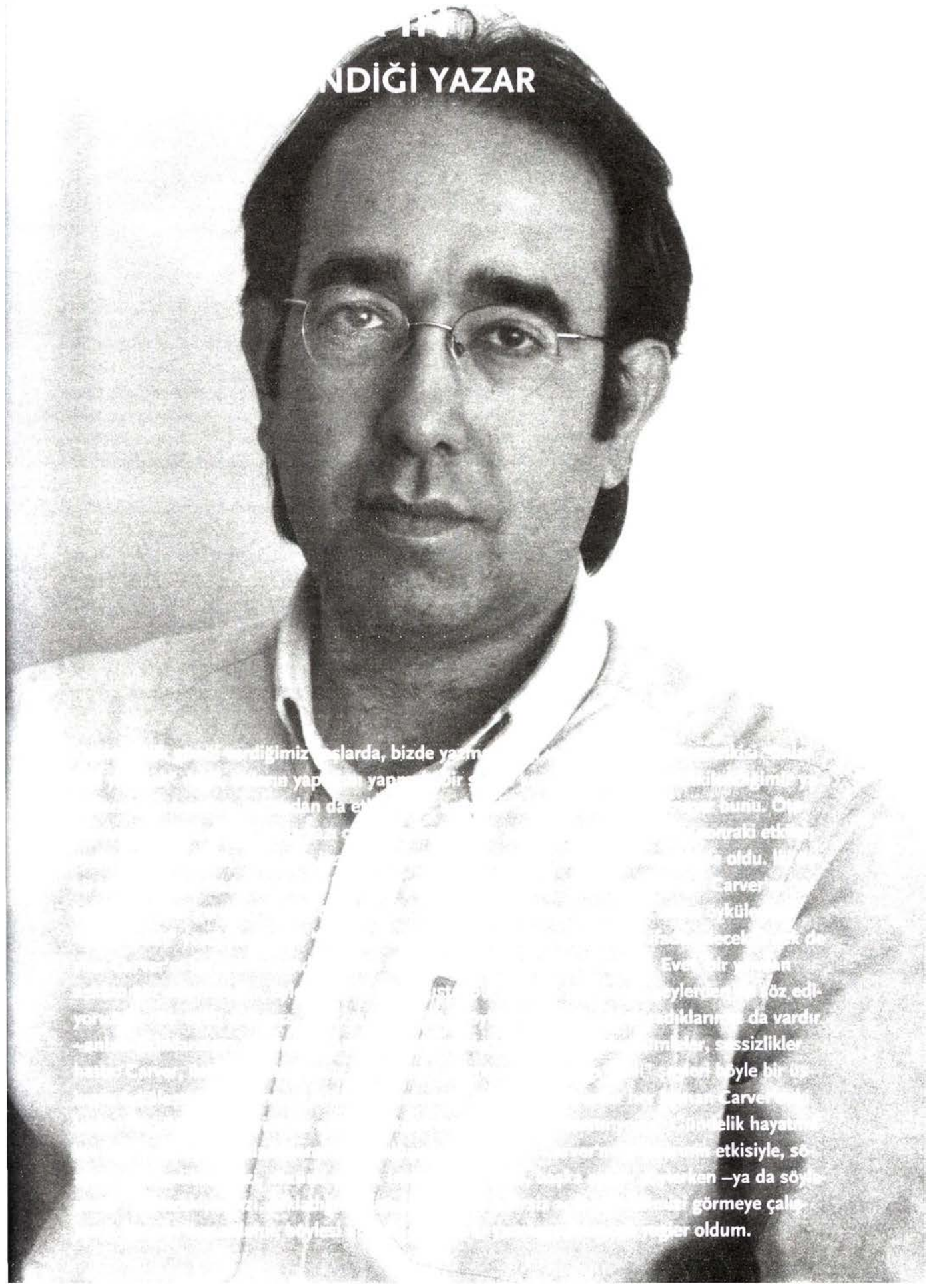
Aberdeen'in yer aldığı körfezde Hong Kong'luların gurur duydukları ve Disneyland'e karşı bütün güçleriyle savundukları Ocean Park var. Girişi Disneyland'in yarı fiyatına ve oldukça eğlenceli. İçimden, "dev bir hayvanat bahçesi" diye tarif etmek geliyor ama aslında bundan çok daha fazlası. Zaten öyle bir günde bitirmek olanaklı değil. Hayvanları doğal habitatlarına en yakın çerçevede gözlemleyebiliyorsunuz.

Lantau, Buda ve Mickey Mouse

Havaalanının yer aldığı Lantau, metroyla giderken 20-30 krediyi (havaalanı 150) gözden çıkarmanız gereken bir yer. Dev Buda heykeli ve heykele çıkan bin basamak –hayır, gerçekten bin tane değil– Hong Kong'un kesinlikle görülmesi gereken yerleri. Lantau'nun merkezindeki Tung Chung'a ucuza otobüsle (dev afişlerle hangi otobüs olduğu istasyonda belirtiliyor) ya da daha pahalıya *cable car* denen teleferikle gitmek olanaklı. Hava açıksa, manzarayı izlemek için teleferik seçilebilir. Tung Chung'a giden metro hattıyla meraklısı Disneyland'e de gidebilir.

Hong Kong, sokak tezgâhlarından alışveriş yaparken dikkatli olmanız gereken, dükkanlarda gerçekten ucuza elektronik aletler bulabileceğiniz, rengârenk, devasa, ama ulaşım ve resmi-yarı resmi işlemler gibi konularda çok düzenli, panoları takip ettiğiniz sürece kaybolmaktan korkmadan rahatça dolaşabileceğiniz, her sokağı ayrı bir reklam panosuyla süslü, enfes bir şehir. (Ben gezerken her yanı Armani afişleri süslüyordu.) Havayolu şirketlerinin özellikle ilkbaharda kampanyalar düzenledikleri bu şehri gezme şansınız olursa kaçırmayın. N

NDİĞİ YAZAR

AHMET CEVDET PAŞA'DAN SEÇME HİKÂYELER

Kitabın içindeki, okuru içine gömecek güçteki bu parçalar, nelerden söz etmez ki: İstanbul'da tek gecede 7.000 evi yakan dev yangınlar; "söbü yüzlü" Kafkaslar, "şaşı gözlü" Moğollar, "hortum çeneli" zenciler diye yazarın niyeti belirsiz insan ırkı sınıflandırmaları...

Ufuk Karakurt

1760'larda Memlûk emirlerinin Mısır taşrasındaki baskınlarında, vahşetiyle ün yapan Cezzar, Altınbabası adındaki bir hazinedarla birlikte, güçlü Memlûk emirlerinden Butulkapan Ali Bey'in yaverlerindenmiş. Ali Bey o yıllarda Mısır'da bağımsızlık ilan edip ilkinden çok daha kısa, topu topu altı yıl süren ikinci bir Memlûk saltanatı başlatmış. Gözüne kestirdiği rakiplerini Cezzar ve Altınbabası'nın yürüttüğü suikastlerle yok edermiş. Bir gün, en son kalan hasmı Salih Bey için de bir idam tezgâhlamış Ali Bey. Ama bir tür karakter sahibi katliamcı olan Cezzar, "Kılıcımın yüzünü ancak düşmanlarım görebilir," gibisinden askercil bir üslupla bu işe bulaşmayacağını söylemiş. Çünkü evvelce, Salih Bey'in maiyetinde senelerce savaşmışmış ve eski bir dostlukları varmış. Bu itaatsizliğinin olağan sonucu olarak suikaste uğrayacağını çok iyi bilen Cezzar, Mağripli kılığıyla tebdil-i kıyafet ederek İstanbul'a, oradan Halep'e ve Şam'a uzanan başıboş bir hayata yuvarlanmış. Ta ki, parasızlıktan oraya tayin edecekleri bir vezir bulamayan Osmanlı idaresi emriyle, 1783'de Şam valisi olana ve Napoléon'un esrarengiz bir şekilde yürüttüğü Mısır seferine karşı, Osmanlı'nın son silahı oluncaya kadar.

Hekimoğlu Ali Paşa'nın, 1755'de Mısır valisi olunca yanında götürdüğü Bosnalı berber Ahmet'in Cezzar Paşa'ya (Arapça "kasap" demek) dönüşme hikâyesi böyle anlatılmış *Cevdet Paşa Tarihi'nden Seçmeler* kitabında. Elimde kitabın, 1994'de M.E.B. Yayınları'ndan çıkmış baskı hatalarıyla dolu olanı var. Seçmeyi hazırlayanlar, saray mabeyinciliği ve yağlı boya portre ressamlığı gibi, bugün yok olup gitmiş bir meslek olan milli şairlik vasfına sahip Behçet Kemal Çağlar ile, yazdığı saçma sapan önsözünde, içinde kainattaki her şeyin bulunduğunu iddia ettiği bir *Faust* çevirisi olan Sadi Irmak... Bu kitap, özellikle 1776 ile 1826 yılları arasına odaklanmış genel bir Osmanlı tarihi. Şeklen, divan şiiri parçaları, eski tarihlere atlamalar, bazı kişilerin yukarıdakine benzer tasvirleri, hazine-i evrak belgeleri gibi destekleyici bölümleriyle özellikle ilgi çekici olması tasarlanmış bir kolajı andırıyor. Kitabın içindeki, okuru içine gömecek güçteki bu parçalar, konudan konuya atlayarak nelerden söz etmez ki: İstanbul'da tek gecede 7.000 evi yakan dev yangınlar; "söbü yüzlü" Kafkaslar, "şaşı gözlü" Moğollar, "hortum çeneli" zenciler diye yazarın üçe ayırdığı niyeti belirsiz insan ırkı sınıflandırmaları; 1780'de doğuda ilk kez batılı kıyafetler giyerek, o zamanlara kadar sadece esir ticareti yapmış tebaasının şaşkın ve öfkeli bakışları arasında halk turları atmış Kırım Hanı Şahingiray'ın hikâyesi; Endülüs'ü ele geçirdiklerinde, kendisiyle evlenmek için başına musallat olan Gotlar'ın kralını başından savmak için Emeviler'in Endülüs fethine yardım eden İspanya prensesi; muhafız veziriyken, her şeyi bırakarak meczup bir Hıristiyanı kendisine üstat edinen ve onun hizmetine giren Mustafa Paşa... Uzadıkça uzayan bu parçalar, fıskiyeli gül bahçelerinde kaplumbağa sırtlarında dolaştırılan mumlar, siyah tilki kürkleri, gümüş kabartmalı ıvır zıvır, yaldızlı hattat kitapları, eşkıya kellelerini Galata Meydanı'nda asmaya yarayan kazıklar, altın ve akik kakmalı hançerler gibi Osmanlı eşyalarını da içine katarak sürer gider.

Kitaptaki sayısız hikâyeden biri de Çerkez ülkesinde geçer. İki yüz yıldır Osmanlı'ya ait olsa da, Çerkezler imparatorluktan birilerini 1780'ye kadar hiç görmemiş. Canikli Ali Paşa'nın komutasındaki askerler, oraya bir kale yapmak üzere, Soğucak limanına kadırgalarını yanaştırmış. Çerkez kabileleri, çarşı pazarı dolduran bu kişilerin alışverişlerde kullandıkları madeni paraların ne olduğunu, ne işe yaradığını anlamamış gerçi, ama yeniçerilerin süslü kıyafetlerine ve haşmetli bıyıklarına hayran olmaktan da kendilerini alamamışlar. Öyle ki, geldikleri ilk gece, yeniçerilerin yüzlercesini dağlara kaçırıp at karşılığı köle olarak satmışlar. Yine de askerler So-

ğucak'a bir kale yapmış ve içine muhafız yerleştirip oradan çekip gitmiş.

İki sene sonra, Ferruh Paşa, keşif kolu olarak Soğucak'a gittiğinde kimsenin onu karşılamadığını görüp hayrete kapılmış. Adamlarıyla gizlice kaleye sızmış, kaledeki tüm muhafızların açlıktan telef olduğunu görmüş. Adamlarına birkaç pare top atışı yaptırıp sahte bir karşılama merasimi düzenleyerek kaleye tekrar girmiş. Bu yabani ülkede ne halt edeceğini düşünürken kale civarından bir Çerkez, bayrak ve davulla dolaşarak saygı uyandırıcı olması, bol bol hediye dağıtması, kabile beylerinden birinin kızıyla evlenmesi gerektiğini tavsiye etmiş ona. İlkin Şapşin diye bir kabilede denemişler ve işe yaramış. Böylece aynı hediye-bayrak-davul formülüyle öbür kabilelere de gidip her birinden bir kızla evlenerek, haremini genişlete genişlete Osmanlı iktidarını perçinlemiş oralarda. Çerkezler bu olaylardan sonra yavaş yavaş Müslümanlığa geçmişse de, "keskin köpek, mutlu köpek" gibi eski adlarını terk edip Ahmet, Mehmet gibi yeni adlarını öğrenmeleri hiç de kolay olmamışmış.

Ahmet Cevdet, başka bir sefer hikâyesinde de, Memlûklerin, tek bir ordusu içindeki birbirine düşman iki orduyu anlatır. Yavuz Selim, Memlûkleri yenerek Mısır'ı ele geçirdiğinde, bütün ileri gelenleri bir Divan-ı Hümayunda toplamış. Ama beylerden biri bu toplantılara katılmamış. Padişaha adının Sevdun olduğunu ve iki savaşçı oğluyla kendini eve kapattığını söylemişler. Kalkıp yanına gittiklerinde, fukaraların beddualarıyla devletlerin yıkılacağına inanan yaşlı bir anaforcuyla karşılaşmışlar. İhtiyar, oğullarını, dünyanın er geç göreceği felaketlerden korumak için eve hapsetmiş olsa da, ikisinin de cesur askerler olduğunu söylemiş. Yavuz Selim, adı Zülfikâr olana beyaz, Kasım olana kırmızı zırhlar giydirtip birbirleriyle savaşmalarını emretmiş. Memlûk usulü hafif mızraklar ve atlarıyla dövüşmeye başlayan kardeşler öyle birbirlerine girmiş ki, tellallar zor bela ayırmış onları. Her ikisine de birer komutanlık verilmiş olsa da, düşmanlıkları kalıcı olmuş. Husumet zamanla bütün orduya yayılmış, bütün görevler ikiye bölünmüş ve –kırmızı ile beyaz– ayrı bayraklar altında toplanır olmuşlar. Dışarı karşı birlik olsalar da kendi aralarındaki küçüklü büyüklü savaşları iki yüz yıl sürmüş. Sonunda patlak veren büyük bir iç savaşta Kasımiyeler, Fıkariyeleri Mısır'dan sürmüş, sonra da kendi aralarında başka ordulara bölünerek birbirlerini yemişler.

Artık o zamanların gerçekleri bütünüyle gerçek dışı olduğundan mıdır nedir, kitabın başında Ahmet Cevdet'in coşkuyla anlattığı, tarihsel olayların gerçek nedenlerini ortaya koyma vaatleri, onların hep masallardan çıkma hikâyelere bağlanmasıyla sonuçlanır. Nasıl ki efsanelerdeki ülkelerin çevresi deniz ejderhaları, tek kollu devler, lanetlenmiş ülkelerle çevriliyse, Ahmet Cevdet'in gözünde de Osmanlı'nın merkezini çevreleyen tüm yabancı topraklar biraz tırsıtıcı ve gariptir.

Trablus dağlarında yaşayan Nuseyrilerin inanışına göre kadınlar bir hayvan türü sayılırmış, kabiledeki bir kadın bütün erkeklerin ortak eşi olurmuş. Onlara göre insanlar öldüğünde ya ruhları din değiştirirmiş ya da yırtıcı hayvanlar olarak yeniden doğarmış. Güneş, onlara göre Allah'ın eviymiş. Kendilerini Müslüman olarak takdim eden Nuseyriler'in evleri aynı zamanda tapınaklarıymış ve eğer yabancı biri oraya girecek olursa, onu er ya da geç, gizlice öldürürlermiş. Kadim Çerkez geleneklerine göreyse, seyyahlar eğer Çerkez kabileleri arasından geçmek zorunda kalırsa, hediyelerini hazırlayıp kabileden bir rehber tutarmış. Rehber, onu doğrudan, kabile beyinin evine götürürmüş. Yabancı eve girer, hediyeleri bırakır ve kabile beyinin karısının memelerine saldırıp onları ağzına alırmış. Böylece besleme olurmuş. Seyyahlar, ancak besleme olduklarında, tehlike saçan Çerkez kabilelerinin arasından geçip yolculuklarına devam edebilirmiş.

1780'de, İstanbul'a dört ayaklı koca bir hayvan gönderilmiş. Hiçbir âlim bu ne idüğü belirsiz, görülmemiş hayvanın ne olduğunu anlamamış. 1809'da İstanbul göklerinde, doğudan batıya bütün manzarayı kaplayan dev bir kuyruklu yıldız belirmiş ve üç ay boyunca her gece görülmüş.

Dışarısı böyleyken, İstanbul da tuhaflıkta onlardan hiç de geri kalmaz. 1780'de, İstanbul'a dört ayaklı koca bir hayvan gönderilmiş. Hiçbir âlim bu ne idüğü belirsiz, görülmemiş hayvanın ne olduğunu anlamamış. 1809'da İstanbul göklerinde, doğudan batıya bütün manzarayı kaplayan dev bir kuyruklu yıldız belirmiş ve üç ay boyunca her gece görülmüş. O üç ayda, bazı yerlerde ve-

ba ortaya çıkmış, büyük yangınlar olmuş, günler süren sellerde, İstanbul suya gömülmüş. Bazı olaylarsa, lanet bir şarkının kafiyeleri gibi anlatılır. Sözgelimi, Safiye Sultan seksen yaşında sekiz gün nezle olup ölür. Laleli Camii şeyhi Mardin Efendi, vaazlarda vezirlere küfrettiği için Mardin'e sürülür. 1780'de şehzade Mehmet'in saçını merasimlerle ilk kez traş eden berberin hediyelere boğulup gönderildiği günün gecesinde, Derdesciler'deki bir berber dükkânında ortaya çıkan bir yangında bütün semt kül olur, vb.

James Joyce, bütün ömrünü saplantıyla adadığı ölümsüzlük için, bir yazarın hem sıradan okurlarca, hem de akademisyenlerce okunması gerektiğini söyler. Ahmet Cevdet Paşa'nın bunu, en olmadık şekilde becerdiği söylenebilir: Resmen ikiye bölünerek iki ayrı topluluğa da ayrı ayrı seslenmiştir. *Tarih-i Cevdet*, *Mecelle* vb. akademik çalışmalarken *Faideli Bilgiler*, *Peygamberler'in Hayatı* gibi cami avlularında bile satılan cinsten popüler kitapları da vardır. Çocukluğumda şurada burada, misafirliğe gidilen çeşit çeşit evlerin içi porselen ıvır zıvır dolu, cam kapaklı büfelerinde ya da televizyon sehpalarının diplerinde bir yerde bu çok satan kitaplar gözüme sık sık ilişirdi.

Bu yüzden olacak, önceleri alt tarafı sevilen bir din adamı sandığım Ahmet Cevdet'in, döneminin etkili devlet adamlarından biri olduğunu öğrenmek garibime gitmişti. Ama hayatına şöyle bir bakmak bile, onun Osmanlı'da geçen bir *Savaş ve Barış*'ta ya da başka bir 19. yüzyıl romanının şişman cildinde rahatlıkla yan karakterlerden biri olmasını sağlayacak hareketlilikte bir hayatı olduğunu fark etmeye yeter. Sıradan bir medrese mezunuyken sadrazam Reşit'le tesadüfen tanışmasıyla resmi görevler almaya başlamıştır. "Devlet-i ebed müddet" görüşleriyle, Batıcı Yeni Osmanlılar'la ömür boyu sürdürdüğü sert tartışmaları olmuştur. Abdülaziz cinayeti çevresinde dönen olaylarda ortalıkta bir görünür bir kaybolur. Bütün vezirler gibi, Ortadoğu ile Rumeli arasında yıllar boyu gidip geldiği memuriyetleri vardır. Bu hengâmenin arasında, İbn Haldun çevirilerinden geometriye, Osmanlıca gramerden ticaret hukukuna, pek çok alanda on binlerce sayfa kaleme almıştır. Takvim türlerini incelediği ve yeni bir takvim sistemi önerdiği bir kitabı bile bulunur. Gençliğinde ikinci sınıf divan şiirleri yazmıştır (şairliğinin seviyesi, Üsküdar'ın yangından perişan olmuş halini âşık bir gencin virane kalbine benzettiği satırlarda ortaya çıkar). Her ne kadar "Devletin zaafını millete göstermemek gerek," demişse de, kendisinin de Osmanlı eleştirileri olmuş. Özellikle, "tarihin seyrini değiştirebilecek" dediği hamlelerin yapılmamasına üzüldüğü satırlar dikkat çekicidir. Örneğin, Osmanlı'nın güçlü zamanlarında, Hindistan'ın niçin işgal edilmediğine akıl sır erdiremez. Ya da Osmanlı lehine kalem oynatması için, zamanında Voltaire'i kimsenin kafakola almaya çalışmamasına yazıklanır. Tarih kitabında, Osmanlı'nın dev bürokrasi çarklarındaki haberleşme kopukluklarını olağanüstü güzellikte anlattığı Napoléon'un esrarlı Mısır seferi bölümleri de nispeten bu eleştirilerindendir. Önce 1798'de Malta Şövalyeleri adlı haçlı kalıntısı bir örgütle çarpışıp onları ortadan kaldıran Napoléon, donanmasıyla İskenderiye'ye doğru ilerlemeye başlamış. Avrupa'daki tüm gazeteler onun Mısır'ı fethetmeye gittiğini yazıyormuş, ama o İskenderiye'ye varır varmaz, Osmanlı'yla savaşmaya değil, Mısır'ı Memlûk zulmünden kurtarmaya geldiğini söylemiş. Dikdörtgen birliklerinin top atışlarıyla Memlûk süvarilerini yenmiş. Kahire'ye vardığında içinde Osmanlı yetkililerinin de bulunduğu bir divan kurmuş, İngilizler İskenderiye'deki donanmasını yakınca artık Müslüman olduğunu, zaten kendisini Osmanlı'nın gönderdiğini söylediği genelgeler yayımlamış. Şaşkınlıklar içindeki Osmanlı valileri, İstanbul'dan hiç gelmeyecek haberleri bekliyormuş ve kendi aralarında, Napoléon'un Osmanlı izniyle gelip gelmediğini, doğru söyleyip söylemediğini bir türlü çözemedikleri toplantılar yapıyorlarmış. Napoléon ise şehirlere geniş yollar yaptırmaya ve vergi toplamaya başlamış bile. Sonra Cezzar sahneye çıkar, epik bir Napoléon-Cezzar savaşı hikâyesine batar bütün kitap.

Bu hengâmenin arasında, İbn Haldun çevirilerinden geometriye, Osmanlıca gramerden ticaret hukukuna, pek çok alanda on binlerce sayfa kaleme almıştır. Takvim türlerini incelediği ve yeni bir takvim sistemi önerdiği bir kitabı bile bulunur.

Aslında bu hikâyeyi daha da ilginç kılan bir şeyler daha var. Ahmet Cevdet, hararetle hikâyesini anlatırken, orta yerde keser ve tam da aynı yıl ölmüş iki kişiden, hattat Yesari Efendi ile Şeyh Galip'ten ve eserlerinin değerinden uzun uzun söz etmeye başlar. Sanki okuru, Napoléon'un seferi mi, yoksa Yesari ve Şeyh Galip'in ölümü mü daha önemli diye ikircimde bırakmak ister gibidir.

Bu yazıyı sonuna gelecek bir nokta ile değil, ağaran bir tanyeri manzarasıyla bitirmek isterdim. Tıpkı, *1001 Gece Masalları*'nda Şehrazat'ın anlattığı hikâyelerin sonunda olduğu gibi. Belki o zaman A. Cevdet Paşa'nın Şehrazat kadar iyi bir masalcı olduğunu ispatlamak için uğraşmama gerek kalmazdı. N

Hangi kitapları okumak zorundayız?

Turgay Fişekçi

Edebiyatımızın dil ve düşünce dünyalarıyla üç büyük ustasını, Türkçe okuyabilen herkesin öncelikle okuması gerektiğine inanıyorum. Nâzım Hikmet, Sait Faik ve Yaşar Kemal'in yarattıkları bu dünyaları tanıyabilmek, onların yaratılarıyla aynı dünyayı paylaşıyor olmayı fark edebilmek, bu hayatta Türkçe bilen insanların tadabilecekleri en büyük mutluluktur.

Nâzım Hikmet

Nâzım Hikmet'in yaratı dünyasının dışında insan olarak tanınmasının da yeryüzünde yaşayan herkes için önemli bir kazanım olacağını düşünüyorum. "İnsan olma"nın bütün güzel özelliklerini bu denli kişiliğinde toplayabilmiş başka birini bulabilmek kolay değildir. Bu yüzden onun hayatını anlatan başta Memet Fuat'ın *Nâzım Hikmet* ve *Gölgede Kalan Yıllar* olmak üzere anı ve yaşamöyküsü kitaplarının okunması gerektiğine inanıyorum.

Çağdaş Türk şiiri birikiminin büyük bir kültürel servet olduğuna inanıyorum. Bu yüzden Memet Fuat'ın *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi* kılavuz edinilerek çağdaş şiirimizin önde gelen ozanlarının kitapları tek tek okunmalıdır.

Şairlerimizin düzyazılarını da çok değerli bulurum. Başta Melih Cevdet Anday ve Cemal Süreya olmak üzere yazdıkları her şey okunmalıdır. Onlarla birlikte deneme türünün önde gelen yazarları; Nurullah Ataç, Salâh Birsel, Nermi Uygur, Memet Fuat da okunmalıdır.

Çağdaş öykücülüğümüzün seçkin örnekleri, bu alanın eleştiri kitaplarından yardım alınarak yapılacak seçmelerle okunmalıdır.

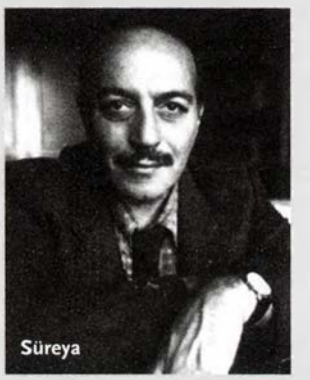

Shakespeare'de, herkesin bir şeyler bulacağına inanırım. Bu yüzden şiirleri ve oyunları, iyi çeviriler seçilerek okunmalıdır.

Dünya edebiyatından büyük bir roman okunacaksa Tolstoy'un *Savaş ve Barış*'ı okunmalıdır. Bir iki haftalık yalnızca ona ayrılacak bir zaman dilimini fazlasıyla hak eder.

D.H. Lawrence, insana kendi doğasını tanımada büyük yol gösterici bir romancıdır. Akşit Göktürk'ün çevirdiği *Lady Chatterley'in Sevgilisi* romanıyla başlanabilir.

Bunları okuyan birinin, daha sonra ne okuyabileceğini ise kolaylıkla bulabileceğini sanırım.

Süreya

Turgut Çeviker

Konfüçyüs, *Erdemin Ardından Git*
Şeyh Galip, *Hüsn-ü Aşk*
Şeyh Sadi, *Bostan*
Anonim, *Dedem Korkut*
Anonim, *Binbir Gece Masalları*
Nasreddin Hoca
Cervantes, *Don Kişot*
Marcel Proust, *Kayıp Zamanın Peşinde*
Balzac, *Goriot Baba*
Gogol, *Bir Delinin Hatıra Defteri*
Shakespeare, *Hamlet*
Samed Behrengi, *Küçük Kara Balık*
Antoine de Saint-Exupéry, *Küçük Prens*
Dostoyevski, *Beyaz Geceler*
İbn Battuta, *Seyahatname*
Evliya Çelebi, *Seyahatname*
Nâzım Hikmet, *Memleketimden İnsan Manzaraları*
Ahmet Hamdi Tanpınar, *Huzur*
Yaşar Kemal, *İnce Memed*
Sait Faik, Bütün Öyküleri
Montaigne, *Denemeler*
Homeros, *Odysseia* ve *İlyada*
Sabahattin Ali, *Bütün Hikâyeleri*

TİMUR SOYKAN

Tanrı Misafirleri Oteli

MİNİBÜS, TOROS DAĞLARINDA, ÇAM AĞACI İĞNELERİYLE DOLU ORmanların arasından ilerliyordu. Çocukluğumu hatırlatan ekşi köy kokusunu içime çektim. Yükü tek çantadan ibaret tek yolcuydum. Küçük minibüsü insanlardan çok köyden şehre taşınan öteberi dolduruyordu. Yanımdaki yaşlı kadın yazmasını kınalı parmaklarıyla ağzına yapıştırmış, belli ki mide bulantısını bastırmaya çalışıyordu.

Öndeki köylü genç kız virajlara onun kadar dayanıklı değildi. Babası şoförden torba istedi. Genç kız, köy minibüslerinin vazgeçilmezi, küçük siyah torbayı alır almaz sessizce böğürdü.

Kızın köyünden çıkması bile sorun olan hapsolmuşluğunu düşündüm.

Şoför kızın haline acımış olacak ki dikiz aynasından bana bakıp, "Dedemin yerinde bir mola vereceğiz," dedi.

Bunu söylerken dikiz aynasındaki gözlerinde muzip bir gülümseme belirmişti.

Birkaç dakika sonra minibüs asfaltın kenarındaki mıcıra gürültüyle tozu dumana katarak yanaştı.

Yolun karşısındaki küçük tepede, en yakın binadan kilometrelerce uzak olmanın yalnızlığında tek katlı, taş bir bina vardı. Büyük taşların boşlukları gelişigüzel küçük taşlarla kapatılmış, aralarında büyük yıpranmış kalaslar görünüyordu. Geniş bahçesinde ahşap masalar ve çevresinde kütüklere oturtulmuş ince kalaslardan oturaklar vardı. Çam ağaçları bahçenin zeminini kızıl iğneleriyle kaplamıştı. Temiz havalı, köy usulü bir dinlenme tesisiydi.

"Tanrı Misafirleri Oteli"nin topraktan oyulmuş basamaklarının zirvesinde kavanoz dibi gözlüklü bir ihtiyar bize bakıyordu. Köy yerinin ketumluğunda, yüzünde hiç ifade yoktu. Şoför, yaşlı adamın kulaklarının duymamasına hürmetten yüksek sesle konuştu:

"Dedem nasılsın?"

Gözlüklerinin kalın camları, gözlerini ve çevresindeki derin yarıkları olduğundan çok daha büyük gösteriyordu. İhtiyar gözlerinin küçük, kızarık köşelerinde ihtiyarlara özgü hiç gitmeyen ıslaklık duruyordu. Torununun ensesini okşayıp, "İyidir oğul. İyi," dedi. Kır saçlarını pembe renkte, örgü bere örtüyordu.

Öbür yolcuların tümünü tanıyor olacak, bana dikkatle baktı. Şoför, dedesine yine sesinin üst tonunda anlattı:

"Bu gazeteci dede. İstanbul'dan gelmiş. Köyde kardelen yetişiyor ya. Onu haber yapı-

"Tanrı Misafirleri Oteli"

yor."

Önemli bir yabancı olduğumu düşünmüş olacak, misafiri ağırlamada kusur işlememe telaşına kapıldı. "Hoş geldin," dedi, elimi sıktı.

Zor yaşanını avcumda hissettim.

Alışık olmadıkları yoldan mustarip yaşlı kadın ve genç kız, başka bir masaya oturarak yalnızlığa çekilmişlerdi. Kadının yazması ağzındaydı, genç kız elindeki siyah torbayı sıkıca tutuyordu.

İhtiyar adam taş binanın girişindeki ocakta bardaklara çayları dolduruyordu. Tahta kapakları açık pencereden dışarı demin güzel kokulu buharı süzüldü. Önce kadınla genç kıza çay verdi. İhtiyar adamın eskimiş şalvarında farklı renk kumaşlardan yamalar vardı.

Yorgun, titreyen elleriyle erkekler masasına çayları yerleştirdi.

İhtiyar adam, köylü yolcularına hal hatır sorduktan sonra bana döndü.

"Daha daha nasılsın?"

"İyiyim amca, sen nasılsın?"

"İyi... İyi..."

Torunu söylemişti. Ama o yine de sordu:

"Sen ne iş yaparsın?"

Sorduğu sorunun yanıtını bildiği için biraz alaylı yanıt verdim:

"İnsanların öykülerini toplarım, amca."

"Nasıl?"

"İnsanlar dinler, hayat hikâyelerini yazarım."

"Niye ki?"

"İnsanlar okur."

"Neden?"

"Hayatta senin gibi insanlarla karşılaşmazlar, ben karşılaşmayacakları insanların öykü-

lerini yazarım. Merak edip okurlar."

"Benim hayatımı neden okusunlar, hiçbir şey yok ki."

"Sen anlat belki de vardır. Belki seni de yazarım."

Son cümleyi söylerken, gözüm çay ocağının yanındaki kapının aralığına takıldı. Karanlık küçük odanın içi ranzalarla doluydu, hepsinin üzerinden dağınık battaniyeler sarkmıştı. Baktığım yere döndü, sonra konuştu:

"Otel aslında burası. Otuz yıl önce otel diye yaptım."

"Anlat," dedim, "belki senin hikâyen budur?"

"Ama hiç müşteri gelmedi. Tek kuruş kazanmadım," diye söze başladı.

1970'lermiş. Bir arkadaşı ile köyünün kahvehanesinde sohbet ediyorlarmış. Adam, yol kenarında bir otelin çok iş yapacağını uzun uzun anlatmış. Tanrı Misafirleri Oteli'nin öyküsü böyle başlamış.

Arazisinin kenarında bulunduğu bol virajlı yol, Alanya'ya kadar uzanıyordu. Uyanık, girişimci arkadaşı turistlerin bu yoldan geçeceğinden, bölgede bir tane bile otel olmadığından söz ediyordu. O akşam yastığa kafasını koyduğunda bir o yana bir bu yana dönüp köyünden beş kilometre uzakta, yolun kıyısında kalan arazisinde bir otel yapmayı düşünüyordu. Karısı her zamanki gibi bir besleme uzaklığındaydı. Neden yatakta dönüp durduğunu, soramadı.

Adamının aklında onun aklının ermeyeceği bir soru: Olur mu bu otel işi? Çocukları okutur mu otelden gelecek para? Ve bir tarla daha aldırır mı derenin kıyısında? Harcanır mı bir yılın mahsulü bu yolda? Düşüncelere hayaller eklendi. Belki de olur. Çocuklar, mühendis olur. Derenin kıyısında bir tarla olur. Kasabada bir de dükkân açılır. Olur mu? Olur.

Sabah uyandığında karısının meraklı gözlerini sırtında bırakıp evinden çıktı. Akıl danıştıklarından döndüğünde, akşam artık kararını vermişti. Karısına söyledi, bu yıl aç kalacaklarını ama gelecek yıl derenin kıyısında tarla alacaklarını... Ağzı var dili yok bir kadındı. Hiçbir şey söylemedi. Kocası, aklına yatsa konuşacağını bilirdi. Sadece gözlerini kaçıran kadın, belli ki Allah'ın dağında otelin iş yapmayacağını düşünüyordu.

Birkaç ay sonra adam, bir yılın ürününün cebini dolduran parasıyla kasabadan gereken malzemeleri aldı. Zorlu hayatının armağanı becerileriyle otelin pek çok işini kendi başına yapacaktı. Temeli kazdı, kazıkları çaktı. Bir iskelet çıkarınca ortaya heyecanı arttı. Hayalleri büyüdü. Bir mola verip sardığı sigaranın dumanında turistleri, yaptığının akıl işi olmadığını söyleyenlerin yüzünün kızardığını, okumuş çocuklarının takım elbiselerle gelip elini öptüğünü, onun da onlara günler süren düğünler yaptığını gördü. Terini silmekten kızarmış yüzünde içindeki umutların esamisi okunmayan adam, ağaçların arasındaki tahta bir iskelete bakıyordu. Kasketini alnından yukarı çekti. "Bismillah," deyip ilk taşı yerleştirdi. Ağır taşları, birbirinin üzerine koydu.

Çatının son tahtasını çaktığında heyecanlanamayacak kadar bitkindi, zayıflamıştı. Ertesi gün saatlerce salonu, mutfağı ve ranzalarla dolu iki odası olan otelini izledi. Yanında kendisine her gün yemek taşıyan, ağır işlerde bile yardım eden sessiz kadın vardı.

Ertesi gün köyünün toprak yolundan, küçük oğlu ardında yürüdü. Oğlunun başını bir kere bile okşamamıştı. Sevmediğinden değildi, ayıptı. Otele geldiler. Oğluna, düz bir tahta ile boyayla fırça verdi.

"Okuma öğrendin ya. Adını yaz tahtaya. Otelin adı, senin adın olacak," dedi. Belki de çocuk sevildiğini ilk böyle anladı.

Okuma yazmayı yeni öğrenmiş çocuğun çarpık, acemi harflerinden bir tabela oldu: Mehmet Otel.

Dede anlatırken optiğin arkasındaki dev gözlerine ıslak karanlık çöktü. Sigarasından derin nefesler çekerken dudaklarının çevresindeki çizgiler daha da derinleşiyordu. Kafasındaki pembe üstüne beyaz işlemeli beresini çıkardı. Altından kırlaşmış dağınık saçları çıktı. Berenin üzerindeki küçük ipten top ile oynayarak anlatmaya devam etti:

"İşte sonra bekledik. Bir gelen olur diye..."

Yüksek ücralarda, doğanın engellerinde kıvrılan yolun kıyısında bir adam, bir kadın ve üç çocuk hayallerini bekledi. Her geleni, "olacak bu iş" diye karşıladılar ama onlar geniş bahçede çaylarını içip gitti. Otelin odaları tek müşteri gelmeden tozlandı. İnatla kapılarını açık tuttular. Yatakları havalandırıp, kullanılmamış çarşafları yıkadılar. Onun otel fikrine gülenler, bu haline daha çok güldü. Allah'tan yoldan geçenlerin molaları ve çaydan kazanılan paralar vardı. Yine de tarlaya tohum saçabilmek için borç almak zorunda kaldı. Günler, aylar ve Alanya'ya giden yoldan geçenin eksik olmadığı yaz mevsimleri biterken boş otel odasını izleyerek hayallerinin kırıklığıyla baş başa kaldı. Ama kırk beş yaşındaydı ve inatçıydı. Oteli kışın da yolun kıyısında içinde ateş yanan bir barınaktı. Ama kimse durmuyordu. Ta ki doğa durdurana kadar.

"Zorlu hayatının armağanı becerileriyle otelin pek çok işini kendi başına yapacaktı. Temeli kazdı, kazıkları çaktı."

Yollar karla dolunca otelde mahsur kalıyordu. Bir gün çok kar yağmıştı. Köyüne gidemezdi, yolda kalırdı. Tahtadan pencerelerini kapatmak için dışarı çıktığında, beyazların savrulduğu karanlığın içinde zor seçilen sarı ışığı gördü. Karın içine bata çıka, telaşla, sarı ışığa koştu. İçindekilerin nefesiyle buğulanmış camlara vurunca içerden birkaç çığlık patladı. Kapıyı korkuyla açtıklarında, tipinin kar taneleri, can acıtıcı soğuk ve rüzgârın tiz sesiyle birlikte adamın elleri içeri uzandı. Küçük çocuklarını ona uzattılar ve peşinden koştular. Otelin ilk konuklarıydılar. Onlara ateş yaktı, çay kaynattı, hepsinin üzerine birer battaniye verdi. Hayalleriyle inşa edip hayal kırıklıklarıyla içinde yalnızlığa hapsolduğu otel, ilk kez insanların kurtuluşu oldu.

Dede çayları tazeledikten sonra otelinin yolda kalanlara sığınak olmasını anlatmaya devam etti. Bundan büyük gurur duyduğu, konuklarının hepsinin gözlerinde bakışlarını gezdirmesinden anlaşılıyordu.

"Misal, bir gün yolda otobüs kaldı. Bir dünya insan. Çoluk çocuk, karı, erkek. Ben diyeyim otuz kişi, sen de kırk kişi. Gündüzdü, muavin benim köylümdü. O demiş, şoföre benim oteli. Gelmeye çalışırken virajda saplanıp kaldıydılar."

Anlaşılan Tanrı Misafirleri Oteli'nin en kalabalık günüydü. Dede hepsine yatacak yer vermiş, demlikler dolusu çayla içlerini ısıtmıştı.

Bir kez de turistler konuğu olmuştu. Karın içindeki otomobilde iki Alman turist vardı. Onlar da fırtına içinden kendilerine doğru gelen karanlık gölgeyi görmüşlerdi. Sonra dillerini bilmedikleri kurtarıcıları onlarla ekmeğini bölüşmüştü. Turistler, onlara yatak açmasına karşın adamın yanından ayrılmamış, ateşin başında sabaha kadar sessiz, konuşacak ortak bir dil bulamamanın sıkıntısıyla oturmuşlardı.

Dağın en yüksek yerindeki otelinde kendisi bile farkında olmadan yolda kalanları kurtarma görevini üstlenmişti.

Kurtardıklarından örnekler sıraladıktan sonra coşkusu birden söndü. Beresinin kenarındaki söküklerde parmaklarını gezdirdi. İhtiyar adamın üstüne yapışmış hüznün nedenini merak ettim. Bazen öyle içine çekiliyordu ki ölüden farkı kalmıyordu.

Uzun süredir aklımda olan ama sıranın bir türlü gelmediği çelişkiyi sordum:

"Hani hiç müşterin olmamıştı?"

Gözlüklerin ardındaki kocaman gözlerinde iftiraya uğramış hırçınlıkta baktı.

"Hiç yolda kalmış, sığınmış insandan para alınır mı? Leş yiyici miyim ben?"

Konuşurken dudaklarını, ağzında acı tükürük birikmiş gibi bükmüştü.

Sürekli tövbeler çeken adama baktım. Ona anlatamayacaklarımı düşündüm.

Sana nasıl anlatayım. İnsanların can çekişirken parası olmadığı için hastane kapısından kovulduğunu büyük şehirde sıcak evlerinin pencerelerinden insanların, sokakta donan evsizleri izlediğini; senin otelinin uzaklarında fırsatçılık düzeninin gelişerek meşru bir kazanç kapısı olduğunu; akbabaların, büyük kentlerin üstünde dönüp elektrik direklerine konmuş, leş beklediklerini nasıl anlatayım?

Anlatmaya çalışmadım. İftiracı mahcupluğunda sustum.

Tanrı Misafirleri Oteli'ne geldiğinden beri bir kuytuya çekilip telefonla konuşan şoför, sohbetin sonunda masaya yanaşmıştı. Sessizlik olunca koca bir kahkahayla sohbete daldı:

"Dedemdir o benim ya," dedi. Her "dede" dediğinde yüzünde haşarı bir çocuk ifadesi, bir sevgi gülümsemesi oluşuyordu. Şoför devam etti:

"Ben şubatta doğmuşum. Anam doğuramamış köyde. Ebe, 'Kasabaya götürün,' demiş. Kasabada doğmuşum. Köye dönerken kar, fırtına kıyamet..."

Sonrası öbür öykülerdeki gibi, arabanın içine, kocaman, hayatın yükünü taşımaktan yorulmuş iki el uzanmış. Bebek bir battaniyenin içinde ellerine verilmiş. Ateşin başında onu sabaha kadar sallamış. Yorgun annesi bir köşede uyurken babası, bebek ve bundan sonra hep "dede" diyeceği adam sabahı etmiş.

Hayatın hayal gücüne sorularla yetişmenin mümkün olmadığını düşündüm. Şoför anlatmasa ne ben soracak ne de yaşlı adam anlatacaktı.

"Başka torun var mı?" diye sordum.

"Olmaz mı?" dedi. "Hele bir tanesi otelde doğdu. Anasından çıkarıp bana verdiler. Ben sarıp sarmaladım. Benim adımı koydular. Kışın doğum yapanlar hep yolda kalırdı böyle. Hâlâ bayramda gelir elimi öperler. Bu hınzır gibi, 'Dede, dede,' diye bağırıp dururlar."

Şoför çayından son bir fırt aldıktan sonra yolculara dönüp, "Hadi yolcu yolunda gerek," dedi. Dedesi omzundan bastırdı. "Birer çay daha koyacağım. Gidersiniz."

Sarma sigarasını dudağına götürüp derin bir ah ile birlikte nefes çekti. Yine hüznünün içine gömülmüştü.

Zamanın silemeyeceği kadar büyük bir acı taşıdığından emindim. Sorup sormamakta tereddüt ederken Dede kadar yaşlı bir yolcu, köy yerinin şaşırtıcı acımasızlığında konuştu:

"Bu zavallının oğlu üç yıl önce öldü, kazada. Motosikletle aşağı virajdan uçtu. İki gün cenazesini çıkaramadılar. Vinç bile geldi. Bu zavallı da o gün bugündür, köye ayda yılda bir gider. Hep burada oturur."

Çocuk harflerle yazılmış tabelayı aradım. Mehmet Oteli'nin tabelası yoktu.

Köylü ayrıntılarıyla anlatmaya devam ediyordu. Dede acısına teslim olmuş, boynunu bükmüş, acısının içine çekilmişti.

Köylü, benim, bir de şoförün sert bakışlarından susması gerektiğini anladı. "Kader, Allah'ın emri. Mekânı cennet olsun," diye sıraladıktan sonra sustu.

Sessizliği şoförün gidelim hareketi bozdu. Masadan kalkanlar çay parası uzattı. Dede, hiçbirini almadı. Şoför, "Bir kere de al şu parayı," diye bağırıp kederi dağıtmak için güldü. Elini dedesinin omzuna attı. Fotoğraf makinemi çantadan çıkarıp, "Bir fotoğrafını çekeceğim," dedim. İhtiyar adamın keyfi biraz yerine geldi.

Şoför hınzırca, "Ünlü oldun. Gazetelere çıkacaksın. Bizi tanımazsın artık," dedi. Yaşlı

adam gözlüğünü kaldırıp küçülen yaşları sildi, zoraki gülümsedi. Yamalı şalvarının içinde kaybolan adımlarıyla iki büklüm durmasını söylediğim yere yürüdü.

Fotoğrafını çekerken, "Bak varmış bir hikâyen. Şimdi ne yaptığımı anladın mı?" diye sordum.

"Hayır," anlamına gelen sohbetin başında sorduğu soruyu tekrarladı: "Neden okusunlar ki beni?" N

Tarkan Barlas yeni romanını yazıyor

Bir öykü kitabınızla bir romanınız art arda yayımlandı. Bir birikimin sonucu muydu bu iki kitap?

Hayatımın farklı dönemlerinde kâğıda düştüğüm notların, duyguların toplamı denebilir. Romandan sonra yayımlanan öykü kitabım *Huzursuz Ruhlar*'daki öykülerin çoğu romandan önce yazılmıştı. Bazısı on yıllık, bazısı beş yıllıktı. O öyküleri tekrar yazdım. Yarı yarıya değiştirdiklerim de oldu, çok az değiştirdiklerim de. Romandan sonraki bir yıl bunlarla uğraştım. Beş tane de yeni öykü ekledim ve tümünü bir kurguya oturttum. Oturmayanları attım. İlk romanımı yazmam da iki yıl kadar sürmüştü; ama romanın çıkış noktası çok daha önceden yazdığım ve kenarda tuttuğum bir öyküye dayanıyordu.

İlk kitabınız *Lanetli Oda* Everest İlk Roman Ödülü'nü alınca yayımlandı. Ödül almasaydınız yayımlatmanız zor olur muydu?

Sanırım zor olurdu. *Lanetli Oda*'yı, yarışmayla birlikte iki yayınevine daha göndermiştim. Birinden ret cevabı almış, ötekinden onu bile alamamıştım.

Bundan sonra neler yazmayı tasarlıyorsunuz?

İki yıl önce yazmaya başladığım bir roman var. Günümüz insanının, kendinde ve çevresinde görmeye dayanamadığı, kurtulmak istediği şeyler üzerine bir roman. Onunla uğraşıyorum. Daha çok yolu var. İş hayatı yüzünden çok yavaş ilerliyor yazı. Bu arada yeni öyküler de yazmak istiyorum tabii. Geçen yıl yazdım bir tane. "Bir Kadın Arıyorum" adlı bir öyküydü. İngilizceye çevrildi ve Amerika'da *İstanbul Noir* adıyla yayımlanan bir antolojide yer aldı. Kitap Türkiye'de de *Kara İstanbul* adıyla çıktı. Son olarak, sinema filmi senaryosu yazmak istediğimi de söyleyebilirim.

Reklamcılık ve yazarlık, bu arada edebiyatın dışındaki ilgi alanlarınız, okuduklarınız, sevdikleriniz...

Edebiyat dışında, psikoloji ve sosyoloji ilgimi çekiyor. Adler, Freud, Engin Geçtan, Zygmunt Baumann, Jean Baudrillard, Alain de Botton gibi isimlerin yapıtlarını zaman zaman okuyorum. Bunlar dışında, mizah dergileri (*Penguen*, *Uykusuz*) ve ara sıra sinema dergisi (*Alt Yazı*) okumak hoşuma gidiyor.

10 soruda Yahya Kemal

1 Yahya Kemal adını ilk nerede kullandı? Yahya Kemal adını ilk kez, 1914'te *Peyam* dergisinde yayımlanan "Bir Fikir" başlıklı yazısında kullandı. 1914'ün başında çıkan *Nevsâl-i Millî 1330*'daki "Nigâr Hanımefendi" başlıklı yazısında da Yahya Kemal imzası vardır.

2 Okyanusu ilk kez görüşü hangi şiirini esinledi? 1911'de Fransa'nın kuzey sahilindeki Roscoff şehrinde ilk kez okyanusu gördü ve Yahya Kemal'i anlamak açısından en önemli şiirlerinden olan "Açık Deniz" adlı şiirini yazdı.

3 Ona göre şiir nedir? "Şiir her şeyden evvel ritim sanatıdır. O halde güfteden çok bir çeşit beste olarak kabul edilmek lazımdır. Mısralarında nağme hissedilmeyen bir manzume sadece güftedir ki biz onu nesir sahasına atıyoruz. Mısra mısra beste olan bir manzume asıl şiirdir!"

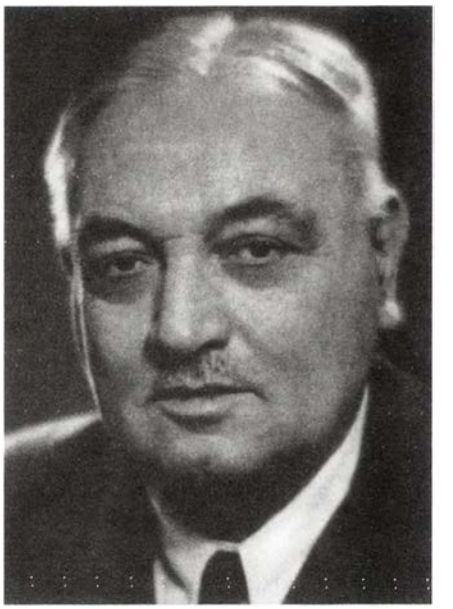
4 Orhan Pamuk'un *İstanbul* kitabında andığı "dört hüzünlü yalnız yazar" kimdir? Yahya Kemal Beyatlı, Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Reşat Ekrem Koçu.

5 *Ümid* mecmuasının anket sorularını nasıl yanıtlamıştı? Tahayyül ettiğiniz saadetlerin en büyüğü: "Ölmeden evvel İstanbul'u yirmi sene evvelki halinde olsun, bir daha görmek." Hayatta ne olmak istersiniz: "Hür." Tercih ettiğiniz şairler: "Gece Nedim, sabah karşı Yunus'un ilahileri." Tercih ettiğiniz nâsir ve hikâyeciler: "Naîmâ ve Evliya Çelebi." Nasıl ve nerede ölmek istersiniz: "İhtiyar, beyaz minarelerle siyah serviler arasında."

6 Yahya Kemal ile Tanpınar arasındaki ilişki nasıl anlatılabilir? Ziya Gökalp'in referansıyla 1915'te Darülfünun'a Garp Edebiyatı Tarihi hocası olarak atanan Yahya Kemal, burada aynı zamanda öğrencisi Ahmet Hamdi Tanpınar'ın da hayata bakış tarzını belirlemiştir. Tanpınar, *Yahya Kemal* adlı yapıtında şairin dil, estetik, tarih bilinci ve toplumsal yaşam üzerine oluşturduğu poetikayı inceleyerek birinci dereceden bir tanıklık gerçekleştirir.

7 Şavkar Altınel büyük şairi nasıl değerlendiriyor? "Kanımca gerçek Yahya Kemal, 'Cihan vatandan ibârettir îtikadımca,' dese de cihanın yalnızca cihandan, içimizdeki ruhun da yalnızca içimizdeki ruhtan ibaret olduğunu, bunlardan ikincisi için birincisinde bir 'ev' bulunmadığını, ama edebiyat denilen mucizenin bize, bir an için olsa bile, ruhla cihanın kaynaştığını, maddenin manaya dönüştüğünü, her şeyin bir olup bizim de bu kirliliğin parçası olduğumuzu duyumsattığını bilen birisi."

8 Mezar taşında ne yazıyor? Mezarı, İstanbul'da Bebek ile Rumelihisarı arasındaki sırtlarda bulunan ve İstanbul Boğazı'na bakan Aşiyan Mezarlığındadır. Mezar taşındaysa "Rindlerin Ölümü" şiirinden şu dörtlük yazıyor: Ölüm asude bahar ülkesidir bir rinde; / Gönlü her yerde buhurdan gibi yıllarca tüter. / Ve serin serviler altında yatan kabrinde / Her seher bir gül açar; her gece bir bülbül öter.

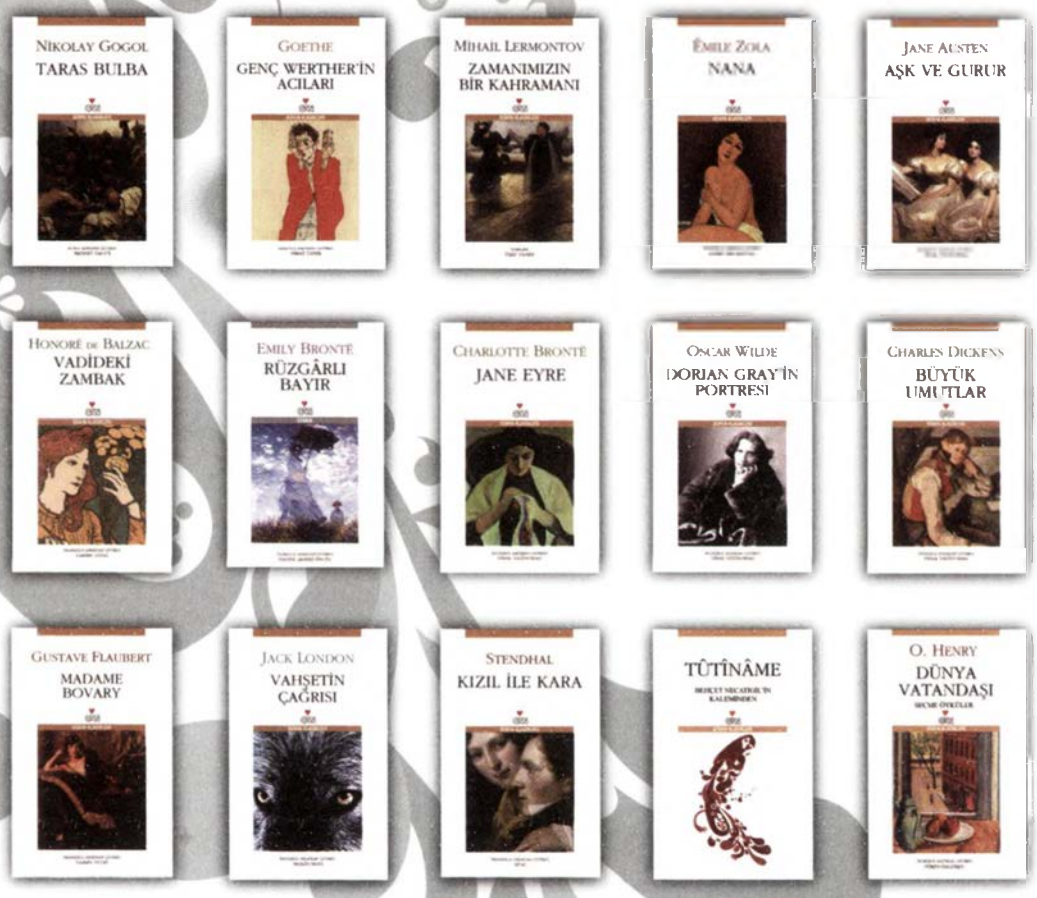

9 Yahya Kemal Müzesi nerededir? Beyazıt'ta Divanyolu Caddesi'ndeki tarihi Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Medresesi'ndedir. İki katlı müzede Yahya Kemal'in el yazıları, kitapları, kendisine yazılmış mektuplar ile yazı takımı, kıyafetleri, fotoğrafları gibi özel eşyaları bulunuyor. Kara Mustafa Paşa Medresesi 1960 yılında restore edilerek İstanbul Fetih Cemiyeti ve Yahya Kemal Enstitüsü'ne tahsis edilmiştir.

10 Adı Yahya Kemal ile anılan yazar kimdir? Beşir Ayvazoğlu, *Yahya Kemal Eve Dönen Adam* adlı yapıtında şairin hayatına giren kişileri, yaşadığı ve eserlerinde herhangi bir şekilde zikrettiği şehirleri, mekânları; yazdığı gazeteler ve dergileri; alışkanlıklarını, zaaflarını vb. alfabetik sırayla ve ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Sonra, Yahya Kemal'in hayatının belli bir döneminin anlatıldığı biyografik bir roman olan *Bozgunda Fetih Rüyası*'nı yazmıştır.

Can Yayınları
Dünya Klasikleri

Dünya Klasikleri

Bu yaz klasiklere vakit ayırmalısınız...

www.canyayinlari.com

Kuşaktan kuşağa edebiyatla

CAN

BİROL ÖZDEMİR

İtlik

BİZ ONLARI YALNIZCA OĞUZ ARAL'IN UTANMAZ ADAM KARİKATÜRLERİnin tipleri mi sanıyorduk? Oysa gerçektiler. Gözleri halka halka, anlatılması olanaksız adamlardılar. Çok kibardılar. İçeriye banka kurmuşlar, gelenin geçenin hesabını kesiyorlardı. Dostum Ayı Hulusi'yle bu birlikte ilk ve son Beyoğlu serüvenimizde, hangi akla hizmetse, "Şuraya da bir bakalım, bir şey içer çıkarız!" demiş, o pavyondan içeriye girmiş, nasıl olduğunu anlamadığımız bir biçimde masamızda bitiveren Ukraynalı kadınlarla Sovyetlerin nasıl dağıldığını tartışmaya kendimizi bir hayli kaptırdığımızdan, masamızda biriken gazoz şişesi büyüklüğündeki onlarca şampanyayı –kim, ne zaman ve nasıl içtiyse– fark edememiş; önümüze konan meblağa bir süre boş baktıktan sonra da elimizde avucumuzdakileri bu halka halka gözlü, son derece kibar adamlara verip kalan borcumuzu getirmeye yemin billah ederek oradan sağ selamet çıkmayı başarmıştık.

Böyle engin deneyimlere sahip biri olduğumdan, bu sabah geldiğimiz Gaziantep'te de gün boyu cartlak kebabı, lahmacun, katmer, baklava ne varsa tükettikten sonra, "Seni bu akşam bir yere götüreceğim; ama bu bildiklerine benzeyen bir yer değil," diyen üniversiteden kadim arkadaşımın ısrarcı teklifine uzun süre direnmiştim. "Oğlum yapma! Sütten ağzımız yandı daha önce..." itirazlarım nafileydi. Dostum beni kolumdan tutmuş, "Merak etme, benim hep takıldığım bir yer. Senin bildiğin pavyonlara da benzemez," diyerek beni buraya getirmişti.

İtlik serüvenimiz de böylece başlamıştı. Bir kere itlik damarımız kabarmıştı artık iflah olmazdık! "Kendimiz etmiş kendimiz bulmuştuk!" Neşet ağamın türküsünde söylediği gibi; ama bu kez Neşet ağam değil, elli elli beş yaşlarındaki pavyon kadınlarından biri söylüyordu içli sesiyle onun türküsünü: "Kendim ettim kendim buldum / Gül gibi sarardım soldum / Eyvah!"

Burası beklenileceği gibi sigara dumanına kesmiş, ağır ter ve alkol kokularının egemen olduğu loş, ama bunun dışında pavyon dense pavyon olmayan, birahane, kulüp ya da lokal de olmayan, bütünüyle kendine özgü bir yerdi. Ne İstanbul'daki gece kulüplerine ne Ankara Maltepe ya da Dışkapı'daki pavyonlara, ne de benzemesi beklenebilecek İzmir Basmahane ya da Ankara Yenidoğan'da kadınların hizmet verdiği salaş restoranlara benziyordu.

Burası İtlikti. Benzerlerinden en önemli farkı orada çalışan kadınlardı. Bu kadınlar, emekliye ayrılmış, şişman ya da özürlü oldukları için albenileri düşük kabul edilen kadınlardı. Genellikle olağan bir pavyonda ya da gece kulübünde çalışamayacakları için bu-

radalardı.

İtliğe gelen erkeklerse, çoğunluk, çulsuz, parasız pulsuz, buraya sohbet için gelen adamlardı.

Peki biz ne demeye buradaydık? Bir kere kendimiz etmiştik, kendimiz bulacaktık.

Dostum Raşit'i, önceden tanışıyor olsalar gerek, bir kadın yanaklarından öperek karşıladı. Oturur oturmaz da benim de bir kadın istemem gerektiğini söylediler. "Yok ben almayayım. Sovyetler dağılalı da çok oldu zaten," filan diyecek olduysam da önceki hikâyelerime benzer bir yazgıyla, yanıma genç, şişman, üniversitede âşık olduğu herif tarafından bu âleme düşürülmüş bir kadını oturtuverdiler.

"Bir kere ben, yine böyle bir yerde reel sosyalizmin neden sona erdiğini çözümlemiş adamdım!"

Olan olmuş salaşın salaşı beterin beteri bu itlikte bile beni entelektüel bir sorunsal bulmuştu. Artık gece boyu, kendisi anlaşılamayan bir yazar da olan bu kader mahkûmunu dinlemeye; ona şaşkın şaşkın pavyon hayatı, itlikler, kader kurbanları üzerine sorular sormaya ve uğradığı taciz hikâyelerini dinlemeye mahkûmdum.

Ama burada herkes kader mahkûmuydu. Öte yandan pavyonların törensel, yapay protokolünden eser yoktu burada, daha çok dostane, içtenlikli bir hava vardı. Kadınların çoğu feleğin çemberinden geçmiş, Anadolu'da o pavyon senin bu kulüp benim dolaşmış; artık işe yaramadıkları için de buraya atılmışlardı. Bizim buraya pek uymayan nahif halimiz de gözlerinden kaçmamış olmalıydı. Bu tarz yerlerde pek görülmeyen biçimde arabesk yerine türkü söyleyen kadın, benim de Neşet Ertaş'ın hemşerisi olduğumu öğrenince ondan türküler söylemeye devam etti. Kimler tarafından istendiğini görememiştik ama söylediği türkü, herkesin kendisinden geçmiş bir halde dinlemesinden de anlaşıldığı kadarıyla oradaki çoğunluğun ortak türküsüydü:

"Cahildim dünyanın haline kandım / Hayale aldandım boşuna yandım / Seni ilelebet benimsin sandım / Ölürüm sevdiğim zehirim sensin / Evvelim sen oldun ahirim sensin."

Yanımdaki kıza önce –memleket meselelerini halledeceğim ya– okulu neden bıraktığını sordum.

"Ben okulu bırakmadım, dismis oldum!" dedi iyi bir şey olmuş gibi.

"Nasıl yani?" dedim. "Bu dismis olmak ünlü olmak filan gibi bir şey mi?"

"Yok," dedi, "atıldım yani."

"Şöyle söylesene," dedim. "Niye atıldın peki?"

Benimki öldürücü hikâyesine başlamıştı. Raşit'inse keyfi yerindeydi, bana ilk gecesini yaşayacak bakir erkek muamelesi gösteriyor, kızla yakınlaşmam için kaş göz hareketleri yapıyordu. Bu tarz yerlerde erkeklerin en görkemli başarısı kadınların oralarını buralarını mıncıklamaktı; ama ben Raşit'in bende olacağını varsaydığı bu duyguların çok ötesinde bir yerlerdeydim. Bir kere ben, yine böyle bir yerde reel sosyalizmin neden sona erdiğini çözümlemiş adamdım!

Bizim annekadın devam ediyordu müşfik tavrı, paralayan sesiyle:

"Sözüm yok şu senden kırıldığıma / Gidip başka dala sarıldığına / Gönlüm inanmıyor ayrıldığıma / Gözyaşım sen oldun kahirim sensin / Evvelim sen oldun / Ahirim sensin."

Koşulsuz sevgi bu olsa gerekti. Beni kırdın, önemli değil! Gidip başka dala sarıldın o da önemli değil! Ne iyi, ne güzel! Raşit de türküye kaptırmıştı. Ne adamdı şu Raşit! Üniversitede siyaset günlerinde de pavyondaki kızın birine tutulmuş, kızın umarsızlığını görmüş, onu arkadaşlarıyla bekâr öğrenci evine kaçırmıştı. Kız uzun bir süre o evde dört beş erkek öğrenciyle bir arada yaşamıştı. Ona kız kardeşleri gibi, okuldan bir arkadaşlarıymış gibi bakmışlardı. Kız insan olduğunun, insanlık diye bir şeyin de olduğunun ayrımına o evde varmıştı. Kıza dokunmaya Raşit'in gönlü de elvermemişti. Neden sonra onu, artık koruyamayacaklarını anladıkları bir noktada göndermişlerdi.

"Garibim can yakıp gönül kırmadım / Senden ayrı bir mekân kurmadım / Daha bir gönüle ikrar vermedim / Batınım sen oldun zahirim sensin / Evvelim sen oldun ahirim sensin."

Türkü bitmişti. İtlikteki herkes sanki aynı yazgıyı yaşıyormuş gibiydi. Hepsinin de sanki yüreğinin bir yerlerinde yaşamış ve hep orada kalmış bir sevgili vardı. Hepsinin de sanki o sevgililere verilmiş bir sözü...

İtlikte gece olanca hüznüyle, eğlencesiyle iç içe sürüyordu. Bir saz, bir darbuka, bir tef, bir cümbüş, bir kabak kemane geceye fazlasıyla yetiyordu. Hayatı en ucundan, derinliğinden, dibinden, kıyısından; en kırılmış yerinden yaşayanlar oradaydı. Elli, elli beş, altmış, altmış beş yaşında kadınlar, onlarda sevgi arayan, onlarla iki cümle kurup kendini bulmaya çalışan erkekler...

Biz neredeydik? Artık gitmeliydik. Müşfik annekadın türkücü, "Gırşeerli," dedi, "şunu dinle de öyle git!"

Biz çıkarken dost sesi çığırıyordu, Neşet ağamdan yine:

"Gün doğdu aştı böyle / Gönlümüz coştu böyle / Sen orada ben burda aman aman / Ömrümüz geçti böyle..." N

ABDULLAH BAŞTÜRK İŞÇİ EDEBİYATI ÖDÜLÜ

(7. YIL / 2009)

GENEL-İŞ ve DİSK eski Genel Başkanı Abdullah Baştürk (1929-1991) anısına, ailesi, Edebiyatçılar Derneği ve Genel-İş'le birlikte bu yıl da işçi edebiyatı ödülü verilecektir.

1) Ödüle aday kitaplar, işçiler ya da diğer emekçiler hakkında olmalıdır.

2) Bu kitaplar; şiir, öykü, roman, masal, anı, günce, yaşamöyküsü, röportaj türünde olabileceği gibi, 1. madde kapsamındaki edebi yapıtlarla ilgili inceleme, eleştiri, makale, deneme, antoloji, yıllık ve benzeri türlerde de olabilir. Ancak ödül dağıtımında, tür değil, yapıtın değeri göz önüne alınacaktır.
Şiir, öykü, deneme gibi türlerde, kitabın ağırlıkla işçiler ya da emeğiyle geçinenler hakkında olması, yeterli sayılabilecektir.

3) Ödüle 1 Ocak 2008'den bu yana basılmış kitaplar katılabilir. Son başvuru tarihi 11 Eylül 2009'dur. Postadaki gecikmeler kabul edilmez. Ödüle tek yapıtla aday olunabilir.

4) Edebiyatçılar Derneği yönetim organlarında yer alan üyeler yarışmaya katılamaz.

5) Seçici kurul: Remzi İnanç, Özgen Seçkin, Vecihi Timuroğlu, Necati Tosuner, Tuncer Uçarol.

6) Ödüller en çok üç kitaba verilir. Aralarında sıralama yapılmayacaktır. Ödül tutarları her bir kitap için 2.000 TL'dir. Ödül kazananlar ayrıca GENEL-İŞ'in Ören (Burhaniye)'de bulunan "Abdullah Baştürk Eğitim ve Dinlenme Tesisleri"nde bir hafta konuk edilecektir.

7) Sonuçlar, gerekçesiyle birlikte, 11 Kasım 2009 günü açıklanır. Ödül töreni, Abdullah Baştürk'ün ölüm yıldönümü olan 21 Aralık 2009 gününü izleyen hafta içinde yapılır.

8) GENEL-İŞ, ödül kazanan ve yarışmaya katılan kitaplardan bazı bölümleri, telif ücreti ödeyerek kitaplaştırabilir. Bunları yayın organlarında da kullanabilir.

9) Ödüle aday kitaplar; adres, telefon, özgeçmiş yazılı imzalı bir başvuru dilekçesiyle, yazarın kendisince ya da izin belgesiyle birlikte yayınevince, 7 adet olarak aşağıdaki adrese taahhütlü gönderilecek ya da imza karşılığı teslim edilecektir:
--- Edebiyatçılar Derneği (Abdullah Baştürk Ödülü), Sakarya Cad. 32/15, Bahar Apt. Kat 5, Yenişehir – Ankara. İletişim: 0312 / 434 46 65 - edebiyat@edebiyatcilardernegi.org.tr
--- Bilgi için (ödül sonuçları, tarihçe, yarışma kitapları, yankılar): www.genel-is.org.tr

10) Ödüle katılan yapıtlar geri verilmez.

GÜNIŞIĞI KİTAPLIĞI

ilk kitaplar | çocuk kitaplar | genç kitaplar

KATUNA'DA DOKUZ AY
Osman Şahin
Köprü Kitaplar
Dizi editörü
Semih Gümüş
Yayına hazırlayan
Müren Beykan

Edebiyatımızın büyük ustalarından Osman Şahin "Köprü Kitaplar" için yazdı!

Editörlüğünü Semih Gümüş'ün üstlendiği Köprü Kitaplar dizisinin beşinci kitabını usta yazar Osman Şahin kaleme aldı! 1966 kışında yaşanmış, gerçek bir öyküyü okurla buluşturan romanda, öğretmen okulundan yeni mezun beş genç kızın; yoksulluğun, bağnazlığın, ayrımcılığın kol gezdiği bir coğrafyada neden oldukları değişim anlatılıyor. Bugün aynı coğrafyada süregelen sorunları, acıyı dillendiren film tadında bir roman.

KÖPRÜ KİTAPLAR

1

KELEŞ OSMAN
Necati Tosuner

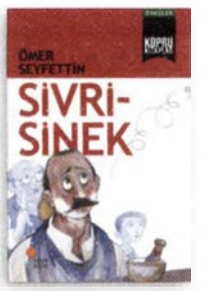
Duru ve şiirsel diliyle ustalaşan Necati Tosuner, TDK Roman Ödülü, Sait Faik Hikâye Armağanı ve Attilâ İlhan Roman Ödülü gibi önemli ödüllerin sahibi.

2

SOKAKTA TEK BAŞINA
Ayhan Bozfırat

Çağdaş Türk edebiyatının değerli öykücülerinden Ayhan Bozfırat, toplumsal gerçekçiliğin kapılarını çocuklara da açmış bir yazardı.

3

SİVRİSİNEK
Ömer Seyfettin

Türkçe'nin dış etkilerden arındırılarak sadeleştirilmesine öncülük eden Ömer Seyfettin, çağının insanını, toplumsal olaylarını günümüze taşımış bir usta.

4

SESSİZ YÜREK
Necati Güngör

Birçok edebiyat ödülünün sahibi Necati Güngör, özellikle, yüreklerde derin izler bırakan, duyarlı öyküleriyle tanınan bir yazar.

www.gunisigikitapligi.com

günışığı kitaplığı

Profilo Plaza, Cemal Sahir Sok. 26/28 B3 Mecidiyeköy 34387 İstanbul **T:** 0212 212 99 73 **F:** 0212 217 91 74 **E:** info@gunisigikitapligi.com

MEHMET GÜLER

Defne Yaprağı

1

DERYA KAPTAN, LOKANTAYA, BALIKÇIYA VERİLECEK BALIKLARI AYIRDI.

– İyi bir av oldu yine, dedi Derya Kaptan. Denizlerde balık bitti, bitiyor desek de sular hâlâ cömert.

Lokantalara, balıkçılara verilecek balıkları ayırdı.

Derya Kaptan'a göre en büyük hazine denizlerdeydi. Karalarda yiyecekler bitse bile sular tüm insanlığı doyururdu. Yeter ki temiz tutmasını bilelim onları, derdi.

Ağ dolusu balıkların içinde neler yoktu ki. Palamut, kolyoz, levrek, zargana, çipura, lüfer, zargana, mercan...

Bunların içinden oldukça iri bir kofana seçti, ayırdı.

– Bu da bizim kısmetimiz olsun, dedi.

Sevgiyle baktı kofanaya.

– En az dört kilo gelir, dedi. Biz de kalabalığız. Çocuklar büyüdü. Ancak doyarlar.

Beş çocuğu vardı Derya Kaptan'ın. Kalabalık bir aileydiler.

Kofanaya baktıkça moral buldu. Pul pul, ışıl ışıl bir balıktı bu. Derin ve soğuk sularda gezdiği, denizin kirine, pasına bulaşmadan enine boyuna büyüdüğü belliydi.

Derya Kaptan, akşam evine giderken kürekleri sandalda bırakmazdı. Onları omuzuna vurur, sallana sallana evine giderdi.

Kocaman toriği birkaç kat doladığı misinayla sandal küreğinin ucuna astı. Omuzlarını devire devire evine yöneldi.

– Bayağı da ağırmış mübarek, dedi. Bizim ağlara takılmasaydı balinalarla yarışacakmış neredeyse.

Gençliğinde ele avuca sığmazdı. O yaşlarda açık denizlerin birinde karşılaştığı balinayı anımsadı. Dağlar gibi yükselen dalgaların üstünde her tehlikeyi göze alarak yolculuk yapıyordu ki apansız çıkıvermişti balina karşısına. Deniz yırtılmıştı birden. Fındık kabuğu kadar motoru bazen balinanın sırtında, bazen dalgaların üstünde oradan oraya savrulmuştu.

Dönüp toriğe baktı.

– Breh breh breh, dedi. Bizim mübarek balinanın kardeşi değilse amcasının oğludur mutlaka.

En kalabalık sokaktan, caddeden geçti. Tüm gözlerin kendine hayran hayran baktığını duydu.

Yol boyunca toriği isteyenler oldu. İçlerinde büyük para verecekler çıkmasına karşın razı olmadı.

– Çocuklarımın kısmeti bu, dedi. Denizler Ecesi öyle karar verdi. Dünyanın parasını verseniz de satılmaz artık.

Birine vermek istemediği zaman öyle derdi.

Kimdi bu Denizler Ecesi? Hangi okyanusta yaşardı? Suyun üstünde miydi sarayı? Yoksa yüzlerce metre derinlerde miydi? Günlerce gidip dönmediği derin, uzak, dalgalı sularda böyle bir Ece görmüş müydü? Kendisinden deniz öyküleri, masalları dinlemek isteyenlere bazen bu Ece'den, onun sular altındaki camdan saraylarından, üstü erkek, altı balık sevgililerinden, ölümsüz aşkından söz ederdi. Denizler Ecesi'nin inci mercan gözlerini, yosun saçlarını, altın tozuna bulanmış ışıklı derisini şiirli sözlerle anlatırdı. Onun tek bir puluna sahip olanın Ölümsüz Ece'nin soyundan sayılacağını söylemeyi unutmazdı. Öyküsünü bitirirken şu tümceyi mutlaka eklerdi:

– Denizler Ecesi için ne kadar söz söylersem söyleyeyim, bir sözüm mutlaka eksik kalır.

– Bunlar gerçek mi Kaptan Amca, diyen çocuklara net bir yanıt veremezdi.

Veremezdi, çünkü bu soruyu hep kendi kendine de sorardı? Kendisiyle baş başa olduğu zaman da soru yanıtsız kalırdı.

Gerçekten de bu konuda net bir bilgisi yoktu.

Denizler Ecesi'ni kendi bilinci mi yaratırdı, yoksa masallardan, düşlerden mi çıkartırdı, tam olarak bilemezdi. Hafızasını yoklardı. Denizler Ecesi gerçekle düşün tam ortasında ince bir çizgi üstünde dururdu. Bazen gerçek yanı ağır bassa da çoğu zaman düşsel yanı öne geçerdi. Ne kadar anlatırsa anlatsın, ne kadar güzel söylerse söylesin, gerçekten de onunla ilgili dizilip koşulacak sözlerden birisi mutlaka eksik kalırdı. Tüm büyüler o eksik sözde gizliydi sanki. Söylenmeyen o söz, Denizler Ecesi'ni alıp masallara, düşlere taşırdı...

2

Babalarının getirdiği toriği gören çocuklar ilk kez balıkla karşılaşmış gibi oldu. Gözleri kalbur kadar büyüdü. Yüz yıldır aç kalmış gibi başlarında toplandılar.

– Bu kadar büyük, bu kadar güzel balık görmedik, dediler.

Derya Kaptan, çok eski bir balıkçı türküsü söyleyerek onu lavabonun önünde yıkayıp temizlemeye başladı. Kocaman bıçağını düz ve aykırı her sürüşünde renk renk pulları havada uçuyordu. Havai fişek patlamalarıyla aydınlanan bir gökyüzü şenliğine dönüşüyordu her yan.

En son karnını yarıp içinin pisliklerini çıkardı. Tam o sırada serçe parmağı kadar küçük bir yavru balık zıplayıp lavabonun önüne düştü. Can havliyle çırpınmaya başladı. Herkes şaşırdı, heyecanlanarak birbirine baktı.

– Büyük balıklar küçük balıkları yutar, dedi Derya Kaptan gülerek. İşte örneği. Bu en küçük balığa defne yaprağı deriz biz denizciler. Midesinden çıkan, o cinsten. Ölmemiş.

Küçük balık, kısa süre durup kendini dinler gibi yaptı. Sonra tekrar çırpınmaya ve kendini lavabonun duvarlarına vurmaya başladı.

– Baba, dedi en küçük çocuklarından Bulut. Suyu açıp musluğun içine itsene ya. Belki oradan denize ulaşır defne yaprağı.

– İyi düşünce, dedi Derya Kaptan. Haydi, sana yaşama hakkı tanıyayım öyleyse.

Derya Kaptan, musluktan bol su akıtarak defne yaprağını lavabodan içeriye itti.

– Yolun açık olsun. Şansın varsa su kanallarından geçerek denize kadar ulaşabilirsin.

– Yolun açık olsun, dedi çocukları da.

Derya Kaptan'ın evi kasabanın en yüksek tepesindeydi. Badanası, sıvası yapılmadan içine girmişlerdi. Denize de bir hayli uzaktı.

"Yavru balık, kurşun, büz borulardan, son derece dar ve tehlikeli yollardan geçerek tam bir haftada denize ulaştı."

Yavru balık, kurşun, büz borulardan, son derece dar ve tehlikeli yollardan geçerek tam bir haftada denize ulaştı.

Bir sabah kendini mavi sulara bıraktığında güneş kızararak ufuklardan doğuyordu.

Defne yaprağı, çok yorgun olduğu için birkaç gün mavi sularda dinlendi. Yavaş yavaş kendine geldikten sonra uzaklara, derinlere doğru yüzgeçlerini oynatarak yol almaya başladı...

3

Küçük yavru balık, açıklarda yüzlerce, binlerce arkadaş buldu kendine. Onlarla türlü oyunlar oynadı, şarkılar söyledi. Her sabah suların aynasında kendini seyrettiğinde hızla büyüdüğünün ayrımına varıp heyecanlandı. Uzun yol gemileriyle yarış etti. En derin, en mavi sulara kulaç attı. Soğuk, sıcak su akıntılarına girip çıktı. Her türlü macerayı yaşamak, varmadığı su bırakmamak istiyordu.

Çok hızlı büyüyen yavru balık defne yapraklığından kurtulunca önce çinekop oldu. Biraz daha büyüyünce sarıkanata, daha sonra lüfere dönüştü. Denizlerin büyüklüğünü anlayınca orada da kalmak istemedi. Gördüğü en büyük balina kadar olmaya çalıştı.

Açık sularda sadece büyümüyor, giderek güzelleşiyordu da.

Kısa süre sonra lüfer olmaktan da çıktı, kofanaya dönüştü.

Artık denizlerin hâkimi benim diye gururlanıyor, motorlarla yarışıyordu ki kendini apansız ağların içinde buluverdi.

–Ne oluyor? Bu da nesi, demeye kalmadı ki içinde bulunduğu alan iyice daraldı. Çok sürmeden pek çok balıkla kıyıya doğru sürüklendiklerini anladı.

"Heyamola!" çeken, "bireh bireh bireh, bu ne bolluk!" diyen balıkçının sesi hiç de yabancı gelmedi kendine.

Ağın içinde hem çırpınıp, hem de ben bu sesi nereden, nasıl tanıyorum diye düşünmeye başladı.

Kendini yeniden sulara salması için ne kadar yalvarıp yakardıysa da sesini duyan olmadı...

Derya Kaptan içi balık dolu ağını iki oğluyla birlikte kıyıya çekti. Balıkların çok büyük bir kısmını balıkhaneye gönderdi. Kalanları lokantalara dağıttı.

Son çırpınışlarını da tüketen kofanayı evine götürmeye karar verdi. Her zaman yaptığı gibi. Misinayla küreğinin ucuna bağladı. Sonra da omzuna vurup evine yöneldi.

– Ne o Derya Kaptan, dedi görenler. Yine bir derya kuzusu yakalamışsın.

Çok para verip almak isteyenler olduysa da Derya Kaptan kimselere satmadı.

– Ancak yeter bize, dedi. Her geçen yıl çoğalıyoruz.

Gerçekten de çoğalıyorlardı. Küçükler büyümüş, Derya Kaptan'ın yeni torunları olmuştu.

– Derya Kaptan, diye seslendiler. Balığın kuyruğu yere sürünüyor!

Derya Kaptan, daha önce de dalına vurup götürdüğü toriği anımsadı. O da bunun gibi yerlerden sürünmüştü.

Kofanaya hayran hayran bakanlar:

– Denizler küstü diyenler, gelsin de görsünler balığı, dedi.

– Denizler küsmez, dedi Derya Kaptan. Tabii ki küstürecek şeyler yapmazsan.

– Denizler tanrısı Poseidon'dan bir şeyler var sende Derya Kaptan.

O da kimdi? Derya Kaptan denizleri karış karış bilirdi. Bilirdi de öyle zor, karışık yabancı adları bilmezdi işte.

Gülüp geçti.

Evine varmadan köşe başındaki manava uğradı. Kıvırcık, turp, maydanoz, roka, yeşil soğan aldı.

Eşi, çocukları, torunları omzunda sallanan kofanayı görünce heyecanlandı.

– Şölen var, dedi Derya Kaptan. Hazır olun.

– Çok cömertsin baba, dedi küçük kızı Rengigül.

– Cömert olan ben değilim, deniz, dedi gülerek.

– Gerçekten de cömertmiş deniz, dedi eşi. Ben bu kadar iri balık görmemiştim.

Kofananın sırtı koyu mavi ve yeşilimtraktı. Karın kısmı gümişiydi.

– Bireh bireh bireh, dedi Derya Kaptan. Şu balıktaki renklere bakın. Derin suların mavisi, fosforu, yakamozu toplanıp renk olmuş mübareğe.

Derya Kaptan her zamanki gibi musluğun başına geçti. Kofanayı bir güzel yıkadı. Hünerli elleriyle pullarını kazıdı.

Her zamanki gibi yıldız yıldız yanıp söndü pullar havada.

Kofananın temizlemek için midesini açmıştı ki, defne yaprağı dedikleri cinsten bir balık zıplayıp düştü lavaboya. Başını oradan oraya vurmaya başladı.

– Bak hele şu yaramaza, dedi eşi Nermin Hanım.

– Bunu da temizleyeyim mi, dedi Derya Kaptan. İçinizde yemek isteyen var mı? Küçüktür, ama lezzetlidir eti.

– Çok küçük o baba, dedi Bulut. Daha önce yaptığımız gibi bunu da lavabonun içine itelim. Bol da su akıtalım üstüne. Borulardan geçerek belki denize ulaşır. Kim bilir, bir iki yıl içinde o da bu kofana kadar olur.

– İyi düşünce, dedi büyük oğlu Barbaros.

– İki yıl önce de böyle bir şey yapmıştık, dedi oğlu Deniz. Bu kofananın o zamanki küçük balık olmadığını kimse söyleyemez.

– Olabilir, dedi oğlu Bulut. Dünya küçük. Denizler de dahil buna.

Deniz, çırpınan defne yaprağı cinsi balığı itekledi lavaboya. Üstüne bol bol su akıttı.

– Yolun açık olsun, dedi Bulut.

Sevdiklerinden birini denize yolcu eder gibi arkasından uzun uzun el salladılar... N

MEHMET CAN ŞAŞMAZ

Ayna

"YALNIZLIKTAN KİMSE ÖLMEZ. YALNIZLIK ADAM ÖLDÜRSEYDİ; BEN geçen hafta ölürdüm," dedi sol çaprazımdaki sarı bıyıklı adam.

Sonra rakı kadehini sözünün ispatıymış gibi kaldırıp, yüzünün hizasına getirdi. Tanıdık bir yüze bakar gibi birkaç saniye kadehe baktıktan sonra rakısından büyük bir yudum aldı.

Meyhaneye girdiğimden beri içeride yakınmalarla dolu bir sohbet var. Herkes mutsuz ve kendini yeryüzünün en yalnız insanı sanıyor.

Son birkaç dakikadır çaprazımdaki sarı bıyıklı adamın sohbete nasıl gireceğini merakla bekliyordum. Çünkü her kim derdini anlatsa onun yüzüne küçümseyici bir gülücük yerleşiyor ve anlatan kişiye yandan bir bakış atıyordu.

İşte nihayet o da konuşmaya başladı. Hem de iddialı bir girişle.

Tezgâhın arkasındaki kır saçlı meyhaneci ona hak verdiğini göstererekten başını aşağı yukarı salladı. Acaba hangi söze hak verdi? Yalnızlıktan kimsenin ölmeyeceğine mi? Yalnızlık ölümcül olsaydı sarı bıyıklı adamın geçen hafta ölmesi gerektiğine mi? Belki de ikisine birden katılıyor.

İçerideki diğer üç kişiyse söylenenleri duymamış gibi içmeye devam ediyor. Az önce kendi anlattıklarını küçümsediği için sarı bıyıklı adama yüz vermiyor da olabilirler.

Cam kenarındaki masada oturuyorum. Masamın üstünde bir saattir anca yarıladığım bira bardağı, küllük, sigara paketim ve çakmağım; ayakucumdaysa, küçük valizim duruyor.

İçkiyle aram yoktur. Böyle yerlere tek başıma gelmeyiyse pek tercih etmem; ama yağmurdan sığınmak için istasyona en yakın bir yer seçmeliydim. Buralarda nedense bir kahvehane yok. Trenin gelmesine bir saat var. Yağmur yağmasa istasyondaki bir banka oturup sigara üstüne sigara içerek pekâlâ bu zamanı geçirebilirdim; öylesi daha güzel olurdu.

Sabah bir otel odasında cama hızla vuran damlaların sesiyle uyandım. Öyle şiddetliydi ki; uykuyla uyanıklık arasında oda kapısının otel sahibi tarafından çalındığını sanıp sıçrayarak kalktım. Aklıma ilk gelen odayı boşaltma saatimin geçmiş olması ve otel sahibinin kapıya dayanmasıydı.

Otelde kaldığım sürede odaya geç saatlerde gelip, odadan öğleden sonra iki buçuk üç gibi çıktığımdan dolayı otel sahibinde saat on ikiden önce uyanamayacak bir adam izle-

nimi bırakmış olabilirim.

Bu gece saat üç gibi otele geldiğimde o, uykulu gözlerle lobideki televizyonun karşısına geçmişti. Ekranda siyah beyaz bir film akıyordu. Kendimi ona yakın hissetmiştim.

Yavaşça doğrulup, adımlarını sürüyerek masanın arkasına geçti. Oda anahtarını uzatırken;

"Bugün en geç on ikide odayı boşaltmanız gerek. Hatırlatayım," dedi.

"Biliyorum. Merak etmeyin."

Otel sahibi pimpirikli adamın tekiydi. Giriş yaptığım ilk gece nüfus cüzdanıma uzun uzadıya bakıp ardından beni süzmüştü.

"Bu sizsiniz ha? Ne kadar değişmişsiniz?"

Bir şey söylememiştim. O ise nüfus cüzdanımdan kişilik analizi yapabileceğini sanır gibi evirip çevirerek bakıyordu.

"Doğum Edirne, kütük Gaziantep, yenileme Diyarbakır. Biraz karışık."

"Üstelik İstanbul'da yaşıyorum ve şimdi buradayım."

Zoraki bir gülümseyişle nüfus cüzdanımı geri uzatmıştı.

"İstanbul'dan buraya vasıta yoktur."

"İstanbul'dan gelmedim zaten."

Meraklı bir kadın gibiydi. Yüzündeki merakı gizlemek ister gibi yerinden kalkıp anahtarların asılı olduğu kutucuklara yönelmişti. Sırtı dönükken;

"Nereden geliyorsunuz?"

"Üç gece kalacağım."

Sözünü yanlış anlamış gibi davranmıştım. Nedense böyle meraklı insanları daha da meraklandırmak hoşuma gider.

Aynı soruyu bir daha soramayacak kadar da çekingendi, ama anahtarı uzatırken soracak yeni bir sorusu da vardı.

"İş için mi geldiniz?"

"Sayılır."

İşte bu, onu çıldırtacak askıda bir yanıttı. Benim nereden, niçin geldiğimi öğrenmek için oda ücretinden bile vazgeçebilecek gibi bir hali vardı. Sohbeti kesip onu bu halde bırakmak en iyisiydi.

"Çok yorgunum, hemen odama yerleşsem iyi olur. Kaç numara?"

"Üçüncü kat. Üç yüz üç numara."

Sabah uyandıktan sonra uyku tutmadı. Sigara içerek yağmuru seyrettim. Anılar, anılar...

İkinci sigaradan sonra yıkandım, giyinip valizimi hazırladım. Saat on birdi, sıkıldım. Lobide oturabilirdim. İnadına on ikiyi bekledim. Tam on ikide koridora çıkınca otel sahibiyle göz göze geldik.

Beş dakika bekleyememiş, üşenmemiş, üçüncü kata çıkmış. Beni görünce yüzüne rahatlatıcı bir ifade yayıldı, gördüm. Gülümsedim:

"Herhalde beni uyandıracaktınız ama yağmur sizden önce davrandı."

Çocukluğumda sevdiğim yağmurlar, sabahları yağanlardı. Bir yağmur altüst ederdi şehri. Mazgallar hep yetersiz. Trafik, oyuncak sepetime tepeleme doldurduğum oyuncak arabalarımdı.

Çocukluğum tedavilerde geçen upuzun yıllar... Yağmurlu sabahlar acısız günler demekti. Hiçbir otobüs beni bir fizik rehabilitasyon merkezine yetiştiremez miydi? Annem

ıslanmamdan mı çekinirdi? Belki yağmuru sevmezdi. Hem kucağında ben varken; şemsiyeyi nasıl tutabilirdi?

Aslında kucağından yıllar önce inmesi gereken bir yüktüm. Sudan bir bahane arardı da; yağmur damla damla kollarını mı açardı?

Bu kadarı da olmaz ama!

Yağmurda evde otururdu tüm çocuklar. Evimizin önündeki çocuk parkı ıslandıkça sevinirdim. Bir günlüğüne de olsa, ötekilere de yâr olmasaydı.

Şehre bir yağmur yağardı, tüm çocuklar bana benzerdi. Oysa ben güneşli havalarda onlara benzeseydim, otobüsler bensiz gitseydi.

Şehre yağmur yağarsa, uyurdum. Bir yağmur anneme çocuk olduğumu mu anımsatırdı? Neydi?

Islak saçlarım kurumaya başladı. İçersi sıcak, hâlâ çaprazımdaki sarı bıyıklı adama hissettirmeden bakıyorum, konuşmaya devam ediyor.

"Geçen salı günü karımın ikinci ölüm yıldönümüydü."

Nasıl bir yer burası? Hep böyle mi? Birilerinin içip içip en büyük sıkıntılarını anlattığı bir meyhane mi? Televizyon kapalı, müzik yok. Gündüzleri böyleyse akşamları kim bilir neler anlatıyorlar?

"Eve gitmek içimden gelmiyor. Eşyalar mı, ev mi? Bana hep Gülay'ı hatırlatıyor. Otuz ikı sene dile kolay. Param olsa taşınacağım ama nerede para? Birkaç kuruş param var. Geçenlerde koltuk takımını değiştireyim dedim.

"Gülay'ın koltukta bir oturuşu vardı, sanırsınız Mısır sultanı. Bacaklarını toplardı, dirseği koltuğun kolunda, bazen çenesini avucuna koyardı, hep hanım hanım sessizce otururdu. Değiştireyim şu koltukları dedim. İçim kaldırmıyor; ama kıyamıyorum da. Sanki karımı iyice yitireceğim."

Sözünü tamamladıktan sonra içeride kısa süreli sessizlik oluyor. Meyhanenin önünden iki kişi hızla geçiyor. Kapının karşısında oturan kasketli adam onları görmek ister gibi sol tarafına eğilip ileri doğru başını uzatıyor.

Neden sonra kara tenli bir adam bu sessizliği sıkıcı bulduğundan olsa, öksürerek konuşmaya başlıyor;

"Geçenlerde gazetede okudum. Psikologlar eş ölümleri üzerine araştırma yapmış. Kadınlar kocalarını kaybedince ömürlerini yaşamaya devam ediyormuş ama erkekler eşlerini kaybedince fazla yaşayamıyormuş. Ortalama bir buçuk yıl sonra gidiyorlarmış. Benim rahmetli dedem babaannemin ölümünden yedi ay sonra ölmüştü.

"Sen yalnızlık adam öldürmez, diyorsun ama öyle değil işte. Cemil sende bir bokluk var. Geçen yaz ölmen gerekirdi."

Bu sözün ardından bir kavga bekliyorum ama Cemil Bey sakince sigaradan derin bir nefes alıyor ve sigaranın dumanını üfledikten sonra yeniden konuşuyor:

"Ölmüyoruz da güllük gülistanlık bir hayat mı yaşıyoruz? Bu pezevenk benim cenazeme gelmesin kardeşim, vasiyet ediyorum."

Kara tenli adam kaşlarını çatıp karşılık veriyor,

"Ulan ben hepinizden önce ölürüm be. Asıl sen benim cenazeme gelme. Yalnızlık adam öldürmezmiş. Hıyara bak! Ya da sen gel benim cenazeme. Gel de gör; yalnızlık adamı nasıl öldürürmüş."

İçimden ona bir içki ısmarlamak geçiyor.

Uzun yolculuklarım sırasında kendimi yalnız hissettiğim anlar olur. Bunun nedeni ki-

MUHAMMET ŞENGÖZ

mi zaman birine gösteremediğim güzel bir manzaradır, kimi zaman günlerce adımı seslenen birinin olmamasıdır.

Otelde kaldığım ikinci gece yan odadan sesler gelmeye başlamıştı. Bir kadın bir adama;

"Hadi sev beni. Seni çok özledim," diyordu.

Otel sahibi de biliyor; İstanbul'dan buraya vasıta yok.

Kaç şehirde kalıp buralara geldim? Hiçbirinde beni özleyecek bir kadını ardımda bırakamadım.

"Hadi sev beni. Seni çok özledim."

Sevmek kimi zaman çırılçıplak, bir hazdan ibaretti. Öyle olunca da kadının özlemi o hazza yeniden ulaşma isteğiydi.

Sonradan otele çevrilmiş bir konaktı. Oda biçimsiz, duvarlar inceydi. Adam herhalde sevişirken konuşmayı sevmeyenlerdendi. Sesini bir kez duydum, o da anlamsız bir homurtuydu.

Kadınsa hep bir şeyler söylüyordu. Söyledikleri bazen kıkırdamalarına karışıyordu.

Kadının sesi, duvarın öte tarafındaki adama sigara yaktıracak kadar güzeldi.

"Sesi güzel olan kadınların yüzü de güzel olur. Çirkin olanını daha görmedim. Çaktırmadan bak bakalım, ne kadar güzelmiş?"

Birisi, "Sesi güzel olan kadınların yüzü de güzel olur. Çirkin olanını daha görmedim," demişti, kimdi o?

Tabii ya! Eski oda arkadaşım tiyatro bölümünde okuyan Onur'du. Kaç yıl önce Taksim otobüsünde bir akşam, arka sıramızda bir genç kız yanındakine hararetli bi şeyler anlatıyordu. Yumuşak bir sesi vardı, insanı dinlendiriyordu. Onur kulağıma eğildi;

"Kızın sesini duyuyor musun?" diye sormuştu.

"Duyuyorum. Ne oldu?"

"Sesi güzel olan kadınların yüzü de güzel olur. Çirkin olanını daha görmedim. Çaktırmadan bak bakalım, ne kadar güzelmiş?"

Merakla arkama dönüp bakmıştım, ancak bu kadar güzel olunurdu. Şişhane'ye yaklaşıyorduk.

"Camdaki yansımadan gördün, değil mi?"

"Hayır görmedim. İnanmazsan tanıdığın güzel sesli kadınları düşün. Hepsinin güzel olduğunu göreceksin."

Haklıymış. Yıllardır sesi güzel olup yüzü çirkin olan bir kadın gördüğümü hatırlamıyorum.

Yan odadaki kadının sesi geldikçe, gözümün önünde nedense kızıl saçlı, beyaz tenli biri canlanıyordu. Saçlarını siyaha boyuyordum, karşımda birden Rüya'yı buluyordum. Sanki ayrılmamıştık, hâlâ sevgiliydik. Yalanlar, incitici sözler henüz söylenmemişi.

Evimin salonundaki büyük koltukta sarmaş dolaş öpüşüyorduk. Sonra usulca dudaklarını çekip kollarımın arasına uzanıyordu. Saçları beyaz göğsüne akan siyah bir şehirdi.

Neden güzel anlar bile gün gelince hüzün verir? O gün hangi gündür? Hangi özyaşının tohumu, hangi gülümsemedir?

Ben miydim Rüya'yı kollarına alan? Yoksa o da komşudaki bir adam mıydı?

Yalnızlığımda kendimi tanıyabilmek için, numaralı gözlük kullanıyorum.

Kara tenli adam hâlâ konuşuyor. Sözlerinin çoğunu kaçırsam da önemli şeyler olduğunu şimdiki sözlerinden anlıyorum.

"Babamla anlaşamazdık biz. O okumamı isterdi; ben okumadım. Beni yanına yerleştirdiği ustaların yanında kalmadım, kaçtım. Üzdüm onu, utandırdım. Hep, 'Cenazeme gelme,' derdi. Hani sen de demin bana dedin ya, işte öyle derdi; ama o benim babamdı.

" 'Ne geleceğim. Sen istemezsen gelmem,' derdim. Yıllar geçti, hâlâ cenazelerce istenmeyen bir adamım işte."

Boynunu bükmüş, kadehine bakıyor. Sanki bize değil ona anlatıyor. Kadeh buzdan değil, sözlerin elinden buğulanmış.

"Gençliğimde dünyayı gezmek istiyordum. Bir yük gemisinde işe başladım. İstediğim aslında şehirleri görmekti. Şehirlerden çok suları gördüm.

"Babam hep, cenazeme gelme, derdi ya; ben seferdeyken öldü. Azrail de mi ordan yanaydı? İtalya'dayken telgrafı almıştım. Üç kelime; babamız öldü gel. Sekiz gün önceden bir telgraf. İstediği olmuş muydu? Limanı birbirine kattım. İtalyanlar korkak adamlar, beni bizimkiler zapt etti.

"Kaptan babacan adamdı. Bir uçak bileti ayarladı. Uçağa ilk ve son kez o zaman bindim. Bir uçağın bir gemiden nasıl yavaş gittiğini ben bilirim."

Nereden geldi sözleri buraya? İçimi bir merak kaplıyor. Buradaki her şey bir film olsa da sarsam geriye.

Yağmur hâlâ yağıyor. Durmaz bu yağmur. Saate bakıyorum. Trenin gelmesine yirmi dakika kalmış. Kara tenli adam birkaç söz daha söyleyip susuyor. Biramı büyük bir yu-

dumla bitiriyorum. İçerideki kederli hava ağırlaşıyor.

Son bir sigara içerim, bitince kalkarım artık. Biraz da istasyonda beklemeli tren yolcusu. Tren başkadır. Yolculuğu bir şölendir.

Sigaramı yakıp başımı cama çeviriyorum. Yolda irili ufaklı su birikintileri oluşmuş. İstasyona giderken adımlarımı nerelere atsam?

Kaçışı yok, suyu çekecek kunduram. Valizimde çorap var, tren tuvaletinde değiştiririm artık.

Camdaki yansımadan meyhanecinin elinde bir bardak birayla masama yaklaştığını görüyorum. Başımı çevirmeden bakmaya devam ediyorum. Tüm masaları geçti, şimdi yanı başımda durup, bira bardağını masama koydu. Başımı çevirip yüzüne bakıyorum, tuhaf bir halde gülümsüyor.

"Ben bira istemedim."

"Bizim ikramımız."

İçeridekilere bakıyorum; hepsi bana bakıyor.

"Neden?"

"Anlatma sırası sende?"

"Neyi anlatma sırası?"

Geri dönüp tezgâhın arkasındaki yerine geçiyor.

"Derdini anlat," diyor kasketli adam.

Şaşırıyorum.

"Ama..."

"Derdim yok, deme şimdi. Ayıp olur."

"Yok, onu demeyecektim. Tren..."

"O tren hep gecikir. Merak etme yetişirsin."

Sandalyeme kaykılıp; biramdan bir yudum alıyorum. Sevdim bu adamları. Belki bir oyun bu. İçini döküp rahatlama oyunu. Bu oyuna ben de katılmalıyım. Zaten içeri girdiğimden beri oyunun içinde değil miyim?

Bugün bir tren bensiz gitse ne olur? Gece gene otele dönerim, otel sahibini yeni bir merak sarar, eğlenirim.

Hem bu adamlar en yalnızın kim olduğunu öğrenir. Hem;

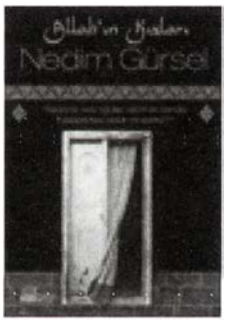
"Hiçbir şehirde kimse beni beklemiyor..." N

ALLAH'IN KIZLARI ROMANI YARGILANIYOR

Nedim Gürsel'in *Allah'ın Kızları* romanı yayımlandıktan sonra hem herkesin ilgisini çekti, hem de kimi çevrelerin tepkisini. Bu arada asıl önemlisi, roman hakkında, "dini değerlere hakaret ettiği ve aşağıladığı" iddiasıyla dava açıldı. Ne yazık ki bizim ülkemizde yargıçlara ve savcılara edebiyat yapıtlarının kurgu olduğu, dolayısıyla onların yazarın düşlem gücüyle hayallerinden yararlanarak, uydurarak yaratıldığı anlatılamıyor.

Hayal ürünü, dolayısıyla gerçek olmayan bir metin suç unsuru taşıyabilir mi?

Nedim Gürsel *Allah'ın Kızları* romanında İslamiyet'in doğuş zamanlarını, Cahiliye Dönemi'ni anlatıyor; dolayısıyla Hazreti Muhammed'i bir roman kahramanı olarak hayal ediyor. Nedim Gürsel'in ne dini değerleri aşağılamak, ne de Hazreti Muhammed'i küçük düşürmek gibi bir amacı olabilir. Yalnızca yaratıcı bir yazar o.

Savcı da davanın ilk celsesinde, "romanda dine hakaret olduğunu, ne var ki suç unsuru oluşturacak, yani kamu barışını bozacak yeterince delil olmadığını" belirtmiş. Oysa bu yorum da edebiyatın alanına girmez. Nedim Gürsel'in romanını Ceza Yasası'nın hükümleriyle anlamak olanaksız olduğu gibi, yaratıcı bir yazarın bu tür mütalaalarla ilgisi de olamaz.

Öte yandan, *Allah'ı Kızları* hakkında dava açılması, bu arada Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bir "bilirkişi" kurulundan roman hakkında görüş alıp sonunda bu görüşü bir "fetva" veriyormuşçasına açıklaması üstünde de yeterince durulmadı. Yazar örgütlerinin, ilgili mesleki kuruluşlarının, yazarların, göstermeleri gereken tepkiden uzak kaldığı da belirtiliyor. Nedim Gürsel'in, seçtiği konuyu romanının satışını ve kendi ününü artırmak için kullandığı da düşünülmüşse, edebiyat yapıtlarına özgürlük istemek çok zorlaşır.

Oysa Nedim Gürsel'e açılan davanın durdurulmasını isteyen dünya yazarları vardı. Tahar Ben Jelloun, John Berger, J.M. Gustave Le Clézio, Lois Gardel, Gamal Ghitany, Jean-Claude Giullebaud, Christine Jordis, Bernard-Henri Lévy, Olivier Mongin, Edgar Morin, Antonio Muñoz Molina, Érik Orsenna, Olivier Rolin, Patrick Rotman, Antonio Tabucchi, Tzvetan Todorov gibi yazarlar, hakkında açılan dava nedeniyle Nedim Gürsel'e destek verdi. Notos, yazar ve yaratıcı yazı özgürlüğü bağlamında gördüğü konuyu bu sayının "Günlerin Getirdiği" köşesine aldı.

Nedim Gürsel
"Diyanetin raporu bardağı taşıran son damla oldu."

***Allah'ın Kızları* romanınız yayımlandıktan sonra çeşitli tartışmaları da birlikte getirdi. "Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik" suçlamasıyla hakkında soruşturma başlatıldı. *Allah'ın Kızları*'nı yazarken bu tür endişeleriniz var mıydı?**

Soruda alıntı yaptığınız Türk Ceza Kanunu'nun 216. maddesi aslında bir azınlığı, daha açık söylemem gerekirse, Alevileri korumak için tasarlanmış. Romanımın içeriğiyle hiç ilgisi yok. Ben niye halkın bir kesimini diğer kesim aleyhine kışkırtayım? İpe sapa gelmez bir suçlama, ama, ne yazık ki derdimi kimseye anlatamadım. Savcılığın açtığı soruşturma sonucu takipsizlik kararı çıkmıştı. Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesi, her ne hikmetse, bu kararı bozdu ve hakkımda dava açıldı. Çok üzgün, biraz da öfkeliyim. Laik bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nde bu tür bir davanın açılması, üstelik bir romanın suçlanması çok üzücü ve düşündürücü. Biliyorsunuz bu konuda Başbakan'a açık mektup yazdım, hâlâ bir yanıt bekliyorum.

"Amacım dini eleştirmek değildi, kaldı ki din eleştirilebilir de," diyorsunuz. Türkiye'de din eleştirisi yapılabilir mi? Din adamları, inançlı insanlar ve kurumlar din eleştirisini olgunlukla karşılayabilecek durumda mı? *Allah'ın Kızları*'nın amacı neydi? Bu amaç niçin saptırıldı sizce?

Allah'ın Kızları'nın dini eleştirmek gibi bir amacı yok. Dinsel göndermeleri de içeren bir öykü anlatma gibi bir amacı var, her anlatının olduğu gibi. Bir bardak suda koparı-

lan bu fırtınadan Türkiye'nin, laik bir cumhuriyet olduğunu iddia etmesine, AB'ye tam üyelik için çabalamasına karşın, hâlâ din tabusunu aşamadığı anlaşılıyor. Konunun niçin saptırıldığını bilemeyeceğim. Bu alanda çeşitli yorumlar, söylentiler var. Aklıma ilk gelen: bazı çevrelerin Türkiye'nin imajını demokratik ve uygar ülkeler nezdinde yıpratmak olabileceği.

Bu romanı yazarken pek çok kaynaktan okumalar yapmış olmalısınız. Bir insan olarak Hz. Muhammed'e bakışınızda değişen ne oldu?

Hz. Muhammed çocukluğumdan beri merak ettiğim bir kişilik. Çok önemli bir tarihsel rolü var, ayrıca bir peygamber. Onu anlatının odağına yerleştirmem elbette kolay olmadı. Bir peygamberin iç dünyasına nüfuz etmek, bir yazar için hiç de alışılmış bir şey değil. Zaten romanda başka kahramanlara da yer verdim, çok sesli bir yapı ortaya çıktı böylece. Bu romanı yazmadan önce Paris'te Arap Enstitüsü'nde araştırmalar yaptım, ilk peygamber monografileri olan ve Abbasiler döneminde, yani 9. yüzyılda yazılmış Tabari'nin ve İbn Hisam'ın kitaplarını okudum, özellikle İbn Hisam'ın anlattığı öykülerden yararlandım, kendim Hz. Muhammed üzerine fazla bir şey katmadım, yalnızca o atmosferi ve coğrafyayı çağrıştıran bölümlerde özgün bir üslup kullanmayı denedim. Romanın, bir ölçüde otoboyografik olduğunu da söyleyebilirim. Bir çocuğun inançla ve *Kuran*'ın büyüleyici sesiyle olan ilişkisi ve dedesinin Hicaz Cephesi anıları da bu romanda önemli bir yer tutuyor. Okumadan fetva verenleri burada özellikle kınıyorum. Peygamber Hira'da Ceb-

Enver Ercan TYS Başkanı

"Fetvalar dönemi başlayacağını sanmıyorum."

***Allah'ın Kızları* romanı hakkında, "Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik" suçlamasıyla dava açıldı. Yazarlar Sendikası'nın bu soruşturma karşısındaki tutumu ne oldu?**

Kitapla ilgili soruşturma söz konusu olduğunda, basın organlarının ve haber ajanslarının sorularına TYS Başkanı sıfatıyla, yöneltilen suçlamanın mesnetsiz olduğunu vurgulayan yanıt verdim; sendika olarak Nedim Gürsel'in yanında olduğumuzu belirttim. Daha sonra basın açıklaması da yaptık.

Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu, *Allah'ın Kızları* hakkında bir rapor hazırladı. Bu rapora göre, "eleştiri sınırlarının aşıldığı" yorumu yapılıyor. Sizce bundan sonra bir de edebiyat yapıtları hakkında fetvalar dönemi mi başlayacak?

Diyanet İşleri'nin rapor hazırlamasını doğru bulmuyorum. Kitap, dini bir inceleme, araştırma kitabı değil çünkü; bir roman. Bir romanla ilgili bilirkişi kurulu ise, edebiyatın içinden kişilerden seçilir. Edebiyat yapıtları için "fetvalar dönemi" başlayacağını sanmıyorum. O zaman Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kurumsal kimliğinin ciddi biçimde yıpranacağını, "Din İşleri Yüksek Kurulu" da bilir.

Tarık Günersel PEN Başkanı

"Bu yıl ikinci bir saldırı başlatıldı."

Allah'ın Kızları romanı hakkında açılan davayı PEN Başkanı olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?

Süreçler vahim. Dünya Yazarlar Birliği PEN edebiyatın bütün dillerde gelişmesi ve ifade özgürlüğü için çalışır. Gezegenimizdeki 145 merkezden biri olan Türkiye Merkezi demokratikleşme ve laiklik konularında en duyarlı ve etkin oluşumlardan biridir. Geçen yıl *Allah'ın Kızları* romanına yönelik ilk suçlama yapıldığında değerli romancımız Nedim Gürsel PEN üyesi değildi, ama elbette yanında yer ve tavır aldık. O saldırı geçti. Adalet mekanizması hukuken eserin yanında yer aldı. Bu süreçte sevgili Gürsel'i PEN'e davet ettik, üye olarak kazandık; Fransa temsilcimiz oldu. Bu yıl aynı romana yönelik ikinci bir saldırı başlatıldı. PEN Yönetim Kurulu olarak bu saldırıyı dinci faşizmin yükselişi bağlamında değerlendiriyoruz. Geçenlerde Londra'da Uluslararası PEN Merkezi'ni ziyaretimde bu olay üzerinde de durdum. Fransa PEN Merkezi'nin Gürsel'in yanında yer alarak imza kampanyası başlatması sevindirici. PEN merkezleri arasındaki etkileşim ve dayanışmanın geliştirilmesi gerekli. PEN -Türkiye olarak "PEN dünyada laikleşmeyi destekler" gibi bir ifadenin Uluslararası PEN tüzüğüne (charter) dahil edilmesini öneriyoruz. Romanda hakaret yok; kaliteli edebiyat var, çok yönlülüğüyle insan var. Suçlama temelsiz ama dinci psikolojik savaşın bir uzantısı.

Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu, _Allah'ın Kızları_ hakkında bir rapor hazırladı. Bu rapora göre, "eleştiri sınırlarının aşıldığı" yorumu yapılıyor. Sizce edebiyat yapıtları hakkında fetvalar verilmesinin sonuçları neler olabilir?

Bu soruya Suudi Arabistan ile İran'daki yazarlar benden daha iyi cevap verebilir. Türkiye o ülkeler gibi olmayabilir tam olarak, ama yeterince kötü, bu halinde bile. Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu romanı iyi okumamış besbelli. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kendi sınırlarını aştığı kanısındayım. Türkiye ne yeterince laik ne de demokratik. Bu toplumun övünebileceği pek az şey arasında güçlü kalemler var. Ama bunu takdir için gelişkin bir kültür gerekir. Beyinsizleştirilenlerin beyinsizleştirme operasyonları bugünkü genel seviyesizliğe yol açtı. Edebiyat hayati. Bir okur olarak usta yazarımız Nedim Gürsel'e bu güzel roman için bu vesile ile tekrar teşekkür ederim. İlginiz için, size de.

rail'le ilk karşılaştığında Cebrail ona "İkra!" yani, "Oku!" demişti. Romanı eleştirenler onu gerçekten okusaydı, herhalde eski kültür bakanımız Atilla Koç gibi, beni tebrik ederlerdi.

Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu, _Allah'ın Kızları_ hakkında bir rapor hazırladı. Sonunda da bir fetva verdi. Bu rapora göre, "eleştiri sınırlarının aşıldığı" yorumu yapılıyor. Bu konuda neler söylersiniz?

Elbette yoktu, ben bir roman yazdım. Çok sesli, inanci sorgulayan, öte yandan İslam'a hem içeriden hem dışarıdan bir bakış yönelten bir roman. Yer yer bir Müslüman duyarlığını yakalamaya çalıştığımı da söyleyebilirim. Diyanet'in üstüne hiç de vazife olmadan yazdığı olumsuz rapor bardağı taşıran son damla oldu. Üstelik romanı okumadan yazılmış bir rapordu, yazmadığım bir cümleyi yazmışım gibi gösteriyordu. Altında akademik unvan taşıyan bir zatın imzası vardı. Şimdi "teknik hata" yaptıklarını söylüyorlar, bu ne demekse. Diyanet'in okuma motoru mu bozuldu acaba? N

Bu resmin öyküsünü yazar mısınız?

Gitta Gyenes, *Theatre*

Notos'tan genç yazarlara çağrı.

Öykü yazma tutkunuzu yönlendirebileceğiniz bir alan, kendinizi dışavurabileceğiniz bir zemin bulamıyor, yazdıklarınızı nasıl değerlendireceğinize karar veremiyorsanız, **Notos** sizin için uygun bir yol açıyor.

Notos'un her sayısında duyurulan bir konuda yazılan öykülerin değerlendirilmesi sonunda seçilen bir öykü, dergideki öteki öykülerle birlikte yayımlanıyor.

Genç yazarlar bunu bir yarışma olarak düşünebilir, ama öteki öykücülerle değil, her genç yazarın kendiyle yarışması. İlgi ne çok olursa, seçilen öykü de o denli güzel olur.

Yukarıdaki resimden çıkarak yazılıp bize gönderilenlerin değerlendirilmesinden sonra seçilen öykü, **Notos**'un Ağustos-Eylül 2009, 17. sayısında yayımlanacak.

Resmin derinliğine ne denli yaklaşılırsa, yazılacak öykü o denli başarılı olur.

Her ânın, her fotoğrafın ya da resmin öyküsü yazılabilir. Konumuz bir resmin anlattıklarıysa, önce verilmiş bir andan çıkılacak, ama öykülerin başarısı, o ânı sonra kurmacaya dönüştürme ustalığına bağlı olacaktır.

Katılımcıların göz önünde tutması gereken ilkeler

1. Öyküler, editor@notoskitap.com e-posta adresine, *Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?* başlığıyla ve öykülere ad verip yazar adı aynı sayfada belirtilerek gönderilmelidir.
2. Yazılacak öyküler 400-900 sözcük arasında olmalıdır.
3. Öykülerin son gönderilme tarihi 1 Temmuz 2009'dur.
4. Katılımcılar gerçek adlarını kullanmalıdır.

• Yayımlanmak için seçilen öykünün yazarı 1 yıllık **Notos** aboneliği ve **Notos Kitap**'tan kitap armağanı kazanır.

Kitabevlerinin satışlarını artırma kaygılarının yanı sıra, okurlarına daha nitelikli hizmet sunabilmek amacıyla mekânlarının bir bölümünü kendilerine özgü kafelere ayırma düşüncesi gitgide yaygınlaşıyor. Kitabevleri içlerinde aynı zamanda bir kafe yaratmak isterken, okurlar da içinde kafe olan kitabevlerini özellikle seçiyor. Bu sayımızda Ankara'dan Kurtuba, İstanbul' dan Kabalcı, İzmir'den İletişim kitabevlerinin kafelerini tanıtıyoruz.

Kurtuba Kahve Ankara

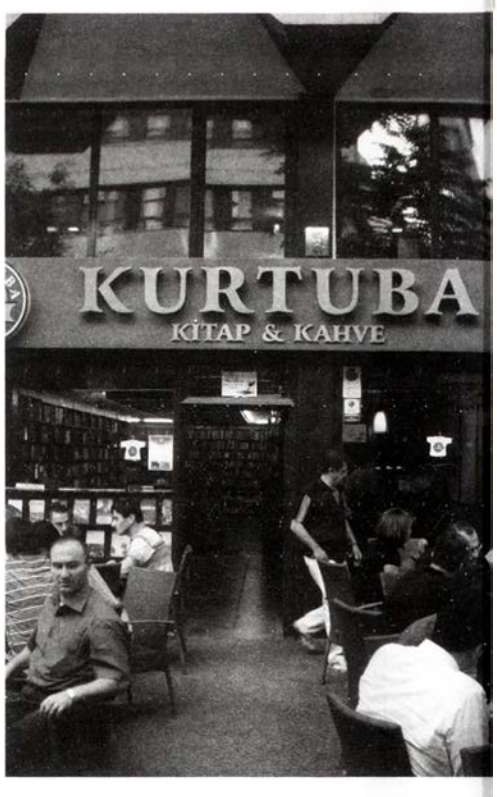

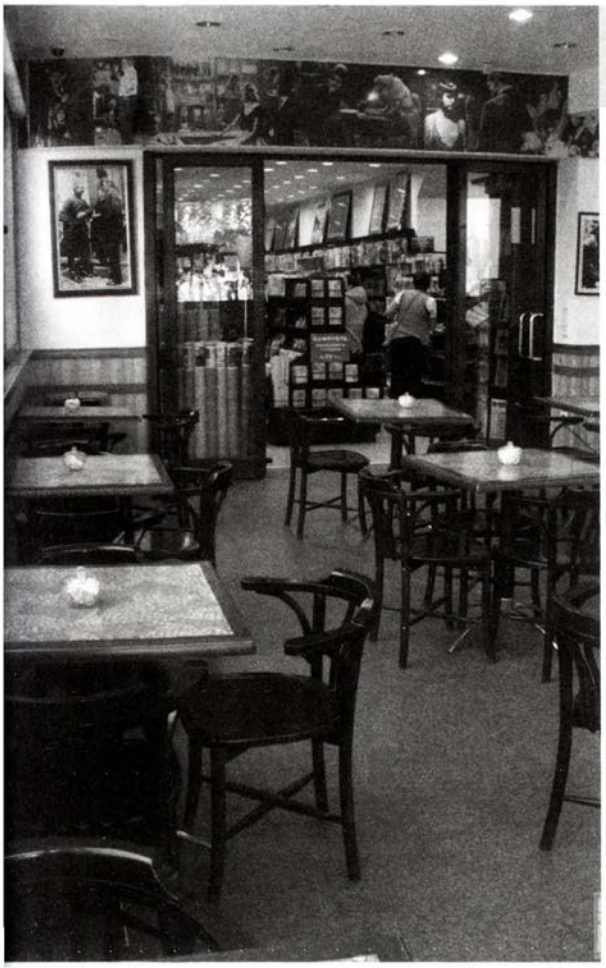
KURTUBA KİTAP&KAHVE 2008'in Haziran ayında faaliyetine başladı. Ankara, Bayındır Sokak'ta 15 numarada hizmet veren kitabevi, Ankara'da bir ilk olma özelliği taşıyor. Üç kattan oluşan Kurtuba Kitap&Kahve, birbirinden güzel kahve ve çay çeşitleriyle okuyucularını güzel bir ortamda ağırlıyor. Okurların hızlıca kitaplarını alıp çıktığı bir yerden çok, oturup zaman geçirebilecekleri, çay kahve içerken dergi ve kitap okuyabilecekleri, müzik eşliğinde sohbet edebilecekleri Kurtuba, önümüzdeki günlerde gerçekleştireceği söyleşi ve imza günleriyle okurlarını yazar ve şairlerle buluşturup edebiyat dünyasının derinliklerini keşfetme olanağı da sağlayacak.

• Bunun yanında Kurtuba Kitap, kitapları okuyuculara 6 ve 8 taksit olanağıyla sunuyor. Hemen tüm kredi kartlarına taksit uygulaması yaptığı gibi, yüzde 15 ve yüzde 25 indirimle kitap alma olanağı da var.

• Kahve bölümünün mönüsünde Türk çayları, kahveler, tatlılar, soğuk içecekler, sandviçler ve tostlar var. En çok satılan içecek Damla Sakızlı Türk Kahvesi (3,00 TL), en çok satılan yiyecek Naure (sandviç ekmeği içine kaşar peyniri, dana jambon, domates, salatalık, kıvırcık; 4,50 TL).

• Kurtuba Kitap&Kahve'yi günde yaklaşık 200-250 kişi ziyaret ediyor.

Kabalcı Kafe İstanbul

KABALCI KİTABEVİ 1991'de Beşiktaş'ta küçük bir kitabevi olarak açıldı ve beklenmedik bir hızla büyüdü. Bugün artık aranan kitapların bulunabileceği, iki bin metrekarelik bir kültür merkezi ve İstanbulluların belli başlı uğrak yerlerinden biri. Kitabevinin içinde, ikinci katta yer alan Kabalcı Kafe ise 1999'da açıldı. Ticari amacın öncelikle güdülmediği kafe, herkesin rahatça kitabını okuyabileceği, dinlenebileceği, zaman geçirebileceği, bir yandan da klasik müzik eşliğinde çaylarını, kahvelerini içebileceği bir mekân.

• Kabalcı Kitabevine günde ortalama 5.000'den çok kişi geliyor. Onların yüzde 10'u, yani günde 500-600 kişi Kabalcı Kafe'ye de uğruyor. Sabah saatlerinde tenha olan Kafe, akşam saatlerinde ve hafta sonlarında oldukça kalabalık oluyor.

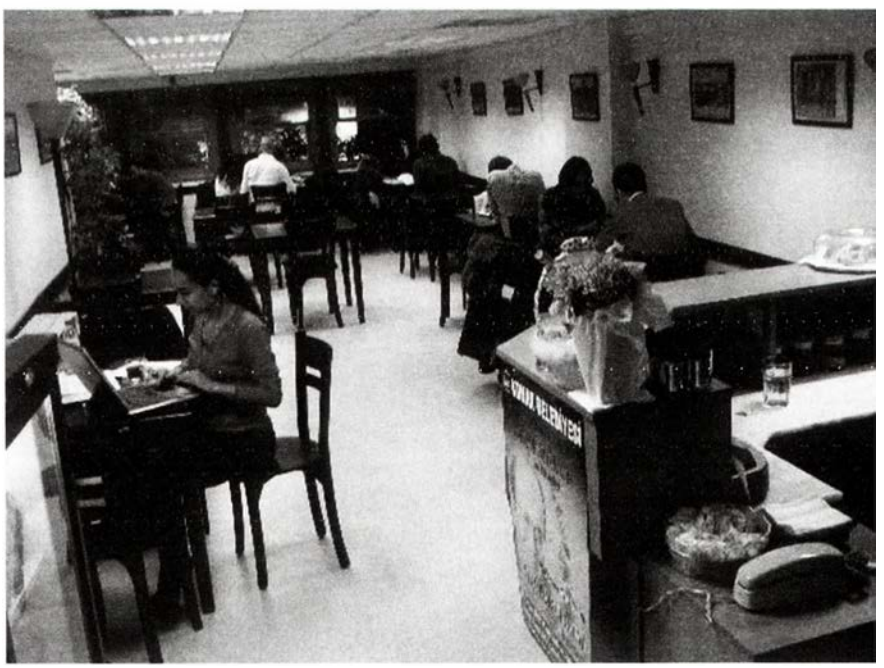
• Belli bir grup müdavimi de olan Kafede, dilerseniz yalnızca aradığınız kitabı inceleyebilir, kafenin lezzetli kestaneli pastası ya da limonlu tartı eşliğinde çaylarınızı içerek zaman geçirebilirsiniz. Tatlıların ve böreklerin yanında sandviç, tost ve salataların da bulunabileceği Kabalcı Kafe'de sigara içilmiyor.

İletişim Kafe İzmir

İLETİŞİM KAFE, kitabevinin üst katında yer alıyor. Hiçbir ticari kaygı düşünülmeden okurun hizmetine sunulmuş. Kitabevi'ne gelen okurların almayı düşündüğü kitapları inceleyebileceği, aldıkları kitapları ise okuyabileceği, sakin, huzurlu bir ortam yaratmak asıl amaç seçilmiş. Özellikle yağmurlu kış günlerinde Alsancak'ın Kıbrıs Şehitleri'ne bakan penceresinden sokağı ve cama vuran yağmur tanelerini izlemek, kitabınızı okurken sıcak kahvenizi içmek sizi mutlu edebilir.

• Her gün birçok kişinin ziyaret ettiği İletişim Kafe'de ev yapımı özel kekler (peynirli, cevizli) ve filtre kahveler özellikle tercih edilen içecekler ve yiyecekler.

Dört Dörtlük Bir Roman

Yer Demir Gök Bakır

Erdinç Akkoyunlu

***Yer Demir Gök Bakır*, yazıldığı 1963 yılından bugüne, kırk altı yıldır Türk edebiyatındaki en büyük ve en derin Cumhuriyet eleştirisi olarak karşımıza çıkıyor.**

Yazar bir romanı tasarladığında, eserine kazandıracağı tüm unsurları yazı aşamasından önce tek tek hesap eder... ki en başarılı roman örneklerini yazarın tasarısının dışına çıkmamış romanların oluşturduğunu görürüz.

Kaleminin son mürekkebi *Karamazov Kardeşler* Dostoyevski'nin, olgunluk çağının eseri *Benim Adım Kırmızı* Pamuk'un, intiharı düşündüğü günlerin ürünü *Kör Baykuş* Hidayet'in, ölümüne ağıt gibi ömrünün son yılında yayımlanan *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* Tanpınar'ın, yoksulluğun ve ağır şartların destanı *Germinal* Zola'nın, edebiyatın bağrından sökülüp gelen *Kırmızı Pazartesi* Márquez'in, ayıbın ve cinselliğin manifestosu *Lolita* Nabokov'un, bir ülkenin tarihinin resmi geçidi *Bir Düğün Gecesi* Ağaoğlu'nun, aşkın en vurucu hali *Cemile* Aytmatov'un, iliğine kadar insan olmanın her halinin kışkırtıcı tarifi *Anayurt Oteli* Atılgan'ın, cinayetlerin şiirsel dili *Gülün Adı* Eco'nun... eksiksiz bir eleştirel masal *Yer Demir Gök Bakır* ise Yaşar Kemal'in düşünceleriyle kalemi arasındaki uyumu en iyi gösteren eseridir. Ama Yaşar Kemal'in bu romanı, gerek konu seçimi, gerek kurgusu, gerek üslubu açısından dünya klasiklerinden hiç eksik olmamasına karşın üç özelliğiyle de onlardan biraz farklıdır:

Hollywood'a ilham veren imge

Yer Demir Gök Bakır, "Dağın Öte Yüzü" üçlemesinin ikinci romanı. Eserlerini birbirinin ardılı olarak yazan Yaşar Kemal, insanın doğa ile mücadelesini, yaşamlarını sürdürmek için Çukurova'ya giderek pamuk toplamak zorundaki köylülerin öyküsünü, sayfalarda nefes alıp veren betimlemeleriyle 1960'ta yazdığı *Ortadirek*'in ardından, 1963'te *Yer Demir Gök Bakır*'da yazdı.

Yaşar Kemal, *Yer Demir Gök Bakır*'ın giriş bölümünü *Ortadirek*'in baş karakteri Uzun Ali'nin çocukları Hasan ile Ummahan'ın ormana yaptığı ve nedeni açıklanmayan gezisiyle başlatır. Hasan ile Ummahan'ın ormana yaptığı ziyaretleri roman boyunca farklı bölümlerin iç öyküleri olarak anlatan Yaşar Kemal, Hasan'ın bir taşın altına gizlediği, parıl parıl yanan gizini roman tekniğine ustaca yedirirken, 1994 yapımı sinema filmi *Ucuz Roman*'da yönetmen Quentin Tarantino'nun aynı imgeyi bu kez bir çantanın içine sokacağını ve bu sinema olayının Tarantino'nun dehası olarak onlarca kuramsal kitaba ilham vereceğini bilmiyordu. Tarantino'nun bu imgeyi sinemaya sokuşu hakkında sinema kuramcılarının epeyce kafa yorduğunu; sonuçta bunun sinemada "bir hal" olarak nitelendiğini biliyoruz. Bildiğimiz bir başka şey de, Yaşar Kemal'in, bu "hali" Hollywood'un yaramaz çocuğundan çok daha önce romanında kullandığıdır... Yönetmenin "haline" ilişkin pek-

Kendi çıkarları için içlerinden biri olan Taşbaşoğlu'nun evliyalaştırılmasına her nefes alışta biraz daha yardımcı olan köylülerin, kendilerini soyan ve yoksulluğa terk eden başta Muhtar Sefer olmak üzere, öbür güç ve otoritelere karşı sadece İslami figürlere sarılması, üstelik bunu bir insanın felaketine neden olarak yapmaları Yaşar Kemal'in eleştirisinden en büyük payı almıştır.

çok yorum yapılabildiğine göre, *Ucuz Roman*'daki imgenin Yaşar Kemal esintisi olduğunu söylemek bence çok da abes olmaz; aksine romancının yedinci sanat sinemanın Amerikalı bir ustasına ilham verdiğine yorulabilir pekâlâ!

Cumhuriyet eleştirisi

Romanın baş karakteri Taşbaşoğlu'nun, ona Yaşar Kemal tarafından verilen evliyalığı üzerine, yoksulluklarının tüm umutlarını Allah'ın velilerinden gelecek bir mucizeye bağlayan köylülerin kendilerini Muhtar Sefer'den ve daha pek çok tehlikeden korumalarını yürekten isteyişlerine ilişkin bölümlerin Tolstoy'un *Anna Karenina*'sından daha ustaca yapılması dikkat çekicidir.

Yaşar Kemal'in romanda kullandığı bölümden bölüme geçiş tekniklerinin, bölümlerin kendi iç öyküleriyle ilerleyişlerindeki uyumu başlı başına irdelenebileceği gibi, romanın eleştirel yönünün baskın oluşu daha önemlidir. Osmanlı Devleti'nin çöküşünün ardından Cumhuriyet yönetimine geçilmesinin, Anadolu'nun köylerinde, Ankara'da sanıldığı gibi heyecanla yaşanmadığının edebi delili olan *Yer Demir Gök Bakır*, bir yanıyla da Anadolu insanının mitlere ve doğaüstü güçlere karşı olan çıkarcı inanışlarının da büyük eleştirisidir.

Kendi çıkarları için içlerinden biri olan Taşbaşoğlu'nun evliyalaştırılmasına her nefes alışta biraz daha yardımcı olan köylülerin, kendilerini soyan ve yoksulluğa terk eden başta Muhtar Sefer olmak üzere, öbür güç ve otoritelere karşı sadece İslami figürlere sarılması, üstelik bunu bir insanın felaketine neden olarak yapmaları Yaşar Kemal'in eleştirisinden en büyük payı almıştır. Yazar, bu eleştiriyi Türk edebiyatının yeni sınırlarını çizerek yapmanın yanı sıra, Türkiye'nin köylü toplumundaki siyasal değişimlerin sadece kentlerle sınırlı kalması ve bu değişimi gerçekleştirenlerin başarı gururlanmasının geçersizliğini vurgulamıştır. Bu bağlamdan bakıldığında, *Yer Demir Gök Bakır*, yazıldığı 1963 yılından bugüne, kırk altı yılda Türk edebiyatındaki en büyük ve en derin Cumhuriyet eleştirisi olarak karşımıza çıkıyor.

Klasizmin değişmezliği

Roman nedir sorusunun yanıtının bugün klasikler arasında saydığımız tüm romanların yazarlarınca üretilen eserlerle yanıtlamayacağı ortada. Çünkü romanın ne olduğu konusunda oluşması gereken bilgi birikiminin yoğun roman üretiminin verildiği 18., 19. ve 20. yüzyıllarda henüz roman türünün gelişimini tamamlamadığı göz önünde tutulduğunda, Türk edebiyatının erken dönem ustası olarak nitelendirdiğim Yaşar Kemal'in, kurgu, konu ve üslup açısından mükemmellik niteliğini, üzerinde, *İnce Memed 1* ve *Demirciler Çarşısı Cinayeti* kadar iyi taşıyan *Yer Demir Gök Bakır* romanının, Yaşar Kemal açısından, Roman nedir, sorusunun üç yanıtından biri olduğu bence kuşkusuz. Köy edebiyatı türünde eser verirken Rus realizmi ve Fransız romantizminin harmanını kendi üslubuyla birleştirmeyi başaran Yaşar Kemal'in, *Yer Demir Gök Bakır* romanı, içinde barındırdığı Gogol ve Balzac öğeleriyle klasizmin damarlarına tutunan bir Türk edebiyatı eseri.

Günümüzde edebiyatın farklı türlerinin roman sanatında denendiği ve nadiren başarılı eserlerin ortaya çıktığı genelgeçer kabulu göz önünde bulundurduğumuzda, klasizimden beslenmenin bugün yeni olmak adına sanıldığı gibi kötü olmadığı, neredeyse yarım asırlık "yeni" roman *Yer Demir Gök Bakır*'dan anlaşılabilir. Hem böylelikle Yaşar Kemal'i sadece iyi bir yazar olarak nitelemenin yanlışlığını anlayarak, Yaşar Kemal'in iyi yazmanın yanında, yazıldığı dönemde görülemeyen ama bugün pekâlâ adlandırılabilecek ve anlamlandırılabilecek eşsiz romanların yazarı olduğunu, yazdıklarını tekrar ve tekrar okuyarak kendimize sorma fırsatı da bulabiliriz. N

Travmatik Bir Öykü(m)

Yaqob Tilermenî

Kimileri için Anka bir umut kuşu iken benim için karanlıkta hapsolmuş yarasaları hatırlatıyor. Kimileri için kuyu gökkubenin yansıdığı ayna iken benim için gizemli sırların biriktirildiği cevizi bir sandıktır. Çünkü yaşadığım ülke, badireleri arkasında bırakmasına rağmen, sürekli yeni badirelere kapı açıyor, eşikteki badireleri zorla içeri alıyor.

Çocukluk kimileri için hatıralarla dolu bir heybe ve sürekli bu heybeden alınıp tüketilen anılarla dolu bir yaşanmışlık iken, kimileri için anımsanması acılı anların yenilenmesi ve geleceğe saplanmış travmaların yeniden yaşanmasıdır da. Ancak çocukluğu bu iki sınır arasına hapsetmekte beis görüyorum ve her çocukluğun yine her aşk gibi farklı yaşandığını belirtmek istiyorum. Burada asıl kastetmek istediğim çocukluk, üzerinden silindir gibi geçilen 12 Eylül dönemi çocukluğudur, tabii ki...

Evet, birçok insan gibi ben de 12 Eylül öncesinde bir çocuk iken, bu çocukluğumu içini acılı ve travmalı an(ı)ların doldurduğu bir heybeye benzetiyorum. Her kalemi elime aldığımda, o anlar kâğıdın üzerine üşüşüyor ve beni sürekli kendi külünden sürekli kendi çocukluğunu yaratan bir Anka misali tekrarların kuyusuna hapsediyor. Kimileri için Anka bir umut kuşu iken benim için karanlıkta hapsolmuş yarasaları hatırlatıyor. Kimileri için kuyu gökkubenin yansıdığı ayna iken benim için gizemli sırların biriktirildiği cevizi bir sandıktır. Çünkü yaşadığım ülke, badireleri arkasında bırakmasına rağmen, sürekli yeni badirelere kapı açıyor, eşikteki badireleri zorla içeri alıyor.

Bu da benim gibi bir çocukluk yaşayanlar için tekrarlanan acılar, süreklileştirilen travmalar, hep aynı minvalde yazılan öyküler demektir; ki bu tekrara düşmeyi en çok eleştiren de benim. Bundan sonra bana çiziktirmek –haykırmak değil de–, kalem kaldırmak –başkaldırmak değil de–, daha daha yazmak –ille üstüne üstüne gitmek değil de– kalıyor naçizane bir ruh halinde; ötesi uçurum biliyorum!

Biliyorum ki gençliğimin süngülenerek elimden kalemimin alınmak istendiği bir ortamda öykücü gibi haykırmam ve öyküyle haykırmam, her seferinde "Kürdçe Konuşma Başkanları" zırhına çarpıp paramparça olacaktır. Çünkü vakti zamanında Türk çocukları Sınıf Başkanı, Kızılay Kolu Başkanı vb. seçilirken, Kürd çocukları için başka bir payenin başkanlığı öngörülüyordu. Nasıl ki çocukluğumuzun ilkokul dönemlerinde aramızdan seçilen çalışkan, temiz giyimli, iyi Türkçe bilen öğrencilerin (iyi aile çocuklarının) okul idaresinin ya da öğretmenlerin muhbirleri olarak seçilmesi ve bunların (öz)arkadaşlarını ele vererek payelendirilmesi sağlanmışsa, gençliğimde de Kürdçe Konuşma Başkanları'nın yanı sıra Tek-vatanını, Tek-bayrağını, Tek-milletini seven aramızdaki halkın çocuklarının karşı duruşlarıyla bertaraf edilmemiz işten bile değildir. Hele Dünya Öykü Günü'nde, Dünya Şiir Günü'nde okunacak Kürdçe bir şiir ya da öykü söz konusuysa, verilen tepkiler daha gür sesle çıkarılmalı, bu da yetmiyorsa, bu işleri yapanlar tartaklanmalıdır da.

14 Şubat Sevgililer Günü'nün Dünya Öykü Günü'yle taçlandırılması ve 21 Mart Newroz Bayramı'nın Dünya Öykü Günü'yle kardeşleştirilmesi ülkemizin, halk(a)larımızın, her dilde yazan edebiyatçılarımızın övünç kaynağı olması gereken en isabetli kararlar-

dandır. Özcesi; bu günleri farklı dillerde okunacak şiir ve öykülerle her dildeki okurla buluşturmak, dillerin dostluğunu –kardeşliğini değil de– edebiyatın estetik hazları üzerinden yürütmek ve bu günleri en iyi, en mutlu biçimde kutlamak her kalem erbabının boynunun borcudur kanımca. Birkaç yıldır yapılan ve yapılmak istenen de budur. En azından bunun somut örneğini Diyarbakır'daki edebiyatseverlerin, Ankara Öykü Günleri düzenleyicilerinin çok iyi kotardığını biliyoruz. Son üç-dört senedir Mersin kentinde yapılan ve yapılmak istenen tam da budur. Kürdlerin, Türklerin, Arapların ve Romanların bir arada yoğun olarak yaşadığı Akdeniz kenti Mersin'de, bu estetik işler için biçilmiş kaftan misali öyküsever ve şiirseverlere çamsakızı çoban armağanı şiirler ve öyküler sunuluyor. Bu güzel günleri yine farklı milliyetlerden edebiyatçılar gerçekleştirse de, bu işe çomak sokmak isteyen ve dışarıdan ahkâm kesen ve bu kentte yaşamayan Mersinli edebiyatçılar olduğunu da biliyoruz.

Sadede gelirsem; 14 Şubat Öykü Günü'nde okuduğum "Helbestvana Şaşwaz" ("Şaşkın Şair Hanım") öyküm öyküseverlerce hoş karşılansa da, kimi edebiyatçılar tarafından "acaba"larla karşılandı. Sanki bu ülkede öbür "Tek Tü(r)k"ler gibi Tek-edebiyat varmışçasına, başka dillerdeki edebiyatlar birileri tarafından hâlâ hoşgörüyle –büyük çirkinlik– karşılanmaya çalışılıyor. Kimi edebiyatçılarımız hâlâ "acaba" ile başlayan cümleler kurup bir şeyler olur mu soru cümleleriyle tamamlıyor bilinçaltlarındaki olumsuz metni. Bu da José Saramago'nun *Körlük* romanında değindiği "Beyaz Felaket" misali, insanların bulundukları her koşulda içlerindeki vahşi ve tektipleştirilmiş duyguları başkalarına dayatmaya devam ettiklerini gösteriyor.

Hakeza Mersin'de 21 Mart Şiir Günü, Şair Ahmet Ada'ya adanmış bir gün olarak kutlanmaya çalışıldı. Ahmet Ada ile Celal Soycan'ın buluştuğu bir belgesel sunumuyla başladı gün. Ahmet Ada'nın şiirlerinden bir güldeste sunuldu; ancak güldestede Türkçeden Kürdçeye çevirilmiş bir şiirin, "Gülün Tekrarı" şiirinin bulunması ve bunun okunması, bizleri aldı çocukluğumuzun o karanlık günlerine geri götürdü, sert kayalara çarptırdı, neye uğradığımızı şaşırttı: "Burası Türkiye Cumhuriyeti. Burada sadece Türkçe şiirler

MEHMET KARAMAN

okunabilir. Kimsenin anlamadığı bir dilde..." gibi cümlelerle başlayan külhanvari naralar bizleri darmadağın etti. Bununla kalmadı, bu etkinliği düzenleyenlere rağmen şiirin Türkçesinin de okunması farz kılındı. Büyük bir savaştan galibiyetle çıkan meczup elini kolunu sallaya sallaya aramızdan ayrıldı ve bizleri bir turnusol kâğıdı misali renklerimize ayrıştırdı...

Edebi eserlerin farklı dillerde dillendirilmesinin sıcaklığını ve Joseph Brodsky'nin, "Şiir, çeviri sırasında kazanılandır," deyişini hatırlayarak 21 Mart Şiir Günü'nün tüm dillerin şiir günü olduğunu Mersinli şiir dostlarına hatırlatmayı bir görev addediyorum. Ülkemizdeki tüm dillerin edebiyat eserlerinin, tüm kentlerimizde bir arada okunması umutlarımızı bir dahaki baharlara saklamayalım, "Kürdçe Konuşma Başkanları"nın gidip de bir daha gelmemeleri dileğimizi canlı tutalım. **N**

Biliyorum ki gençliğimin süngülenerek elimden kalemimin alınmak istendiği bir ortamda öykücü gibi haykırmam ve öyküyle haykırmam, her seferinde "Kürdçe Konuşma Başkanları" zırhına çarpıp paramparça olacaktır.

NİLÜFER MARIM

Bir Varmış Bir Yokmuş

"ALİ, BENİ YAKALAYAMAZ, ALİ BENİ YAKALAYAMAZ..."

Caminin avlusunda oradan oraya koşturuyoruz. Yakalasın istiyorum beni, kolumdan tutup, yakaladım işte, desin, bırakmasın, şadırvanın içine saklanalım sonra, su atalım birbirimize, ıslanalım sırılsıklam, kayıp yere düşüverelim, canımız acısa bile kıkır kıkır gülelim, elimden tutup kaldırsın, öpüversin yanağımdan bir kere, ne olur sanki çocuğumuz mu olur, hayır, günah olur, günah, günah...

Kapıyı açtığım gibi genzimi saran o kokuyu duyardım ilkin; babam ta Arabistan'dan getirmiş. Kalın, hiç açılmayan perdelerin karanlığı çarpardı sonra yüzüme, gözlerimi açamazdım, açmak ister miydim? Kimse görmemeliymiş evimizin içini, ya komşularımızdan biri şeytana uyar da ablalarımdan birini dikizlemeye kalkarsa ne olur...

Annem yine seccade başındadır, tespih çeker durmadan, ne dediği bir türlü anlaşılmaz, saatlerce çeker, ya sabır, der arada bir, bin bir tane olmalıymış ki isteği gerçek olsun, ne zor işmiş, derdim, ne zormuş bir dilekte bulunmak, ben istemem öyleyse hiçbir şey, sus çok günah, çok...

Babam, başından yatarken bile çıkarmadığı beyaz takkesiyle salondaki divanda oturuyor. Bacaklarını altına almış. Bir ileri bir geri sallanıyor. Gözleri kapalı nasıl görüyor da okuyor, diye düşünüyorum yine. Sorsam kızardı, hem de çok kızardı, elinin tersiyle yapıştırıverirdi tokadı. Okuması bitince en büyük ablama seslenir, yemeği hazırla, der gür sesiyle. Hepsi bir çırpıda mutfağa koşar, babam lafını ikilemeden önüne konur yemek. Kasnağı getirip sofra bezini yere sermek benim görevimdi. Masamız yoktu bizim. Sınıfta gülmüştü arkadaşlarımın hepsi bunu duyunca, alay etmişlerdi tüm gün. Günah olur nasada yemek, deyince daha da çok güldüler. Ya öğretmenim, kocaman gözlerini nasıl da dikmişti suratıma, korkmuştum, günahları aslında hiç sevmediğimi, sırf arkadaşlarım gülüşmesinler diye söylediğimi bilsin istediysem de sustum, sıranın altına kalemim düşmüş gibi yapıp ağladım orada.

Ablam siniyi getirir, dua edilir, başlanır. Her zaman azıcık yemek olur, doymalan kalkmalı, açım ama ben, nefsime sahip olmalıydım. Yemekler elle yenirdi. Babama bakmayı hiç istemezdim o anda; elini ağzına götürür, şapır şupur yalar, yağlar sakallarına bulaşırdı. "Öğretmen; çatal, kaşık, bıçak kullanmalıyız," dedi. Parladı hemen babam: "Nimet bunlar, nimet."

Beş kız kardeştik, erkek diye beklemişler hep beni, tatlı çekince annemin canı da kı-

zınız oldu, deyince ebe, kapıları çarpıp çıkıvermiş babam dışarı. "Karşı gelme oğlum, başımıza bir hal gelir," demiş babaannem de öyle almış beni kucağına babam. Hastalanmış annem sonra, doğurma artık, demiş ebe, bir doktora çıkarsın beyin. "Yok, artık daha neler, elin adamlarına mı göstereceğim seni, anam okusun kalmaz bir şeyin." Nazara gelmiş annem, babaannem bir bardak suya okuyup üflemiş, suyu içip dışarılara bakınmış, kalmamış derdi tasası... En büyük ablam olmuş annemin eli ayağı; dermanı yokmuş ne yemek pişirmeye ne ortalığı süpürmeye...

"Hacı Ahmet'in oğluna isteyecekler seni, yaşın geçiyor, sen git ki sıra arkandakilere gelsin," deyince babam, "Annemi bırakamam," dedi ablam. "Sıramı veririm öbürlerine." "Allahın emrine karşı gelecek değilsin ya, nesi varmış ananın, yok bir şeyi, perşembe akşamı geliyorlar, ona göre." Bir ay içinde evlendi, düğün olacak sanmıştım, olmadı, kına yakıldı, dualar okundu, gitti, çok sıkıcıydı.

İki oda bir salondu evimiz, eşyamız yoktu neredeyse. Sıkış tepiştik odada ablalarımla, yer yatağında yan yana dizilirdik. Yatınca, konuşalım isterdim hep, ağzını bile açmazdı hiçbiri, bilirdim, uyumazlardı, numara yapardı hepsi. Kader, ağlardı yanı başımda, duyardık hepimiz de, niçin, ağlama, diyemezdik? Onlar demiyorsa kesin bu da günahtır diye susardım ben de, cehennem ateşi gelirdi gözümün önüne, korkar büzülürdüm yatağın

"... cehennem ateşi gelirdi gözümün önüne, korkar büzülürdüm yatağın içinde... "

içinde, okuduğum masalları düşlerdim unutmak için; çimendeki küçük yüzlü, minicik prensestim ben artık, korkmuyordum, dört beyaz farenin koştuğu gümüş kaşığın içindeyim, prens yanımda, ormanın içinde koşuyoruz, suya düşürecek beni birazdan, köprüden geçerken, dünyalar güzeli, büyümüş bir prenses olarak çıkacağım sudan, evleneceğiz sonra, mutlu olacağız, çok mutlu...

Nilüfer Marım Şanlıurfa'da yaşıyor. İngilizce öğretmeni. Öyküleri *Yelkovan*, *Kül Öykü*, *Deliler Teknesi*, *Yazın Kültürü* dergilerinde yayımlandı.

Annemle babamın arasında yatmayı nasıl da düşlerdim, babam o gür sesiyle masal anlatırdı belki bana, bir varmış bir yokmuş bir anne serçe ve onun dört tane birbirinden şirin yavrusu varmış. Serçe sıcak yaz aylarında yuvasında yavrularını büyütüyormuş. Gündüzleri yavruları için yem topluyor, gün boyu birkaç kez yuvaya dönüp küçükleri besliyormuş. Her geçen gün yavrularının büyüdüğünü, güçlendiğini görüyor ve seviniyormuş...

Bir gece, usulca kalkıp odalarının kapısında epeyce dikildim. Korkuyorum, derim, ne olur bu gece yanınızda yatsam, derim, öp beni baba derim, sarıl bana anne... Babamın sesini duyuverince irkildim, tuvalete gidiyordum, derim sorarsa, sizi dinlemedim hiç...

"Yüzünden bir hayır görmedik bunca senedir, belki..."

"Günah olur efendi, bu yaştan sonra delirdin mi sen, Allah aşkına etme..."

"Günahı mı olurmuş bu işin be kadın, sus, ağlama, duyacak kızlar şimdi..."

"..."

Ayakuçlarıma basarak gittim odamıza. Hava aydınlanıncaya dek babamı düşündüm, o da günah yapmak istiyordu demek, annem niçin, yok, diyordu ki, ne güzel işte dedim, babam artık bize de günah yapmamız için izin verir belki, belki bundan sonra...

Yaz başıydı. Amcam elinde koca bir bavulla çıkagelmişti. İşsiz kalmış köyde, uzun bir süre bizde kalacak. Bahçe kapısında beni görür görmez o simsiyah sakallarının arasından çemkirdi babama: "Okul kapandı, ne geziyor bu buralarda, koca kız olmuş, camiye gitsin artık. Koş kız çabuk, elini yüzünü yıka, kitabını al, doğru camiye." Amcam gitsin istedim, yalancıydı, küçüktüm ben daha, babam yetmiyormuş gibi bir de o çıktı. Biraz daha oynasam ne olurdu...

Neredeyse bütün çocukları oradaydı mahallenin. Hocanın öğle namazından çıkmasını beklerken saklambaç ya da yakalambaç oynardık avluda. "Sağım solum önüm arkam sobe, Ali beni yakalayamaz, Ali beni yakalayamaz..." İçeri girme vakti geldiğinde nasıl da düşüverirdi suratlarımız. "Ben size demedim mi burası oyun yeri değil diye, koca koca kızlar koşturur mu hiç, açın bakalım avuçlarınızı şimdi..." En hızlı bana vururdu, en çok sen koştun, sen bağırdın, erkek çocuklarla oynamak yok demedim mi ben sana, babana bir bir anlatacağım bunları, bu yaşta terbiye almazsanız sonra zapt edilmezsiniz siz... Eve dönüşte kalbim pır pır çarpardı. Ya babama söylerse, ya amcam kapıda dikilmiş bekliyorsa elinde sopayla...

Salonda uzanmış görünce onu, ne çok sevinirdim. İş için gelmişti ama evden dışarı çıktığı yoktu. Küçük ablam, ayakaltında geziyor, diye söyleniyordu. Baba yarısıdır amca, diyor annem, söylenme, çok büyük günah, Allah iş rastlığı versin de.

Kapı aralık, eşikteyim. Ortanca ablamın bacakları görünüyor, bembeyaz. Eteği sıvanmış. İtiyorum kapıyı biraz daha. Başındaki çember duvar dibinde, upuzun saçları yastığa saçılmış. Boynunu geri atmış, gözleri kapalı. Siyah saçlı bir adam öpüyor onu. Arkası dönük, tanıyamıyorum. Evden dışarı çıkamazdı, babam kemiklerini kırardı, güzeldi ablam, ortalık tekin değil, evinde oturup kısmetini beklemeli, helal süt emmiş, dini bütün biri çıkar elbet, evde kalacak değil ya... Pantolonunu çıkarıyor adam, fırlatıyor kenara, ablamın üstüne abanıyor, öldürecek sanki, gidip annemi çağırayım, olmaz, öbürleri nerede, kim-

se yok mu, fısıltıyla kulağına bir şeyler söylüyor ablamın, o da konuşuyor ama duyamıyorum, elleri adamın sırtında, bir yukarı bir aşağı, koşuyor sanki adam, ter içinde, gitmek istiyorum ama merakım daha ağır basıyor, doğruluyor adam, oh, diyor uzun uzun, ablamın canı mı yanıyor, babam mı yoksa o, günah yaptı diye dövüyor, kemiklerini kırıyor, kaçmalıyım, beni de görürse öldürür kesin, öldürür...

Bahçedeki sedire atıyorum kendimi. Nefes nefeseyim, kitabım nerede, okuyormuş gibi yapayım. Tepemdeki banyo camından amcamın sesi geliyor, su sesine karışıyor söylediği türkü.

"Cuma günü namazdan sonra Kader'i görmeye gelecekler, hazırlık yapın."

"Kimmiş gelecekler?"

"Ne olacak bileceksin de, münasiptir gelenler, hoca babası, vakti geldi de geçiyor bile, bir an önce evlendirelim."

"..."

Evlenmeyeceğim anne, bu kadar mı yük oluyorum size de paldır küldür gönderiliyorum, dedi ablam ağlayarak. Hem babamdan dayak yedi hem de gitmek istemiyor diye şaşırmıştım. Cumaya kadar gece gündüz ağladı ablam. Ölürüm daha iyi, diyor başka söz etmiyordu. Yemeden içmeden kesildi. Odasına kapattı kendini. Namaz bile kılmadı. Babam, sen Allah'ın emrine karşı mı geliyorsun, diyerek bir tokat attı ablama. Amcam, divanın ucunda sessizdi, nasıl oldu da babamı desteklemedi diye hayret ettim.

Perşembe gece yarısı gitti ablam. Bir toplu iğne bile almadan evden.

Babam sildi onu defterinden.

Annem sessiz sedasız ağladı hep namaz kılarken.

Amcam hâlâ iş bulamıyor, divanda oturuyordu.

Üç kız kaldık.

Büyüyünce ben de kaçacağım ablam gibi. Masaldaki ormanın içine, oradaki kulübeye. Nasıl olsa cüceler var orada, beni saklarlar, babam gelip bulamaz, bulsa da yemem ben o elmayı, yemem...

"Sağım solum önüm arkam sobe, saklanmayan ebe. Ağacın arkasındayım. Yavaş yavaş yaklaşıyor bana, ama ne çabuk, küseceğim işte yine, bana ne, bana ne."

Sağım solum önüm arkam sobe, saklanmayan ebe. Ağacın arkasındayım. Yavaş yavaş yaklaşıyor bana, ama ne çabuk, küseceğim işte yine, bana ne, bana ne. Sobe, sobe, sobe...

İlk aşkımdı Ali. Cami hocası en sonunda söylemişti babama hep onunla oynadığımı, dinsizmiş onlar, bizim gibi değillermiş, bir daha yaparsam okula bile göndermezmiş babam, kulağımı çekti dakikalarca, içimden ılık bir su akıverdi o an, masaldaki adam gibi gözlerimden alev fışkırtıp babama püskürtmek istedim de olmadı. Ali, ne cami avlusuna geldi bir daha beni görmeye ne de okulda yanıma. Uzaktan uzağa baktım ona hep, baktıkça babam geldi aklıma, geldikçe kızdım, öfkelendim, öfkelene öfkelene büyüdüm, büyüdükçe sustum, sustukça arttı esaretim, gün ışığı bile sızmayan odalara kapandım, beş vakit başımı vurdum yalnızlığa, unuttum kendimi, ezberim bozuldu, silindi masallar birer birer, gidemedim, gitmek isteyemedim, içimdeki umutlar ölüvermiş ben anlamadan, ben anlamadan gün doğmuş, batmış, doğmuş, batmış, yaşlanmışım, bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içindeyken bir kız varmış, evlerinin kapılarını açtığınız gibi... N

Zeynep Alpaslan

Cenaze Şapkası

"BABA, OĞUL VE KUTSAL RUH ADINA..."

Yağmur yağıyor. Kadın gözyaşlarını tutamıyor. Siyah eteğini çekiştiren çocuk, "Çişim geldi," diye mızmızlanıyor, takım elbiseli adamlardan biri çocuğu kucağına alıyor. Kadın, yüzünü örten tülün ardında hıçkırıyor, soluyor ve kayboluyor...

Ne kadar güzel! Benim olmalı, diye düşünüyorum. Kuzgun rengi kadifeden, ne çok büyük ne çok küçük, mesafeli, korunaklı ve zarif. Etrafında küçük siyah güller var ve önünden sarkan siyah, ince tül, tüm yumuşaklığıyla kadının yüzünü sarıyor. Kadının kim olduğunu bilmiyorum. Aslında, hangi filmi izlediğimizi de bilmiyorum ama şapka beni büyülüyor işte ve... benim olsun istiyorum.

"Ben de istiyorum," diye mızmızlanıyorum. Merve, en iyi arkadaşım, köpek gözleriyle bana tuhaf tuhaf bakıyor.

"Ne istiyorsun?"

"Ondan. Cenaze şapkası!"

Babaannem bir kahkaha atıyor ve Merve gözlerini deviriyor. Bunu yapınca onu boğmak istiyorum. Gerçekten onu öldürebilirim. Ama bir şey söylemiyorum. Bunun yerine babaannem,

"Ben daha buralardayım, bir yere gitmiyorum," diyor. Merve sehpaya üç kere vuruyor. Annesi gibi. Yaşlandığında aynı annesi gibi olacak. Gülüyorum. Ben, yaşlandığımda Merve'nin annesi gibi değil, babaannem gibi olacağım. Merve, "biz"de, cenazelerde şapka takılmadığını, takılırsa çok "ayıp" ve "aykırı" olacağını söylüyor. Benimle, sınıfta sözlüye kalktığındaki gibi ukala bir tonda konuştuğunda, onu boğmak istiyorum. Kendinden emin görünen, ağzı laf yapan, şirin ve akıllı görünmeye çalışan bütün kızlardan nefret ediyorum. Özellikle Merve'den. Cenazelerin neye benzediğini bilmediğimi mi sanıyor? Patavatsız. Ama kendimi tutuyorum.

"Cenazede takmayacağım ki..."

"Okula giderken mi takacaksın?"

Hayır. Bilmiyorum. Ama istiyorum işte.

Babaannem bize çay ve havuçlu kek getiriyor. Kendimi bir türlü filme veremiyorum. Murat'ı düşünüyorum. Murat'la öpüşmenin nasıl bir şey olacağını merak ediyorum. Filmdeki takım elbiseli adam, kadının yüzünü açıyor. Kadın, gözyaşları içinde, adama gülüm-

süyor ve, "Buraya gelmemeliydin," diyor. Adam, kaşlarını çattığında Murat'a benziyor. Karnımda gıdıklanmayla uyuşma arası bir şeyler oluyor.

Babaannem kucağıma bir şey bırakıyor. Elime alıyorum, tahmin ettiğim gibi... Siyah, kadife bir şapka. Filmdekine çok benziyor. Biraz yıpranmış ama idare eder. Terziye gidip bir tül diktirebilirim. Babaannem hiçbir şeyini atmaz, o yüzden bu sürpriz aslında beni şaşırtmıyor. Kenarına küçük güller de diktirebilirim. Murat hep siyah giyer, beni de siyahlar içinde ve kafamda cenaze şapkasıyla gördüğünde çok şaşıracak. Şimdiye kadar beni hep küçük gördüğü için kendinden utanacak ve sonunda, birlikte olabileceğiz. Tüm gücümle babaanneme sarıldığımda, Merve'nin kıskançlıktan kızardığını fark ediyorum.

"Tak da görelim," diyor. Aynanın karşısına geçip şapkayı deniyorum. Çok küçük. Bir türlü kafamdan geçmiyor. Merve gülüyor. Güldüğünde gözleri kısılıyor, köpeğe benziyor. Ne düşündüğünü biliyorum. Ağlamak üzere olduğumu ona belli etmiyorum. Şapkayı ba-

baannemin kucağına atıyorum. Hepsi onun yüzünden.

"Bu eski püskü bir şey. İstemiyorum."

"Bu film kadar eskidir," diyor babaannem. Fincanlarımızı toplayıp içeriye götürüyor. Babaannem bana asla küsmez. O yüzden özür dilemem gerekmiyor. Yine de kendimi üzgün hissediyorum. Dışarda yağmur şiddetleniyor. Merve bu gece bizde kalacak. Yine göğüslerinin bir türlü büyümediğinden yakınacak ve ben onun ödevini yaparken o, ayna karşısına geçip tek tek bütün kıyafetlerimi deneyecek. "Bu elbise bana hiç yakışmadı, çünkü göğüslerim çok küçük." Göğüslerinin benimkilerden çok daha büyük olduğunu biliyor, en azından göğüsleri var ve bunu yüzüme vurmak istiyor. Ayşe'nin anlattığına göre, beraber alışverişe çıktıklarında kızcağıza, "Bu beni çok mu şişman gösterdi?" diye sorup durmuş. Ayşe çok şişmandır. Yani Merve, bunu bilerek yapıyor. Herkes onu kıskansın istiyor. Ondan nefret ediyorum. Burada kalmasını istemiyorum. Yine sigara içeceğiz. Sigara içmek istemiyorum. Yalnız kalıp Murat'ı düşünmek istiyorum, ama bunu ancak yatağa girdiğimizde ve ışıkları kapattığımızda yapabileceğim. Merve uyuduktan sonra.

Nedensiz yere ağlıyorum. Böyle zamanlarda babaannemle uyurum, ama bu gece olmaz. Merve'nin ne düşüneceğini biliyorum. Uyurken, meleklere benziyor. Yine de, ağzı açık uyuduğu için biraz komik görünüyor. Ağladığımı bilmiyor. Acaba rüyasında ne görüyor? Onun hiç böyle sorunları yok. Bana benzemiyor. Merve, kendisini çok seviyor. Belki de bu yüzden ben de onu çok seviyorum. Gözlerim karanlığa alıştığından, yatakta doğrulup onu izliyorum ve o an, acı gerçeğin farkına varıyorum: Hep çok farklı olduklarını düşünmüştüm ama karanlıkta, Merve, Murat'a çok benziyor. Yarı aralık duran ağzına bakıyorum ve öfkelenmeye başlıyorum. Niçin birbirlerine bu kadar çok benzemek zorundalar? Bunu niçin daha önce fark etmedim? Artık Murat'a âşık olmayacağım. Merve'yi oracıkta, yastıkla boğarak öldürmek geçiyor içimden. Bunun yerine, yanağına küçük bir öpücük konduruyorum ve kafam karışmış bir halde, uykuya dalıyorum.

Merve'nin doğum günü yaklaşıyor. Evde kocaman bir parti verecek. İçki içeceğiz. Herkesin etrafa kusup evi batıracağından ve anne babasından, belki de Murat'tan fırça yiyeceğinden haberi yok. Şimdiden her dersten önce tahtaya yazmaya başladı bile: Doğum günüme bir hafta kaldı. Doğum günüme altı gün kaldı. Doğum günüme beş gün... En azından geçen yıl üçten geriye saymıştı. Merve, büyüdükçe, arsızlaşıyor. Benim asıl nefret ettiğim, kendini beğenmiş şımarık bir kızın herkesi kandırabilmesi. Sınıftakiler ona bayılıyor. Kimse gerçekleri görmüyor. Murat hariç. Bir keresinde, Merveler'de kaldığımda, ona "şımarık" demesine şahit olmuştum. Ve daha bir sürü şey. Merve'yi ağlatmıştı. Ben, doğum günüm olduğunu en yakınlarıma bile söylemeye utanırım ama Merve, elinden gelse tüm dünyaya ilan edecek. Hâlâ ona ne alacağımı bilmiyorum. Tek düşündüğüm, Murat'ın da orada olacağı. Ne de olsa onun da evi. Ne giyeceğimi bilmiyorum. Şapkam olsaydı, bunu dert etmezdim.

Merve'ye hediye bakmak için babaannemle dışarı çıkıyoruz. Babaannem öbür yaşlılar gibi değildir. Çok hızlı yürüyebilir. Hatta istese, koşabilir de. Yine de onu yormak istemiyorum, bu yüzden ilk gördüğüm şeyi alıyorum: Kar küresi. Kürenin içinde elinde sihirli değnek, başında prenses tacı olan bir köpek var ve küre sallandığında, köpeğin üstüne yaldızlı karlar yağıyor. Köpek, Merve'ye benziyor. Pahalı bir şey değil. Küreyi paket yaptırıyoruz ve eve dönerken, bir ikinci el dükkânının önünden geçiyoruz.

"Niye durdun?"

"Babaanne, bak..."

Öyle geride duruyor ki, görmek neredeyse imkânsız.

"Ah, benim deli kızım..."

Denemek için tutturuyorum. Dükkâna giriyoruz. Dükkândaki şişman kadın, beni ve babaannemi baştan aşağıya süzüyor. Rahatsız oluyorum. Vitrinde duran, kenarlarına gül motifleri işlenmiş, kuzgun rengi kadifeden tüllü şapkayı işaret ediyorum.

"Deneyebilir mi?"

"Torununuz mu?" diye soruyor şişman kadın. "Onun yaşına daha uygun bir şeyler bakabiliriz." Köşedeki pembeli yeşilli kasketleri gösteriyor bize.

"Onları istemiyorum," diye diretiyorum. Kadının nedensiz yere benden nefret etmeye başladığını hissediyorum.

"Okul piyesi için," diyerek araya giriyor babaannem. Sonra bana göz kırpıyor. Şişman kadın, çok zahmetli bir işmiş gibi şapkayı askılıktan çıkarıp verirken gözlerini deviriyor. Merve gibi. Küfreder gibi bir tonda teşekkür ediyorum. Yaldızlı bir aynanın önüne gidiyorum ve şapkayı deniyorum. Siyah, yumuşak tül yüzümü okşuyor ve yüzümde bana ait olan ama sevmediğim her şeyi bir anda gizliyor. Ne kadar güzel! Daha önce kime ait olduğunu merak ediyorum. Eminim çok zarif, çok zengin ve çok güzel bir kadına aitti. Filmdeki kadın gibi bir kadına. Kendimi bambaşka biri gibi hissediyorum. Öyle güzelim ki, Murat önümde diz çökecek. Babaanneme bakıyorum.

"Hadi, çıkar şunu, gidiyoruz," diyor. Donup kalıyorum. Yanıma geliyor, şapkayı çıkarıyor ve beni neredeyse sürükleyerek dükkândan dışarı çıkarıyor. Elinden kurtulup dükkâna giriyorum.

"Ne dedin ona?"

Kadın gözlerini deviriyor.

"Ne dedin?" diyorum.

"Fiyatını söyledim," diyor.

Nedensiz yere ağlıyorum, fakat babaannemin yanına gidemem. Bu gece olmaz, çünkü ona "cimri" diye bağırdım. Ve daha bir sürü şey. Babaannem bana asla küsmez, o yüzden özür dilemeyeceğim. Hâlâ çok kızgınım. Gözyaşlarımın akıp gitmesi tuhaf bir biçimde hoşuma gidiyor. Birden kendimi, babaannemin cenazesinin ortasında buluyorum. Murat ve Merve beni teselli etmeye gelmiş. Murat yüzümdeki tülü kaldırıyor. Ben de ona, "Buraya gelmemeliydin," diyorum. Murat gözyaşlarımı siliyor ve öpüşüyoruz. Fakat babaannemin ölümünü düşünmek beni öyle sarsıyor ki, pişman oluyorum ve bundan hemen vazgeçiyorum. Gözlerimi kapıyorum. Merve'nin cenazesindeyim. Babaannem beni teselli ediyor. Murat ağlıyor. Ben ağlıyorum. Murat'ın yanına gidiyorum. Bana, "İyi ki geldin. Sen olmasan ne yapardım, bilemiyorum," diyor. Yanıtım hazır. "Ben daha buralardayım, bir yere gitmiyorum," diyorum. Gözlerimi açıyorum, çünkü Merve'ye bir kötülük yapmışım gibi geliyor. Pişman oluyorum. Onun ölmesini istemiyorum. Telefona sarılıyorum, Merve'nin sesini duymak, ona onu ne kadar sevdiğimi söylemek istiyorum ama telefonu Murat açıyor. Kalbim sıkışıyor. Konuşmuyorum. Acı çekiyorum. Murat telefonu kapatıyor. Kendi cenazemi hayal ederek uykuya dalıyorum.

Babaannem çekmecesinde, eski bir bisküvi kutusunun içinde para saklar. Rulo yapılmış, lastikle bağlanmış ve zor zamanlar için saklanmış bir sürü kâğıt para. Babaannem, çekmecenin anahtarını alttaki çekmecenin içindeki başka bir bisküvi kutusunun içinde saklar. Bu o zor zamanlardan biri. Çünkü bugün Merve'nin doğum günü ve Murat beni o şapkayla görmek zorunda. Şişman kadının dükkânına neredeyse koşarak gidiyorum ve yol boyunca babaannemin beni yakalamaması için dua ediyorum.

Zeynep Alpaslan
(d. 1983) Bilgi Üniversitesi Sinema ve Televizyon bölümünden mezun olduktan sonra, çeşitli televizyon dizilerinde senarist olarak çalıştı. *Varlık* dergisinde öyküleri yayımlandı. *The Yazar* adlı çizgi-bant projesi ve çeşitli çizgi roman projeleri üzerinde çalışıyor, çocuk kitabı çevirileri yapıyor.

Kapıyı Merve açıyor. Ona hediyesini veriyorum. Köpekli kar küresi ilgisini çekmiyor ama kibar bir biçimde teşekkür ediyor. Siyah elbisemle ve başımda şapkamla ne kadar güzel ve zarif göründüğümü fark ediyor ve kıskançlıktan kızarmaya başlıyor. Herkes çoktan gelmiş. Neredeyse bütün sınıf burada. Herkes şapkama bayılıyor –bazıları dalga geçiyor ama öbürleri onları susturuyor– ve bir anda, partinin ilgi odağı haline geliyorum. Merve'nin partisinin. Bu kadarını beklemiyordum. İlk kez kendimi bu kadar mutlu hissediyorum, bambaşka biriymişim gibi, ilk kez bütün gözler benim üstümde. Okul piyesinin yıldızıyım. Birileri elime bir içki tutuşturuyor, ne olduğunu bilmiyorum ama sanırım içinde votka var. Şapkanın tülünü sıyırıyorum ve yüzümü buruşturmamaya çalışarak, içkiyi kafama dikiyorum. Murat ortalarda yok. Yine de, gördüğüm ilginin tadını çıkarmaya çalışıyorum. Merve gözlerini kısıp bana bakıyor ve elime bir içki daha tutuşturuyor. Ona sarılıyorum. "İyi ki doğdun," diyorum. "Doğmasaydın benim en iyi arkadaşım olamayacaktın." Gülümsüyor ve aynı anda iki sigara yakıyor. Birini bana verdikten sonra, uzun uzun bakışıyoruz. Yanağımdan öpüyor ve, "Şapka çok yakışmış," diyor. Bunu söylerken o kadar içten ve tatlı görünüyor ki, onun hakkında düşündüğüm bütün kötü şeyler yüzünden utanıyorum. Asıl kötü olan benim. Ben şımarık, bencil, herkesi kandıran yalancı bir hırsızım. "Bunu almak için babaannemden para çaldım," diye itiraf ediyorum. Merve'nin gözleri parlıyor. Hiçbir şey söylemiyor. Ondan korktuğumu hissediyorum. Belki de onun sevgisine ve onayına bu kadar çok ihtiyaç duyduğum için ondan korkuyorum. Birileri sigara istemek için yanımıza geliyor ve olan oluyor. Merve, herkese zavallı yaşlı babaannesinden para çalan kızı anlatmaya başlıyor. Duyduklarıma inanamıyorum. Bunu, dalga geçerek ve beni de gülmeye zorlayarak yapıyor. Komik bir şey anlatıyormuş gibi. Ama herkes bana ters ters bakmaya başladığında, suratını asıyor. Elimi tutuyor. "Kötü bir niyetim yoktu, biraz sarhoş oldum galiba," diyor. Müzik değişiyor, herkes beni unutup dans etmeye ya da öpüşmeye başlıyor ve Merve yeniden piyesin baş rol oyuncusu oluyor. Onun ölmesini o kadar çok istiyorum ki, bir an, düşüncelerimle bunu yapabilirmişim gibi geliyor. Ama kendimi tutuyorum. Köşemde oturuyorum. Votka içiyorum. Tülle yüzümü kapıyorum ve Murat'ı düşünüyorum. Midem bulanmaya başlıyor. Artık gelmesini istemiyorum. Artık bana âşık olmasını istemiyorum. Hepsi geçti. Artık öpüşme hayalleri kurmuyorum.

"Birileri sigara istemek için yanımıza geliyor ve olan oluyor. Merve, herkese zavallı yaşlı babaannesinden para çalan kızı anlatmaya başlıyor."

Kapıyı Merve açıyor ve Murat, Merve'yi öpüp içeriye giriyor. Siyahlar içinde. Dalgın görünüyor. Saçları dağılmış. Etrafa şöyle bir bakıyor, partiyle ilgili birkaç espri yapıyor ve votka şişesini alıp içeriye, odasına gidiyor. Midem çalkalanmaya başlıyor. Olduğum yere çöküyorum, kalkacak gücüm yok. Beni görmedi bile. Ondan nefret ediyorum. Murat'ın cenazesini düşlerken, gözlerim kapanıyor.

Tam yere devrilecek gibi olup da uyandığımda, herkesin gitmiş olduğunu fark ediyorum. Merve bana bir bardak su getiriyor ve beni bu halde eve göndermeyeceğini söylüyor. Oysa ben eve gitmek istiyorum. Ama Merve ısrar ediyor. Saçlarımı okşarken sevecen ve şefkatli görünüyor. Bana acıyormuş gibi. Ama bu beni sinirlendireceğine sevindiriyor ve ona teslim oluyorum. Merve etrafı toplarken, bana oturmamı söylüyor. Dediğini yapmak yerine votka şişesini kafama dikiyorum, berbat görünen yüzümü tülle örtüyorum, kendimi Murat'ın odasının kapısını tıklatırken buluyorum.

"Beter Böcek'teki kıza benzemişsin," diyor. Yatağa uzanmış, müzik dinliyor ve votka içiyor. Gülüyor. Teşekkür ediyorum. Neden eve gitmediğimi soruyor. Hiçbir şey söylemiyorum. Yanına uzanıyorum. Şaşırmış görünmüyor. Her yerde izmaritler, buruşmuş kâğıt-

lar, mendiller ve başka bir sürü çöp var. Giysileri ve çorapları yerlere atılmış. Bilgisayarı bile pis görünüyor. Aldırmıyorum. Gözlerine bakıyorum. Yarı aralık duran ağzına. Merve'nin ağzına. Uzun, rahatsız edici bir sessizlik oluyor. Sigara içiyoruz. Murat, müziğin sesini açıyor. Sıkılmış görünüyor. Sıcak votkadan bir yudum alıyorum. Dağınık saçlarına bakıyorum ve ellerimi saçlarının arasında gezdirmeye başlıyorum. Ayaklarım uyuşuyor. Ellerim titriyor. Murat sakin görünüyor. Bana gözlerini kısarak bakıyor. Tülün ardında, gizemli bir prenses gibi göründüğümü düşünüyorum. Ona yaklaşırken dizlerim titriyor. Saçlarını okşamaya devam ediyorum ve sonra, yüzüne dokunuyorum. "Ne yapıyorsun?" diyor ve gülmeye başlıyor. "Lütfen..." diyorum. Bana tuhaf tuhaf bakıyor. Yüzümü yüzüne yaklaştırıyorum, tülü kaldırıyorum. Uzun uzun bakışıyoruz. Tülü kapatıyorum. İkimizin üzerine. Ve öpüşüyoruz. Bulutların üzerinde yükseldiğimi hissediyorum. Siyah bulutlar. Siyah gökyüzü. Simsiyah bir evren, içime doluyor. Murat geri çekiliyor, ağzını çarpıtıyor ve, "Buraya gelmemeliydin," diyor. Şapkamı çıkarıyor. Birden utanıyorum ve korkmaya başlıyorum.

Merve içeri girdiğinde Murat utanıyor. Sonra sinirleniyor ve Merve'ye küfretmeye başlıyor. Merve de ona küfrediyor. Birbirlerine havlayan iki köpek gibiler, diye düşünüyorum ve bu düşünce nedense beni güldürüyor. Güldüğümde, ikisi birden bana dönüyor. Murat, siyah elbisemi üzerime fırlatıyor ve sesim kesiliyor. Merve yüzüme bile bakmıyor, bir küfür daha savurup gidiyor. Kusacak gibi oluyorum. Ama kendimi tutuyorum, kapının eşiğinde durup, Murat'a bakıyorum. Ona, onu sevdiğimi söylemek istiyorum ama sesim çıkmıyor. Onun yerine Murat, "Hazırlan, seni evine bırakacağım," diyor.

Merve'nin odasının kapısı kilitli. İçeride ağladığını duyuyorum. Kapıyı açmıyor. Hiçbir şey söylemiyor. Murat da yol boyunca hiçbir şey söylemiyor. Bana bakmıyor. Ben de ona bakmıyorum. Eve koşarak giriyorum, babaannemi uyandırmamaya çalışarak kendimi banyoya atıyorum.

Babaannemin yatağına giriyor, hâlâ yaşadığından emin olmak için nefesini dinliyorum. Yaşıyor. Ona sarılıp sessizce ağlamaya başlıyorum. "Özür dilerim," diyorum. Uyumadığını biliyorum, bana kızgın olduğunu biliyorum ama bir şey söylemiyor. Uykuya dalmadan önce, bir daha asla okula gitmeyeceğimi düşünüyorum. Merve bir daha benimle konuşmayacak, herkesi kendi tarafına çekecek ve kimse benimle konuşmayacak. Murat bir daha benimle konuşmayacak. Babaannem bile bir daha benimle konuşmayacak. Ölmek istiyorum ve tam o anda, şapkamı Murat'ın odasında unuttuğumu fark ediyorum. N

ESRA SADIKOĞLU

Gül Kolonyası

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETMENİMİZ YARIM SAATtir Hazreti Muhammed'in yaşamı üzerine konuşuyor, kimseden çıt çıkmasına izin vermeden. Bense sadece onu dinliyormuş gibi yapıyorum. Arkasından dilimi çıkarıp, Yeter be, diyesim geliyor. Ne zaman sıramın önünden geçse, gül kolonyası kokusu burnumun direğini kırıyor; içimden, "Öğretmenimizle birlikte tüm Humeyniciler kasabadan gitse de akşamları gene konu komşuya gidebilsek," diyorum.

Evleri, üst başları aynı kokuyor, takkeleriyle şalvarları birörnek. Benim yaşımdaki kızı bile çarşaf giyiyor. Kadınları kapkara bir dünyanın içinden bizlere dik dik bakıyor. Sokaklardan geçtiklerinde, hiç kimsenin anlamlandıramadığı, uzun süren bir gizem izlerinin ardında sürükleniyor.

Cebrail öğretmen dua ezberleme ödevimizi verirken zil yüksek sesle çalıp imdadıma yetişti. Benim payıma yine bir türlü ezberlemeyi beceremediğim ayet-el kürsi düştü. Hocadan önce sınıftan dışarıya fırladım. Gül kolonyası kokusu iki gün aralıksız yağan yağmura karışarak okulumuzun bahçesine olanca ağırlığıyla çökmüş. Göğün rengi de bakışlarım gibi pembeleşmiş, artık nereye baksam, her şey ansızın renk değiştiriyor. Avludaki çamur, karşımdaki taşlar, çırılçıplak ağaçlar, binamızın önünden geçip lise binasına doğru giden öğrenciler, perdeleri sıkı sıkıya çekilmiş evler...

Gidip elimi yüzümü yıkamalıyım. Okulumuzun içinde bulunduğu binada kız tuvaleti yok, o yüzden biz de liseli kızlarınkini kullanıyoruz. Liselilerin koridorlarından ne zaman geçsem, gözlerim tanıdık birilerini arıyor, durumlarının iyi olduğunu bilip içimi rahatlatmak istiyorum.

Humeyniciler geçen hafta liseden Azad adında bir çocuğu, kardeşi ve babasıyla eczanelerinde kurşun yağmuruna tutmuştu. Azad'ın sınıfı üç gündür boykotta, sınıf arkadaşları okula gelmiyor. Sınıf bomboş, ama Azad'ın vurulmadan birkaç saat önce aldığı spor ayakkabıları kutusuyla masasının üstüne konmuş. Onların sınıfının önünden geçtiğimde, buz gibi soğuk bir korku bedenime yayıldı, kanım, ince bir pembelikle beynime yürüdü.

Musluğu sonuna kadar açıp avuç avuç su serpiyorum yüzüme. Kokunun burnumdan gitmesi için burnuma su alıyorum, ama nafile, bu beni daha da kötü etmekten başka işe yaramıyor. Sigara içen genç kızlar, koku girtlaklarına kaçmışcasına öksürmeye başladı. Başımı yavaş yavaş kaldırıp karşımdaki aynaya bakıyorum, yüzüm, heyecandan sararıp solmuş. Kızlar bana kızıp kovmadan gitmeliyim buradan. Artık bana inat, musluktan da kolonya akıyor.

Zil sesi, ağır bir sessizlik içinde uçuşup bütün yüksek sesler gibi nedensiz bir korku salıyor yüreğime. Sessizliğe alışkınım, bir de sessizliği dinlemeye. Bu kez, kokuyu buraya da yaymadan, hiçbir sınıfa bakmıyorum, hiç durmadan bizim okul binasına doğru acele ediyorum.

Sınıfın kapısında resim öğretmeniyle burun buruna geliyorum. Bir önceki derste yaşadığım dehşetten beni kurtarsa kurtarsa resim dersi kurtarabilirdi zaten. Dersinde başarılı olduğumdan beni çok sever, bana her zaman "küçük ressamım" der.

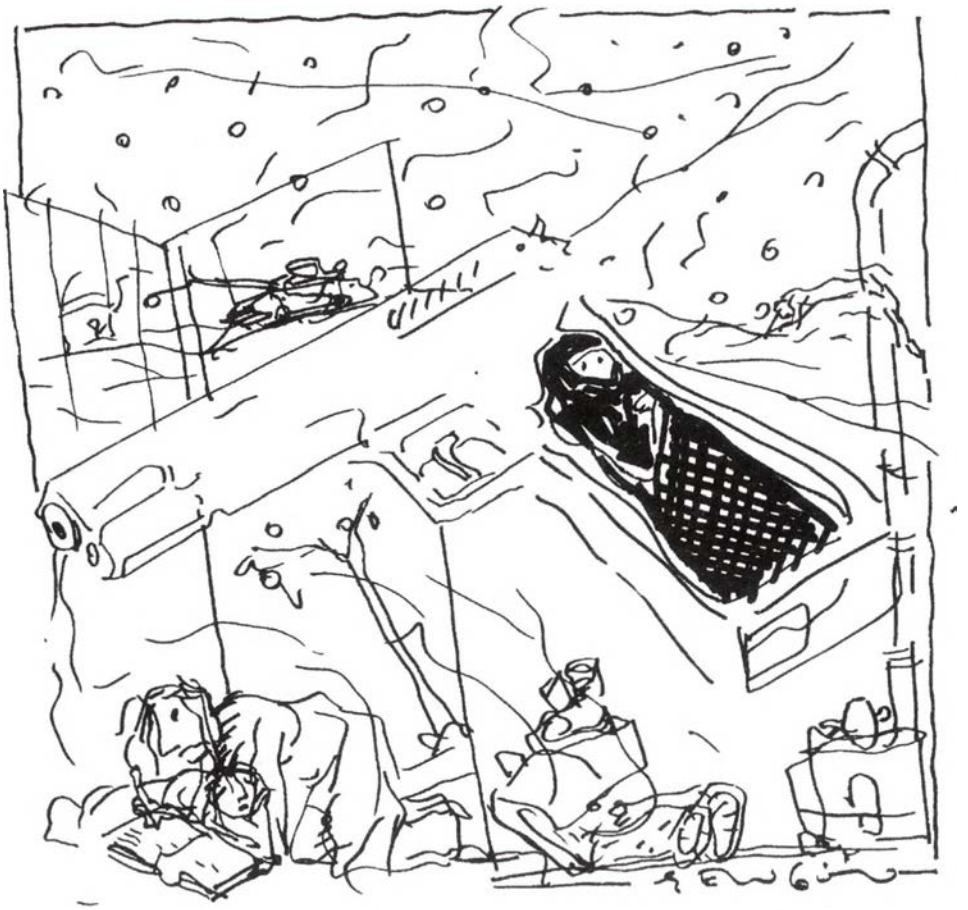
Sırama doğru yürüdüğümde, koku aynı anda arkadaşlarıma ulaşmışcasına, ellerini benzer bir tempoyla hemen burunlarının önüne götürdüler. Her zaman gripli, burnunun ucu sürekli kırmızı olan nazik öğretmenimiz de bu keskin kokuyu almaktan kurtaramamıştı kendisini. Artık bedenimden utanıyor, kendimi bir küp gül kolonyası gibi hissediyorum. Sıra arkadaşım parmağını kaldırıp öğretmenden yerini değiştirmek için izin istiyor, benden kaçmak istercesine. Ayağa kalkıp, Hepiniz kokuyorsunuz be, diye haykırmak istediğim bir anda öğretmen bana engel olmak istercesine, "Bugünkü konumuz, kışı betimlemek," diyor yüksek bir sesle.

Çöp kutusuna gidip kalemimin ucunu açıyorum, ama hâlâ konuyla ilgili aklıma gelen hiçbir şey yok. Mezarların yanlarından su üstüne vurmuş ölü insanlar çizsem, acaba öğretmen bana kızar mı? Babam da her akşam benimle kardeşime öğüt veriyor:

"Ne olursa olsun, okulda savaştan ve Kürtlüğünüzden söz etmemelisiniz, öğretmenlerinize karşı geldiğinizi duymayayım!"

Babamın söyledikleri, içinde bulunduğum durum için bir anlam taşımıyor, o nedenle de çizmeye başlıyorum. Önce Zînê Teyzenin evini çiziyorum, sonra da Humeynicilerin üç gece önce bedenine çivi çaktıkları oğullarını. Çizdiğim her çiviyle birlikte, çiviler bedenime saplanıyormuşçasına ağrı duyuyorum, pembe gözyaşları bakışlarıma takılıp kalıyor. Zilin çalmasına daha on dakika var. Şerife öğretmen, sıraları gezip defterleri imzalıyor. Sıra, bana geliyor:

"Konuyu yanlış anlamış olmalısın, bu ne resmi?"

"Bu resmi imzalamam!" MUHAMMET ŞENGÖZ

"Aynı konuyu sana ev ödevi olarak veriyorum. Yarın bana getir. Oldu mu?"

"Tamam..."

Zil, gene tam da gerektiği bir anda çalıp bugünkü derslerin bittiğini müjdeledi, bütün öğrenciler, bir an önce karınlarını doyurma telaşıyla rengârenk paltolarıyla berelerini giyinip evlerine koşturdu. Sınıftan en son çıkan tabii ki ben oldum. Okul çıkışında bana eşlik eden arkadaşlarımı da kaçırdım bugün. Tek başıma kendi kendime konuşarak çevremi gözlemleye gözlemleye yürürken karşıdan gelen panzer bütün öğrencileri olduğu gibi beni de kaldırıma savurdu. Panzer öğrenciler birbirlerine girmesin diye her paydosta gözdağı verme görevini yerine getiriyordu yine.

Şemsiyelerimizden, yırtık çizmelerimizden yükselen sesler, olağanüstü hayatımızı sonsuz bir ahenk içinde bırakıyor. Dağlarımızın arka taraflarında süren çatışmalardan yükselen top ve tank sesleri bize ulaşıncaya kadar çocuksu aşklarımızın düğünlerinin davul zurna seslerine dönüşüyor. O zaman oyunlarımızı elimizden geldiğince sürdürüyoruz ta ki annelerimiz, babalarımız, ablalarımız ve ağabeylerimiz yüreklerimize dehşet salan sesleriyle bağırmayıncaya kadar. Ben de bugün kırmızı paltomun içinde, Pembe Panter kılığımla arkadaşlarımın oyunlarını seyrediyorum. Mecalim olsa belki ben de onlara eşlik ederdim, ama bugün her anlamda seyirci olmayı tercih ediyorum.

Dayımın kızı Sibel pürtelaş bir halde bana yetişiyor. O, yaşça benden bir yıl daha büyük olmasına rağmen, çoğunlukla birlikte oyunlar oynar, ödevlerimizi birlikte yaparız. Sibel kalın sesli bir adamın dayımlara telefon etmesinden bu yana, korkusundan çoğu zaman okula gelmiyor. Bir ay önce, bir sabah erken bir vakit, tuvalete gitmek için kapıyı açtıklarında avlu kapısının önünde bir karton kutu buldular. Dayım, kartonu önce şöyle bir

yoklamış, sonra alıp içeriye getirmiş. Kutudan İslam ve namaz kılma üzerine yirmiye yakın kitap çıkmış. Dayım, o gün hükümet konağındaki işine gitmemiş, çocukları da okula göndermemiş. O gün bugündür dayıma durmadan telefonlar geliyor:

"Dinimize dön!"

"Namazını kıl!"

Bazen de hiç konuşmayıp dini kasetler dinletiyorlarmış.

Sibel bizim evin yakınlarında benden ayrılıp evine koşturdu. Annem, bana kapıyı açar açmaz,

"Sibel, okula gelmiş miydi?" diye sorduktan sonra, yanıtı yüzümden okumuşçasına beklemeden, akşam yemeğini hazırlayıp saat beşe yetiştirmek için mutfağa geçti. Dayımın adı Humeyniciler tarafından öldürülecekler listesinde bulundu bulunalı, telefon üstüne telefonlardan bu yana, dedemle annem her akşam memurların mesaisi bittiğinde, gidip konağın kapısında bekliyor, alıp onu eve götürüyorlar. Dedem, ceketinin cebinde paslı bir bıçak saklıyor ne olur, ne olmaz diye. Annem de keskin bakışlarını koynuna koyup yola düşüyor. Ben de her akşam onlarla gitmek istiyorum, fakat beni bir bahaneyle atlatıp yanlarında götürmüyorlar. Bu akşam ben gidersem, havalara saçtığım kokudan belki merhamete gelip de kimseciklere dokunmazlar. Bugün başıma geleni anneme anlatıp gül kokuyor muyum diye sormak istiyorum ona.

"Zelal, gelin de sizleri tuvalete götüreyim."

"Zelalll!"

"Geldim, geldim."

Tuvaletin penceresinde bir tim yüzü görmeden önceydi, o zamanlar hep tek başıma tuvalete gider gelirdim. Fakat artık hep annemle birlikte gidip geliyorum. Sümüklü böceklerin annemin üstlerine döktüğü tuzun altındaki çırpınışları ve beynimden hiç silinmeyen tuvalet camında gördüğüm tim'in sırıtışı, bana tekrarlanacaklarmış gibi geldiğinde gözlerimi sımsıkı kapatıp annemin eteğine yapışıyorum.

Annem evden çıktıktan sonra, kapıyı içerden sımsıkı kilitleyip televizyon odasına geçtim. Okula bu yıl başlayan kardeşim odanın bir köşesinde kurulmuş, öğretmenin verdiği fişleri defterine geçirmekle meşgul. Ödevlerimizi bir saat içinde yaptık yaptık, yoksa yarına kalırlar da öğretmenlerimiz, olağanüstü hayatlarımızdan bihaberlermiş gibi, bizi azarlar mutlaka. Çünkü nerdeyse her gece elektrikler kesilir, yazılarımız lamba ışığında yazıldığından karşılarına eğri büğrü çıkar, bu da canlarını çok, ama çok sıkar. Kasabada silah sesleri her yankılandığında kardeşimle birlikte altına girdiğimiz kanepeye oturup teneke sobaya dik dik bakıyorum.

"Kış Manzaraları"nı düşünüyorum. Kar, yağmur, odun, kömür, palto, sis, duman, çamur, gül kolonyası, pembelik yağıyor kor ateşten çıkan sesin doldurduğu odaya. Çantamdan defterimi çıkarıp yere, kardeşimin yanına oturuyorum. Kalemim, korkularımı geride bırakıp akıyor. Ben de büyük bir korkuyla onu takip ediyorum, belinden sımsıkı tutuyorum. Önce otelin karşısındaki sokaktan annemin sesini soluğunu getiriyor, ardından caminin köşesinde duran dedemi. İkisini birlikte nakşediyoruz defterime. Bu kez dayımın önünden geçip onu annemlerden çalıp bize getireceğiz. Kardeşim, gitme ne olursun dercesine kâh yüzüme, kâh defterime bakıyor. İki kez patlayan tabancanın sesi, bizi odanın kapısında yakalıyor. Kalemim elimden, ben hayallerimin damından düşüyorum. N

Kürtçeden çeviren **Kawa Nemir**

ŞENAY EROĞLU AKSOY

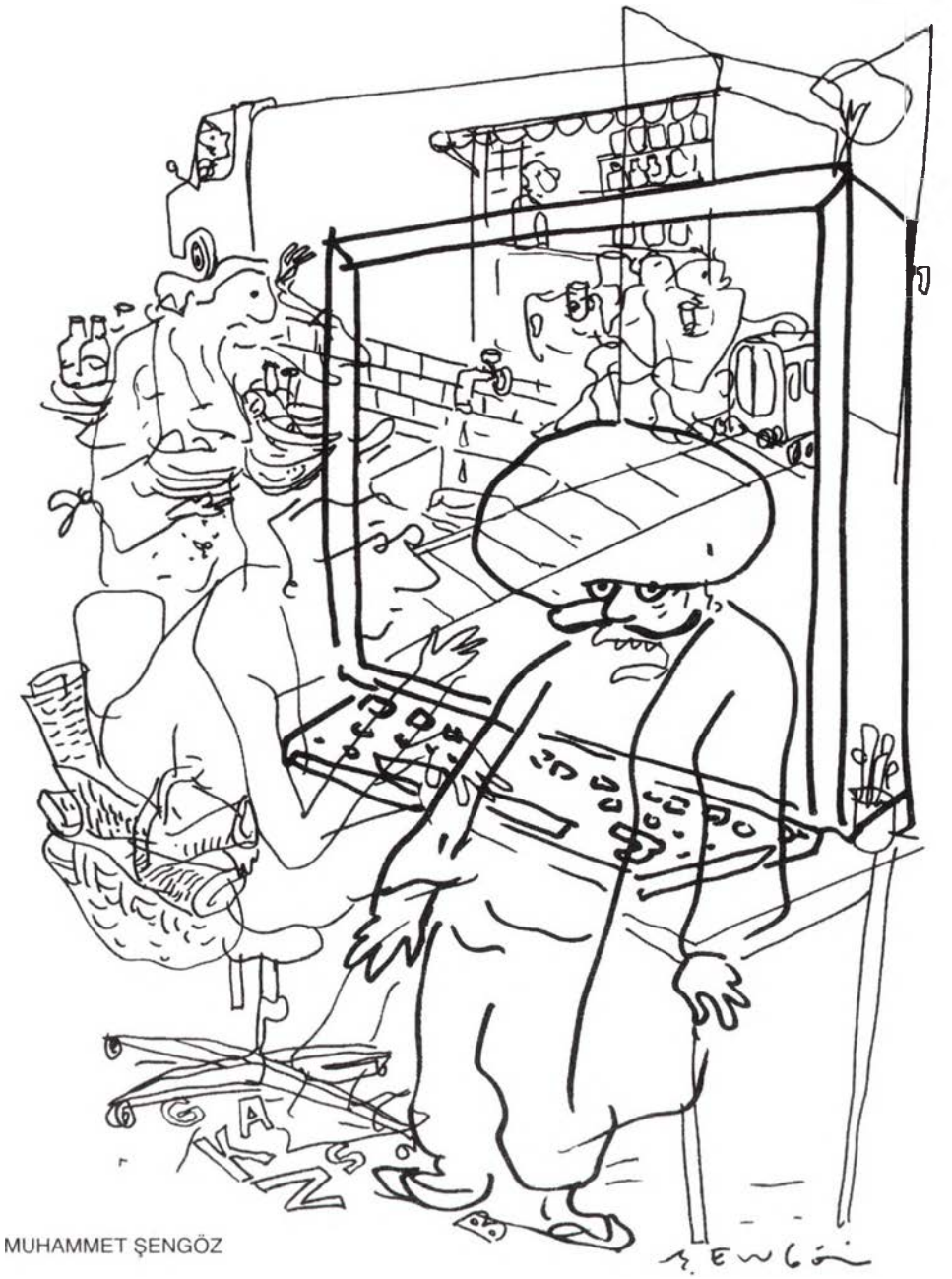
Kurmacayla Kaybolmak

EV İKİ KATLI, MERDİVENLERİ SOLUK SOLUĞA ÇIKIYOR. AKLINDAKİ SÖZcükler kıstırmış onu, akmak istiyorlar kendi yollarınca. Çalışma odasına giriyor, koltuğa oturuyor. Önünde boş bir sayfa. Usulca eğiliyor klavyeye, elleri hızlı hızlı dokunuyor harflere.

Yorgundu. Evinin, aşağı indikçe küçülen merdivenlerinden yavaş yavaş yürüdü. Kapının önü ayakkabılarla doluydu. Eşikte üst üste yığılmış ayakkabılara baktı. Topuklarına basılmış olan Ahmet'in, kahverengi küt burunlu Sinan'ın, öbürleri de... Anahtarını çıkarıp kapıyı açtı. İçerden gelen yoğun sigara dumanı çöreklendi üstüne. "Yine hepsini alıp gelmiş." Odanın kapısı açıldı. İçerden uzun boylu, genç bir çocuk çıktı. "Nerede kaldın, yemek de yapmamışsın?" dedi dişlerinin arasındaki sigarayı ısırarak. Kadın elindeki çantayı bırakıp mutfağa geçti. Sağa sola atılmış bardaklara, kirli tabaklara, kemirilmiş karpuz kabuklarına baktı. Yavaş yavaş tezgâha yaklaştı. Kirli sarıya dönmüş duvarlar yakınlaşıp kadının üstüne eğildi. Mutfak küçüldü, küçüldü... Kaç yıldır böyle yaşıyordu? İçerdekiler, karpuz kabukları, bulaşıklar, küfürler... Birden üstüne gelen duvarları sert, hızlı bir hareketle itti. İnce sesi harlandı, kükredi: "Sakın onlara yemek hazırladığımı, bardakları yıkayıp kül tablalarını boşalttığımı yazma!" Alnındaki damarlar şişmiş, yüzü al al olmuştu. Hışımla dışarıya seslendi: "Hem o içerde gördüğün de benim oğlum değil." Kapıdan kısa boylu, tombul, kırmızı yüzlü bir delikanlı girdi. Kadın oğlanı kendine doğru çekip, "Bak şimdi senin yarattığın oğlana neler yapacak benimki, artık bunları yazacaksın," dedi. Öylece duran oğlan, kadın dokununca bir hamlede mutfaktan çıktı. Arkasından da kadın. Şimdi ikisi de görünmüyordu. Bekledim, içerden ses seda gelmiyordu.

Eğildim, puslu gözlerle sözcüklerimin aynasına baktım.

Kendimi ararken, "Yardım et," diye bağırdı kadın, dayanamayıp yanına aktım. Kadın koridorda beni bekliyordu. Koluma yapışıp, "Biliyordum öyküye gireceğini, şimdi yaz bakalım," dedi. Kolumdan sürükledi, salona geçtik. İlerdeki odada kadının oğlu ve benim yarattığım oğul yan yana oturmuş, bira bardaklarını tokuşturuyorlardı. "Gördün mü?" dedim. "Ne seninkinde iş var, ne de benimkinde. Oysa tamamlamama izin verseydin değiştirecektim." "Hadi oradan," dedi. Kolumu bırakıp mutfağa geçti. Ben de arkasından. Kadın karpuz kabuklarını kemirip kemirip pencereden dışarıya fırlatıyordu. İşte tam zamanı deyip öykünün içinden sıyrılmaya çalıştım. Sokak kapısına kadar yürüyüp var gücümle kapıyı ittim. Açılmadı. İttim, açılmadı. "Ne o," dedi ardımdaki ses, "gitmek mi istiyor-

MUHAMMET ŞENGÖZ

sun? Oysa evin ağzından anlatmalıydın bu öyküyü. Bak sana neler anlatacağım. Yaz. Ben sıradan bir ev değilim, cesetler saklayan odalar doğururum istersen." Sağa sola baktım, ölü, morarmış kadınlar ağızları ayrık yatıyorlardı. "Sus," dedim ve gözlerimi sıkıca kapayıp bilgisayarımın başında olmayı hayal ettim. "Öyküyü tamamlamadan çıkamazsın buradan," dedi ev. Kapının kolunu çektim, açılmadı. Gözlerimi bir daha açıp kapattım. Olmuyordu. Mutfağın kapısına baktım, kapalı. Deminden beri sesi çıkmayan kırmızı yanaklı delikanlı bağırarak odadan çıktı. "Yine sütlerin iki kutusu eksik, çalanları yakalarsam..." Önünde dakikalardır beklediğim kapıyı açıp dışarı çıktı. Şaşırdım. Kapı koluna yapıştım, salladım salladım, açılmadı. Salonun penceresine koşup delikanlının arkasından baktım. İlerde, kepenkleri inik bir dükkânın önünde duruyor, eşiğe bırakılmış kasaların içinde duran sütleri sayıyordu. Karton kutuları tek tek çıkarıp sayarak tekrar dolduruyordu yerlerine. Eve doğru yürümeye başlayınca sokak kapısının önüne koştum. Önce ayak sesleri geldi delikanlının, sonra kapı açıldı. Beni kenara itip mutfağa yürüdü. Bağrışmalar du-

yuldu. Ben yerde yatarken odalardan birinin kapısı açıldı ve başında sarık, dudakları mürekkep renginde bir adam, kafasını uzatıp fısıltıyla beni yanına çağırdı. Kapana kısıldığım yerden, belki bir çıkış vardır umuduyla, adama doğru süründüm. Odaya girdiğimde kolumdan tutup, "Beni tanıdın mı?" dedi. Yüzüne baktım. Tarih öncesinden kalmış sarık ve cüppesi, kararmış ağzı, burulmuş uzun bıyıkları... Yok. Hiçbir yerden tanımıyordum. Adam kalın bıyıklarını öne doğru uzattı, biraz düşündükten sonra, "Bak," dedi kara ağzını açarak; sadece dudakları değil, dili, damakları bile karaydı. "Bu da mı sana bir şey hatırlatmadı?" dedi kara bir kuyuya benzeyen ağzını kapatırken. Aklım biriktirdiği tüm yaşantıları dolaşıp onu yattığı yerden çekip çıkarmak istedi. Bulamadı. Elindeki kâğıda bir şeyler yazıyordu. "Yanlış, bak yine yanlış yazdım," deyip parmağını yaladı, yazdığı yeri tükürüğüyle silmeye çalıştı. O, elini ağzına götürürken birden hatırladım ve heyecanla, "Sen ağzıkaralardansın!" dedim. Tombul yanaklarını şişirip başını salladı. Kolumdan tutup odanın en karanlık köşesine sürükledi beni. Elini gömleğinin içine sokup bir şeyler arandı. Avucunu açıp yaldızlı, gümüş renginde harfleri yere saçtı. Olduğu yere diz çöküp, "Başla bakalım, bunlar benden sana," dedi. Gözlerim yuvalarından fırlayacak kadar korku doluydu. Baktım, yaldızlı harfler yerde pırıl pırıl parlıyordu. Kolumu tutup beni kendine çekerek kulağıma fısıldadı, "Şimdi benim söylediklerimi yazmalısın, ağzıkaralardan kalanları birleştirmek istemez misin?" Ve düştüğüm kuyu daha da derinleşti. Dışardan gelen sesler arttı. Belli delikanlı iyice sinirlenmişti sütü çalanlara. Benim aklım fikrim mutfakta olanlardaydı. Adama sordum: "Sütleri kimin çaldığını biliyor musun?" "Biliyorum, evin ilerisinden bir demiryolu geçer, çok yakınımızdaki istasyonda oturan hikâyecilerden biri olmalı. Şimdi bunları boş ver, söylediklerimi yaz," dedi. Eğildim. "Oyun oynayacak zaman değil, buradan çıkmalıyım." O, bana aldırmadan harflere bakıyordu. Uzun cüppesinin eteklerini kucağına toplayıp tek tek eğildi harflerin üstüne. Çattık dedim içimden, çattık valla. Dışarıda kapılar çarpılıp açıldı. Kadın oğluna bağırdı. "Sabah erkenden kalkıp bakkalı açmazsan olacağı bu. Zaten kazandığın üç kuruş." Oğlan aynı öfkeli sesle cevapladı: "Yarın pusuya yatıp yakalayacağım onu, mutlaka veresiyeyi kestiklerimden biridir." Etrafa baktım; ellerim, kadın, delikanlı, yere oturmuş harfleri yan yana getiren adam. Ağzıkara başını çevirip "Bak," dedi. Baktım. Yaldızlı, gümüş rengi harfler yan yana durup sözcüklere, sözcükler tanıdık öykülere varıyordu. Okudum "Demiryolu Hikâyecileri-Bir Rüya" "Sen... Sen nereden biliyorsun bu öyküyü?" dedim. Yine ağzını açıp dudaklarını göstererek. "Hadi artık tamamla," dedi. Harflerin üzerine eğilip parlak, anlamsız duruşlarına baktım ve ellerim tıkır tıkır işlemeye başladı yeniden. Yazdığım öyküleri koymak için bir sepet bulmalıydım.

Sabaha karşı delikanlı erkenden uyanıp süt kamyonunu beklemek için pusuya yattı. Ağzıkara, "Yaz bakalım sözcükler seni kime götürecek," dedi. Süt kamyonu gürültüyle caddeden geçip küçük bakkal dükkânının önünde durdu. Kısa boylu sütçü kamyondan atlayıp arka kapağı güçlükle açtı. Mavi, plastik kasalardan birini kucağına dayayıp kapının önüne bıraktı. "İşte şimdi yakaladım seni," dedi delikanlı pencerenin önüne pusuya yatarken. İlerdeki tren yolundan yük vagonları gürültüyle geçti. Bir adam, kolunda sepetle yavaş yavaş yürüyordu bakkala doğru. Sepetinin içinde kıvrılmış kâğıtlar vardı. "Bu o!" diye bağırarak pencereye koştum. Küçük, rulo haline getirilmiş kâğıtlardan birini okumak için her şeyimi vermek istiyordum. Adam tedirgin adımlarla kasaya yaklaşırken bir yandan da etrafı süzüyordu. Yaklaştı, yaklaştı. Ağızkara yerdeki harflerden Z'yi kapıp pencereye fırlattı. Cam gürültüyle kırıldı. Delikanlı hışımla ağzıkaranın üstüne çullanıp, "Tam iş üstünde yakalayacaktım onu," dedi. İlerde duran, sepetleri hikâye dolu adam, hızla uzaklaşırlarken eve doğru dönüp gülümsedi. Baktı, onun da ağzıkaraydı. N

"Edebiyatı Özleyenler İçin"

*"Her satırı okunacak bir dergi"**

*Bir okur mektubundan

İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ MAYIS-HAZİRAN 2009

- İnsan Manzaralarına Önsöz / Nâzım Hikmet
- Çeviri Serüvenim / Tahsin Yücel
- Demokrasinin Neresindeyiz / Server Tanilli
- Yazınsallık / Emin Özdemir
- Darwin Tartışmaları / Kaan Arslanoğlu
- Roman Piyasası / Yüksel Pazarkaya
- Anıların İçinden / Kemal Özer
- Ahmet Mithat Efendi ile Virginia Woolf / A. Didem Uslu

Desenleriyle *Artin Demirci*

Cevat Çapan
Tahsin Yücel
Nâzım Hikmet
Server Tanilli
Emin Özdemir
Süreyya Berfe
Refik Durbaş
Barış Pirhasan
Cemil Kavukçu
Alova
Kemal Özer
Yüksel Pazarkaya
Eray Canberk
Wolfgang Borchert
Celil Oker
Kaan Arslanoğlu
Gürhan Tümer
Didem Uslu
Tarık Günersel
k. İskender
Ferruh Tunç
Eren Aysan
Salih Ecer
Oğuzhan Akay
Selahattin Yolgiden
Murat Alpar
İsmail Doruk
Nazmi Ağıl
Mukadder Özgeç
Nihal Konar Naş
Gökçenur Ç.
Levent Sevi
İzzet Göldeli
Gökhan Demirci
Fatin Hazinedar
Ürün Kuş
Elif Bereketli
Leyla Fişek
Besim Dalgıç
Alişan Çapan

Yazışma adresi: P.K. 57 Üsküdar-İstanbul tfisekci@gmail.com Dağıtım: Yay-Sat

Bir yıllık abonelik için Ahmet Turgay Fişekçi adına Yapı Kredi Bankası Levent Çarşı Şubesi 60469735 nolu hesaba, ya da 5519864 nolu posta çekine 42.-YTL yatırıldıktan sonra dergilerin gönderileceği posta adresi, mektupla ya da tfisekci@gmail.com'a bildirilmelidir. Yurtdışı için abone ücreti 60 Euro'dur.

www.sozcuklerdergisi.com

EGE IŞIK

Bir İkindi Vakti

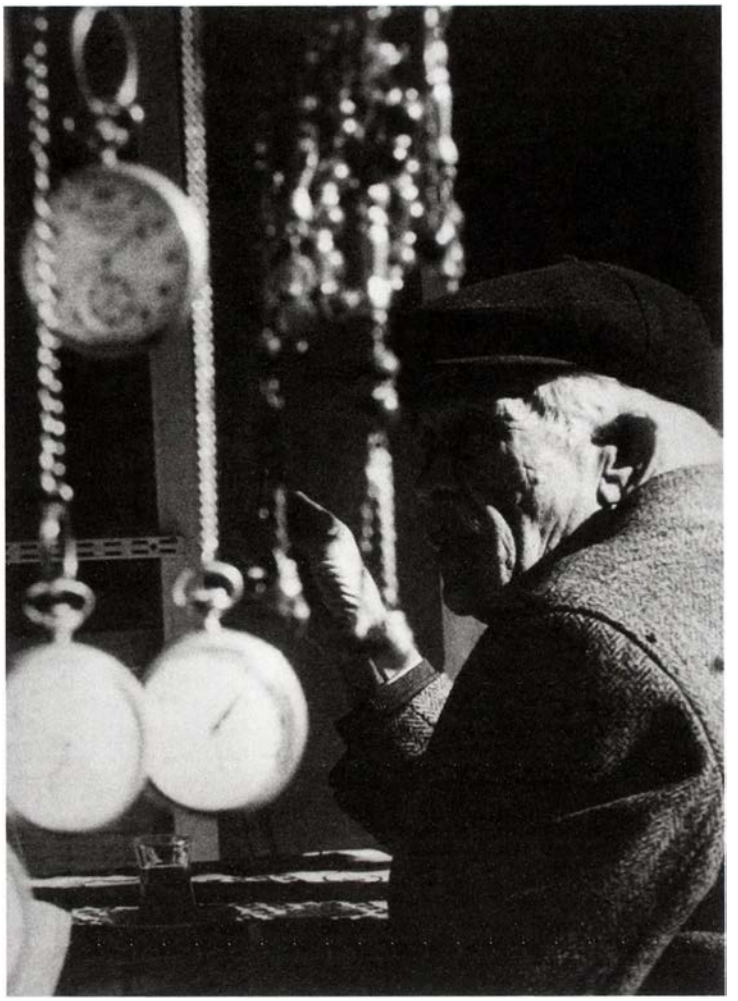
KIZGIN GÜNEŞİN ALTINDA UZUN SÜRE BEKLEMİŞ TAŞLAR GİBİ YANIYORdu gözleri. Panjurun delikleri arasından odaya yayılan gün ışığına alışmaya çalışıyordu. Duvarın ardında yaşayan insanların konuşmaları, kısa kesik gülüşleri duyuluyordu. Dinledi. Yaşlı bir adamın konuşmasını andırıyordu ses. Kolu, yastığın altında kıvrılmış, ağırlığını üstüne yattığı bacağına vermişti. Bir an olsun hareket etmeden, kanepede uzanıyordu. Tedirgindi. Yeni başlayacak günün yorgunluğu onu omuzlarından çekiyordu. Direniyordu. Yastığın altında kalan kolu uyuşmaya başlamıştı. Odada, uzun süre kapalı kalmışlığın getirdiği bunaltıcı bir hava asılıydı. Pikeyi burnuna kadar çektiğinden nefes alıp verişi hızlanmış, bunalmıştı. Ama kıpırdayamazdı. Kediyi uyandırmak istemiyordu.

Sabah ezanı okunurken, gölgelerin arasında dolaşan kedinin siyah, parlak tüylerini ve ışıldayan gözlerini görmüştü. Adım sesini dinledi, yaklaşıyordu. Gözlerini yumdu, içinden saydı. Kedi, kıvrak bir hareketle ok gibi kanepeye fırladı, gezindi, kendine yer aradı. Kadının beliyle kalçası arasındaki oyuğa yerleşti. Pençelerini açtı, tırnaklarını çıkardı, pikenin dikişlerine tutundu. Bunu yaparken bıyıklarını aşağı yukarı, oynattı. Kadın, üzerinde yatan kedinin sıcaklığını hissediyordu. Gözleri fal taşı gibi açıldı, ağzı aralandı. Kedi eve henüz gelmişti, bunu biliyordu. Duvar saatinin her saniye daha şiddetli çıkardığı ses, bu küçük çatı katında yankılanmış ve kadının kulağında patlamıştı. Oysa hikâyenin en başında bu küçük çatı katını seviyordu. Yazı masasını sokağı gören pencerenin önüne yerleştirmiş, postaneden bir posta kutusu kiralamıştı. Editörlerden gelen ret cevaplarını bile çekmecelerde saklamış, yazmaya devam etmişti. Onunla olmaktan mutluydu. Tablolar astı, birlikte oldukları fotoğrafları çerçeveciye verdi, sardunyaları saksılara dikti. Ama artık eskisi gibi değildi, eskimişti.

Zaman sonsuz ama çember yuvarlak değildi. Kasketini başına yerleştirdi. Ellerinin üstündeki kahverengi beneklere her geçen gün yenileri ekleniyordu. Konsolun aynasında bir an için yansımasını gördü. Kendisiyle göz göze geldi. Bir zamanlar –henüz kısa pantolonuna askı takıp ceplerini erikle doldurduğu günlerdi– annesi dudaklarını bu aynanın başında boyardı. Saçlarına üstünde parlak taşlar olan taraklardan takar, yaşadıkları konağın geniş avlusunda Türk kahvesi içerdi. Lale motifi işlemeli konsol şimdi bir çatı katında, geçmiş zamanı yaşıyordu.

Gömleğinin yakası boynunu çiziyordu. Aldırmıyordu. Yüzü sarkmıştı. Oyun hamu-

rundan biçimsizce şekillendirilen ve kuruması için dışarıda bırakılan bu yaşlanmış yüzü görmeye tahammülü yoktu. Odanın içi romatizma ilacı ve kolonya kokuyordu. Sabah uyandığında çizgili gömleğini, varis çoraplarını ve ceketinin cebine özenle yerleştirdiği mendilini leğenin içinde yıkamış, kuruması için asmıştı. Nem odanın kokusunu ağırlaştırıyordu. Yaşlı adam holde kösele ayakkabılarını cilaladı. Gri kedi, mavi, donuk bakışlarla adamın hareketlerini izliyordu. Uzaktan. İskandinav koltuğun tepesine tünemiş, Mısır heykelleri gibi hareketsiz duruyordu. Adam, kedinin, üstünde gezinen bakışlarının farkındaydı.

TİMUÇİN SEMAYİŞ

Yine bugünkü gibi sıcak bir yaz gününde, kedi yaşlı adamı –o günlerde dimdik yürüyor ve saçlarını geriye tarıyordu– sokakta takip etmiş, eve kadar ona eşlik etmişti. Adam ceketini çıkarmış, omuzuna atmıştı. Koltuğuna altılı ganyan gazetesi sıkıştırmış, sigara içerek yolda yürüyordu. Bir kadınla buluşmuştu. Sahil kenarında bir çay bahçesinde oturdular. Kadın dul kalmıştı, ayakkabı fabrikasında çalışıyordu. Ayakkabılara bağcıklarını takıyordu. Kadın, günde iki yüz ayakkabının bağcığını deliklerden geçirişini ve zamanın yanından geçen yürüyen bandın üstünden aktığını anlattı. Saate göz ucuyla bile bakarsa zamanın o noktada donduğunu ve asla çözülmediğini, böylece zamanın taşıyamayacağı kadar ağırlaştığından bahsetti. Adam, kadını dinlemek yerine, gökyüzünde pike yapan bir martının süzülüşünü izledi. Henüz parlattığı ayakkabılarının bağcıklarına takıldı gözleri. Eğildi, bağladı. Yalnızlığına bağlandı. O günden sonra, kadınlarla konuşmadı.

Yattığı yerden doğrulmayı denedi. Üzerinde lokomotif gibi nefes alıp veren kediyi uyandırmadan yerinden kalkmalıydı. O farkına varmadan, onunla karşılaşmadan dışarıya çıkmak, yürümek istiyordu. Bütün gece gelmesini, eve dönmesini bekledi. Beklemekten usanmıştı. Birden, beklenmedik bir anda ayağa kalktı. Kedi, uyumaya devam ediyordu. Saate baktı. Öğlen olmuştu. Parmaklarının ucunda denge kalasında akrobatik hareketler yapıyor gibi yürüyordu. Bir jimnastikçi gibi dikkatli ve güçlü adımlar atıyordu. Dolabın içinden annesinin geçen kış onun için ördüğü, yakası geniş, kırçıllı, yün kazağı giydi. Su içmek için mutfağa yöneldi. Kolunu hissetmiyordu. Bankonun üstünde duran bardağı yere düşürdü. Kedi, hırıltılar çıkararak olduğu yerde döndü, uyumaya devam etti. Kadın, irkildi. İpin ucundaki balon gibi içi gazla doluyordu. Kapıyı açtı. Apartmanın tahta basamaklarını indi. Dışarıya çıktı.

Yaşlı adam düşen bardağın zeminde çıkardığı sesi belli belirsiz duydu. Yeleğinin iç cebine babasının Cenevre'den aldığı Serkisof marka köstekli cep saatini koydu. Duman ren-

gi kediyle vedalaşmak için arkasına döndü. Kedi koltuğun tepesinden yere atladı. Adamın ayaklarının arasında dolanmaya, sürtünmeye başladı. Boyun eğmek doğasına aykırıydı. Gitmesine engel olmaya çalıştı. Yanında kalmasını ve anıların içinde birlikte yaşamalarını istiyordu. Adam geçmişiyle arasına duvar örmek istiyordu. "Geciktim," diye mırıldandı. Ayaklarının arasında dolanan kediden kurtuldu. Kapıyı açtı. Apartmanın tahta basamaklarını indi. Dışarıya çıktı.

Bu sayıda "Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?" çağrısına gönderilen öykülerden ikisini yayımlıyoruz. **Ege Işık** ve **Fırat Gül**'ün öyküleri, geçen sayıda yayımladığımız fotoğraftan çıkarak yazılmış çok sayıda öykü arasından seçildi.

Kazak kadına sıkıca sarılmıştı. Güneş gökyüzünde ilerliyor, binaların gölgesi yer değiştiriyordu. Bunaltıcı sıcak hava kadının çevresinde şaman dansı yapıyordu. Alnı terlemişti. Kazağının koluna sildi, yüzlerce karınca yüzünde geziniyormuş gibi hissediyordu. Serin, buz gibi bir limonata içecekti. Yanından geçen insanların yüzlerine, vitrinlere, slogan atan gençlere bakmadan, el ilanı dağıtan genç kıza aldırış etmeksizin yürüyordu. Kol saatine baktı. Aceleyle çıktığı için takmayı unutmuştu.

Her gün aynı yolları arşınlayıp, aylaklık eden adam için farklı bir gündü. Manifaturacıya gidip kumaş alacak, kendine bir ceket dikecekti. Güneşin altında parlayan ayakkabılarına gururla baktı. Annesi ayakkabıların boyasız, kir pas içinde olmasını ayıplar, misafirlerin ayakkabılarını çamurlu bulursa boyardı. Çarşıda, Hisarönü Camisinin önündeki çaycıda çay içecekti.

Kadın, çınar ağacının yanındaki sandalyede oturuyordu. Limonatasını yudumlayıp, karşısında oturan yaşlı adamın gözlerini kamaştıran siyah rugan ayakkabılarını hayranlıkla izliyordu. Yaşlı adam çayın içine tek küp şeker attı. Kadının bu sıcak yaz gününde niçin kazak giydiğini düşündü. Onları ayıran duvarın farkında değillerdi. Çember daralıyordu. Mesir macunu satan adam, boncukçular, ikindi namazına giden esnaf, kokoreççi, söğüşü doğrayan bıçağın nihalede çıkardığı melodik ses az sonra büyük bir patlamayla sustu. Dükkânların camekânları un ufak parçalara ayrıldı, her yere saçıldı, alarmlar aynı anda kulakları sağır edecek kadar güçlü ötmeye başladı, yerden gri bir toz bulutu yükseldi, zaman durmuştu. Geç kalmak, erken varmak, yetişmek, durmak, kaygılanmak, âşık olmak, beklemek, umut etmek anlamını yitirmişti. Kadın patlamanın etkisiyle oturduğu yerden yaşlı adamın ayaklarının dibine fırlamıştı. Yaşlı adam, yüzünü kollarıyla kapamış, yüzüne acı bir ifade yayılmıştı. Kadın adamın dizine dokundu, saatin kaç olduğunu sordu. Adam saatini o gün kurmamıştı. N

FIRAT GÜL

Dimitri

ÂDEM'İN MEYHANESİ HER CUMARTESİ GÜNÜ OLDUĞU GİBİ O AKŞAM da kalabalıktı. Masalar yan yana dizilip kalabalık gruplar oluşturuluyor, garsonlar terli telaşlarıyla bir masadan diğerine yetişmeye çalışıyordu. Rakı kadehleri dolup dolup boşaldıkça kahkahalar artıyor, akşamın ilk saatlerindeki mesafeli konuşmalar yerini gevşemiş suratlara bırakıyor, içeride uğultu halinde yükselen sesler meyhanenin tavanında birikip sonra kimse farkına varmadan yarı açık pencereden gökyüzüne yükseliyordu.

Mekânın müdavimleri yine yerlerini almıştı. Erkekli kadınlı memurlardan oluşan grubun masası sahnenin yakınına kurulmuşken, kasaba esnafından oluşan sadece erkeklerin yer aldığı masaysa giriş kapısının hemen yanında pencerenin önündeydi. Gruplar bir araya gelmese de birbirlerine ikramlarda bulunuyor, türkülere birlikte eşlik ediyor, sahnenin önündeki ufak alanda bir arada halay çekip sonra tekrar sandalyelerine oturuyorlardı.

Zaman ilerledi; gece, meyhaneye gölgesini düşürdü; sözcükler ağırlaştı ağızlarda. Fasıl müzik yapan grup sahnedeki yerini alınca, hüzün sözcük olmaktan çıktı; masaların arasında dolaşıp gruptan kopuk halde geçmişini düşünen insanlarla konuşmaya başladı, meyhanenin aşçısı gibi dildeki acıklı tadın tek belirleyicisi oldu.

Bir iki masa hesabını ödeyip kalkarken beklenmeyen bir şey oldu, içeriye diş hekimi Dimitri girdi. Tek başınaydı. Çakırkeyif kalabalığın şaşkınlığı, eski canlılığını kazanan gözlerinden anlaşılabiliyordu.

Dimitri'yi meyhanede gören olmamıştı daha önce. Hatta muayenehanesinin haricinde de herhangi bir yerde gören azdı onu; faturalarını yatırmak için sırada beklerken görenler cennetlik sayılırdı. Gündelik selamlaşmaların dışında konuşmaktan kaçınır, dişlerini söktüğü insanlar sözcükleri onun ağzından kerpetenle bile sökemezlerdi. Herkes onu görür, ama hiç kimse onu bilmezdi.

Söylenenlere göre Dimitri eşcinseldi, evlenmemesi bundandı. Kimisine göre ise bir evlilik başından geçmişti de karısı henüz bir ay geçmeden bir başkasıyla kaçmıştı. Bir başkasına göre aklını kaçırmış bir dahiydi o, kimseyi buyur etmediği evinde gizemli deneyler yapıyordu. Kalbi taşlaşmış huysuz bir ihtiyardı kimisine göre. İnsanları en heyecanlandıran iddiaysa onun devlete düşman güçler tarafından gönderilmiş bir ajan olduğu yönündeydi.

Ayakta acemi bir şekilde duran Dimitri'ye bakan bütün gözler söylenegelenleri akıllarının ipinden topluyorlardı tek tek. İnsanların zihninden geçenler Dimitri'yi yormuş olacak ki daha fazla ayakta durmadı, birkaç adım attı ileri doğru. Mekânın sahibi Âdem,

uzak diyarlardan gelmiş yabancı gibi bir hali olan Dimitri'yi karşıladı. Kamil öğretmen de ayağa kalkıp Dimitri'nin yanına gitme ihtiyacı hissetti. Onu kendi masasına davet etti. Dimitri her zamanki soğukluğuyla teşekkür etti ve tek başına kalmak istediğini söyledi.

Meyhanenin en kuytu köşesine oturdu. Oracıkta unutulmak, meyhanenin havasına karışıp kaybolmak istiyor gibi başını önüne eğip içine çekildi.

Rakı kadehi masadaki yerini aldı. Garson, suyu saf rakıya ekledikçe yetmişine yangın merdiveni dayamış ve bir an önce nereye varacaksa zamane adımlarının sonu oraya varmak çabasında olan Dimitri daha da yaşlanıyor, saçları da kadeh gibi beyazlaşıyordu. Zaman denilen mefhum bir görünüp bir kayboluyordu camın buğusunda.

Meyhanede oturanların şaşkınlığı geçtikten sonra sanki bu olay hiç yaşanmamış gibi herkes kendi dünyasında yaşattığı hülyalara daldı.

Ahşap malzemeyle yapılan meyhane kumsala oldukça yakın bir yerdeydi. Denizden umudunu kesmiş, artık dinlenme zamanı gelmiş bir tekneyi andırıyordu. Kıyıya vuran dalgaların büyüklüğü arttı, tekne dalgaya kapıldı, duruldu, hayatın ardından koşmaktan yorulanlar gittikçe sessizleşti içeride.

Dimitri ayağa kalktı, masaların arasından geçerken kafasını kaldırıp bakmadı tanıdık yüzlere. Tuvalete gitmiş olmalıydı. On dakika kadar geçti; ancak Dimitri'nin kadehindeki rakı azalmadı.

Kamil öğretmenle Âdem dışarı çıktılar. Kumsala inen tahta merdivenlerin sonunda Dimitri başını dizlerine dayamış hıçkırarak ağlıyordu. Ayaktaki iki şaşkın yüz, merak ve acımayla karışık adımlarıyla Dimitri'nin yanına geldi. Âdem, "Dimitri, iyi misin?" dedi, ne yapacağını bilemeden ağzından ilk bu cümle çıktı. Dimitri yanıt vermedi ama bu yanıtsız hali eskisine kıyasla hiç soğuk gelmedi onlara.

Kamil öğretmen bir sigara yakıp Dimitri'ye uzattı. Hiç konuşmadan kıyıda yürümeye başladılar. Koca bir kayanın üstüne çıkıp oturduktan sonra Dimitri'nin hıçkırıkları kesildi. Hiç kimse bir şey sormamasına rağmen Dimitri sanki hep bunu bekliyormuş, bu âna hazırlanıyormuş gibi ağır ağır konuşmaya başladı. Hayatının üzeri kapkara bir örtüyle kapatılmıştı da sanki üzerinden onu atıyor, anılarını sakladığı sandığın kapağını açıyordu.

O konuştukça Âdem ile Kamil oradaki varlıklarını unuttular, eskimiş bir halının üzerinde geçmiş günlere döndüler. Dimitri üniversiteden bir kız sevmiş zamanında. Adı Eleni. Birlikte olmuşlar uzunca bir süre. Sonra okul bitip de iş ciddiye binince istemişler Eleni'yi; fakat kızın ailesi, "Bizden olmayana kız vermeyiz," diyerek reddetmiş Dimitri'yi. Vazgeçmemiş Dimitri, inat etmiş Eleni için. Dayak yemiş herkesin önünde, tekrar kalkmaya çalışmış ayağa. Dimitri aradan geçen zamana karşın umudunu yitirmemiş, ta ki Eleni'nin evlendiği haberini duyana kadar. Bu haberi alınca vücudu, yıllar sonra Eleni'yi anlatırken üzerinde durduğu kaya gibi taş olup ağırlaşmış, soğumuş. Yerinden kıpırdamayıp insanların arasına katılmaktan kaçınmış.

Dimitri acı çekmiş, hayata küsmüştü, bir eski zaman dervişi gibi herkesten kaçmıştı yıllarca; buna karşın on dakikada anlattı yaşadıklarını. Sözcükler ancak gölgesi olabiliyordu hayatın.

"Kendime söz vermiştim arkadaşlar, ama yıllar sonra, otuz yıldan fazla oldu, ilk defa ondan bahsettim." Dimitri'nin son sözleri bunlar oldu. Gecenin yorgunluğu ve uykusuzluğu nedeniyle yataklarına gömülenler sabahleyin belediye hoparlöründen tüm kasabaya yayılan Dimitri'nin vefat anonsunu duymadı. Ermeni kilisesinde cenazesi yapıldı Dimitri'nin. O masalsı gecedeki kalabalığın yarısı kadar bile insan yoktu cenazesinde.

Bu arada yazar bir ayrıntıyı unuttu. O gece memur masasında oturanlardan birinin adı Eleni idi. N

Ad .....

Soyad .....

Adres .....

.....

Semt ..... İlçe .....

Şehir .....

Posta kodu .....

Telefon ..... E-posta .....

Abonelik tercihi ❑ 1 yıllık (altı sayı) abonelik 50 YTL ❑ 2 yıllık (on iki sayı) abonelik 90 YTL

Yurtdışı 1 yıllık 45 € / 60 $ – 2 yıllık 80 € / 110 $

Ödeme tercihi

❑ Havale/EFT
Garanti Bankası
Semih Gümüş
068-6612006 numaralı hesaba
abonelik ücretini yatırabilirsiniz.

❑ Posta Çeki
5287565 numaralı hesaba
abonelik ücretini yatırabilirsiniz.

Başlangıç sayısı ❑

Bu formun aslını ya da örneğini doldurup 0212 252 38 05 numaralı faksa gönderiniz.

NOTOS

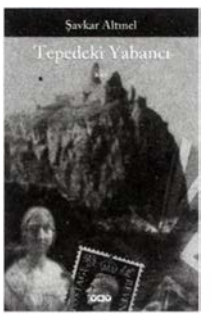
Hayatın yazılabilirliği

Yazılanların arkasında bir şair olduğunu hissettiren satırlar tüm keskinliğiyle sık sık çıkıyor okuyucunun karşısına.

Yıllardır yurtdışında yaşayan şair ve yazar Şavkar Altınel'in bir anı kitabı olarak yayımlanan eseri aslında –belki tüm iyi kitaplar gibi– hangi türde olduğunu unutturarak okutuyor kendini. Yazarın anılarını aktarış biçimi kimi zaman bir gezi yazısı gibi ilerlese de, bazen bir öykü havası yaratıyor, bazen de bir deneme. Tüm yazılanların arkasında bir şair olduğunu hissettiren satırlarsa tüm keskinliğiyle sık sık çıkıyor okuyucunun karşısına.

Yabancı olmak, öteki olmak, orada olmak ama oralı olmamak... *Tepedeki Yabancı* yazarın anılarının gölgesinde temelde bu durumların oluşturduğu izleği sürüyor. Genç yaşta öğrenilmeye başlanan İngilizce, önce Amerika, sonra Britanya'da devam eden bir yaşam. Yılların ardında bir çift göz kendini merkeze koyarak dile, edebiyata, yabancılığa, yabancı değilken bile öyle hissedenlere ve bilerek yabancılığın peşinden gidenlere çeviriyor bakışlarını.

Altınel, "Yazının başladığı bir nokta varsa bu, dünyada bir yabancıya dönüştüğümüz nokta," dediğinde, "her şeyde var olan çarpıcılığın" keşfinde yabancı olmanın önemine işaret ediyor. Dil, nesneler ve çevreyle kurduğumuz ilişkiler arasındaki gizlerin ve etkilenmelerin peşinde aslında yazma uğraşını anlatıyor. Kişinin dile ve kendine yabancılaştıkça dünyanın ve hayatın yazılabilirliğini artırdığını bazen Joseph Conrad, bazen Flaubert bazen de kendisiyle ilişkilendirerek örnekliyor yazar.

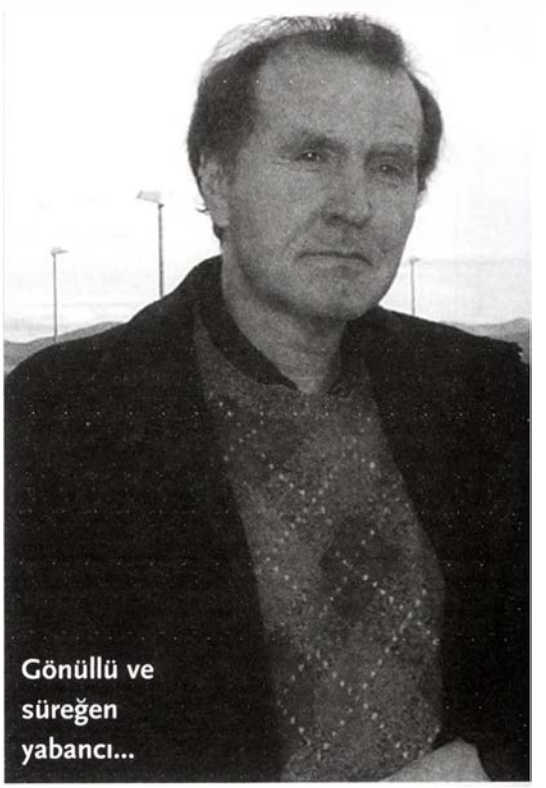
Bir başka konuk olan T.S. Eliot'un *Çorak Ülke*'sini yazdığı yerlerin yıllar sonra Altınel tarafından adım adım gezilmesi sırasında, kendini "yerleşik yabancı" olarak tanımlayan Eliot'un, bile isteye seçtiği yabancılığın nedenleri de inceleniyor. Yazarın bu bağlamda T.S. Eliot için, "... En yoğun, en sarsıcı, en unutulmaz şiirini (Çorak Ülke) yabancılığının doruğundayken yazmış olması elbette raslantı değildi," demesine şaşmamak gerek.

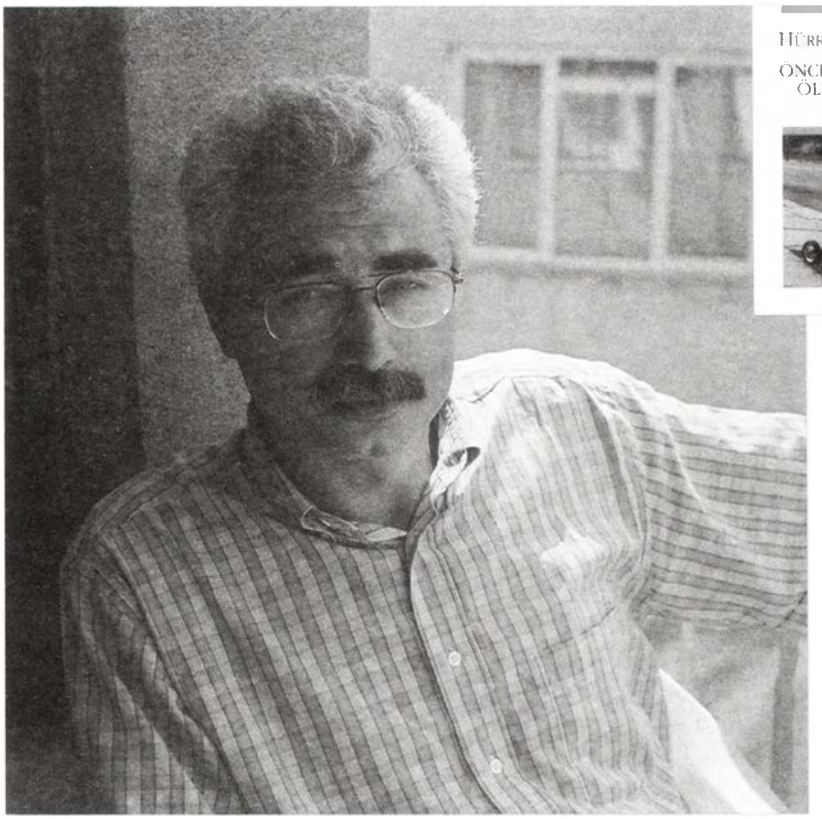
Kimliksizliğe yapılan bir övgü "İskoç Oyunu" adlı bölümde karşımıza çıkıyor. (İskoç Oyunu aslında Macbeth demek, ancak Macbeth demenin uğursuzluğuna inanan İngiliz aktörler bu ibareyi tercih ediyormuş.) Londra'dan Edinburgh'a yapılan bir kısa yolculuk boyunca yabancılaşma, kimliksizlik bağlamında ele alınıyor. Yabancı olma gerçeğini yaşarken kimliksizlik arayışını da sürdüren yazar şöyle soruyor anlatının bir yerinde: "Ve adım olmazsa ölüm bir gün beni nasıl çağırabilir ki?" Oysa ölümden kaçmanın imkânsızlığını kabullenene kadar sürecek kısa bir avuntudur bu ve okuyucu bunu da sonradan anlayacaktır.

Britanya'nın sisli ve puslu havasını göz önüne getiren yolculuklara eşlik eden bu izlekler boyunca yazarın anılarında Henry James, Rolling Stones ve Kraliçe Viktorya'dan da izler bulmak mümkün. Bir noktada bu gönüllü ve süreğen yabancılığın dünyaya uzaktan bakma isteğinin bir sonucu olup olmadığı sorusu da gündeme geliyor. Peki hayatın yazılabilirliğini yabancılıkla ilişkilendiren ve yazar tanımını "yabancı bir dünyayı yabancı bir dille anlatan kişi" olarak tanımlayan Altınel'in şu ifadeleri Kemalettin Kamu'nun "Ben gurbette değilim, gurbet benim içimde" dizesini düşündürmüyor mu: "... Ama gerçekte bütün ülkeler eşit derecede yabancı ve hayat bütün dillere karşı eşit derecede ilgisizdi." N

YALÇIN TOSUN

Şavkar Altınel, *Tepedeki Yabancı*
YKY, Ocak 2009, 130 s.

Gönüllü ve süreğen yabancı...

İçerden yazabilmek...

Hürriyet Yaşar'ı *AdamÖykü* yıllarından beri okuyan biri olarak, onun hep "ev içlerini" anlattığı öykülerini sevdim. Babalar, anneler, çocuklar o kadar doğal, o kadar gerçekçi anlatılır ki...

Hürriyet Yaşar hazırladığı 12 Eylül ve 12 Mart antolojilerinden sonra yeni bir öykü kitabıyla karşımıza çıktı. Yazar, 2002'de yayımlanan *Anlatmaya Biri Gerek* adındaki ilk öykü kitabından sonra uzun bir ara vermiş.

Önce Ben Onu Öldürdüm'deki öyküler, 1992'den başlayarak 2007'lere kadar uzanan geniş bir zaman aralığında yazılmış. Kitap üç bölümden ve on iki öyküden oluşuyor. İlk bölüm kitapla aynı adı taşıyor. Bu bölümdeki öyküler şehirdeki gündelik yaşamla ilintili, kadın erkek ilişkilerinden tutun da, yaşamın hızına ayak uyduramayan eski devrimcilere, işyerinde yaşanan aşklara kadar uzanıyor...

İlk öykü "Önce Ben Onu Öldürdüm", yeni bir ilişkiye başlayanlara ders olarak okutulacak nitelikte. Yaşamlarında bir kere de olsa âşık olanlar bilir, aşk varken renkler bir başka parlak, güneş bir başka sıcak, kısacası yaşam bir başka güzel olur... Tüm bunları doya doya yaşamak isteyen bir kadının yanında kıskanç, bencil ve engelleyici bir erkek varsa, aşk biter, sevgi azalır, sahiplenme artar. Hürriyet Yaşar sadece kadın erkek ilişkileriyle sınırlı kalmayan bu sahiplenmeyi erkek kahramanın ağzından oldukça içten bir biçimde anlatıyor. Önce karşısındakinin kendisine olan zaafını kullanıyor erkek, "yalnız beni sev" diyor, etraflarında kimse kalmayınca da tanıdığımız yüzlercesi gibi akşamları televizyonda dizi izleyen, hafta sonu alışveriş merkezlerine gezmeye giden çiftlerden biri oluveriyorlar. Öykünün sonunda anlıyoruz ki son pişmanlık fayda etmez.

Yine bu bölümde dikkat çeken öykülerden biri "Bisiklet". Hürriyet Yaşar'ı *AdamÖykü* yıllarından beri okuyan biri olarak, onun hep "ev içlerini" anlattığı öykülerini sevdim. Babalar, anneler, çocuklar o kadar doğal, o kadar gerçekçi anlatılır ki, kahramanlardan birisini ailenizle ya da kendinizle özdeşleştirmeniz işten bile değildir. Annenin yaptığı küçücük bir hareket, bu öyküde çocuğun ayakkabılarını bağladıktan sonra poposuna vurup göndermesi gibi, öyküyü de kişileri de canlandırır, yaşatır. İyi öykünün ayrıntılarda olduğunun en açık örnekleridir bunlar. Çocuklarla ilgilenenin hep anneler olması, babaların sürekli gazete okuması, çocukların her şeye mızırdanıp ağlaması bizi rahatsız etmez, çünkü öyledir zaten! Öyküde yeni dünya düzenine, tüketim toplumuna, değişen daha doğrusu yok olan tamir anlayışına ince göndermeler de var ama bunlar çocuğun davranışlarının ya da babanın az ama öz sözlerinin önüne geçmiyor, geçmemeli de...

Bu bölümün dikkati çeken son öyküsü "Öğretmenler". Biri genç biri daha yaşlı iki öğretmenin meyhanede başlayan muhabbetlerinin bir süre sonra "sarhoş muhabbetine" dönüşmesi diyalogların başarılı olduğu bir öykü okumamızı sağlıyor. Sendikalı olmamakta direnen yaşlı öğretmenin takıntıları, yetmiş beş yıl önce her şeyin daha kolay olduğu savı, genç öğretmenin karşısındakinin tersine rahatlığı, "İster devrim de ister inkılâp, kimse sormaz," diyerek onu ikna çabaları önce okuru gülümsetiyor. Hürriyet Yaşar genç öğretmenin alkol düzeyi arttıkça düz orantıyla artan rahatsızlığını çok başarılı bir şekilde vermiş, yaşlı öğretmenin duygu dolu sözleri öykünün tepe noktasını oluşturu-

yor ve sonra da öykü çok yerinde, herhangi bir sözcüğün ne eksik ne de fazla olduğu bir biçimde son buluyor.

İkinci bölüm "İçerde" adını taşıyor ve dört öyküden oluşuyor. Yine bölümle aynı adı taşıyan ilk öykü bir kısa kısa öykü olarak oldukça başarılı. Yazarın bir özeleştirisi midir, içerden yazamamak, bilmiyorum ama yine bir "ev içi" öyküsünden söz edecek olmam, evi içerden çok güzel anlattığını düşünmemden kaynaklanıyor.

"Kart" öyküsünde bir yıldır işsiz olan eski bir fabrika işçisinin el arabasıyla meyve sattığı günlerden biri anlatılıyor. Karısı, üç çocuğu, gecekondusu, komşuları, müşterisi olan eski mesai arkadaşları, kayısıları, şeftalileriyle öykünün yan kişilerinden biri adam. Asıl kahraman büyük oğlan, durmadan kayısı aşırmaktan ishal olmuş, yine de dayanamayıp yemekte... Hatta babasının fabrikada çalışmamasına sevinecek utanmasa, o zaman eve kayısı girmiyormuş çünkü. Yedi sekiz yaşlarındaki bu çocuğun babasına öykünmesini, onun yanında olmaya çalışmasını, annesiyle çatışmasını ufacık hareketlerde, kısacık diyaloglarda belli etmiş yazar. Kart çıktı haberini alınca, babasının kısacık bir an gülümsemesinden iyi bir şey olduğunu anlayıp da bir oraya bir buraya koşuşturan, duramayıp herkese iyi haberi veren çocuğun aslında "kart"ın ne olduğunu bilmediği de öykünün sonunda çıkar ortaya. Bilmesin olsun varsın, babasının bıyık altından gülümsemesini okura da geçirmeyi başarıyor ya...

Son bölüm "Ne Öykü Ne Hikâye" adını taşıyor, bölümdeki iki öykü de tam olarak öykü sayılmaz gerçekten. Birer anı öykü niteliği olan bu metinlerden biri okuru Uğur Mumcu'nun cenazesine, biri de sular altında kalan Halfeti'ye götürüyor. Olanlara edebiyatın gözüyle, diliyle tanık olmak güzel ama kendi adıma Hürriyet Yaşar'ın öbür öykülerinden daha çok zevk aldığımı söyleyebilirim. **N**

BANU YILDIRAN GENÇ

Hürriyet Yaşar
Önce Ben Onu Öldürdüm
Can Yayınları, 2009, 95 s.

"Ezilen yaratığın iç çekişi"

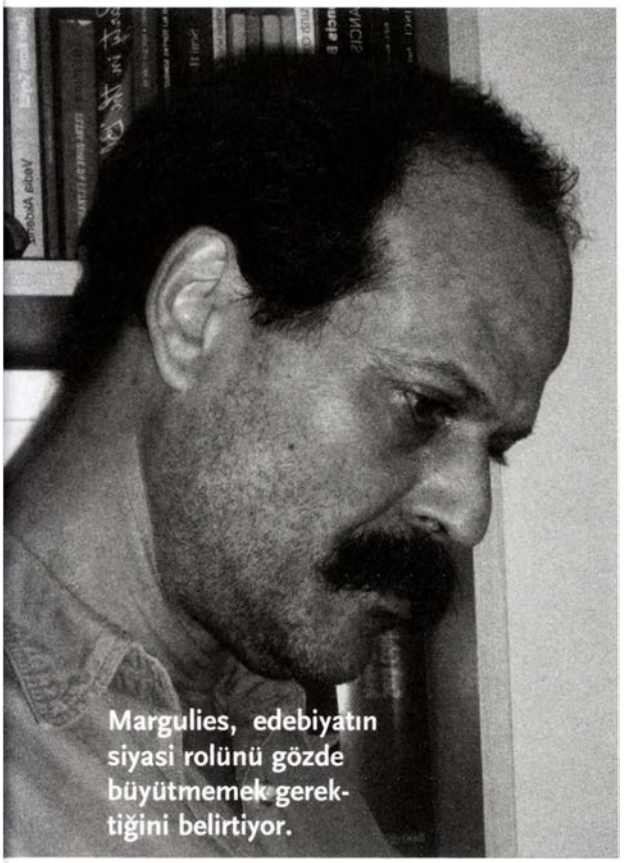
Margulies, düşüncelerini sözü fazla dolandırmadan, net biçimde ortaya koyuyor. Bu tavrın benzerine şiirlerinde ve şiir üzerine yazdığı denemelerde de rastlarız.

Şair Roni Margulies, birkaç senedir şiir kitaplarının yanında deneme kitaplarıyla da okurun karşısına çıkıyor. 2004'te edebiyat, kimlik ve sosyalizm üzerine kaleme aldığı denemelerini içeren *Şiir Yahudilik Vesaire*'yi yayımlamıştı. Sonraki yıllarda düzyazılarını daha tematik kitaplarda bir araya getirmeyi yeğledi. 2006'da yayımlanan *Bugün Pazar Yahudiler Azar*, Türkiyeli Yahudiler üzerine kaleme alınmış uzun bir denemeydi; bunu 2007'de yayımladığı milliyetçilikle ilgili yazılarından oluşan *Larda Yüzen Al Sancak* izlemişti. Geçtiğimiz günlerde de İslam, İslam düşmanlığı, Siyonizm ve antisemitizm üzerine yazılarından oluşan *Kalpsiz Dünyanın Kalbi* yayımlandı.

Notos'un geçen sayısında kendisiyle yapılan söyleşide de Yahudi olduğunun kendisine sürekli hatırlatılmasından şikâyet etmişti Margulies. İsrail devletinin Filistin'e ve Filistin halkına yönelik her saldırısında medyadan birilerinin kendisini arayıp fikrini sorduğunu belirtmişti. Dinle ilişkisi olmadığını hemen her fırsatta açıkça söylemesine karşın, Türkiye'de İsrail devletinin politikalarına açıkça karşı çıkan az sayıdaki Yahudiden biri olması nedeniyle Margulies'e sıklıkla bu gibi gelişmelerle ilgili görüşü soruluyor. Bu sorulara yanıt verirken bir noktanın altını ısrarla çiziyor Margulies. "Günümüz dünyasının temel mücadelelerinden biri Hıristiyanlıkla İslam arasında bir 'uygarlıklar savaşı'" olmadığını, "mücadele[nin] emperyalizmle emperyalizme karşı direnenlerin mücadelesi" olduğunu belirtiyor. Böylesi bir açıklama zorunluluğu şiirle ilgili konularda bile karşısına çıkıyor Margulies'in. *Kalpsiz Dünyanın Kalbi*'nde yer alan bir söyleşide Yehuda Amihay'ın şiirlerini Türkçeye çevirirken neden ahlaki bir tereddüt duyduğu sorusuna yanıt verirken, Amihay'ın da kendisinin de Yahudi olması ve Türkiye'de Yahudi/İsrailli/Siyonist kavramlarının genelde ayırt edilmemesi nedeniyle Siyonist sanılmak konusunda bir tereddüt geçirdiğini, ama Amihay'ın "büyük bir şair olduğuna kani" olduğu için bu işi yaptığını belirtmek zorunda kalıyor.

Margulies aktif olarak siyasetle ilgilenen ender edebiyatçılardan, sosyalist bir partinin yöneticisi. Bu nedenle güncel siyasi konularda da yazılar yazıyor. Türkiye'nin son yıllarda en çok tartıştığı konulardan birinin siyasal İslam; dünyada da en çok tartışılan konulardan birinin de ABD yönetiminin İslam düşmanı yaklaşımları olması nedeniyle bu konuda da pek çok yazı kaleme al-

Margulies, edebiyatın siyasi rolünü gözde büyütmemek gerektiğini belirtiyor.

mış Margulies. Kitaptaki ilk yazısında din konusundaki düşüncelerini belirtirken, Marx'ın sıkça yinelenen o meşhur "Din... kitlelerin afyonudur," sözünün tam çevirisini alıntılıyor: "Din, ezilen yaratığın iç çekişi, kalpsiz bir dünyanın kalbi, ruhsuz koşulların ruhudur. Kitlelerin afyonudur." Alıntının tamamına bakıldığında Marx'ın din konusunda olumlu ya da olumsuz bir yargıda bulunmak yerine nesnel bir tespitte bulunduğu görülüyor. Kapitalizm çalışan sınıfların emeğini sömürürken bir yandan da manevi bir boşluk yaratmaktadır –insanlar nesnelere indirgenmekte ve eşyayla insan arasındaki fark ortadan kalkmaktadır. Din, işte bu koşullarda her geçen gün daha da yoksullaşan kitleler için maddi değilse de manevi bir iyileşme vaadidir. Nitekim Margulies de Marx'ın döneminde "afyon"un uyuşturucu olmaktan çok bir ilaç olarak görüldüğünü belirtiyor.

Genel olarak din konusunu olduğu gibi özel olarak da İslamcı siyasi akımları da Marksist bir bakışla değerlendirmek gerektiğini belirtiyor Margulies. Sol siyasetlerin bir bölümünün İslami akımlara karşı çıkarken özgürlüklerden feragat edilmesine onay veren, devlet politikalarıyla paralel söylemlerinin tersine, daha fazla özgürlük talebinin her zaman savunulması gerektiğini, İslamcı siyasetlere de başörtüsünü savundukları için değil kapitalist sömürü düzenini savundukları için karşı çıkılması gerektiğini belirtiyor.

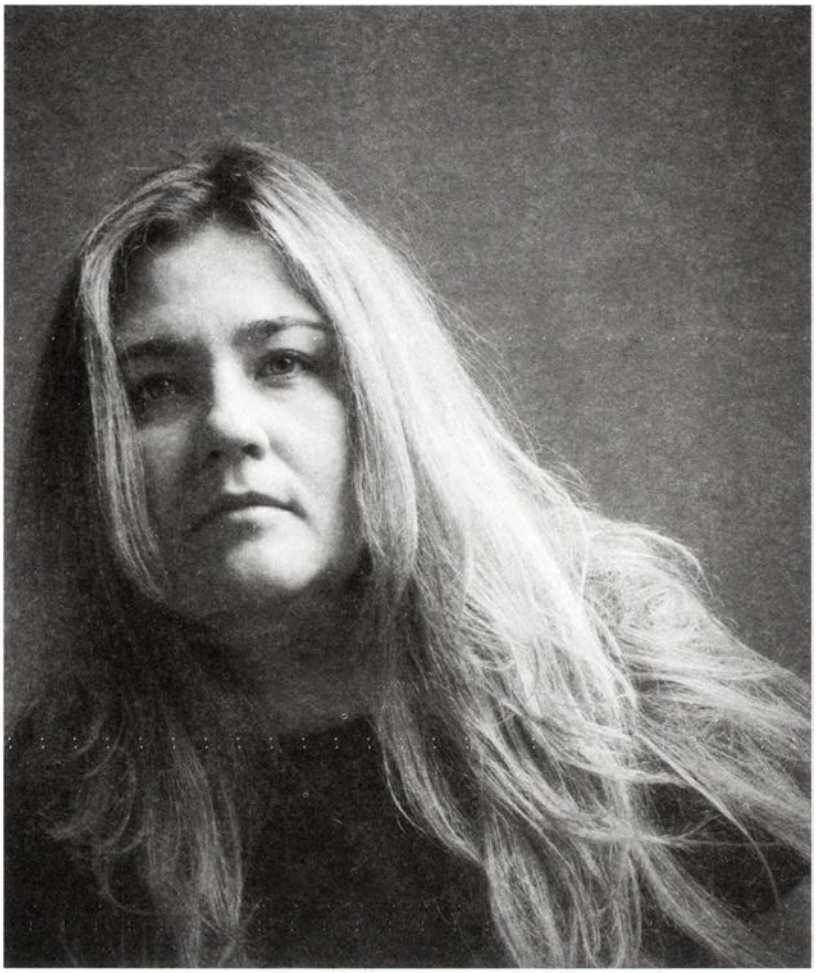
Margulies, kitapta yer alan yazılarda düşüncelerini sözü fazla dolandırmadan, net biçimde ortaya koyuyor. Bu tavrın benzerine şiirlerinde ve şiir üzerine yazdığı denemelerde de rastlarız. *Kalpsiz Dünyanın Kalbi*'nde yer verdiği bir söyleşide de söz siyasi konulardan şiire gelince, şiirin salt güzel söz, ses ve imge sanatı olduğunu savunan 80 kuşağı şairlerini, "şiir okuruyla dalga geçen, kendini müthiş zeki zanneden bir yaramaz çocuklar kuşağı" olarak değerlendiriyor Margulies. Edebiyatın siyasi rolünü de gözde büyütmemek gerektiği uyarısını yaptıktan sonra, edebiyatta tek önemsediği şeyin "sahicilik" olduğunu vurguluyor: "Sahteliğe, ezberciliğe, rol kesmeye, oyunculuğa yer yoktur edebiyatta. Hemen anlaşılır. Şiirin beslenme kaynağı şairin kendi yaşamı, dünya ve toplum karşısında kendi duruşudur." N

BEHÇET ÇELİK

Roni Margulies
Kalpsiz Dünyanın Kalbi
Kanat Kitap, Nisan 2009, 175 s.

notoskitap.blogspot.com

Her gün bir kez tıklamak yeter.

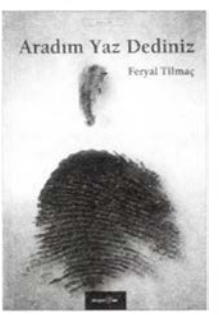
"Olmayacak şey"lerin peşinde

Feryal Tilmaç'ın *Aradım Yaz Dediniz* kitabı, 2009 Sait Faik Hikâye Armağanı'na değer görüldü.

Tilmaç neredeyse bir denediğini bir daha denemiyor, öykülerini kurarken yeni bir dili, yeni imkânları kovalıyor.

Feryal Tilmaç, *Aradım Yaz Dediniz* adlı kitabını iki bölüme ayırmış. Birinci bölümün başlığı "Olmayacak Şey," ikincisinin "Sevgili Kızkardeş". Bu ayrım öykülerin konuları gözetilerek yapılmış olmalı. Kabaca ilk bölümdeki öykülerin delilik, ruhsal sıkıntılar, psikanaliz gibi konulardaki; ikinci bölümdekilerinse kadınlık, kadın olmanın kendine has durumları gibi konulardaki öykülerden oluştuğu söylenebilir. Konular gözetilerek yapılmış olan bu ayrıma karşın, *Aradım Yaz Dediniz*'deki öyküleri sadece konularını eksen alarak değerlendirmeye çalışmak kitabın asıl vurgulanması gereken yönünü gözden kaçırmamıza neden olabilir.

Feryal Tilmaç öykülerini kaleme alırken birbirinden oldukça farklı tarzlar yeğliyor. Bu seçim yazarın yazmaya başlarken ortaya çıkacak metnin kurmaca bir metin olacağını her seferinde dikkatle gözettiğinin, anlatmayı seçtiği şeyi nasıl anlatacağı sorusuyla birlikte ele aldığının göstergesi olarak düşünülebilir. Tilmaç neredeyse bir denediğini bir daha denemiyor, öykülerini kurarken yeni bir dili, yeni imkânları kovalıyor. Bununla birlikte ortaya çıkanlar bildiğimiz anlamda deneysel metinler değil. Konu, yazarın okura anlatmak istediği ruh hali, onu yazmaya iten ya da yazarak aktarmak istediği duyarlık öykünün diline ya da kurgusuna yapılan vurgunun yanında önemsizleşmiyor. Tilmaç'ın anlatacak bir şeyi var öykülerinde. Bunu farklı biçimlerde anlatmaya çalışması belki de "Olmayacak Şey" başlıklı bölümün başına alıntıladığı Âttila İlhan'ın, "olmayacak şey bir insanın bir insanı anlaması" dizesini kabul edip, bu dizeye hak verip, ama pes etmeyerek, bu dizenin haklılığına teslim olmadan o olmayacak şeyi kovalamaya azmetmiş olmasının bir sonucu. Olmayacak şeyi oldurabilmek için dilin ve kurgunun imkânlarını zorluyor Tilmaç. Kimi öyküde örneğin neyi nasıl anlatacağını bilemeyen, düzgün cümleler kuramayan, biraz telaşlı, çokça tedirgin bir kadının kırık, döngüsel anlatım tarzını seçiyor. Okumuş yazmış insanların tumturaklı, düzgün cümleleriyle bile birbirlerini anlamalarının çoğu zaman "olmayacak şey" olduğu yerde, bu kadınların dilinden başından geçenleri okuduğumuzda o kadını anlar gibi oluyoruz –"olmayacak şey" olur gibi oluyor. Edebiyatın sunduğu önemli bir imkân değil midir, olmayacak şeyin olur gibi olması? Kitabın son öyküsü olan "Belki M"nin, her cümleye sızmış "belki"lerle akan kurgusu da bize başka bir noktayı hatırlatıyor. "Olabilecek" olanı imleyen "belki" kelimesi tersyüz oluyor bu öyküde. Başka metinlerin içindeyken bir şeyin olma olasılığına işaret eden "belki" kelimesi, burada olasılıksızlığı ima ediyor. Bu kadar çok "belki"nin bir araya geldiğinde

olup bitenlerin başka türlü olamayacağı anlamına gelebileceğini gösteriyor bize. İlk bölümdeki öykülerin delilik, ruhsal sıkıntılar, psikanaliz gibi konulara ilişkin olduğunu belirtmiştim; bu öykülerdeki dil ve anlatımlar da –anlatıcıların ruhsal sorunları olması nedeniyle– çoğunlukla akıllı uslu değil. Bu öykülerin dil ve kurgusu anlatılanları, öykünün anlam dünyasını destekleyen, hatta perçinleyen biçim arayışları olarak değerlendirilebilir.

Feryal Tilmaç'ın öykülerinin tamamı yukarıda birkaç örnek verdiğim şekilde arayışçı metinler değil, aralarında klasik tarzda kaleme alınmış olanlar da var. Bütün öyküleri kuşatan genel bir izlekten söz etmek gerekirse, kırılmalar, bastırılmalar, yoksunluklar gibi insanların (özellikle de kadınların) acılarına odaklandığını söyleyebiliriz. İstisnaları olmakla birlikte şöyle bir genel denklemden söz edilebilir sanırım *Aradım Yaz Dediniz*'deki öykülerde: Anlatılanlar, gündelik hayatlarımızda daha saklı kalmış, kimi zaman kendimize bile itiraf etmeye zorlandığımız acılarımız, ya da bize "kibarca" dayatılmış "normal" baskılar hakkındaysa, yazar daha klasik denebilecek anlatım ve kurguları yeğliyor; öykülerdeki şiddetin dozu arttığında, ya da daha çıplak, daha aleni bir baskı söz konusu olduğunda dil ve kurguda arayışlara gidiyor. Böylece hayatla metin arasında da bir denklem oluşuyor: Saklı olanı açığa çıkarmaktansa saklandıkları yerde anlatmayı yeğliyor Feryal Tilmaç. Böylece saklanan acılar kadar, nasıl olup da saklandıkları da açığa çıkıyor, görünürlük kazanıyor. Açıkta olduğu halde görmezden gelinenler, anlatılamayanlar, ya da anlatılma imkânı olmayanlar ise yeni bir ses, yeni bir ifade biçimi kazanıyor. **N**

BEHÇET ÇELİK

Feryal Tilmaç, *Aradım Yaz Dediniz*
Okuyanus Yayınları, 2008, 161 s.

Ötekilere...

Firmin aynı zamanda sinema tutkunu ve piyano da çalabiliyor. Fred Astaire olmak en büyük hayallerinden biri, Ginger Rogers'a hayranlığının boyutlarıysa aşka yakın duruyor. Sık sık kitapçının yakınında bulunan ve gece yarısından sonra porno filmler gösteren sinemaya sığınıyor.

Bir kitapçının karanlık ve nemli bodrumunda şişman ve alkolik bir anneden doğmuş on üç yavru farenin en çelimsizi olduğunuzu hayal edin. Öyle ki anneniz pis sokaklardaki bira kalıntılarını yalamaktan bitap bir şekilde bodruma dönüp sızdığında diğer yavrular izin vermediği için boş bir meme bulamamanız hikâyenin bir anlamda başlangıcı olsun. Önce –büyük ölçüde açlıktan ya da yapacak bir şey bulamamaktan– kitapçı bodrumundaki kitapları yemekle, sonra kitap kurdu olup çıkmakla devam eden ve çok da iyimser olmayan bir hikâyenin başlangıcı.

Okurlar için bir ön bilgi: Kimse Firmin'i, Walt Disney öykülerinden birinin sevimli ve fantastik kahramanı ya da Ratatouille'nin benzeri zannetme yanılgısına düşmemeli. Firmin'in hikâyesi olabildiğince gerçekçi, karanlık ve has edebiyatın göndermeleriyle bezenmiş bir dünya sunuyor. Zaman zaman dudak kenarında ufak gülümsemeler yaratsa da bir ayağı gerçeğin ikircikli huzursuzluğuna dayanmış ve okuyucuyu oradan çok fazla uzaklaştırma niyetinde değil.

Aslında bir kitapçının bodrumunda –sonraları duvarları ve tavanı arasında– büyümüş, uzunca bir süre yediği ve zor da olsa sindirdiği kitapları bir gün okuyabildiğini fark eden Firmin'in hikâyesine gerçekçi demek başta çılgınca görünebilir. Bu durum, gerçekliğin algılanış biçimleriyle ilişkilendirilebilir belki ya da gerçeküstü öğelerin fantastik edebiyat dışında nasıl bir malzeme oluşturduğuyla.

Yazar Sam Savage'ın Firmin'i yaratıp geliştirdiği düzlem romanı okuyacak kişilere empati kurmaları hatta özdeşleşmeleri için birçok olanak ve ruh durumu sunuyor. Bu kolay özdeşleşmenin sebepleri faremiz Firmin'in sıkıntı ve yakınmalarıyla örtüşüyor; yani anlaşılamamak, iletişim kuramamak, öteki olmak, kendine güvenmemek, bir türlü sevilmemek-

le... Bununla birlikte dozunda bir alaycılık ve küçümseme ufak bir farenin gözünden modern insanın zaaflarını parlatıyor, modern dünya eleştirisine göz kırpıyor.

Bir edebiyat metni olarak *Firmin*, önceki edebiyat metinlerinden ve klasiklerden oldukça beslenmiş. Yapacak fazlaca bir şeyi olmamasının da etkisiyle muazzam bir okur haline dönüşen Firmin'in bulduğu deliklerden gözlediği kitapçının ve müşterilerin davranış ve yaşayışlarını açıklarken ya da tanımlarken bu eserlerden faydalanmasına şaşmamak gerek. Ancak bu göndermeler edebiyatla sınırlı değil. Firmin aynı zamanda sinema tutkunu ve piyano da çalabiliyor. Fred Astaire olmak en büyük hayallerinden biri, Ginger Rogers'a hayranlığının boyutlarıysa aşka yakın duruyor. Sık sık kitapçının yakınında bulunan ve gece yarısından sonra porno filmler gösteren sinemaya sığınıyor. Başka biri olduğuna en fazla inandığı yer yine o karanlık ve pis sinema salonu.

Bununla birlikte Firmin'in yaşadığı kitapçının bulunduğu "Scollay Meydanı" romanın içinde ayrı bir kişiymişçesine canlı bir şekilde aktarılıyor. Yazarın, kitabın sonundaki yazıda da belirttiği gibi gerçekten böyle bir meydan ve bu meydanda yazara neredeyse bedavaya birçok kitabı satmış olan –romandaki kitapçıya benzer– bir kitapçı varmış. Savage böylece yok olan bir semtten, bir meydandan, bir kitapçıdan nostaljinin ağdalı ve çoğun ucuz tuzağına düşmeden bahsederken, oralarda yaşamış olan en kalabalık koloniyi –o yıkılan meydanı en son terk eden fareleri– de unutmamayı biliyor.

Sam Savage *Firmin*'de bir anlamda ne insan ne fare olabilmiş bir farenin her iki toplulukça nasıl yadırgandığını, dışlandığını, öteki olmanın tüm sorunlarını başarıyla yansıtan ve birçok farklı okumayla incelenebilecek bir metin koyuyor ortaya. Böylece yazar kolay kolay unutulmayacak bir edebi yapı kurmayı başarıyor ve bunca sorunla uğraşan bir ötekinin gözünden insanlığın çırılçıplak hallerine ve tüm ötekilere zaman zaman hüzünlü ama çoğun net bir şekilde bakmayı biliyor. **N**

YALÇIN TOSUN

Sam Savage
Firmin-Hümanist Entel Serseri
Özgür Yayınları, Mart 2009, 157 s.

Zamanın yonttuğu...

Asla Kimseyi Öldürmedi Benim Babam okuması kolay, ancak hazmı zor bir kitap. Baba-çocuk arasındaki, fedakâr anne-sorunlu koca arasındaki ilişkiyi çözümlemeye çalışan okur, yaşattığı tüm sıkıntılara rağmen bu zorlu adamın sevildiğini anlıyor.

"Annem bürodan döndü, babamsa çok geç vakitte, oldukça yorgun bir halde geldi. Hiçbir şey olmadı. Babam o gün annemi öldüreceğini unutmuş olmalıydı."

Böyle diyor Fournier kitabın alt başlıklarından biri olan "Babam ve Otomatik Tabancası"nda. Prix Femina ödüllü Fransız yazar İkinci Dünya Savaşı'na denk düşen çocukluğunu anlattığı kitabında çarpıcı bir aile portresi çiziyor. Başarılı bir doktor olan ama ailesiyle alkol arasında gidip gelen bir baba ve onun bu kötü alışkanlığının izinde ailesinin yaşadıkları kitabın merkezine yerleşse de, her şey bundan ibaret değil.

Kitabın adına bakıp aldanmamak gerek, çünkü bu kitap bir baba savunusu değil. Bu noktada şu cümle bize ipucu verebilir: "Bu kitabı anneme ithaf ediyorum." Kitabı okudukça ve anlatıdaki sıra dışı ve zor babayı tanıdıkça kitabın adının ve bu cümlenin sırrı çözülüyor, anlam derinleşiyor.

Doktor babanın tek özelliği alkole olan aşırı düşkünlüğü değil. Paraya ve kılık kıyafete hiç önem vermemesi, aile içindeki sıkılgan ve bazen saldırgan tutumunun aksine müdavimi olduğu bistrolardaki güler yüzlü ve konuşkan hali, sık sık ve düzenli olarak tekrarladığı ve evde artık kanıksanan intihar girişimleri, ağzından düşürmediği sigarası –evet, filtresiz Gitane–, birlikte yaşadığı kayınvalidesini pencereden atma çabaları, gece sarhoş döndüğü evde uyuyan çocukları uyandırarak evi terk edeceğini ve Fransa için öleceğini anlatıp ağlamalarını izlemesi... vb. yönleriyle bu baba dikkatle incelenmeyi hak ediyor. Yazar küçükken kendisine ve tüm aileye çok çektirmiş bu adamı anlatırken o kadar objektif bir bakış açısı sunuyor ki, yazdıklarının hesaplanmamış acılığı beklenmedik derecede artıyor. Belki de insanlar ancak kendi acılarına bu kadar mesafeli durabiliyor.

Kitapta Fransa'nın Arras adlı yöresi de savaşın zor günlerinde tüm irili ufaklı figüranlarıyla birlikte canlanıyor. Evin bulunduğu sokaktaki –bir kısmı siyah, bir kısmı beyazlara bürünmüş– rahibeler, bistroların sahipleri ve diğer müdavim-

leri, muayenehaneye gelen hastalar, albaylar ve karıları... Bu resim evde onlarla birlikte yaşayan ve evin erkeğiyle hiç anlaşamayan sofu anneanneyle tamamlanıyor.

Asla Kimseyi Öldürmedi Benim Babam okuması kolay, ancak hazmı zor bir kitap. Baba-çocuk arasındaki, fedakâr anne-sorunlu koca arasındaki ilişkiyi çözümlemeye çalışan okur, yaşattığı tüm sıkıntılara rağmen bu zorlu adamın sevildiğini anlıyor. Evet, bu bir nefret anlatısı da değil. Evdekilere kendini açmaya bir türlü yanaşmayan, cömertliğini hep yabancılara sunan ve belki de onların şefkatiyle beslenen bir babanın onu daha iyi tanımak isteyip tanıyamamış ve belli ki çok sevmiş oğlunun mesafeli ama bir o kadar içten anlatısı bu. Ne de olsa çocukken birilerini sevmek için çok sebep gerekmez.

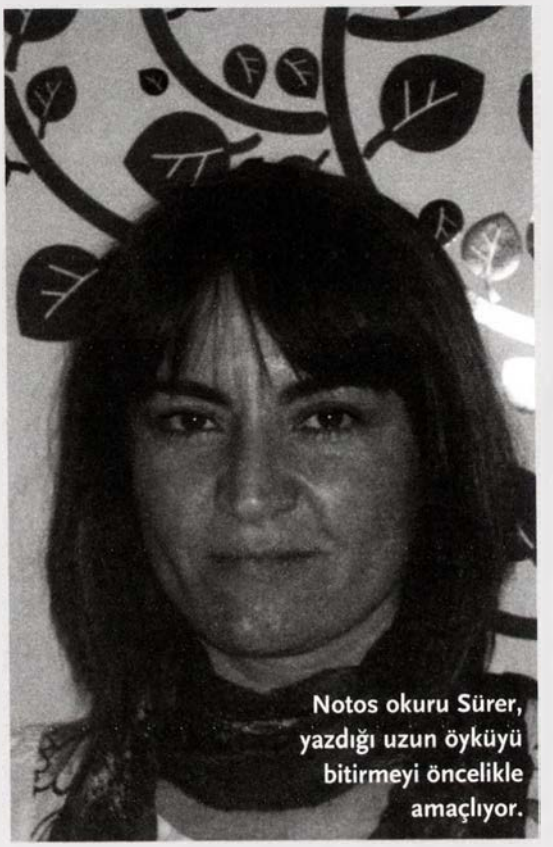
İnsan ister istemez soruyor kendine: Zamanın yontuğu şeylerden biri de öfke olabilir mi? Yazar yaşlanma arifesinde geçmişe dönüp baktığında –kendi söylemese de– babasına duyduğu öfkenin yerini başka bir şeye bıraktığını görüyor ve şöyle diyor: "Şimdi büyüdüm, yaşamın zor olduğunu biliyorum ve hayatı daha dayanılır kılmak için "kötü" yollara başvuran kimi daha hassas insanlara kızmamak gerektiğini de." N

YALÇIN TOSUN

Jean-Louis Fournier
Asla Kimseyi Öldürmedi Benim Babam
YKY, Şubat 2009, 81 s.

Hülya Sürer okumakla yetinmiyor, yazıyor

Yazıyor musunuz? Yazıyorsanız, bunu geliştirmek için neler yapıyorsunuz?
Evet, yazıyorum. Kuşatıcı ideolojik, kültürel kodlara karşı kişinin daha açık zihinli kalabildiği bilimkurgu türünü seviyorum ve bir süredir, bilimkurgunun çıplaklaştırıcı üslubuyla yazmaya çalıştığım bir uzun öyküm var ekranımda... Her bilgisayar kullanıcısının e-yazara dönüştüğü, dijital kopyala yapıştır çağında, hem bir okur olarak, üretilen sayısız çöp metni tanıyabilmek; hem de kendi sözümü yazı aracılığıyla geliştirebilmek için daha çok okumam gerektiğini düşünüyorum; bu yüzden kısıtlı zamanım elverdiğince okumaya çalışıyorum.

Notos okuru Sürer, yazdığı uzun öyküyü bitirmeyi öncelikle amaçlıyor.

Yaz mevsimi başucu kitaplarınız neler?
Judith Butler'ın *Cinsiyet Belası*'nı eleştirel bir okumaya tabi tutmak istiyorum. Herhalde başucu kitaplarımın ilki bu olacak. Son zamanlarda elime aldığım üç kitabı okumayı sürdüreceğim: KitapYayınevi basımı, Jos de Mul'un *Siberuzayda Macera Dolu Bir Yolculuk*, İletişim'den çıkan Güven Bakırezer'le Yücel Demirer'in hazırladıkları *Trabzon'u Anlamak*, Vate Yayınlarından *Türkiye'de İskân sorunu ve Kürtler*. Sıcak tatil günlerinde çantamda muhakkak Ursula K. Le Guin olacak. Öte yandan yaz mevsiminde de, süreli yayınları takip etmeye devam edeceğim. Basılı ve elektronik edebiyat dergilerinin yanı sıra patriyarka ve heteroseksizme karşı dilin üretildiği *Feminist Politika*, *Amargi*, *Kaos GL* dergilerini de başucumda bulundurmaya devam edeceğim.

Gelecekle ilgili tasarılarınız?
Üzerine çalıştığım uzun öyküyü bitirmek. Tasarıya dönüşememiş hayalim, çalışma mecburiyetinden kurtularak; günlerimi sadece okuyarak, yazarak ve e-gruplardaki fikir tartışmalarını sürdürerek geçirmek.

İnan Çetin

Ahmet Çakmak: "Otobüste"yi okuduktan sonra iki imge kaldı geriye. Öykü karakterinin elindeki kitap ve sonunda kadının elinde gördüğü kitabın adı: Nefsin Muhasebesi. Ne anlatmak istediğinizi anlayamadım doğrusu.

Ahmet Karacan: Genel olarak baştan sona iyi bir ses, ritim yakalamış "Kesik Parmaklı Tamburi". Etkili bir anlatımınız var. Bilmiyorum daha önce yazdıklarınız bir yerlerde yayımlandı mı, ama belli bir düzeyi tutturduğunuz belli. Ancak bu öykünüzün üstünde biraz daha çalışmanız gerekecek sanırım. Burada öykü karakterinin dünyaya bakışını, bir anlamda alçakgönüllülüğünü iyi yansıtmışsınız, ama karakterin gözümüzde canlanmasını da sağlamalıydınız. Çünkü öykünüzün güçlü bir atmosfere gereksinimi var. Bu düşüncelerin yeşerdiği mekâna; bir nebze bilgeleşmiş kişinin ete kemiğe bürünmesine...

Ahmet Murat Öz: Bir öykü öncelikle parlak bir fikirle başlar, sonrası kurgu, dil, mekân, insan, örgü vb. "Bay Nû'nün Zamanları"nda parlak fikir, fotoğrafı farklı bir gözle okumanız, buluşunuz oldukça önemli. Temiz, duru bir diliniz var ve bu sonuna dek gevşemeden sürüyor. Ancak öykünüzde hikâyeleştirme eksik. Kore Savaşına katılmış, savaşta öldürdüğü insanların saatlerini toplamış öykü kişisi canlanmadı kafamda. Buna gerek var mı? Evet, çünkü öykünüz zaman zaman anlatıcının kimi görüşleri ve düşünceleriyle sürse de, benim beklediğim daha etkileyici bir atmosfer ve saatçiyi intihara götüren sürecin daha canlı olmasıydı. Kullandığınız teknik içinde bunu rahatlıkla kotarabileceğinizi düşündüm.

Ahmet Yüce: "Mahzen" iyi başlayan ve merak duygusunun gittikçe yükseldiği atmosferiyle ve temiz düzgün diliyle güzel bir öykü. Ama kimi eksiklikler barındırıyor: İlki, öykünün nereye vardığı belirsiz. Onca hareketli sahneden sonra tamamen bir sayıklamaya dönüşüyor. Sıklıkla üç noktayla biten tümcelerle dile getirilen hezeyanlar havada kalıyor bence. Mahzendeki insanların amacı ne? Rhizome, Fransızca bir sözcük ve Türkçe karşılığı "köksap" demek. Bu sözcüğün anlattığınız olaylar içindeki işlevi tam belirgin değil. Göndermesi yeterince sağlam mı? Rhizome'ler bir örgüt mü? Bütün bu soruların yanıtını öykünüzde bulamadım. "Gecenin Körü"nün final tümcesi sanırım öykünün can damarını tanımlıyor. Ancak sanırım anlatıcıyla tanrıçanın karşılaşması ya da o sıradaki olaylar öykünün sahiciliğini yitirmesine neden oluyor sanki. Ya da mekânı iyi betimleyip, nasıl bir yer olduğunu daha iyi anlatmalıydınız. Bir pavyonsa ya da bir gece kulübüyse her neyse, buradaki atmosfer daha çarpıcı olmalıydı. "Kutsanmış" öbür iki öykünüzden daha başarılı. Atmosferi övgüye değer.

Akın Güre: "Çömlekçi" sağlam temellere dayanıyor ve rahat bir anlatımla akıp gidiyor. Ancak Çömlekçi'yle işadamının arasında geçen gerilim tam yerli yerine oturmamış. Sanki yarattığınız sahiciliği burada bozmuşsunuz. Bu sahneler biraz abartılı geldi bana. Belki yanılıyorum. Ama bu gözle bir kez daha okuyun ve değerlendirin öykünüzü.

Ali Arslan: Sade ve anlaşılır, rahat okunur bir öykü "Çakmak ya da Çakmamak". Ancak başlangıçtaki iç gerilim, sıkıntı, boş vermişlik ya da ne derseniz deyin, bu duyguların iyi anlatılamadığını belirtmeliyim. Benim anladığım şu: Okula geç kalma, yolda güzel bir kızın sigarasın yakmak için çakmak istemesi ve yanmayan çakmaktan ötürü duyulan üzüntü. Bu yeterli mi sizce? Yazacağınız konuyu ayrıntılarıyla hesaplayın, ölçüp biçin, yazarken ya da yazmadan önce kafanızda neleştirin belli ölçüde. Yazmaya başladığınızda ve ilerlediğinizde, tasarladığınız öykü iskeleti sizi yönlendirecektir.

Ali Yıldız: "Kaçış Planı" abartısız, sade, güzel bir öykü; usul usul ve rahat bir anlatımla sonuna dek heyecanla sürüyor. Ancak size önerim şu: Ani geçişlerin ön hazırlıklarını yapın, en azından bir tümceyle de olsa sezdirin, okurun, olayın, o sahnenin nedenini anlamasını sağlayın. Örneğin, Naci'nin anımsamaları. Mahkemedeki diyaloglar. Uzun uzun anlatmak zorunda değilsiniz, yapmayın da bunu. Şu da var ki, diliniz oldukça kuru. Her tümcenin arzu edilmesini sağlayın, yan benzetmelerle, dolaylı anlatımlara, çeşitli anlamlar taşıyan zenginlikle çeşnilendirin dilinizi. Hem metin içindeki tümcelerin ilişkisin sağlamlaştırmış olursunuz hem de söylemek istediğinizi derinleştirip arzu edilmesini sağlarsınız.

Alican Pamir: "Cercle l'Orient'da Güneşli Bir Gün" iyi düşünülmüş, kurgulanmış bir öykü. "Zaman"daki geçişler, anımsamaar ve gerçekle hayal arasındaki derge de iyi. Ancak çokça gereksiz tümce var öykünüzde. Bazen de abartılı.Özellikle diyalogları bir daha gözden geçirin. Kimin hangi yaşta, nası tümceler kurabileceğini ve konuşmaların sahiciliğini göz önünde bulundurun.

Ari Şekeryan: Bir yankı odası "Tahan". Düşünceler, hayaller, ha-

yaller, hayaller... Bir delinin ya da öyle kabul edilen birinin yalıtılmış dünyası. Bütün bunları temiz, düzgün, özenli bir dille iyi anlattığınızı söyleyeyim ilkin. Aslında öykünüz, ilk tümcesi, "Nefes almak... Nefes vermek..." olan paragrafla başlıyor, öncesi gereksiz bence. Çünkü ilk iki paragraftaki ses, öykünün bütünlüğüne hâkim sesin tersine oldukça çocuksu. Yarattığınız karakter pek öyle biri değil. İkincisi, karakterin işçilerin duygularını hayal ederken evine, ailesine duyduğu özlemi yeterince veremediğinizi düşünüyorum. Başka bir yol denemelisiniz. Geçmişiyle sağlam bir bağ oluşturuyor işçilik dönemi tamam, ama böylesi bir adamın bu bağı iki yönde de kullanması gerekmez mi? Sağlam ve oynak bir bağ. Oradan çıkan düşüncelerle oluşturulan öykü... Mekân daha belirgin, atmosfer, kişi daha canlı... Bunları gerçekleştirmeliydiniz.

Başak Küçükçakan: "İki Zaman"da sahne hiç değişmeden sürüyor neredeyse. Anlatıcının kafasında dönüp dolaşan düşünceler art arda sıralanıyor. Sonunda küçük dükkânı görüyor anlatıcı ve oradaki saatler aracılığıyla fotoğrafla bir ilişki kuruluyor ama bu yeterli değil. Anlatıcının karşısında oturan kişi ve Kerem, Kerem'in değişimi, anlatıcının değişime ayak diremesi vb. düşüncelerle öyküyü açımlayabilirdiniz. İleri sürdüğüm bu imgelerden en etkili olanı üstünden de fotoğrafla ilişki kurabilirdiniz. Yazarken tatmin olgusundaki zevki, belki şatafatlı, belki iç karartıcı, gerçek ama yine doğrudan doğruya yazınsal olanı, atlamamalısınız. İşlemelisiniz sözcükleri.

Birsen Yılmaz: Etkileyici bir anlatımınız var; ama yavaş yavaş, usulca akıp giden ve merak duygusunu diri tutan bu anlatımın bir şeylere daha gereksinimi var. Bence, Hıdır ile Gülbahar'ın başlangıçtaki durumunu daha fazla işlemeliydiniz. Gülbahar'ın insancıl duygularla kocasını uğurlamak adına yaşadığı, isteyerek harekete geçirdiği arzularının art alanı daha güçlü verilseydi ve Hıdır'ın ölümcül hastalığa tutulmadan önceki duyguları vb. anlatılsaydı sanırım daha güçlü bir öykü çıkabilirdi. "Yatalak Hıdır'ın Gülbahar'ı"nın aslında bu duygular üstüne kurulduğunu söyleyebilirim, ki zaman zaman özellikle öykünün son bölümünde bunu görüyoruz. Eksik olan, olayın gelişim aşamasındaki kimi derin boşluklar.

Ceyhun Çakar: "Garip Bir Aşk" güzel diyaloglarla açılıyor ve okuru bir beklentiye hazırlıyor. Güzel, iyi düşünülmüş ve güçlü diyaloglara iyi çalışılmış. Ancak ne yazık ki sonraki uzun paragraf bu beklentiye yanıt olabilecek nitelikte değil. Oysa bir polisiye olay söz konusu, bunu geliştirebilirdiniz. Olmamış, kısaca özetleyerek bitirmişsiniz. Bir de okur olarak gözden geçirin yazdığınızı, gerçekten hissettiklerinizi değerlendirin, daha sağlıklı sonuca varırsınız. Söz ettiğim eksikliği göreceğinizden eminim.

Çiğdem Kurt: Heyecan verici bir öykü "Tezgâhta". Diliniz oldukça temiz, düzgün. Doğrusu öykünüzü okurken, olayın nereye varacağını, nasıl bir sonun beni beklediğini merak ettim ve bir nesnenin gözüyle bu denli başarılı anlatımınızı takdir ettim. Ancak başlangıçta yarattığınız beklentiyi karşılayamamışsınız sonrasında. Oysa elinizin altında yığınla malzeme var. Bunu iyi değerlendirebilirdiniz. İyi öyküler yazabileceğinizi gösteren bir öykü yine de. Umarım daha iyi öyküler okuruz sizden.

Deniz Burçin Ünal: Kadının monologlarıyla diyaloglar arasında kurduğunuz denge oldukça başarılı, ama bence, iç monologların özellikle sonlara doğru başka bir yöne sapmasını daha etkili ve cesurca anlatabilirdiniz. Ya da dolaylı ve geçişli bir anlatımla olayı renklendirebilir, "Nefes"i daha etkili kılabilirdiniz. Diliniz yalın, temiz. Övgüye değer pek çok özelliğinizi burada saymak istemem ama en önemlisi şu ki, bu olumlu özelliklerinizi yazdıklarınıza bütünlüklü olarak yansıtmanızdır. Etraflıca değerlendirin yazdıklarınızı, bu öyküde olduğu gibi örneğin: Kadının bu serüvenini nasıl anlatırsam bir doyum, haz duygusu yaşatabilirim? Sözün gücü nasıl, hangi amaç doğrultusunda ışıldar? Yani bir öyküden beklediğinizi sorgulayın kendinizde.

Derya Sönmez: "Zembereğin Kırıldığı Zaman" güzel diliyle göz dolduran bir öykü. Öykünüzün konusu oldukça geniş; kimi ince ayrıntılara gereksinimi var. Örneğin mübadele sahnesini, italik yazdığınız bölümü, daha geniş bakış açısıyla öyküye yayabilirdiniz. Yaşanan acıları öykü kahramanının suskunluğunun, yalnızlığının bir parçası yapsaydınız –ki yazdıklarınızdan anlaşılıyor; kolayca kotarabilirdiniz bunu– daha iyi, etkili bir öykü olurdu. Fotoğrafla kurduğunuz ilişkiye gelince, kanımca fazla üstünde durmamışsınız.

Ersin Gök: Dedenin zaman duygusunu iyi yansıttığınızı söylemeliyim öncelikle. Güzel. Yinelenen sözcükler öyküye hoş bir ton, ritim kazandırmış. Bu da iyi. Diliniz, zaman zaman –gözden kaçmış olmalı– kimi aksaklıklar görülse de, genellikle temiz. Ancak "Kum Saati"nin eksiklikleri de göze çarpıyor. Öykünüzde bir boşluk var; dedenin zamana karşı yenilgisi, cenaze mi başka bir şey mi olduğu tam anlaşılmayan tören sırasındaki düşünceleri, sözünü ettiğim boşluğu doldurmuyor. Kısa metinlerde etkili sözler çok önem taşır. Buna dikkat etmenizi öneririm.

Fuat Sağıroğlu: "Zaman Labirenti" güzel, temiz, özenli bir dille başlık niteliğindeki kimi paragraflarla sürüp biten bir öykü. Bu paragrafların altını doldurmanız gerekiyor. Öyle sanıyorum ki, biraz acele et-

mişsiniz ve kısaca kimi anlara değinmekle yetinmişsiniz. Oysa öyküde ayrıntılar önemlidir –elbette öyküyü gereksiz ayrıntılara da boğmadan.

İrfan Şimşek: "İşte O Saat" bir öykü başlangıcı. Neden sürdürmediğinizi anlamadım doğrusu. Anlatacağınız hikâyeyi birkaç kez vurguladıktan sonra, yine aynı yere dönmüşsünüz. Kadının saati niçin satmak istediğini sonunda bir tümceyle belirtiyorsunuz ama bence etkisiz ve yetersiz. Öyküyü kadının hikâyesi üstünden açımlayabilirdiniz. Anlatımınız güçlü, ancak hikâyeleştirmeyi de buna eşdeğer kılmalısınız.

Melahat Yıldırım: Değerlendirdiğim öyküler arasında sizin öyküleriniz ilk bakışta öne çıkıyor. Daha önce dergilerde adınıza rastlamadım, ama yazdıklarınızdan anladığım kadarıyla belli bir çıtayı yakalamışsınız. "Devran" düşünce olarak oldukça parlak bir öykü. Oldukça güzel bir diliniz var, sözcük seçimleriniz, tümceleriniz kendinize özgü, güzel. Ancak "Devran"ı bir serüvene dönüştürmeyi deneyebilirsiniz. Bence buna uygun bir malzeme var elinizde. Bana, Italo Calvino'nun *Zor Sevdalar* adlı öykü kitabındaki kimi öyküleri anımsattı. Ama sizinki öyküleştirilmemişi. "Herhangi Bir Gün"e gelince, dil zevki daha üst düzeyde. Öykünüzü zevkle ve büyük bir keyifle okudum, ancak "keşke" dediğim yanları da var: Bunlardan en önemlisi, metindeki hikâyenin dışlanışı. Düşüncelere kurban edilişi. Öykünün başlangıcı bize kimi ipuçları veriyor oysa, ama anlatıcı bunu yapmamakta kararlı sanki. Yine de küçük bazı düzenlemelerle yayımlanabilir bir öykü. Öyküleriniz dil, anlatım, ritim, zenginlik bakımından ilk bakışta öne çıkıyor: "Kaybetmek" de bunlardan biri. Ancak bir kez daha yinelemek gereği duyuyorum: Parlak bir düşünce buluyor, onu olabildiğince zengin bir dille anlatıyorsunuz, buraya kadar iyi. Ezici olanı, yani düşünceleri öne çıkarıp öyküleştirmeyi geri plana itiyorsunuz. Düşüncelerinizi ya da karakterlerin düşündüklerini aktarırken nerede durmanız gerekiyorsa durun bence. İnanıyorum ki, sizden daha iyi öyküler okuyacağız.

Meltem Meral: "Ninemin Penceresi" sağlam düşüncelere yaslanan ve bunları iyi dile getiren bir öykü. Ama ninenin anlatıcı üstündeki etkisini daha iyi gösterecek yollar olmalıydı. Dile getirdiğiniz, temiz bir dille anlattığınız bu düşünceleri, bence, ninenin hayat hakkındaki genel düşünceleriyle değil de herhangi küçük bir hikâyesiyle vermiş olsaydınız, öykünüze bir devinim kazandırmış olurdunuz. Böylece öykü güçlü bir atmosfere de sahip olurdu. Yine de öykünüzü zevkle okudum. Atmosfer, mekân, olayın gelişim süreçleri, öyküdeki devinim vb. üstünde düşünün lütfen.

Nurhan Metin: İki sayfalık bir metne koca bir hayatın özetini sığdırmanız güzel, ancak öykünüzde ne anlatıcı ne saatçi Kasım Amca ne de öbür kişiler belirgin. Bir iç dökümü "Zamana Yolculuk". Dilinizde de pek çok yazım hatası göze çarpıyor: Görüyorum'ki (burada kullandığınız kesme işareti ne işe yarar?), vermektenmi (doğrusu vermekten mi), varki (var ki), yaş'da (yaşta) gibi. Metin baştan sona bu tür hatalarla dolu.

Sevda Güventürk: "Bu Tablo Sahte..." iyi kurgulanmış, zengin bir dille bezenmiş ve heyecan verici. İçerdiği merak duygusu sarıp sarmalıyor okuyanı. Doğrusu çok fazla söze gerek yok; güzel. Öykünüzü neden kısaltamadığınızı anlıyorum, hatta belki öykünüz biraz daha uzayabilirdi: Örneğin, ressamla Osmanlı beyefendisinin yolculukları sırasında yaşadıkları anlatılabilirdi. Yine belki, müzayedede geçen o dakikalardan daha önemli gizler içerebilirdi bu yolculuk sırasındaki anılar. Zevkle okudum öykünüzü.

Sibel Dinç: "Kanatsız Serçe" büyük beklentilerle açılıyor, ancak bu beklentileri karşılamıyor. Törenin ya da babanın egemenliği altında ezilen kadının duygularını, yaşadıklarını yalnızca sıradan bir anlatıma teslim olarak anlatmanız en büyük eksiğiniz bence. Dile biraz önem vermelisiniz; bununla, dilinizde hatalar var demek istemiyorum, tersine diliniz oldukça düzgün. Ama dil yalnızca doğru yazmakla güzelleşmez; her sözcüğe, tümceye ayrıcalık kazandırmanız, sıradan olmaktan çıkarmanız gerekir. Gerekirse üst düzeyde bir kural için sıradan kuralları bozmak gibi, sözcükleri, tümceleri farklı anlamlarıyla buluşturacak yolları, yöntemleri denemek gibi.

Sibel Unur Özdemir: Klasik bir konu. Çokça işlenen ve gerçek. Yazmanın işlevi ise konunuza renk katmış; iyi bir buluş. Tümcelerinizin yerli yerindeliği, devinimi, yarattığı ritim de övgüye değer. Ancak "Canhıraş Haykırışlar"ın başlangıç bölümüyle sonu arasında bir boşluk var. Sanki yazarın yazma edimini, kadının bundan duyduğu tedirginliğini daha anlatmanız gerekiyormuş gibi. Gerçi son tümceleriniz bu boşluğu kapatır nitelikte ama yetersiz bence.